

ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

นางสาวชนาภา ชอบพิเชียร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

REJECTION OF CRIMINAL APPEALS WHICH ARE NOT ESSENTIAL AS TO WARRANT
CONSIDERATION BY THE SUPREME COURT

Miss Chanapa Chobpichian

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

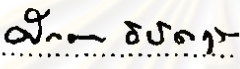
Chulalongkorn University

Academic Year 2010

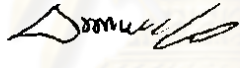
Copyright of Chulalongkorn University

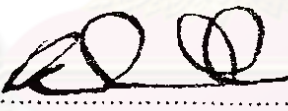
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การ
พิจารณาในศาลฎีกา
โดย นางสาวชนากา ขอบพิเชียร
สาขาวิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ

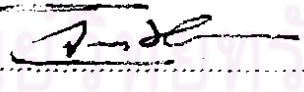
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้แก่นักศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

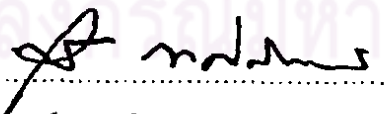

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศักดา ธนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ธานีศ เกศพิทักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. จิรนิติ หนองนันท)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ จิววัฒน์ วงศ์กิตติรักษ์)

ชนาภา ขอบพิเชียร : ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา. (REJECTION OF CRIMINAL APPEALS WHICH ARE NOT ESSENTIAL AS TO WARRANT CONSIDERATION BY THE SUPREME COURT) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, 192 หน้า.

แนวคิดการฎีกาคดีอาญาของประเทศไทยมีที่มาจากบทลงโทษทัณฑ์ความผิดอาญาของพระมหากษัตริย์ในอดีต ส่งผลต่อการให้สิทธิแก่ประชาชนให้ได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาสามชั้นศาลดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นลักษณะของระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ แต่ระบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาความค้างพิจารณาในศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก จึงได้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา โดยมุ่งให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาคดีสำคัญและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา

จากการศึกษาพบว่า ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากคู่ความยังคงมีสิทธิฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดิมทุกประการ นอกจากนี้ แม้การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญามีผลดีในแง่ความคล่องตัวและความสะดวกของการปฏิบัติงานในศาลฎีกา แต่ก็มิได้ช่วยลดปริมาณคดีค้างพิจารณาเท่าที่ควร และก่อให้เกิดผลเสียต่อคู่ความและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาลายประการ อีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองต่อเจตนารมณ์การบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ได้ ดังนั้น การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาจึงไม่เหมาะสมที่จะใช้คัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษาและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาของศาลฎีกา แต่ควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาให้เป็นระบบอนุญาตอย่างเต็มรูปแบบจึงจะเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....

ปีการศึกษา.....2553.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5285965234 : MAJOR LAWS

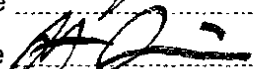
KEYWORDS : REJECTION / CRIMINAL APPEALS / ESSENTIAL / WARRANT
CONSIDERATION / SUPREME COURT

CHANAPA CHOBPICHIAN : REJECTION OF CRIMINAL APPEALS WHICH
ARE NOT ESSENTIAL AS TO WARRANT CONSIDERATION BY THE
SUPREME COURT. ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR APIRAT
PETCHSIRI, Ph.D., 192 pp.

Concept of criminal appeals of Thailand derives from historical process of submitting petitions to His Majesty the King praying for justice. At the present, parties in criminal lawsuits are able to appeal as a matter of right and the cases are heard by three court levels as guaranteed by Criminal Procedure Code. However, this system resulted in a severe Supreme Court caseload problem. Therefore, Section 219 Paragraph two of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550, which authorizes the Supreme Court to refuse to accept cases for adjudication in the cases where it considers that the criminal appeals are not essential as to warrant its consideration, is stated to grant the Supreme Court a discretionary power to accept important cases and resolve the caseload problem.

The result obtained from the study shows that the rejection system of criminal appeals does not affect a change from 'appeal as of right' to 'discretionary appeal' system because parties in criminal lawsuits still have same right to appeal as stated in Criminal Procedure Code. However, the system is not an effective tool to decrease the caseload and it causes negative effects to parties of lawsuits and criminal justice system. Therefore, it is not suitable for screening cases to adjudicate and resolve the caseload problem in the Supreme Court but it should be altered to 'discretionary appeal' system in order to resolve the problem efficiently.

Field of Study : Laws Student's Signature

Academic Year : 2010 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ก่อนอื่นผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำปรึกษาและข้อชี้แนะตั้งแต่การเลือกหัวข้อวิทยานิพนธ์จนกระทั่งกลายเป็นรูปเล่มสมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ธานีศ เกศพิทักษ์ ที่ให้ความกรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อีกทั้งให้โอกาสผู้เขียนได้ปรึกษาเกี่ยวกับระบบการทำงานของศาลฎีกาอันเป็นประโยชน์ต่องานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้เป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนชี้แนะแนวทางด้านวิชาการและคติสอนใจในการใช้ชีวิตส่วนตัว

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.จิรนิติ หะวานนท์ และอาจารย์วิวัฒน์ วงศกิตติรักษ์ ที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้ความรู้ในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตลอดจนให้คำชี้แนะถึงข้อบกพร่องของการวิจัยอันนำมาซึ่งการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

นอกเหนือจากบุคคลที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอมรรัตน์ กิริยาผล และท่านเชิดพันธ์ วิลาวรรณ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการปฏิเสธคดีอาญาอันเป็นที่มาของการเลือกวิจัยในหัวข้อวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ และขอกราบขอบพระคุณท่านมนตรี ยอดปัญญา ท่านศิริชัย วัฒนโยธิน ท่านเทพ อิงคสิทธิ์ รวมถึงทนายความและเจ้าหน้าที่ศาลฎีกาทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นส่วนสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์

ท้ายที่สุด ผู้เขียนขอขอบคุณกำลังใจจากครอบครัวและเพื่อนๆ อันเป็นแรงผลักดันให้ผู้เขียนลงมือทำวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้และขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมุติฐานของการศึกษาวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 วิธีการวิจัย.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	8
บทที่ 2 แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา.....	9
2.1 แนวความคิดการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา.....	9
2.1.1 ความหมายของการอุทธรณ์ฎีกา.....	9
2.1.2 ประวัติและความเป็นมาของการอุทธรณ์ฎีกา.....	11
2.1.3 วัตถุประสงค์แห่งการอุทธรณ์ฎีกา.....	18
2.1.4 ความสำคัญของการอุทธรณ์ฎีกา.....	22
2.1.5 เหตุแห่งการจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ฎีกา.....	26
2.1.6 ระบบการอุทธรณ์ฎีกา.....	29
2.1.7 การจัดโครงสร้างศาลสูง.....	31
2.1.8 บทบาทของศาลสูง.....	32

	หน้า
2.1.9 การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูง.....	36
2.2 แนวความคิดการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ในศาลฎีกา.....	37
2.2.1 สิทธิในการนำคดีอาญาขึ้นสู่ศาลฎีกา.....	37
2.2.1.1 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	37
2.2.1.2 สิทธิตามกฎหมายอื่น.....	42
2.2.2 เขตอำนาจของศาลฎีกา.....	43
2.2.3 ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลฎีกา.....	46
2.2.4 ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ยุคก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	48
บทที่ 3 ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ในศาลฎีกา.....	57
3.1 ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาล ฎีกาของประเทศไทย.....	57
3.1.1 อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การ พิจารณา.....	57
3.1.1.1 อำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	57
3.1.1.2 อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม.....	58
3.1.1.3 อำนาจตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา.....	59
3.1.2 หลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การ พิจารณา.....	59
3.1.3 ขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา..	72
3.2 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในต่างประเทศ.....	74
3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	74
3.2.1.1 โครงสร้างศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	75
3.2.1.2 โครงสร้างศาลของมลรัฐอิลลินอยส์.....	85

3.2.1.3 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุด	
ระดับสหรัฐและมลรัฐ.....	91
3.2.1.3.1 ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา.....	91
3.2.1.3.2 ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์.....	94
3.2.2 ประเทศเยอรมนี.....	91
3.2.2.1 โครงสร้างศาลในประเทศเยอรมนี.....	95
3.2.2.2 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาล	
ยุติธรรมสูงสุดของสหพันธ์.....	103
3.2.3 ประเทศญี่ปุ่น.....	106
3.2.3.1 โครงสร้างศาลในประเทศญี่ปุ่น.....	107
3.2.3.2 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุด	
แห่งญี่ปุ่น.....	113
3.2.4 บทบาทของศาลสูงสุดต่างประเทศในการวางนโยบายสังคม.....	116
บทที่ 4 วิเคราะห์ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่	
การพิจารณาในศาลฎีกา.....	119
4.1 วิเคราะห์แนวคิดการฎีกาในประเทศไทย.....	119
4.2 ผลของการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การ	
พิจารณาในศาลฎีกา.....	122
4.2.1 ผลต่อระบบการอุทธรณ์ฎีกา.....	123
4.2.2 ผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลฎีกา.....	127
4.2.3 ผลต่อการลดปริมาณคดีอาญาที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกา.....	131
4.3 ปัญหาและข้อขัดข้องจากระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระ	
อันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา.....	144
4.3.1 ความเข้าใจของคู่ความในระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็น	
อันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา.....	144
4.3.2 สิทธิในการทราบเหตุผลของคำสั่งปฏิเสธคดี.....	147
4.3.3 ทศนคติของผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อระบบการปฏิเสธคดีอาญา	
ซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา.....	150

	หน้า
4.4 วิเคราะห์ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ในศาลฎีกา.....	154
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	160
5.1 บทสรุป.....	160
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	163
รายการอ้างอิง.....	168
ภาคผนวก.....	178
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	192

 ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญญัตราสาร

ตารางที่		หน้า
1	สถิติของศาลฎีกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ถึง 2550.....	2
2	สถิติคดีอาญาของศาลฎีกา พ.ศ. 2548 ถึง 2553.....	4
3	เปรียบเทียบสถิติคดีแพ่งแล้วเสร็จกับคดีแพ่งที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับ วินิจฉัยจากศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง.....	55
4	สถิติคดีอาญาของศาลฎีกา พ.ศ. 2548 ถึง 2553.....	132
5	สถิติคดีแพ่งของศาลฎีกา พ.ศ. 2548 ถึง 2553.....	134
6	สถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา เปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่เดือนมกราคม 2551 ถึง ธันวาคม 2553.....	135
7	สถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ตั้งแต่ ค.ศ. 1996 ถึง 2008.....	138
8	สถิติคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1997 ถึง 2009.....	139
9	สถิติคดีอาญาเสร็จไปจากศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 ถึง 2008.....	141
10	สถิติคดีแพ่งเสร็จไปจากศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 ถึง 2008.....	141
11	สถิติคดีอาญาและคดีแพ่งของศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ตั้งแต่ ค.ศ. 1997 ถึง 2009.....	142

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	โครงสร้างศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	84
2	โครงสร้างศาลของมลรัฐอิลลินอยส์.....	90
3	โครงสร้างศาลของประเทศเยอรมนี.....	102
4	โครงสร้างศาลของประเทศญี่ปุ่น.....	112

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นระยะเวลาที่ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุดของประเทศประสบปัญหาคดีความล้นศาล โดยสาเหตุหลักของปัญหาคือการที่ระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยเป็นระบบสิทธิ (Appeal as of Right) หากกฎหมายมิได้จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา คู่ความสามารถอุทธรณ์ฎีกาคดีของตนสู่ศาลฎีกาได้ทุกคดี ประกอบกับภาระหน้าที่อันหนักหน่วงของศาลฎีกาซึ่งจะต้องพิจารณาคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ คดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกา (Leap-frog procedure) ทั้งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายเฉพาะ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีล้มละลาย คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้คดีบางประเภทอยู่ในเขตอำนาจของศาลฎีกาที่จะต้องพิจารณาวินิจฉัยโดยเฉพาะ ได้แก่ คดีการเลือกตั้งและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา¹ และคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง² ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนผู้พิพากษาและบุคลากรในศาลฎีกาแล้ว พบว่า มีจำนวนไม่สัมพันธ์กับภาระหน้าที่ดังกล่าว ส่งผลให้คดีค้างพิจารณาจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาในแง่สิทธิและเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญาอันควรต้องได้รับการพิจารณาที่รวดเร็ว แต่หากจะแก้ปัญหาโดยการเพิ่มผู้พิพากษาก็จะทำให้ศาลฎีกามีขนาดใหญ่เกินสมควร และส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของการเป็นสถาบันสูงสุดในการใช้อำนาจตุลาการได้³

ความรุนแรงของสภาพปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาจะเห็นได้จากช่วง พ.ศ. 2541 จนถึง 2550 จำนวนคดีที่เสร็จไปจากศาลฎีกามีจำนวนน้อยกว่าคดีที่รับใหม่ ทำให้ยอดรวมคดีค้างพิจารณาสูงขึ้นทุกปี ปรากฏตามสถิติคดีของศาลฎีกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ถึง 2550 ดังนี้

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสี่

³ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ, "การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา," (รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์เสนอต่อคณะกรรมการสภาวินิจฉัยแห่งชาติ, 2544), หน้า 223.

ตารางที่ 1 สถิติของศาลฎีกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ถึง 2550⁴

ปี	คดีค้างมา (คดี)	คดีรับใหม่ (คดี)	รวมคดีค้างมา และคดีรับใหม่ (คดี)	คดีเสร็จไป (คดี)	คดีเสร็จไป ร้อยละ
2541	1,449	8,233	9,682	8,157	84.25
2542	1,525	11,227	12,752	9,876	77.45
2544	4,003	11,787	15,790	9,880	62.57
2545	5,910	11,396	17,306	7,344	42.44
2546	9,962	14,307	24,269	10,907	44.94
2547	13,362	15,872	29,234	12,600	43.10
2548	16,643	12,722	29,356	8,822	30.05
2549	20,534	13,394	33,928	9,539	28.11
2550	24,389	14,749	39,138	10,715	27.37

จากปัญหาคดีชั้นศาลดังกล่าว เป็นสาเหตุสำคัญให้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง กำหนดหลักการเรื่องอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา ในกรณีนี้เห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ แม้ว่าคู่ความจะมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาคดีดังกล่าวก็ตาม จึงเป็นการให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ซึ่งบทมาตราดังกล่าวบัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาเป็นจำนวน

⁴ สถิติคดีของศาลฎีกา, งานสถิติคดีของศาลฎีกา (อัดสำเนา)

ตารางที่ 2 สถิติคดีอาญาของศาลฎีกา พ.ศ. 2548 ถึง 2553⁶

ปี	คดีอาญา ค้างมา (คดี)	คดีอาญารับ ใหม่ (คดี)	คดีอาญา ทั้งหมด (คดี)	คดีอาญาเสร็จ ไป (คดี)	คดีอาญาเสร็จ ไป ร้อยละ
2548	8,578	7,426	16,004	4,436	27.72
2549	11,568	6,477	18,045	5,038	27.92
2550	13,007	6,946	19,953	5,011	25.11
2551	14,942	7,179	22,121	6,436	29.09
2552	15,683	7,948	23,631	5,686	24.06
2553	17,945	8,647	26,592	8,739	32.86

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในช่วง พ.ศ. 2548 ถึง 2550 ที่ยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสศคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา คดีที่เสร็จไปมีจำนวนประมาณปีละห้าพันคดี ซึ่งเมื่อมีการใช้ระบบการปฏิเสศคดีในช่วงเดือน กรกฎาคม 2551 คดีที่เสร็จไปทั้งหมดในปีนั้นมีจำนวนประมาณหกพันคดี แต่ในปี พ.ศ. 2552 ที่ใช้ระบบการปฏิเสศคดีตลอดทั้งปี ปรากฏว่าคดีอาญาที่เสร็จไปกลับมีจำนวนลดลงเหลือเพียงห้าพันกว่าคดี ซึ่งน้อยกว่าสถิติคดีของ พ.ศ. 2548 ถึง 2550 ที่ยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสศคดี อย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. 2553 คดีอาญาที่เสร็จไปกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นแปดพันกว่าคดี จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความไม่คงที่ของการลดปริมาณคดีอาญา ซึ่งหากระบบการปฏิเสศคดีอาญาดังกล่าวช่วยให้คดีเสร็จไปรวดเร็วขึ้นนั้น คดีที่เสร็จไปแต่ละปีควรมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราคงที่หรือมากกว่าปีก่อน กล่าวคือจำนวนคดีอาญาที่เสร็จไปใน พ.ศ. 2551 ถึง 2553 ควรมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ ดังนั้น ระบบการปฏิเสศคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาไม่ช่วยให้คดีอาญาเสร็จไปอย่างรวดเร็วขึ้นเท่าที่ควรจะเป็น จึงไม่บรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ที่ประสงค์ให้ระบบดังกล่าวช่วยแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา

⁶ สถิติคดีของศาลฎีกา, งานสถิติคดีของศาลฎีกา (อัดสำเนา)

นอกจากนี้ จากการวิจัยพบว่าการศึกษาที่ศาลฎีกาปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ก่อให้เกิดปัญหาต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 3 ประการ คือ

ประการแรก คู่ความขาดความเข้าใจในกระบวนการของศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา เนื่องจากรูปแบบคำสั่งปฏิเสธคดีดังกล่าวมิได้ให้เหตุผลของการปฏิเสธคดีอย่างชัดเจน ทำให้คู่ความเกิดทัศนคติว่าศาลฎีกาไม่ได้พิจารณาในเนื้อหาของข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์ฎีกา แต่กลับปฏิเสธไม่รับวินิจฉัยคดีทันที ซึ่งทำให้กระทบต่อความเชื่อมั่นของคู่ความในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา

ประการที่สอง ในปัจจุบันระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกายังไม่คุ้มครองสิทธิของคู่ความในเรื่องการได้รับการทราบเหตุผลประกอบคำสั่งไม่รับคดี ซึ่งบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2)⁷ สืบเนื่องมาจากคำสั่งปฏิเสธคดีมิได้ให้เหตุผลแห่งการปฏิเสธคดีอย่างชัดเจนเพียงพอต่อความเข้าใจของคู่ความ ซึ่งแม้จะมีแนวความคิดว่าควรให้ตรวจสอบบันทึกความเห็นการปฏิเสธคดีของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา แต่บันทึกดังกล่าวเป็นเพียงการปฏิบัติงานภายในของศาลฎีกาที่ไม่มีการตรวจสอบกลับกรองเนื้อหาในบันทึกมากพอที่จะเปิดเผยต่อสาธารณะได้

ประการที่สาม ทัศนคติต่อระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาของผู้พิพากษาศาลฎีกายังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในกระบวนการปฏิเสธคดีนั้น เมื่อผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำบันทึกความเห็นและร่างคำสั่งปฏิเสธคดีแล้ว องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีชำนาญพิเศษที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกา จะดำเนินการประชุมปรึกษาหารือออกความเห็นโดยมีดุลพินิจในการปฏิเสธคดีหรือรับวินิจฉัยคดีต่อไปเช่นคดีปกติ⁸ แต่ปัจจุบันผู้พิพากษาศาลฎีกามีทัศนคติที่แตกต่างกัน ผู้พิพากษาศาลฎีกาบางท่านไม่เห็นด้วยกับระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าว เมื่อมีบันทึกความเห็นและร่างคำสั่งปฏิเสธคดีจากผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกาจะไม่ใช้ดุลพินิจปฏิเสธคดี แต่จะรับ

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2) บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

... (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่มุ่งพิจารณาคดีของคณะ และได้รับการทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

⁸ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 ข้อ 6

วินิจฉัยโดยยกอย่างเป็นคำพิพากษา แม้ว่าคดีดังกล่าวจะเข้าหลักเกณฑ์เป็นคดีที่ไม่มีสาระอันควรแก่การพิจารณาก็ตาม ทำให้บางคดีที่มีข้อเท็จจริงใกล้เคียงกันได้รับการพิจารณาพิพากษาในกระบวนการที่แตกต่างกัน

จากปัญหาที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าระบบของศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณามีได้ช่วยลดปริมาณคดีค้างในศาลฎีกาเท่าที่ควร และไม่สามารคคุมครองสิทธิของคู่ความในการทราบเหตุผลของการปฏิเสธคดี อีกทั้งยังมีข้อขัดข้องและอุปสรรคอื่น ๆ ที่เกิดจากระบบดังกล่าวด้วย ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะศึกษาถึงความเหมาะสมของการใช้ระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าว ตลอดจนเสนอแนะระบบการอุทธรณ์ฎีกาที่ควรนำมาใช้เพื่อคัดกรองคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อันจะทำให้ศาลฎีการ่างไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ในฐานะเป็นองค์กรที่อำนวยความยุติธรรมแก่สังคม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวความคิดการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา และแนวความคิดการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา
2. เพื่อเปรียบเทียบหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาของประเทศไทยกับการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น
3. เพื่อวิเคราะห์ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา
4. เพื่อเสนอแนะระบบการอุทธรณ์ฎีกาที่ควรนำมาใช้เพื่อคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

1.3 สมมติฐาน

การที่ศาลฎีกาใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาทำให้เกิดความสะดวกรวดในการออกคำสั่งปฏิเสธคดี แต่ระบบดังกล่าวมิได้ช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างค้างในศาลฎีกาเท่าที่ควร อีกทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาต่อคู่ความในด้านความเข้าใจในระบบการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา สิทธิในการทราบเหตุผลของคำสั่งปฏิเสธคดี และปัญหาทัศนคติของผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าว ดังนั้น ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาจึงไม่เหมาะสมที่จะใช้ในศาลฎีกา แต่ควรเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาให้เป็นระบบอนุญาตอย่างเต็มรูปแบบ จะช่วยให้การคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้ มุ่งศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดจากระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของระบบดังกล่าว โดยศึกษาจากหลักเกณฑ์และกระบวนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์ฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่องไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา แนวทางปฏิบัติของศาลฎีกา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์และกระบวนการเลือกรับคดีขึ้นสู่การพิจารณาของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงหลักเกณฑ์และกระบวนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยในศาลฎีกา

1.5 วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้วิธีค้นคว้าและวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา คำสั่งศาลฎีกา หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ งานวิจัย รายงานการสัมมนา บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ และวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ทนายความ และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา และแนวความคิดการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา
2. ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์และกระบวนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาของประเทศไทยกับการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น
3. ทำให้ทราบถึงความเหมาะสมของการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา
4. เพื่อนำข้อเสนอแนะจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวความคิดการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา และเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

ในการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการใช้ระบบปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกานั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี และรูปแบบลักษณะการอุทธรณ์ฎีกาเสียก่อน เนื้อหาในบทนี้จึงกล่าวถึงแนวความคิดการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญาทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมไปถึงแนวความคิดการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาของประเทศไทย เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาต่อไป

2.1 แนวความคิดการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา

2.1.1 ความหมายของการอุทธรณ์ฎีกา

หลังจากศาลชั้นต้นที่มีการพิจารณาคดีอาญา (Trial Court) ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว ฝ่ายที่แพ้คดีหรือผู้ที่ถูกกระทบสิทธิโดยผลแห่งคำวินิจฉัยข้อใดในคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล อาจอุทธรณ์หรือฎีกาคำวินิจฉัย¹ ต่อศาลที่รับพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์ หรือศาลสูง (Appellate Court) ได้ ตามหลักเกณฑ์และกระบวนการที่กำหนดในแต่ละประเทศ ดังนั้น การอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นกระบวนการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลรูปแบบหนึ่ง

เมื่อพิจารณารูปแบบและลักษณะการอุทธรณ์ฎีกาทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า “การอุทธรณ์ฎีกา” (Appeal) หมายถึง การร้องขอให้ศาลที่มีลำดับชั้นสูงกว่าตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาศาลล่าง ซึ่งในแต่ละประเทศมีการใช้คำว่าอุทธรณ์ฎีกาในรายละเอียดที่แตกต่างกัน

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษได้ใช้คำว่า “การอุทธรณ์ฎีกา” หรือ “Appeal” เป็นคำศัพท์โดยรวมอันแสดงถึงการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลล่างต่อศาลสูง² ทั้งการโต้แย้งในครั้งแรกต่อศาลอุทธรณ์และการโต้แย้งครั้งที่สองต่อศาลสูงสุด ซึ่งลักษณะ

¹ จรัญ ภักดีธนากุล, สรุปคำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์, 2551), หน้า 3.

² Black's Law Dictionary (9th ed. 2009), appeal.

เรียกอุทธรณ์ฎีกาดังกล่าวแตกต่างกับในประเทศเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย ที่มีการแยกนิยามความหมายของคำว่า “อุทธรณ์” และ “ฎีกา” โดยเฉพาะ สำหรับประเทศเยอรมนี “อุทธรณ์” (The Appeal on Fact and Law หรือ Berufung ในภาษาเยอรมัน) หมายถึง การดำเนินการให้ศาลลำดับสูงกว่าพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นอีกครั้งหนึ่งทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย³ ส่วน “ฎีกา” (Revision) หมายถึง การดำเนินการให้ศาลสูงสุดทบทวนคำวินิจฉัยของศาลล่างในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น⁴ ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับนิยามของการอุทธรณ์และฎีกาในประเทศญี่ปุ่น โดย “อุทธรณ์” (Koso Appeal) หมายถึง การร้องขอให้ศาลอุทธรณ์ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ส่วน “ฎีกา” (Jokoku Appeal) หมายถึง การร้องขอให้ศาลฎีกาตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย⁵

ในประเทศไทย กฎหมายมิได้ให้นิยามของการอุทธรณ์ฎีกาไว้โดยเฉพาะ แต่มีการกำหนดความหมายของการอุทธรณ์และฎีกาในแง่การโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่าง ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ดังนี้

“อุทธรณ์” หมายถึง ยื่นฟ้องหรือยื่นคำร้องต่อศาลสูงคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้น⁶

“ฎีกา” หมายถึง การคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ที่คู่ความยื่นต่อศาลชั้นต้นเพื่อเสนอให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาหรือวินิจฉัยชี้ขาด⁷

บทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอุทธรณ์คดีอาญาซึ่งไม่อยู่ภายใต้กฎหมายเฉพาะคือ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง ซึ่งมีใจความดังนี้

³ Nigel G. Foster, *German Law and Legal System*, 3rd ed., (London: Blackstone, 1993), p. 189.

⁴ Ibid.

⁵ The United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (UNAFEI), *Criminal Justice in Japan*, (Tokyo: UNAFEI, 2005), p. 30.

⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546), หน้า 1383.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 391.

“มาตรา 193 วรรคหนึ่ง คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น”

ส่วนสิทธิการฎีกาในคดีอาญาเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 วรรคหนึ่ง ดังนี้

“มาตรา 216 วรรคหนึ่ง ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 217 ถึง 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง”

จากความหมายและบทกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คำว่า “อุทธรณ์” และ “ฎีกา” ในประเทศไทยแยกออกจากกันอย่างชัดเจน โดยพิจารณาจากคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถูกโต้แย้งคัดค้านเป็นสำคัญ หากเป็นการคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้น ไม่ว่าจะป็นกรณียื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือต่อศาลฎีกาก็ตาม จะเรียกว่าอุทธรณ์ แต่หากเป็นการคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ จะต้องเป็นกรณียื่นต่อศาลฎีกา จึงจะเรียกว่าฎีกา นอกจากนี้ คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาคดีอาญาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากประเทศเยอรมนีและประเทศญี่ปุ่นที่ให้สิทธิฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นปัญหาสำคัญอันควรขึ้นสู่การวินิจฉัยของศาลสูงเท่านั้น

2.1.2 ประวัติและความเป็นมาของการอุทธรณ์ฎีกา

2.1.2.1 ประวัติและความเป็นมาของการอุทธรณ์ฎีกาในต่างประเทศ⁸

ความเป็นมาของการอุทธรณ์ฎีกา หรือ “Appeal” ในต่างประเทศ เริ่มปรากฏหลักฐานตั้งแต่ในยุคโรมันภายใต้การปกครองของจักรพรรดิจัสติเนียน (Emperor Justinian) การอุทธรณ์ฎีกาในสมัยนั้น หมายถึง การพิจารณาคดีใหม่อีกครั้งหนึ่งโดยไม่ห้ามการเสนอพยานหลักฐานใหม่⁹ ต่อมาในศตวรรษที่ 11 ยุคสมัยของสมเด็จพระสันตะปาปาเกรกอรีที่ 7 (Pope Gregory VII) อนุญาตให้มีการอุทธรณ์คดีต่อพระองค์ได้ในฐานะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด และได้

⁸ Mary Sarah Bilder, “The Origin of the Appeal in America,” *Hastings Law Journal* 48 (July 1997): 913-951.

⁹ H.F. Jolowicz and Barry Nicholas, *History Introduction to the Study of Roman Law*, 3rd ed. (London: Cambridge University Press, 1972), p. 444.

พัฒนาเป็นระบบการอุทธรณ์ตามลำดับชั้น (Hierarchy) ในปลายศตวรรษที่ 12 กล่าวคือ เมื่อมีการตัดสินจากศาลท้องถิ่นแล้วอาจอุทธรณ์ไปยังศาลแห่งอาร์ชบิชอป (Courts of the Archbishops) และศาลแห่งสมเด็จพระสันตะปาปา (Courts of the Pope) ตามลำดับ ซึ่งอำนาจในการอุทธรณ์ฎีกาสมัยนั้นมืออย่างไม่จำกัด ครั้งมีการแต่งตั้งสมเด็จพระสันตะปาปาพระองค์ใหม่ก็สามารถอุทธรณ์ฎีกาซ้ำอีกได้

ต่อมาในยุคสมัยของสมเด็จพระเจ้าเฮนรีที่ 8 (Henry VIII of England) ได้มีการบัญญัติกฎหมาย คือ The Act in Restraint of Appeals ห้ามมิให้มีการอุทธรณ์ไปยังพระสันตะปาปา ทำให้อำนาจสูงสุดในระบบกฎหมายเป็นของสถาบันกษัตริย์ ซึ่งเหตุแห่งการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวคือการป้องกันเจ้าหญิงแคเธอรีนแห่งอารากอน (Katherine of Aragon) อุทธรณ์การหย่าร้างไปยังพระสันตะปาปา อย่างไรก็ตาม ศาลศาสนา (Ecclesiastical Courts) และกระบวนการอุทธรณ์ทางศาสนายังคงมีอิทธิพลอยู่แม้จะมีการห้ามอุทธรณ์ต่อพระสันตะปาปาก็ตาม ซึ่งความหมายแห่งการอุทธรณ์ฎีกาในยุคสมัยดังกล่าว หมายถึง การพิจารณาคดีใหม่ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

ในช่วงศตวรรษที่ 14 ประเทศอังกฤษมีแนวคิดของระบบกฎหมาย 2 ระบบ คือ ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ อันพัฒนามาจากจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งได้รับสืบทอดมาจากกฎหมายโรมัน โดยระบบกฎหมายทั้งสองประการมีรูปแบบและทฤษฎีทางกฎหมายที่แตกต่างกัน สำหรับแนวคิดการอุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า มีต้นกำเนิดมาจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) และกฎหมายศาสนา (Canon Law) ในขณะนั้นการอุทธรณ์ฎีกาตามความหมายของระบบซีวิลลอว์ หมายถึง กระบวนการขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจากผู้พิพากษาล่างต่อผู้พิพากษาศาลสูง¹⁰ อันเน้นถึงอำนาจการอำนวยความสะดวกตามระบบลำดับชั้น (Hierarchy) ขององค์กรที่ตัดสินคดี ซึ่งต่อมาในศตวรรษที่ 17 แนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาดังกล่าวได้เริ่มมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยมีแนวคิดการตรวจสอบการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาและลูกขุน โดยการกล่าวอ้างว่าผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยคดีโดยไม่ชอบ (False Verdict) สำหรับผู้พิพากษานั้นใช้รูปแบบการอุทธรณ์ที่เรียกว่า “Writ of False Judgment” ส่วนลูกขุนใช้รูปแบบการอุทธรณ์ คือ “Writ of Attaint” แต่การอุทธรณ์ในลักษณะดังกล่าวมีการใช้จนถึงต้นศตวรรษที่ 17 เท่านั้น

¹⁰ John Cowell, *The Interpreter or Booke Containing the Signification of Words*, 4th ed. (New Jersey: Law Book Exchange, 2006), p. 34.

ต่อมา ได้มีการพัฒนาระบบการอุทธรณ์ฎีกาในรูปแบบคำร้องขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดจากกระบวนการพิจารณา (Writ of Error) กล่าวอ้างว่ามีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาขั้นต้น โดยจำกัดเฉพาะการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย (Errors of Law) และข้อผิดพลาดดังกล่าวต้องปรากฏในสำนวนการพิจารณาคดีในชั้นต้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การพิจารณาคำร้องดังกล่าวมิได้มีการพิจารณาตามลำดับชั้นของศาล กล่าวคือ ศาลที่พิจารณการอุทธรณ์ฎีกาในรูปแบบคำร้องขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดจากกระบวนการพิจารณานั้นเป็นศาลที่อยู่ในลำดับชั้นเดียวกัน (Mutual Review) ซึ่งมีได้ทำการพิจารณาคดีนั้นซ้ำอีกครั้ง แต่จะพิจารณาแล้วส่งสำนวนกลับไปยังศาลเดิมเพื่อให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่เท่านั้น

นอกจากนี้ มีการนำแนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาไปใช้ในระบบศาลของประเทศอังกฤษที่มีได้ใช้ระบบคอมมอนลอว์ คือ ศาลชานเซอร์รี่ (Chancery Court) ซึ่งเป็นศาลที่พิจารณาคดีโดยยึดหลักเอ็คควิตี้ (Equity) โดยช่วงต้นแห่งศตวรรษที่ 17 มีการถกเถียงถึงการนำรูปแบบการอุทธรณ์มาใช้ในศาลชานเซอร์รี่ จนกระทั่งถึงปลายศตวรรษที่ 17 ศาลสภาขุนนาง (House of Lords) ได้ยอมรับให้การอุทธรณ์จากศาลชานเซอร์รี่ (Appeals in Equity) อยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาของตน

แนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยได้แพร่ขยายไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาโดยชาวอาณานิคม ในยุคศตวรรษที่ 17 ซึ่งช่วงแรกได้มีการนำไปใช้ในดินแดนที่เรียกว่า New England โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts) และไรต์ไอแลนด์ (Rhode Island) และได้มีการนำรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาโดยการยื่นคำร้องขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดจากกระบวนการพิจารณา (Writ of Error) มาพัฒนาจนกลายเป็นระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น แนวคิดการอุทธรณ์ฎีกา หรือ “Appeal” ในสมัยก่อนหมายถึงกระบวนการร้องขอให้มีการพิจารณาโดยองค์กรที่สูงกว่าอันมีอำนาจพิพากษาคดีนั้นซ้ำอีกครั้งทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากการอุทธรณ์ฎีกาในปัจจุบันที่ศาลสูงมีอำนาจตรวจสอบแก้ไขคำพิพากษาศาลล่างเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

2.1.2.2 ประวัติและความเป็นมาของการอุทธรณ์ฎีกาในประเทศไทย

แนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยมีที่มาจากขนบธรรมเนียมประเพณีการเมืองการปกครอง และสังคมของประเทศไทยสมัยก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมในการ

ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานความเป็นธรรมจากพระมหากษัตริย์ ซึ่งเริ่มปรากฏหลักฐาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในยุคสมัยดังกล่าวใช้ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก การพิจารณาคดี เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยตรง ได้มีการค้นพบศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งศิลาจารึกดังกล่าวไม่ใช่การจารึกตัวบทกฎหมาย แต่เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคม วิถีชีวิต และกฎเกณฑ์บางประการที่ถือปฏิบัติในสมัยนั้น¹¹ ในศิลาจารึกได้ปรากฏข้อความอันแสดงให้เห็นถึงการพระราชทานความยุติธรรมของพระมหากษัตริย์ โดยให้ประชาชนมีสิทธิร้องทุกข์ และขอรับพระราชทานความยุติธรรมได้ด้วยวิธีการโปรดให้แขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูพระราชวัง เพื่อให้ผู้มีทุกข์และประสงค์จะขอรับพระราชทานความยุติธรรมได้ยื่นกระดิ่งแล้วจะเสด็จตรัสถามความเดือดร้อนโดยตรง ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า “ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพรฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนปไร่ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถาม สอนความแก่มันด้วยชื่อไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม”¹²

ต่อมา ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้รับอิทธิพลด้านการปกครองและวัฒนธรรมจากเขมรซึ่งเป็นแบบฮินดู และรับเอาระบบการเมืองการปกครองแบบลัทธิเทวราชมาใช้ ทำให้มีความเชื่อว่ากษัตริย์คือเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์¹³ ประชาชนไม่อาจเข้าถึงพระมหากษัตริย์ได้โดยง่าย ประกอบกับบ้านเมืองที่มีอาณาเขตกว้างขวางและประชากรจำนวนมากขึ้น จึงมีการมอบหมายพระราชภารกิจให้ขุนนางเป็นผู้ดูแลไต่สวนคดีในนามของพระองค์ ซึ่งในสมัยนั้นมีบุคลากรที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตระลาการ ลูกขุน ผู้ปรับ และยกกระบัตรฯ เป็นต้น ซึ่งเมื่อกรมรับฟ้องได้รับฟ้องจากผู้เดือดร้อนทางอรรถคดี จะนำฟ้องดังกล่าวเสนอต่อลูกขุน เมื่อลูกขุนได้ตรวจฟ้องแล้วจะส่งฟ้องไปยังศาลต่างๆ ตามเขตอำนาจศาล ซึ่งผู้มีหน้าที่ในการพิจารณาไต่สวนอรรถคดีคือตระลาการ แต่ผู้มีอำนาจตัดสินชี้ขาดและปรับสินไหมคือลูกขุนและผู้ปรับ¹⁴ ซึ่งเมื่อมีคำพิพากษาของศาลแล้ว คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไม่อาจมีการฟ้องร้องระหว่างคู่ความเดิมในศาลชั้นสูงอีก ยกเว้นกรณีที่คุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าตระลาการ ผู้ถามความ ผู้ถือสำนวน หรือพยานในคดีกระทำการโดยมิชอบหรือไม่ให้ความยุติธรรม แก่ตนก็อาจฟ้องร้องบุคคลนั้นต่อศาลหลวง อันถือว่าเป็น

¹¹ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2551), หน้า 62-63.

¹² นิกร ทัสสโร, “ศาลยุติธรรมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ “บรรพตูลการศาลฎีกาใกล้เบื้องพระยุคลบาท”, ศาลยุติธรรมปริทัศน์ 2, 2 (ธันวาคม 2550 – มกราคม 2551): 25.

¹³ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า 79.

¹⁴ กระทรวงยุติธรรม, 100 ปีกระทรวงยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2535), หน้า 4.

เป็นความอุทธรณ์ ต่อมาในสมัยพระเจ้าปราสาททองได้มีการตราพระไอยการลักษณะอุทธรณ์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2176 เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาคดีในศาลความอุทธรณ์ที่คู่ความกล่าวหาตระลาการหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายยุติธรรม และเมื่อตระลาการหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายยุติธรรมดังกล่าวแพ้วความจะต้องถูกปรับใหม่ลงโทษ และออกค่าธรรมเนียมในการขึ้นศาลอุทธรณ์แก่ผู้ฟ้องร้อง ส่วนคดีเดิมที่มีการตัดสินคดีปกครองก็ให้ตระลาการหรือเจ้าหน้าที่คนใหม่ทำหน้าที่พิจารณาแทน¹⁵ แต่อย่างไรก็ตาม พระมหากษัตริย์ยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการพิจารณาคดีที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเพื่อร้องทุกข์ และขอความเป็นธรรมเมื่อได้รับการข่มเหงจากผู้มีอำนาจ¹⁶ ลักษณะสำคัญของฎีกาในสมัยนั้นมีอยู่ 3 ประการ¹⁷ คือ

ประการแรก ฎีกาคดีความ เป็นการถวายฎีกากล่าวโทษลูกขุน ตุลาการ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ว่าพิจารณาคดีให้ตนเองไม่ได้รับความยุติธรรม

ประการที่สอง ฎีการ้องทุกข์ เป็นการถวายฎีกาขอพระบรมเดชาานุเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ที่ได้รับความเดือดร้อน เช่น ขอพระราชทานอภัยโทษ ขอพระราชทานที่ดิน และขอพระราชทานบรรพชาญัตตพ่อนผันการชำระหนี้หลวง เป็นต้น

ประการที่สาม ฎีกาแถลงการณ์ เป็นการถวายฎีกาเพื่อให้ทรงทราบเหตุการณ์ที่อาจจะเป็นอันตรายต่อพระราชอาณาจักร หรือการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อพระเกียรติยศ

ในสมัยกรุงธนบุรีไม่มีการปรับปรุงพัฒนาระบบศาล เนื่องจากพระเจ้าตากสินมหาราชทรงครองราชย์ในระยะเวลาอันสั้น และเป็นช่วงที่ทำศึกสงครามกับพม่าเป็นส่วนใหญ่ จนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศาลจากสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสาระสำคัญ ซึ่งยุคของพระเจ้าทรงธรรมได้มีการตราพระธรรมนูญจัดตั้งระบบการศาลแยกย้ายกันอยู่ตามกระทรวงและกรมต่างๆ ซึ่งมีอำนาจชำระคดีและตัดสินความตามขอบข่ายของกระทรวงนั้น อันมีลักษณะเหมือนการศาลในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย สำหรับการทูลเกล้าฯ ถวายฎีการ้องทุกข์ ไม่ปรากฏหลักฐานการรับฎีกาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹⁷ นิกร ทัสโล, "ศาลยุติธรรมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ "บรรพตูลาการศาลฎีกาใกล้เบื้องพระยุคลบาท", ศาลยุติธรรมปริทัศน์ 2, 2: 32.

1 และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แต่ในตอนต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ราษฎรมีโอกาสทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ในขณะที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกนอกพระราชวังไปยังที่ต่างๆ และทรงพิจารณาฎีกาโดยนำมาไต่สวนถามในที่ประชุมว่าราชการทุกวัน¹⁸ ครั้นถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงสนพระทัยฎีกาของราษฎรเป็นอย่างมาก ทรงรับฎีกาของราษฎรที่ประตูชั้นนอกของพระบรมมหาราชวังในเวลาประมาณ 16 นาฬิกา ของทุกวันขึ้น 7 ค่ำ วันแรม 7 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ และวันแรม 14 ค่ำ นอกจากนั้นเวลาย่ำค่ำก็ทรงประทับในที่พระบัญชาเพื่อทรงรับฎีกาที่เจ้าพนักงานทูลเกล้าฯ ถวาย¹⁹

จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการจัดตั้งกรมตรวจฎีกาขึ้นใน พ.ศ. 2417 เพื่อชำระความที่มีการร้องฎีกา และได้ตั้งกองฎีกาให้มีหน้าที่จ่ายสำนวนฎีกาตามพระราชกระแสให้แก่กรรมการองคมนตรีคณะที่ทำหน้าที่ศาลรับสั่ง และรับสำนวนคืนมาทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์มีพระบรมราชวินิจฉัยแล้วกองฎีกาจะบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยนั้นไว้ นอกจากนี้ พ.ศ. 2432 ได้มีการจัดตั้งคอมมิตตีตรวจตัดสินความฎีกาอีกคณะหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาฎีกาที่ทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัว²⁰ ในยุคสมัยดังกล่าวได้เกิดวิกฤตการณ์ทางการศาล จึงได้มีการปฏิรูปการศาลไทย โดยการสถาปนากระทรวงยุติธรรมขึ้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2434 เพื่อรวบรวมศาลซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวงต่างๆ ให้มาขึ้นกับกระทรวงยุติธรรมเพียงกระทรวงเดียว แก้ไขปัญหาเรื่องตระลาการทุจริต แก้ไขปัญหาคดีความล่าช้าค้างศาล และแยกฝ่ายตุลาการออกจากฝ่ายตุลาการ²¹

จากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงยกศาลฎีกาไปเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวงสำหรับพิจารณาความอุทธรณ์คำพิพากษาคดีตัดสินของศาลล่าง และให้ฎีกาทั้งปวงที่ค้างคั่งอยู่นั้นยกไปพิจารณาที่ศาลอุทธรณ์คดีหลวงด้วย ส่วนความที่จะเป็นฎีกาต่อไปให้ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาได้ ซึ่งในการนี้ได้เปลี่ยนแปลงสิทธิในการยื่นฎีกา คือ จากเดิมราษฎรจะ

¹⁸ กระทรวงยุติธรรม, 100 ปีกระทรวงยุติธรรม, หน้า 13.

¹⁹ นิกธ ทัตสโร, “ศาลยุติธรรมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ “บรรพตตุลาการศาลฎีกาใกล้เบื้องพระยุคลบาท”, ศาลยุติธรรมปริทัศน์ 2, 2: 34.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36-38.

²¹ คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, การปฏิรูปกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยะมหาราช, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2511), หน้า 48.

ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเมื่อใด ในศาลชั้นก็ได้ เปลี่ยนเป็นว่าให้ฎีกาได้ต่อเมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินแล้ว ไม่ให้รับฎีกาก่อนศาลอุทธรณ์ตัดสิน อย่างไรก็ตาม แม้จะได้กำหนดสิทธิการฎีกาดังกล่าวแต่ก็เกิดเหตุไกลหลายขึ้น กล่าวคือ ราษฎรยังคงมีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาในความเดิมนั้นอีกหลังจากที่กรรมการฎีกาได้ตัดสินแล้ว อันเรียกว่า “ฎีกาโดยเยาะ”²² ทำให้ขาดความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำตัดสินนั้น ต่อมาได้มีการแต่งตั้งกรรมการตรวจตัดสินความฎีกา มีหน้าที่ตรวจความฎีกาที่มีการทูลเกล้าฯ ถวาย และเมื่อตัดสินแล้วให้นำข้อความกราบบังคมทูลพระกรุณา จากนั้นมีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 จัดตั้งศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดในการพิจารณาพิพากษารรคดี แต่หากความเรื่องใดมีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อสงสัยในกระบวนการพิจารณาพิพากษาและกรรมการศาลฎีกาเห็นสมควรจะนำความดังกล่าวขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาก่อนการพิพากษาคดีนั้นได้ และความใดที่มีการพิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว คู่ความไม่อาจทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อไปอีกได้²³

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชกฤษฎีกากำหนดระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา เมื่อ พ.ศ. 2457 โดยฎีกาต่างๆ ที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายจะได้รับการตรวจข้อความในฎีกา หากไม่ปฏิบัติตามระเบียบ เช่น ไม่ได้ลงชื่อหรือที่อยู่ของผู้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ฎีกาฉบับนั้นเป็นอันยกเลิก เป็นต้น ซึ่งหลักการตรวจสอบฎีกาดังกล่าวยังคงปฏิบัติสืบต่อกันมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7²⁴

เมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2475 จนกระทั่งถึงยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้มีการปฏิรูปการศาลที่สำคัญอีกครั้งใน พ.ศ. 2543 โดยการตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 แยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม ทำให้สถาบันตุลาการสามารถดำรงตนอย่างเป็นอิสระเพื่อการพิจารณาพิพากษารรคดีได้อย่างเป็นธรรม²⁵

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

²³ สบโชค สุขารมณ, “ประวัติศาลฎีกา,” ตุลพาท 29 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2525): 35-36.

²⁴ จารุณี สุวรรตารณ, “การพระราชทานความเป็นธรรมของพระมหากษัตริย์” ศาลยุติธรรม 3, 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2545): 76.

²⁵ กระทรวงยุติธรรม, ประวัติกระทรวงยุติธรรม [ออนไลน์], 5 มกราคม 2554. แหล่งที่มา <http://www.moj.go.th/th/about/index.php>

แม้อำนาจในการตัดสินคดีที่มีการฎีกาคำพิพากษาของศาลล่างเป็นของศาลฎีกา แต่ก็ยังปรากฏถึงพระราชอำนาจในการอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในรูปแบบของการพิจารณาฎีกาของราษฎรที่พลุกเฝ้าฯ ถวายเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191²⁶ และฎีกาที่ราษฎรพลุกเฝ้าฯ ถวายโดยตรงต่อพระมหากษัตริย์ในเรื่องที่ราษฎรเดือดร้อนเป็นการเฉพาะตัวเพื่อขอรับพระบรมราชานุญาตพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งไม่ปรากฏตามกฎหมายใด²⁷

จากเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยทำให้แนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยมีความแตกต่างจากชาติอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดการพลุกเฝ้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์เพื่อขอพระราชทานความเป็นธรรม อันมีบทบาทสำคัญต่อระบบกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบัน

2.1.3 วัตถุประสงค์แห่งการอุทธรณ์ฎีกา

นักนิติศาสตร์อเมริกันกล่าวว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ก็เพื่อวินิจฉัยถึงความรับผิดชอบตามกฎหมาย กล่าวคือ วินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำการตามกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ด้วยสภาวะทางจิตใจที่กฎหมายต้องการด้วยหรือไม่ และเมื่อศาลพึงพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ศาลจึงมีอำนาจก้าวล่วงไปยุ่งเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของจำเลยผู้นั้นได้²⁸ ซึ่งตามหลักกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ก็มีวัตถุประสงค์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปในทางเดียวกัน คือ โจทก์ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนปราศจากข้อสงสัย (Proof beyond Reasonable Doubt) และศาลจักต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงนำนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย²⁹ ดังนั้น เมื่อศาลชั้นต้นวินิจฉัยเป็นคุณแก่ฝ่ายโจทก์หรือจำเลย ก็ควรให้

²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

²⁷ จารุณี สุวรรณดาภรณ์, "การพระราชทานความเป็นธรรมของพระมหากษัตริย์" ศาลยุติธรรม 3, 4: 77.

²⁸ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, "การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบการพิจารณาแบบไบเฟอร์เมอ์นั้น," วารสารนิติศาสตร์ 10, 4 (ธันวาคม 2525): 91.

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

สิทธิโจทก์หรือจำเลยต่อสู้คดีเพื่อให้ศาลสูงพิจารณาและตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้นอย่างน้อยหนึ่งครั้ง เพื่อเป็นข้อยืนยันว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่

เมื่อศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง หรือพิพากษายกฟ้องโจทก์ ผู้แพคดีมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด โดยมีวัตถุประสงค์ในการอุทธรณ์ฎีกาแบ่งตามประเด็นแห่งการอุทธรณ์ฎีกา ดังนี้

2.1.3.1 การอุทธรณ์ฎีกาเกี่ยวกับการกระทำผิด (Appeal against Conviction)

ผู้อุทธรณ์ฎีกา (Appellant) มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาศาลล่างเกี่ยวกับการกระทำผิดได้ โดยอาจยกเหตุแห่งการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง (Question of Fact) หรือปัญหาข้อกฎหมาย (Question of Law) หรือทั้งสองประการ เพื่อให้ศาลได้พิจารณาตรวจสอบถึงการกระทำผิดของจำเลย และป้องกันมิให้ผู้บริสุทธิ์ (Innocent Person) ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งการอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิ่งจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการค้นหาความจริงแห่งคดี³⁰ ระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะให้สิทธิแก่จำเลยผู้ถูกพิพากษาว่ากระทำผิดตามฟ้องในการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยหนึ่งครั้ง ในลักษณะเป็นระบบสิทธิ (Appeal as of Right) แต่การอุทธรณ์ในชั้นที่สองเป็นดุลพินิจของศาลสูงสุดในการเลือกรับพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญในลักษณะเป็นระบบอนุญาต (Discretionary Appeal หรือ Appeal by Leave)

การอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง อาจเป็นการโต้แย้งคัดค้านดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานว่ามีการกระทำ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ดังที่คู่ความได้กล่าวอ้างหรือไม่³¹ หรือโต้แย้งคำตัดสินของลูกขุน (Verdict) ด้วยเหตุว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง³²

³⁰ Keith A. Findley, "Innocent Protection in the Appellate Process," *Marquette Law Review* (2009): 2.

³¹ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3 -4 (มาตรา 157-245) เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2553), หน้า 614.

³² United States v. Coombs

ส่วนการโต้แย้งผลของการประยุกต์ใช้กฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงในคดีที่ยุติแล้ว หรือโต้แย้งการตีความกฎหมาย เป็นการอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย³³ ซึ่งในระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศต่าง ๆ ให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายได้กว้างขวางกว่าปัญหาข้อเท็จจริง³⁴ ประเด็นข้อกฎหมายที่จำเลยอาจยกขึ้นกล่าวอ้างในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา เช่น ประเด็นการสืบสวนที่มีข้อขัดแย้งกฎหมายของเจ้าพนักงานตำรวจ (Investigative Misconduct) ประเด็นการตัดพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย (Suppression of Exculpatory Evidence) ประเด็นข้อผิดพลาดในการเตรียมคำฟ้องของพนักงานอัยการ ในกรณีคำอนุญาตให้ฟ้องคดี (Indictment) สำหรับความผิดร้ายแรง (Felony) โดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) หรือกรณีคำฟ้องคดีความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) หลังจากมีการไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) ประเด็นการดำเนินคดีโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Prosecutorial Misconduct) และประเด็นการรับฟังพยานหลักฐานหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น³⁵

2.1.3.2 การอุทธรณ์ฎีกาเกี่ยวกับการกำหนดโทษ (Appeal against Sentence)

การอุทธรณ์ฎีกาลักษณะนี้มิได้เป็นการโต้แย้งคัดค้านเกี่ยวกับการกระทำความผิด แต่เป็นการโต้แย้งความเหมาะสมของการกำหนดโทษ³⁶ จำเลยอาจอ้างเหตุแห่งการอุทธรณ์ฎีกาได้ 2 ประการ คือ ศาลกำหนดโทษโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือการกำหนดโทษนั้นไม่เป็นธรรม³⁷ ซึ่งการกำหนดโทษทางอาญามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการที่รัฐใช้อำนาจจำกัดเสรีภาพของจำเลย จึงเป็นภาระหน้าที่ของศาลในการทำให้เกิดสมดุลระหว่างการป้องกันสังคมจากการ

³³ จรัญ ภักดีธนากุล, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: พหลสยาม พรินท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2553), หน้า 32.

³⁴ R.D. Gibbens, "Appellate Review of Findings of Fact," Advocates Quarterly 13 (1991-1992): 445.

³⁵ Lissa Griffin, "The Correction of Wrongful Convictions : A Comparative Perspective," American University International Law Review 16 (2001): 1241-1242.

³⁶ Sanford H. Kadish, "Legal Norm & Discretion in the Police & Sentencing Process," Harvard Law Review 75 (1962): 904 – 905.

³⁷ Lester B. Orfield, "Scope of Appeal in Criminal Cases," University of Pennsylvania Law Review (May 1936): 835.

กระทำผิด กับสิทธิของจำเลยในการได้รับโทษที่เหมาะสม³⁸ หากศาลกำหนดโทษแก่จำเลยผู้กระทำ ความผิดฐานเดียวกันอย่างไม่เท่าเทียม หรือไม่มีเหตุอันสมควรในการกำหนดเช่นนั้น อาจทำให้ ประชาชนไม่เชื่อมั่นในระบบศาลได้ นอกจากนี้ การกำหนดโทษอย่างไม่เท่าเทียมยังไม่เป็นการ ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การลงโทษแบบยับยั้ง (Deterrence) และการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) หากไม่มีการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อตรวจสอบแก้ไขดุลพินิจการกำหนดโทษให้ไป แนวทางเดียวกันแล้ว จำเลยผู้ได้รับโทษหนักกว่าจำเลยอื่นในฐานความผิดเดียวกันจะมีทัศนคติในแง่ลบต่อกระบวนการยุติธรรม และอาจส่งผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูจิตใจและการกลับเข้าสู่สังคมของ จำเลยผู้นั้นได้³⁹

วัตถุประสงค์แห่งการอุทธรณ์ฎีกาในลักษณะนี้มีไว้ใช่เป็นการรับรองว่าจำเลยทุกคน จะต้องได้รับการกำหนดโทษเหมือนกันสำหรับฐานความผิดเดียวกัน แต่เป็นการรับรองว่าจำเลย ผู้กระทำ ความผิดฐานเดียวกัน ภายใต้ภาวะเดียวกัน และภูมิหลังทางสังคมใกล้เคียงกัน จะได้รับ การกำหนดโทษอย่างเท่าเทียม⁴⁰ นอกจากนี้จำเลยอาจกระทำผิดหลายกรรมต่างกันซึ่งผู้พิพากษา จะต้องมิดุลพินิจกำหนดโทษในแต่ละกรรมและคำนวณโทษทั้งหมดที่จำเลยจะได้รับอย่างชัดเจน โดยการกำหนดโทษนั้น ศาลจักต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อมของจำเลย และสภาพ ความผิด หรือเหตุอันควรปรานี เป็นต้น

เหตุแห่งการให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์ฎีกาเกี่ยวกับการกำหนดโทษ เนื่องจากผู้ พิพากษาศาลชั้นต้นไม่ควรมิดุลพินิจเด็ดขาด (Absolute Discretion) ในการกำหนดโทษ ดุลพินิจ ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและมีความสำคัญเกินกว่าจะเป็นดุลพินิจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งอัน จะไม่ถูกตรวจสอบแก้ไข นอกจากนี้การอุทธรณ์ฎีกายังเป็นการควบคุมการใช้ดุลพินิจการกำหนด โทษให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันด้วย (Uniform Application of Discretion)⁴¹

³⁸ Charles B. Burr, "Appellate Review as a Means of Controlling Criminal Sentencing Discretion – A Workable Alternative?," University of Pittsburgh Law Review 33 (1971): 1.

³⁹ Tom C. Clark, "ABA Minimum Standards for Criminal Justice – A Student Symposium," Louisiana Law Review 33 (1973): 561.

⁴⁰ Charles B. Burr, "Appellate Review as a Means of Controlling Criminal Sentencing Discretion – A Workable Alternative?," University of Pittsburgh Law Review 33: 2.

⁴¹ Tom C. Clark, "ABA Minimum Standards for Criminal Justice – A Student Symposium," Louisiana Law Review 33: 563.

อย่างไรก็ตาม ศาลสูงควรมีมาตรการห้ามคู่ความอุทธรณ์ฎีกาประเด็นการกำหนดโทษโดยไม่มีเหตุอันควร โดยวางกฎเกณฑ์จำกัดการอุทธรณ์ฎีกาด้วยการกำหนดประเภทของโทษหรืออัตราโทษที่คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาประเด็นการกำหนดโทษได้ เช่น โทษประหารชีวิต หรือโทษจำคุก เป็นต้น⁴² มิฉะนั้น อาจเป็นการสร้างภาระแก่ศาลในการพิจารณาตรวจสอบอุทธรณ์ฎีกาจำนวนมากเกินสมควร

2.1.4 ความสำคัญของการอุทธรณ์ฎีกา

2.1.4.1 ทำให้คำพิพากษาได้รับการตรวจสอบข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้น (Correcting Error)

การอุทธรณ์ฎีกามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลสูงมีโอกาสในการตรวจสอบข้อผิดพลาดของคำพิพากษาศาลล่าง หน้าที่การ “ควบคุมคุณภาพ”⁴³มีในระบบกฎหมายส่วนใหญ่และถือเป็นสิ่งสำคัญ⁴⁴ ความถูกต้องของคำพิพากษาเป็นสิ่งจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของบุคคล⁴⁵ ดังนั้นเมื่อมีการโต้แย้งถึงข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริงแห่งคดีศาลสูงจึงต้องตรวจสอบอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ⁴⁶

ระบบการตรวจสอบคำพิพากษาในประเทศส่วนใหญ่ให้สิทธิในการอุทธรณ์อย่างน้อยหนึ่งครั้ง⁴⁷ ซึ่งรูปแบบในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลสูงจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ โดยทั่วไปแล้วการอุทธรณ์ฎีกาเป็นกระบวนการตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในศาลชั้นต้นอันอาจกระทบถึงความถูกต้องของเนื้อหาควินิจฉัยของศาลได้ วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการอุทธรณ์ฎีกาคือการแก้ไขข้อผิดพลาดในปัญหาข้อกฎหมาย มิใช่เป็นไปเพื่อให้คู่ความมี

⁴² Ibid.

⁴³ David Rossman, “Were There No Appeal: The History of Review in American Criminal Courts,” *Journal of Criminal Law and Criminology* 81 (1990): 519.

⁴⁴ Paul D. Carrington, Et Al., “Justice on Appeal in Criminal Cases: A Twentieth-Century Perspective,” *Marquette Law Review* (1976): 2.

⁴⁵ Robert K. Calhoun, “Waiver of the Right to Appeal,” *Hastings Constitutional Law Quarterly* 23 (Fall 1995): 164.

⁴⁶ Alan D. Hornstein, *Appellate Advocacy*, (Minnesota: West Publishing, 1984), p. 92.

⁴⁷ Ibid, p. 27.

โอกาสในการพิจารณาคดีใหม่เท่านั้น ในการนี้ผู้อุทธรณ์ฎีกาจึงต้องโน้มน้าวผู้พิพากษาศาลสูงถึงข้อผิดพลาดอันเกิดจากผู้พิพากษาศาลล่าง⁴⁸

เหตุแห่งการกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลสูงอยู่ในฐานะเป็นผู้ตรวจสอบคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาศาลล่างเนื่องมาจากสาเหตุหลัก 3 ประการดังนี้

ประการแรก จำนวนผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะวินิจฉัยคดีในศาลสูงมากกว่าศาลล่าง ในหลายประเทศผู้พิพากษาศาลสูงที่ทำกรวินิจฉัยคดีจะมีจำนวนมากกว่าศาลล่าง เช่น ตามกฎหมายไทยของคณะผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นต้องมีอย่างน้อย 2 คน⁴⁹ เว้นแต่ในบางกรณีที่มีผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาได้⁵⁰ ส่วนในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาต้องมีผู้พิพากษา 3 คนจึงเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีได้⁵¹ สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา การวินิจฉัยคดีในศาลชั้นต้นกระทำโดยผู้พิพากษาคนเดียว แต่ในชั้นอุทธรณ์ฎีกาการวินิจฉัยคดีจะกระทำเป็นองค์คณะ (Panel) ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน เป็นต้น เมื่ออุทธรณ์ฎีกาได้พิจารณาโดยผู้พิพากษาจำนวนมากกว่าส่งผลให้มีการประชุมและปรึกษาหารือถึงประเด็นปัญหาแห่งการอุทธรณ์ฎีกานั้นอย่างละเอียด และหากเป็นประเด็นปัญหาสำคัญอาจมีการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวโดยที่ประชุมใหญ่ (En Banc) ซึ่งผู้พิพากษาทุกคนในศาลเข้าร่วมในการพิจารณาวินิจฉัย⁵²

ประการที่สอง ผู้พิพากษาศาลสูงมีความเชี่ยวชาญในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีมากกว่าผู้พิพากษาศาลล่าง เนื่องด้วยวุฒิภาวะและประสบการณ์ในการทำงานอันยาวนานกว่า ทำให้ผู้พิพากษาศาลสูงมีทักษะและความชำนาญในการพิเคราะห์ประเด็นปัญหาข้อพิพาทตลอดจนการตรวจสอบข้อผิดพลาดจากการวินิจฉัยของศาลชั้นต้น

ประการที่สาม ผู้พิพากษาศาลสูงมีเวลาตรวจสอบคดีในหลายแง่มุม วิเคราะห์ถึงรากฐานและการพัฒนาของหลักกฎหมายที่ใช้วินิจฉัยคดี ตลอดจนทำคำพิพากษาอย่างระมัดระวัง

⁴⁸ Ibid, p. 28.

⁴⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 26

⁵⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 25

⁵¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27

⁵² David W. Neubaver, *America's Courts and the Criminal Justice System*, 8th ed., (California: Thomson Wadsworth, 2005), p. 397.

โดยค่านึงว่าเป็นทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด จึงเป็นการวินิจฉัยคดีอย่างตั้งใจและมีเหตุผล ต่างจากในศาลชั้นต้นที่ไม่มีเวลาเพียงพอในการทำเช่นนั้น⁵³

2.1.4.2 พัฒนาหลักกฎหมาย (Developing Legal Principles)

กระบวนการอุทธรณ์ฎีกาก่อให้เกิดการพัฒนาหลักกฎหมายที่ใช้ในสังคม สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า คดีที่ศาลสูงสุดของประเทศรับไว้พิจารณาพิพากษาเป็นคดีที่มีความสำคัญ ซึ่งอาจเป็นคดีที่ศาลล่างวินิจฉัยขัดกับแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลสูง หรือคดีที่ยังไม่เคยมีแนวบรรทัดฐานของศาลสูงในข้อเท็จจริงนั้นมาก่อน ทำให้เมื่อมีกระบวนการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงสุดแล้ว ศาลสูงสุดจะวินิจฉัยคดีโดยทำเป็นรูปแบบคำพิพากษาที่อธิบายหรือตีความข้อกฎหมายอย่างละเอียด และอาจมีการทำความเข้าใจประกอบกรณีวินิจฉัยคดีเพื่อแสดงทัศนคติส่วนตัวของผู้พิพากษาต่อคดีดังกล่าว อันก่อให้เกิดการนำไปใช้อ้างอิงเชิงวิชาการ หรือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ส่งผลหลักกฎหมายได้รับการพัฒนา

สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ แม้ศาลสูงสุดจะไม่มีดุลพินิจในการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา เนื่องจากเป็นสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์ฎีกา แต่คำพิพากษาของศาลสูงสุดก็ถือเป็นแนวทางในการตีความกฎหมาย และมีคุณค่าในการนำไปศึกษาวิจัย ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบกฎหมายในลักษณะหนึ่ง

นอกจากนี้ การอุทธรณ์ฎีกามีความสำคัญในการจัดระเบียบหลักกฎหมายตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น⁵⁴ ในเชิงประวัติศาสตร์ศาลสูงมีบทบาทในการประกาศ อธิบาย และทำให้หลักกฎหมายในระบบกฎหมายสอดคล้องกัน⁵⁵ หากไม่มีระบบอุทธรณ์ฎีกาสำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักกฎหมายก็อาจไม่มีการพัฒนา

⁵³ Henry Robert Glick, *Courts, Politics and Justice*, (New York: McGraw-Hill, 1983), p. 276.

⁵⁴ Robert K. Calhoun, "Waiver of the Right to Appeal," *Hastings Constitutional Law Quarterly* 23: 172.

⁵⁵ Paul D. Carrington, Et Al., "Justice on Appeal in Criminal Cases: A Twentieth-Century Perspective," *Marquette Law Review*: 3.

2.1.4.3 ทำให้การใช้กฎหมายเป็นไปในทางเดียวกัน (Unifying the Law)⁵⁶

จุดประสงค์หลักอีกประการหนึ่งของกระบวนการอุทธรณ์ฎีกาคือการทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ศาลชั้นต้นแต่ละศาลปฏิบัติงานอย่างอิสระและไม่มี การวางระเบียบควบคุมการพิพากษาคดีของผู้พิพากษาในทุกศาลเพื่อให้ใช้กฎหมายเป็นอย่าง เดียวกัน⁵⁷ ซึ่งการตรวจสอบโดยศาลสูงจะทำให้การปฏิบัติงานของศาลชั้นต้นบรรลุจุดประสงค์ ดังกล่าว และเมื่อมีการชี้้นำโดยศาลสูงแล้วศาลชั้นต้นจะปฏิบัติตามหลักกฎหมาย มิใช่ตัดสินตาม อำเภอใจ บทบาทของศาลในกรณีนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบังคับใช้กฎหมายอาญาซึ่งต้อง ได้รับการตีความให้สอดคล้องกันในแต่ละศาลเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวข้องกับ เสรีภาพของบุคคล

ในประเทศสหรัฐอเมริกา บทบาทของศาลสูงในการใช้กฎหมายให้เป็นไปในทาง เดียวกันมักจะใช้ในอุทธรณ์ฎีกาคดีที่จำเลยรับสารภาพตามฟ้องเนื่องจากคดีเหล่านี้ส่วนใหญ่ เกี่ยวกับประเด็นการกำหนดโทษ บทบาทในลักษณะนี้นำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์การกำหนดโทษ สำหรับศาลและหลักเกณฑ์การตรวจสอบการกำหนดโทษโดยศาลสูง ในสมัยก่อนศาลสูงไม่อาจ ตรวจสอบการกำหนดโทษของศาลล่างได้ ทำให้ไม่มีกฎเกณฑ์สำหรับวางระเบียบข้อบังคับการ กำหนดโทษ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาแล้ว แนวทางปฏิบัติของศาลระดับ มลรัฐและสหรัฐได้เปลี่ยนไปโดยศาลสูงอาจตรวจสอบดุลพินิจการกำหนดโทษของศาลล่างได้ ซึ่ง เป็นการจัดระเบียบดุลพินิจการกำหนดโทษให้เป็นไปในทางเดียวกัน

2.1.4.4 ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Legitimation of the Criminal Justice System)

สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญาถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของความยุติธรรม ทางวิธีพิจารณาความและสิ่งประกันความถูกต้องของกระบวนการทางอาญาขั้นสุดท้าย⁵⁸ การใช้ อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น ตำรวจ อัยการ หรือ

⁵⁶ Robert K. Calhoun, "Waiver of the Right to Appeal," *Hastings Constitutional Law Quarterly* 23: 169-172.

⁵⁷ Paul D. Carrington, Et Al., "Justice on Appeal in Criminal Cases: A Twentieth-Century Perspective," *Marquette Law Review*: 2.

⁵⁸ David Rossman, "Were There No Appeal: The History of Review in American Criminal Courts," *Journal of Criminal Law and Criminology* 81: 518.

ผู้พิพากษาจะถูกตรวจสอบโดยองค์กรศาล ทั้งจากศาลชั้นต้นและศาลสูงในระบบอุทธรณ์ฎีกา⁵⁹ ศาลสูงมีบทบาทในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษา และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและรัฐ⁶⁰ อีกนัยหนึ่งคือการอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโครงสร้างกระบวนการพิจารณาทั้งหมด ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมิได้มีวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวกแก่สังคมเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องให้มีการรับรู้ถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรมนั้นด้วย เมื่อรัฐสนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายและการกำหนดโทษทางอาญาจึงต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งการรับรู้ของสังคมว่าเป็นการปฏิบัติที่ที่มีความเที่ยงธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย⁶¹

อย่างไรก็ตาม มีผู้โต้แย้งว่ามีการบังคับใช้กฎหมายอาญาในการลงโทษประชาชนอย่างกว้างขวางเนื่องมาจากความเชื่อว่าจะมีการตรวจสอบถึงการบังคับใช้กฎหมายโดยมิชอบและการอุทธรณ์ฎีกาแม้ว่าจะเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น แต่ก็ทำให้ความผิดพลาดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับได้เท่านั้น⁶²

2.1.5 เหตุแห่งการจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ฎีกา

2.1.5.1 เพื่อคัดกรองคดีสำคัญขึ้นสู่ศาลฎีกา

การอุทธรณ์ฎีกาเพื่อให้ศาลสูงได้ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างเป็นสิ่งจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่หากให้สิทธิแก่คู่ความในการอุทธรณ์ฎีกาคืออย่างกว้างขวางจะส่งผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลสูงที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้⁶³

(1) ภาระในการคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลสูง (Burdens of Screening)

ในประเทศที่ใช้การอุทธรณ์ฎีการะบบอนุญาติ (Discretionary Appeal) เมื่อมีคดีที่ขออุทธรณ์ฎีกาขึ้นสู่ศาลสูงเป็นจำนวนมาก จะก่อให้เกิดภาระต่อศาลสูงในการตรวจสอบคดีที่ควรได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลสูง ทำให้บุคลากรในศาลสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิติกร

⁵⁹ Robert K. Calhoun, "Waiver of the Right to Appeal," *Hastings Constitutional Law Quarterly* 23: 161.

⁶⁰ Judith Resnik, "Precluding Appeals," *Cornell Law Review* 603 (1985): 619.

⁶¹ Wayne R. LaFave and Jerold H. Israel, *Criminal Procedure*, 2nd ed. (Minnesota: Thomson West, 1992), p. 42.

⁶² Harlon L. Dalton, "Taking the Right to Appeal (More or Less) Seriously," *Yale Law Journal* 62 (1985): 98.

⁶³ Arthur D. Hellman, "Error Correction, Lawmaking, and the Supreme Court's Exercise of Discretionary Review," *University of Pittsburgh Law Review* 44 (1983): 850 – 853.

ประจำตัวผู้พิพากษาศาลสูง (Law Clerks) จะต้องพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ฎีกาเป็นจำนวนมาก เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา นิติกรประจำตัวผู้พิพากษาศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาจะต้องพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาประมาณปีละ 10,000 คำร้อง เป็นต้น ทำให้มีเวลาจำกัดในการศึกษาประเด็นปัญหาและข้อกฎหมายที่มีการโต้แย้งในคดี⁶⁴

(2) คุณภาพในการคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลสูง (Quality of the Screening)

เมื่อมีการขออนุญาตฎีกาต่อศาลสูงเป็นจำนวนมากย่อมส่งผลถึงคุณภาพในการคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลสูง ซึ่งศาลสูงอาจมีข้อผิดพลาดในการคัดเลือกคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา 2 ประการ คือ ประการแรก ศาลสูงอาจปฏิเสธคดีที่ควรได้รับการพิจารณา และประการที่สอง ศาลสูงอาจอนุญาตให้คดีที่ไม่เป็นสาระแก่การพิจารณาขึ้นสู่ศาลสูง ซึ่งข้อผิดพลาดทั้ง 2 ประการทำให้การคัดกรองคดีไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ในการคัดเลือกคดีสำคัญขึ้นสู่ศาลสูงเพื่อวางแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาแก่สังคม

สำหรับประเทศที่ใช้การอุทธรณ์ฎีการะบบสิทธิ (Appeal as of Right) กฎหมายให้สิทธิแก่คู่ความในการนำคดีขึ้นสู่ศาลสูงได้โดยไม่ต้องขออนุญาตอุทธรณ์ฎีกาเสียก่อน คดีจึงขึ้นสู่ศาลสูงเป็นจำนวนมากกว่าประเทศที่ใช้การอุทธรณ์ฎีการะบบอนุญาต ศาลสูงจึงต้องแบกรับภาระการพิจารณาพิพากษาในทุกคดีที่ขึ้นสู่ศาล ทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี และส่งผลให้คดีค้างพิจารณาจำนวนมาก นอกจากนี้ ปัญหาดังกล่าวยังนำไปสู่ปัญหาแวดล้อมอื่น เช่น การเพิ่มจำนวนของผู้พิพากษาและบุคลากรในศาลสูง คุณภาพการตรวจสอบคำพิพากษาศาลล่างที่ลดน้อยลง ความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา และความสอดคล้องของการวินิจฉัยข้อกฎหมายโดยศาลสูง เป็นต้น⁶⁵

ด้วยเหตุข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อเป็นการคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลสูง เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลสูงมีจำนวนน้อยลง ผู้พิพากษาศาลสูงผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการพิจารณาตัดสินคดีจะสามารถพิจารณาคดีสำคัญได้อย่างละเอียดรอบคอบ

⁶⁴ มาร์ค โยฮาเล็ม, “ชีวิตนิติกรประจำตัวผู้พิพากษาศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกา,” แปลโดย สำนักประธานศาลฎีกา ศาลยุติธรรมปริทัศน์ 2, 4 (เมษายน – พฤษภาคม 2554): 111.

⁶⁵ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา,” (รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2544), หน้า 1.

และเรียงคำพิพากษาอย่างปราณีตบรรจง อีกทั้งมีเวลาในการหาความรู้เพิ่มเติม อันจะส่งผลให้คำพิพากษาศาลสูงเป็นบรรทัดฐานกฎหมายและได้รับความเชื่อถือจากสังคมมากยิ่งขึ้น⁶⁶

2.1.5.2 หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata)

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาเป็นหลักเกณฑ์แห่งรัฐประศาสนโยบาย (Public Policy) มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมโดยกำหนดให้คำพิพากษาเป็นที่เชื่อถือได้ และป้องกันการพิจารณาซ้ำในประเด็นปัญหาที่ยุติแล้ว⁶⁷ ซึ่งหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา หมายถึง หลักการป้องกันมิให้คู่ความในคดีเดียวกันหรือร้องฟ้องอีกในข้อเรียกร้องที่ได้กล่าวอ้าง หรือข้อเรียกร้องอื่นที่อาจเรียกได้แต่มิได้ขอให้บังคับในคดีก่อน และคดีนั้นได้มีคำวินิจฉัยของศาลเป็นที่ยุติแล้ว⁶⁸ เพื่อให้ประชาชนเคารพนับถือในผลแห่งคำตัดสินของศาล

เมื่อศาลได้พิพากษาในเนื้อหาแห่งคดี คำพิพากษาของศาลผูกพันคู่ความในคดีทั้งในส่วนข้อเท็จจริงที่อาจถูกพิจารณาในการวินิจฉัยคดีของศาล และในส่วนข้อกฎหมายที่นำมาปรับใช้ในคดี ซึ่งคำพิพากษาจะสร้างสถานะทางกฎหมายของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีและผูกพันคู่ความทุกฝ่าย จึงมีอาจฟ้องร้องเพื่อให้ศาลพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงที่มีการวินิจฉัยเป็นที่ยุติแล้วในคดีก่อนได้อีก⁶⁹ แต่สำหรับผลผูกพันของคำพิพากษาในปัญหาข้อกฎหมายนั้น มีความเห็นของนักกฎหมายแตกต่างกัน คือ ฝ่ายแรกเห็นว่าหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาไม่นำมาใช้กับประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย⁷⁰ แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าหลักดังกล่าวนำไปใช้ในข้อกฎหมายด้วย แต่ใช้ได้อย่างจำกัด⁷¹

หลักดังกล่าวใช้ในการกล่าวถึงผลผูกพันของคำพิพากษา 2 ประการ คือ ประการแรก ห้ามการฟ้องประเด็นที่อาจเรียกร้องได้แต่มิได้เรียกร้องมาในคดีก่อน เนื่องจากคำพิพากษาได้

⁶⁶ ชัยวัฒน์ เวียงธีรวัฒน์, “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานคดีของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 50.

⁶⁷ Robert von Moschzisker, “Res Judicata,” *Yale Law Journal* 38 (January 1929): 299.

⁶⁸ Black’s Law Dictionary (9th ed. 2009), res judicata.

⁶⁹ Robert von Moschzisker, “Res Judicata,” *Yale Law Journal* 38 (January 1929): 301.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Austin Wakeman Scott, “Collateral Estoppel by Judgment,” *Harvard Law Review* LVI, 1 (September 1942): 7.

รวมการฟ้องร้องดำเนินคดีในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องของคุณความเดียวกัน ไม่ว่าจะได้ยกขึ้นอ้างในชั้นพิจารณาหรือไม่ หลักข้อนี้เรียกว่า ‘Claim Preclusion’ หรือ ‘True Res Judicata’ และประการที่สอง ห้ามการฟ้องซ้ำในประเด็นที่มีการฟ้องร้องและวินิจฉัยแล้ว หรือเรียกว่า ‘Collateral Estoppel’⁷²

อย่างไรก็ตาม คำพิพากษาของศาลชั้นต้นอาจมีข้อผิดพลาดหรือความไม่ถูกต้อง อันเกิดจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาจึงไม่ตัดสิทธิคู่ความในการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูง เพื่อให้ศาลสูงได้พิจารณาตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดดังกล่าว ดังนั้น หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษาจึงมักใช้ในการห้ามคู่ความฟ้องซ้ำในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)⁷³ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148⁷⁴ เป็นต้น

2.1.6 ระบบการอุทธรณ์ฎีกา

แนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาในประเทศต่างๆ เป็นไปตามลักษณะของระบบกฎหมายสภาพสังคม และที่มาทางประวัติศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์ของประเทศนั้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

⁷² Ibid.

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 สิทธิภาคีอาญาฟ้องยอมระงับไปตั้งต่อไปนี้

(4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง

⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ห้ามมิให้คู่ความเดียวกัน ร้องฟ้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล

(2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราว ให้อยู่ภายในบังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์

(3) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้ยกฟ้องเสียโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคำฟ้องมาขึ้นใหม่ ในศาลเดียวกันหรือในศาลอื่นภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ

2.1.6.1 ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ (Appeal as of Right)

ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ หรือ “ระบบสิทธิ” หมายถึง ระบบการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงที่คู่ความไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตในการอุทธรณ์ฎีกานั้นเสียก่อน⁷⁵ ซึ่งเป็นระบบการอุทธรณ์ฎีกาที่เปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างกว้างขวาง การจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ฎีกานั้นเป็นเพียงข้อยกเว้น อันจะกระทำได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ประเทศที่ใช้ระบบนี้เป็นหลัก ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศอินเดีย และปากีสถาน เป็นต้น⁷⁶

สำหรับประเทศไทย บทบัญญัติที่แสดงถึงลักษณะของระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ คือ ในคดีอาญา ชั้นอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคแรก⁷⁷ ชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 วรรคหนึ่ง⁷⁸ ส่วนในคดีแพ่ง ชั้นอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223⁷⁹ และชั้นฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 247⁸⁰

2.1.6.2 ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต (Discretionary Appeal หรือ Appeal by Leave)

ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต หรือ “ระบบอนุญาต” หมายถึง ระบบการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงที่คู่ความจำเป็นต้องได้รับอนุญาตในการอุทธรณ์ฎีกาจากศาลนั้นหรือศาลล่าง

⁷⁵ Black's Law Dictionary (9th ed. 2009), appeal by right.

⁷⁶ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา,” หน้า 31.

⁷⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคแรก คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

⁷⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 วรรคหนึ่ง ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 217 ถึง 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง

⁷⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 138, 168, 188 และ 222 และในลักษณะนี้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ เว้นแต่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นจะได้บัญญัติว่าให้เป็นที่สุด

⁸⁰ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 247 ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งในชั้นอุทธรณ์แล้วนั้น ให้ยื่นฎีกาได้ภายในกำหนดหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์นั้น และภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตราต่อไปนี้จะยกกฎหมายอื่นว่าด้วยการฎีกา ให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 1 ว่าด้วยอุทธรณ์มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

เสียก่อน⁸¹ กล่าวคือ การอุทธรณ์ฎีกาเป็นสิ่งที่กฎหมายห้าม คู่ความสามารถอุทธรณ์ฎีกาได้ต่อเมื่อ มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดข้อยกเว้นไว้ให้เท่านั้น โดยทั่วไปแม้ว่าประเทศใดจะเลือกใช้ ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต แต่สำหรับการอุทธรณ์ในครั้งแรก (Appeal against Judgment of First Instance) กฎหมายมักอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์ได้เสมอทั้งในปัญหา ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย อันมีผลเนื่องมาจากการอนุวัติกฎหมายให้เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองฯ ดังที่วางหลักไว้ว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาศาลสูงให้พิจารณา ทบทวนอีกครั้งตามกฎหมาย” แต่สำหรับการอุทธรณ์ในครั้งที่สองต่อศาลสูงสุด (Appeal against Judgment of Second Instance หรือ Final Appeal) เป็นสิ่งที่กฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ เฉพาะบางกรณีเท่านั้น เช่น การอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมาย เป็นต้น⁸² ผลแห่งการ นั้น ทำให้ศาลสูงมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในคดีที่มีความสำคัญ อันส่งผลให้คดีไม่ค้างพิจารณาในศาลสูง ซึ่งแตกต่างกับประเทศที่ใช้ระบบการ อุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิที่คู่ความมักใช้สิทธิของตนฎีกาต่อผู้คดีจนถึงที่สุด และศาลจักต้องวินิจฉัยทุก คดีที่มีการฎีกาโดยชอบตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ทำให้เกิดปัญหาคดีค้างพิจารณา อัน ส่งผลเสียในความล่าช้าของการอำนวยความยุติธรรม

2.1.7 การจัดโครงสร้างศาลสูง

แนวคิดในการจัดโครงสร้างศาลสูงเป็นไปตามลักษณะของสังคมและวัฒนธรรม ของสังคมในแต่ละประเทศ โดยภาพรวมแล้วการจัดโครงสร้างของศาลสูงสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบดังนี้⁸³

รูปแบบที่ 1 แบ่งศาลออกเป็น 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ โดยศาล อุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุด ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีมลรัฐที่ใช้รูปแบบนี้จำนวน 11 มลรัฐ เช่น มลรัฐเดลาแวร์ (Delaware) มลรัฐมอนแทนา (Montana) มลรัฐเนวาดา (Nevada) มลรัฐ โรดไอแลนด์ (Rhode Island) รวมไปถึงดิสมิทริกต์ออฟโคลัมเบีย (District of Columbia) เป็นต้น

⁸¹ Black's Law Dictionary (9th ed. 2009), appeal by application.

⁸² อิศริย์ แจ่มจันทร์ทรงษ์, “อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), หน้า 20.

⁸³ Court Statistics Projects, State Court Caseload Statistics, 2006, (Virginia: National Center for State Courts, 2007), pp. 192-196.

รูปแบบที่ 2 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด ประเทศที่ใช้โครงสร้างศาลลักษณะนี้ เช่น ประเทศไทย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นอกจากนี้ มลรัฐส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้รูปแบบนี้เช่นกัน เช่น มลรัฐอลาสกา (Alaska) มลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) มลรัฐฟลอริดา (Florida) มลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois) และมลรัฐเวอร์จิเนีย (Virginia) เป็นต้น

รูปแบบที่ 3 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด โดยมีศาลอุทธรณ์แบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีแพ่งและแผนกคดีอาญา ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น มลรัฐแอละแบมา (Alabama) มลรัฐอินดีแอนา (Indiana) มลรัฐนิวยอร์ก (New York) มลรัฐเพนซิลเวเนีย (Pennsylvania) และมลรัฐเทนเนสซี (Tennessee) เป็นต้น

รูปแบบที่ 4 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่ศาลสูงสุดจะแบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีแพ่งและแผนกคดีอาญา ซึ่งเป็นรูปแบบของมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก่ มลรัฐโอคลาโฮมา (Oklahoma) และมลรัฐเท็กซัส (Texas)

2.1.8 บทบาทของศาลสูง

2.1.8.1 ตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดศาลล่าง (Error-Correcting Role)

บทบาทของศาลสูงแตกต่างจากศาลล่างเป็นอย่างมาก และในศาลสูงแต่ละประเภทก็มีบทบาทแตกต่างกันออกไป โดยรวมแล้วศาลสูงจักต้องทำให้เกิดสมดุลระหว่างบทบาทในการวินิจฉัยข้อพิพาทของคู่ความกับการวางหลักกฎหมายเพื่อเป็นบรรทัดฐานให้แก่ศาลล่างและสังคมปฏิบัติตาม⁸⁴ บทบาทของศาลสูงในการตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างคือการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยศาลล่าง การปรับข้อเท็จจริงเข้ากับหลักกฎหมาย และความถูกต้องของกระบวนการพิจารณาพิพากษา โดยศาลสูงจะค้นหาข้อผิดพลาดดังกล่าวแล้วแก้ไขให้เป็นไปตามกฎหมาย⁸⁵

⁸⁴ Alan D. Hornstein, *Appellate Advocacy*, p. 53.

⁸⁵ Arthur D. Hellman, "Error Correction, Lawmaking, and the Supreme Court's Exercise of Discretionary Review," *University of Pittsburgh Law Review* 44: 796.

อย่างไรก็ตาม การเน้นบทบาทของศาลสูงในลักษณะนี้อาจส่งผลให้ประชาชนเห็นว่าตนมีสิทธิในการได้รับพิจารณาคดี 3 ชั้นศาล จึงต้องการใช้สิทธิของตนจนถึงที่สุด และจะยอมรับผลคดีต่อเมื่อได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงสุดแล้วเท่านั้น⁸⁶ ทำให้เกิดปัญหาคดีค้างในศาลสูง และทำให้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ขาดความศักดิ์สิทธิ์

2.1.8.2 วางนโยบายสังคม (Judicial Policymaking Role)⁸⁷

ศาลสูงมีบทบาทในการประกาศ อธิบาย และทำให้หลักกฎหมายในระบบกฎหมายสอดคล้องกัน⁸⁸ จึงเป็นการแก้ไขปัญหาการขัดกันของหลักกฎหมายที่ตัดสินโดยศาลล่าง และทำให้บังคับใช้กฎหมายได้อย่างยุติธรรม สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ คำพิพากษาของศาลสูงมีบทบาทที่สำคัญในฐานะเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมาย ซึ่งการวางหลักกฎหมายโดยศาลแตกต่างจากการบัญญัติกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติอย่างมาก เนื่องจากศาลไม่อาจวางหลักกฎหมายได้ทันที แต่จะกระทำได้เมื่อคู่ความฟ้องคดีและมีการอุทธรณ์ฎีกามายังศาลสูงเท่านั้น⁸⁹ และเมื่อคดีดังกล่าวไม่อาจนำกฎหมายที่บังคับใช้ในขณะนั้นมาปรับใช้ได้ ศาลมีอำนาจในการวางหลักกฎหมายใหม่ใช้กับคดีดังกล่าวและคดีที่มีข้อเท็จจริงคล้ายคลึงกันได้ บทบาทการวางหลักกฎหมายของศาลสูงเช่นนี้เป็นผลมาจากบทบาทในการตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่าง เนื่องจากเมื่อศาลสูงตรวจสอบถึงความถูกต้องของคำพิพากษาศาลล่างแล้วจึงจะพบว่ากฎหมายที่ศาลล่างตัดสินไม่ถูกต้อง อีกทั้งไม่มีกฎหมายใดมาปรับใช้แก้คดีได้ จึงทำการวางหลักกฎหมายขึ้นมาใช้บังคับ⁹⁰ แต่สำหรับในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์นั้น ศาลไม่อาจเป็นผู้วางหลักกฎหมายได้ เนื่องจากบ่อเกิดของกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์จำกัดเฉพาะกฎหมายลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตาม ศาลสูงมีบทบาท

⁸⁶ Richard A. Posner, *The Federal Courts: Crisis and Reform*, (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1985), p. 89.

⁸⁷ Henry Robert Glick, *Courts, Politics and Justice*, pp. 215-216.

⁸⁸ Paul D. Carrington, Et Al., "Justice on Appeal in Criminal Cases: A Twentieth-Century Perspective," *Marquette Law Review*: 3.

⁸⁹ Alexander M. Bickel, "The Supreme Court, 1960 Term-Foreward: The Passive Virtues," *Harvard Law Review* 75 (1961): 40.

⁹⁰ Arthur D. Hellman, "Error Correction, Lawmaking, and the Supreme Court's Exercise of Discretionary Review," *University of Pittsburgh Law Review* 44: 796.

สำคัญในฐานะเป็นผู้วางนโยบายสังคม อันเป็นสิ่งที่กำหนดแนวทางการใช้กฎหมายแก่องค์กรในกระบวนการยุติธรรม และประชาชนในประเทศ

การวางนโยบายสังคมของศาลสูงเป็นที่รับรู้กันว่าเป็นสิ่งที่อยู่เหนือคำตัดสินของศาลใดศาลหนึ่งในคดีใดคดีหนึ่ง อันอาจกล่าวได้ว่าการวางนโยบายสังคมเป็นการกระทำที่มุ่งไปสู่การจัดการหรือแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมือง ดังนั้นการวางนโยบายสังคมโดยตุลาการจะกว้างกว่าการตัดสินข้อขัดแย้งของแต่ละบุคคลและมีความสำคัญต่อการกำหนดแนวทางการวินิจฉัยคดีของศาลอื่น

บทบาทในลักษณะนี้เห็นได้ชัดเจนในศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Supreme Court) ซึ่งในแต่ละคดีที่พิจารณาในศาลดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับประเด็นที่แปลกใหม่และเป็นที่ยกเถียงในสังคม เช่น คดีเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ (Racial Discrimination)⁹¹ ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาวางนโยบายสังคมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติและมีการนำไปปฏิบัติในการส่วนอื่นๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นอกจากนี้ในทางอาญาคำพิพากษาของศาลดังกล่าวเป็นการขยายความสิทธิตามรัฐธรรมนูญของจำเลยในคดีอาญา เช่น จำกัดอำนาจรัฐในการบัญญัติกฎหมายให้สิทธิการทำแท้ง และจำกัดโทษประหารชีวิต เป็นต้น

ในคดีบางประเภทจะสามารถพิจารณานโยบายสังคมได้จากอัตราคดีที่ศาลสูงพิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ซึ่งปกติแล้วอัตราดังกล่าวจะไม่สูง แต่สำหรับคดีบางประเภท อัตราการกลับคำพิพากษาจะสูงกว่าคดีประเภทอื่น เช่น คดีแรงงาน พบว่าศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอเมริกา (United States Court of Appeal) พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นในระดับสหรัฐ (Federal District Court) ประมาณร้อยละ 40 ของคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อพิจารณาถึงคดีอาญาที่อุทธรณ์ฎีกาได้แย้งถึงการกระทำผิดของจำเลย ศาลสูงพิพากษากลับคำพิพากษาศาลล่างน้อยกว่าร้อยละ 20 ของคดีที่ขึ้นสู่ศาลสูง⁹² เป็นต้น จะเห็นได้ว่าในแต่ละประเภทคดีศาลสูงจะกำหนดนโยบายการพิจารณาพิพากษาแตกต่างกัน

⁹¹ Brown v. Board of Education

⁹² J. Woodford Howard, Jr., "Litigation Flow in Three United States Courts of Appeals," *Law and Society Review* 8 (1973): 41.

การวางนโยบายทางสังคมโดยศาลสูงนั้นมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก คำพิพากษาศาลสูงเป็นแนวทางสำหรับศาลอื่นในการวินิจฉัยคดีที่มีข้อเท็จจริงคล้ายคลึงกัน ดังนั้นการที่ศาลสูงวางนโยบายสังคมในคดีใดคดีหนึ่งอาจส่งผลต่อคดีลักษณะเดียวกันอีกมากมาย เมื่อศาลสูงพิพากษากลับคำพิพากษาศาลล่างในข้อเท็จจริงลักษณะเดียวกันอย่างต่อเนื่องจะเป็นการส่งสัญญาณให้กับศาลล่างว่าควรวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีลักษณะดังกล่าวให้แตกต่างจากเดิม นอกจากนี้การเผยแพร่คำพิพากษาศาลสูงยังเป็นการสื่อถึงนโยบายของศาลให้หน่วยงานต่าง ๆ ปฏิบัติตามอีกด้วย เช่น หน่วยงานตำรวจและหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ เป็นต้น ด้วยบทบาทของศาลสูงประการนี้ ทำให้กลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มอุทธรณ์ฎีกาคดีของตนสู่ศาลสูงเพื่อให้วางนโยบายสังคมอันจะส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

ประการที่สอง ศาลสูงวางนโยบายสังคมผ่านทางความเห็นการวินิจฉัยคดี (Written Court Opinion) เมื่อเปรียบเทียบกับศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นมักไม่เขียนความเห็นอธิบายการวินิจฉัยคดี แต่หากมีการเขียนความเห็นดังกล่าวก็จะมุ่งไปที่ข้อเท็จจริงในคดีและมีจุดประสงค์เพื่อใช้ในคดีใดคดีหนึ่งเท่านั้น จึงยากที่จะเห็นนโยบายสังคมในการพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น ต่างจากความเห็นการวินิจฉัยคดีในศาลสูงที่มีการย่อข้อเท็จจริงสำคัญแห่งคดีและให้ข้อมูลทางกฎหมายและทางสังคมเกี่ยวกับข้อพิพาทดังกล่าว ผู้พิพากษาศาลสูงจะวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและข้อโต้แย้งทางกฎหมายของคู่ความ โดยการเห็นชอบหรือเห็นแย้งความเห็นของทนายความ และมักตีความกฎหมายด้วยมุมมองของตน ซึ่งการวิเคราะห์เช่นนี้จะสื่อให้เห็นถึงนโยบายสังคมของศาลสูง

ประการสุดท้าย นโยบายสังคมอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ ซึ่งเมื่อศาลสูงวินิจฉัยคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาในประเด็นปัญหาอันเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ เช่น อุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญาที่อ้างว่าสิทธิของจำเลยถูกริดรอนโดยเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมสรรพากร หรือจากกฎระเบียบที่ออกโดยหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น นโยบายสังคมในคำพิพากษาศาลสูงดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อแผนการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐที่ใช้จัดการกับปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งอาจต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับคำพิพากษาของศาลสูง

2.1.9 การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูง

เนื่องมาจากบทบาทของศาลสูงในการตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่าง และการวางนโยบายสังคม ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงในประเทศต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ⁹³

(1) การดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ทั้งคดี (Second First-Instance Trial)

ศาลสูงที่ใช้รูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะนี้ จะอนุญาตให้คู่ความนำสืบพยานหลักฐานใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง เว้นแต่จะมีข้อจำกัดทางกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งประเทศต่างๆ มักไม่นำลักษณะการพิจารณาคดีรูปแบบนี้ไปใช้ ตัวอย่างการพิจารณาคดีในลักษณะนี้ เช่น การพิจารณาอุทธรณ์ (Berufung) ในศาลสูงของประเทศเยอรมนี อันเป็นการพิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย หรือการพิจารณาอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลท้องถิ่นในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การสืบพยานในชั้นอุทธรณ์อยู่ภายใต้กรอบแห่งประเด็นพิพาทของคดีอันเกิดจากคำคู่ความ โดยคู่ความอาจเรียกพยานที่สืบไปแล้วในศาลล่างมาสืบใหม่ได้ และพยานบุคคลอาจให้การแตกต่างไปจากคำเบิกความที่ได้ให้ไว้ในศาลล่างได้⁹⁴

(2) การดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะการแก้ไขบททวน (Review)

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะนี้มักเป็นการพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย แต่ในบางกรณีจะมีการพิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งเป็นความพยายามที่จะจำกัดหน้าที่ของศาลสูงในการพิจารณาข้อเท็จจริงว่าจะต้องฟังข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในการพิจารณาของศาลชั้นต้นเท่านั้น การพิจารณาลักษณะนี้จะอาศัยจำนวนคดีของศาลที่เริ่มคดีเป็นหลัก และศาลอาจฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา (Oral Argument) ด้วย เพื่อเป็นการทำให้ศาลเข้าใจประเด็นในการพิจารณาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และในการนี้ ศาลสูงจะตรวจสอบข้อผิดพลาดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นเพื่อวินิจฉัยคดีต่อไป โดยศาลสูงของประเทศต่างๆ อาจมีรูปแบบในการตรวจสอบคำพิพากษาโดยอาศัยเฉพาะรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลล่าง (Review on the Record Alone) หรือพิจารณารายงานกระบวนการพิจารณาของศาลล่าง

⁹³ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย, “การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 91-93.

⁹⁴ นฤมล เทียนนาม, “การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), หน้า 75.

ประกอบการสืบพยานเพิ่มเติมโดยศาลสูง (Review on the Record Supplemented by Fresh Evidence) หรือพิจารณารายงานกระบวนพิจารณาของศาลล่างประกอบการสืบพยานเพิ่มเติมโดยศาลสูงหากพบว่ามีข้อผิดพลาดของการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลชั้นต้น (Review on the Record Supplemented by Limited Fresh Evidence)⁹⁵

2.2 แนวความคิดการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาของประเทศไทย

2.2.1 สิทธิในการนำคดีอาญาขึ้นสู่ศาลฎีกา

การดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีอาญาของศาลยุติธรรมไทย ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม⁹⁶ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จำเลยในคดีอาญาจะต้องมีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร⁹⁷ ซึ่งสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาถือเป็นสิทธิประเภทหนึ่งที่คุณความในคดีอาญาพึงมี แต่จะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์และกระบวนการที่กฎหมายกำหนด

ด้วยเหตุที่การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกา หรือหลักการอุทธรณ์แบบก้าวกระโดด (Leap-frog Procedure) ไม่นำมาใช้ในคดีอาญาทั่วไปซึ่งมีข้อคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นฎีกาพิเศษ ทำให้การคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในคดีอาญาต้องกระทำโดยการอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์เสียก่อน และเมื่อศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นประการใดแล้ว คุณความฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว อาจฎีกาคัดค้านเพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาหรือสั่งให้เป็นไปตามประสงค์ของผู้อุทธรณ์ได้ หากคตินั้นกฎหมายมิได้บัญญัติให้คำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นที่สุด สิทธิในการนำคดีอาญาขึ้นสู่ศาลฎีกาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณีดังนี้

2.2.1.1 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คดีอาญาที่ใช้หลักเกณฑ์ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ คดีที่อ้างว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่นซึ่งไม่

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75-79.

⁹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2250 มาตรา 40 (3)

⁹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2250 มาตรา 40 (7)

มีการกำหนดวิธีพิจารณาความไว้โดยเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 เป็นต้น คู่ความในคดีอาญาดังกล่าวมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด⁹⁸ ซึ่งสามารถใช้สิทธิฎีกาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายเป็นหลัก และจะถูกจำกัดเฉพาะที่กฎหมายบัญญัติไว้⁹⁹ อันเป็นลักษณะของระบบอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ

ข้อจำกัดสิทธิฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีดังต่อไปนี้

(1) ข้อจำกัดสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาว่าได้มีการกระทำ หรือเหตุการณ์หรือพฤติการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น หรือมีอยู่จริงดังที่มีการกล่าวอ้างหรือไม่¹⁰⁰ คู่ความมีหน้าที่ต้องนำสืบพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานไม่ว่าเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ¹⁰¹ ซึ่งศาลต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง¹⁰²ในการรับฟังข้อเท็จจริงดังกล่าว การจำกัดสิทธิฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงมีทั้งสิ้น 5 กรณีด้วยกัน

ประการแรก กรณีศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือแก้ไขเล็กน้อย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218¹⁰³ หากศาลอุทธรณ์ลงโทษจำคุกจำเลยไม่

⁹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 217 ถึง 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง

ฎีกานั้น ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น และให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 200 และ 201 มาบังคับโดยอนุโลม

⁹⁹ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544), หน้า 127.

¹⁰⁰ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง: ด้วบท คำอธิบาย และเอกสารอ้างอิง, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551), หน้า 347.

¹⁰¹ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2551), หน้า 17.

¹⁰² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

เกินห้าปีหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่หากลงโทษจำคุกเกินกว่านั้น ให้สิทธิเฉพาะจำเลยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้อย่างไรก็ตาม หากศาลอุทธรณ์แก้ไขมาก คู่ความไม่ต้องห้ามฎีกาตามบทบัญญัติ¹⁰⁴ การจำกัดสิทธิฎีกาในลักษณะดังกล่าวเนื่องจากการที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนหรือแก้ไขเล็กน้อยเป็นการที่ศาลอุทธรณ์ใช้ดุลพินิจรับฟังข้อเท็จจริงแห่งคดีไปในทางเดียวกับศาลชั้นต้น จึงถือว่ามี การตรวจสอบคำพิพากษามาอย่างเพียงพอแล้ว

ประการที่สอง กรณีศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำเลยสถานเบา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219¹⁰⁵ มาตรานี้เป็นข้อยกเว้นของมาตรา 218 ที่ว่าแม้ศาลอุทธรณ์จะแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นมากก็ตาม¹⁰⁶ แต่หากศาลล่างทั้งสองพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับห้ามคู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ในกรณีศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษ ให้สิทธิเฉพาะจำเลยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้

ประการที่สาม กรณีฎีกาคัดค้านการกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ทวิ¹⁰⁷ วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นวิธีการที่บัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 ได้แก่ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกัน ทัณฑ์บน คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล และห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง ซึ่งไม่ใช่โทษในทางอาญา¹⁰⁸ เหตุที่จำกัดสิทธิฎีกาเนื่องมาจากปัญหาเรื่องการกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็น

¹⁰⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1635/2508

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำเลยไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำเลย

¹⁰⁶ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง: ตัวยก คำอธิบาย และเอกสารอ้างอิง, หน้า 368.

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ทวิ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งในข้อเท็จจริงในปัญหาเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยแต่อย่างเดียว แม้คดีนั้นจะต้องห้ามฎีกาก็ตาม

ในการนับกำหนดโทษจำคุกตามความในมาตรา 218 และ 219 นั้น ห้ามมิให้คำนวณกำหนดเวลาที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยรวมเข้าด้วย

¹⁰⁸ โทษตามกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน

การโต้แย้งเรื่องเล็กน้อย ไม่ใช่การโต้แย้งในเรื่องการกระทำความผิดหรือการกำหนดโทษ ซึ่งแม้คดีนั้นคู่ความจะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเรื่องอื่นได้ แต่คู่ความไม่ตั้งใจจะให้ศาลฎีกาวินิจฉัย¹⁰⁹ จึงไม่ควรให้สิทธิแก่คู่ความฎีกาในกรณีเช่นนี้

ประการที่สี่ กรณีที่ศาลชั้นต้นลงโทษกักขังและศาลอุทธรณ์มิได้กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ตรี¹¹⁰ การโต้แย้งคำพิพากษาในลักษณะนี้ เป็นเพียงการใช้ดุลพินิจของศาลที่เกี่ยวกับการลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก¹¹¹ โทษปรับ¹¹² หรือโทษริบทรัพย์สิน¹¹³ หรือการเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก¹¹⁴ เท่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาถึงการกระทำความผิดของจำเลยแต่อย่างใด อีกทั้งศาลอุทธรณ์ดังกล่าวก็มิได้กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น จึงสมควรที่จะจำกัดสิทธิฎีกาในกรณีดังกล่าว

ประการที่ห้า กรณีศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220¹¹⁵ การจำกัดสิทธิฎีกาลักษณะนี้ เนื่องจากไม่ต้องการให้ศาลฎีกาต้องมาวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงซ้ำในกรณีที่ศาลล่างทั้งสองยกฟ้องตรงกัน¹¹⁶ แม้เหตุที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์นำมาพิพากษายกฟ้องจะต่างกัน คู่ความก็ต้องห้ามมิให้ฎีกา¹¹⁷ ตามบทมาตราดังกล่าว

¹⁰⁹ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548), หน้า 249.

¹¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ตรี ในคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก หรือเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก หรือคดีที่เกี่ยวกับกรกักขังแทนค่าปรับ หรือกักขังเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน ถ้าศาลอุทธรณ์มิได้พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

¹¹¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23

¹¹² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29

¹¹³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 37 (3)

¹¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 27

¹¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220 ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในคดีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์

¹¹⁶ ณรงค์ ใจหาญ, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, หน้า 168.

¹¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 843/2533

(2) ข้อจำกัดสิทธิฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย

ปัญหาข้อกฎหมายเป็นปัญหาที่ต้องนำตัวบทกฎหมายมาใช้ในการวินิจฉัยโดยมีข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วเป็นฐาน มิได้นำพยานหลักฐานมาใช้ในการวินิจฉัย คู่ความจึงไม่ต้องนำสืบ แต่เป็นหน้าที่ของศาลที่จะยกตัวบทกฎหมายขึ้นวินิจฉัยเองอันเป็นปัญหาที่ต้องหาหรือตัวบท¹¹⁸ ข้อจำกัดสิทธิฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายมีเพียงประการเดียวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220 กล่าวคือ เป็นกรณีศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์ ซึ่งเหตุแห่งการจำกัดสิทธิเป็นไปในทางเดียวกับกรณีการจำกัดสิทธิในปัญหาข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม ในคดีที่ต้องห้ามฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218, 219 และ 220 กฎหมายได้กำหนดข้อผ่อนปรนให้คู่ความมีสิทธิฎีกาในคดีที่ต้องห้ามนั้นได้ ถ้าผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ฎีกา หรืออัยการสูงสุดรับรองในฎีกา โดยเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญอันควรขึ้นสู่ศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221¹¹⁹ ซึ่งอำนาจในการอนุญาตหรือรับรองให้ฎีกานั้น เป็นการใช้ดุลพินิจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาหรืออัยการสูงสุด เมื่อมีการใช้ดุลพินิจเป็นประการใดแล้ว คู่ความไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้¹²⁰

(3) ข้อจำกัดสิทธิฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณา

คำสั่งระหว่างพิจารณาคือคำสั่งใดๆ ของศาลที่ได้สั่งก่อนมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีและไม่ทำให้คดีเสร็จจำนวน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 196¹²¹ จำกัดสิทธิคู่ความในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา ซึ่งหลักการนี้นำไปใช้ในชั้นฎีกาด้วย กล่าวคือคู่ความไม่อาจฎีกาคัดค้านคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลฎีกาได้จนกว่าศาลอุทธรณ์

¹¹⁸ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา, หน้า 20.

¹¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 ในคดีซึ่งห้ามฎีกาไว้โดยมาตรา 218, 219 และ 220 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าผู้พิพากษาคัดค้านซึ่งพิจารณา หรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์เห็นว่าการขอความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกา หรืออธิบดีกรมอัยการลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย ก็ให้รับฎีกานั้นไว้พิจารณาต่อไป

¹²⁰ คำสั่งฎีกาที่ 30/2542

¹²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 196 คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จจำนวน ห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คำสั่งนั้นจนกว่าจะได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย

จะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญ และมีการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย ทั้งนี้ เพื่อมิให้การพิจารณาคดีในศาลล่างต้องล่าช้าออกไปเกินสมควร

2.2.1.2 สิทธิตามกฎหมายอื่น

นอกเหนือจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนด สิทธิและข้อจำกัดสิทธิฎีกาของคู่ความแล้ว คดีอาญาบางประเภทยังมีการกำหนดสิทธิในการฎีกาของคู่ความโดยเฉพาะ แต่ยังคงไว้ซึ่งระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบศาลสามชั้น เช่น คดีเยาวชนและครอบครัว โดยมีหลักเกณฑ์ข้อจำกัดสิทธิฎีกาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 124¹²² เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม มีคดีอาญาอีกประเภทหนึ่งที่กฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์การอุทธรณ์ฎีกาแบบศาลสองชั้น โดยเปลี่ยนแปลงจากการอุทธรณ์ฎีกาในระบบสิทธิมาเป็นระบบอนุญาต อันเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความที่พัฒนาระบบการฎีกาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น¹²³ เช่น คดียาเสพติด ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 กฎหมายนี้ใช้กับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งประการใดแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าวเฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่ที่สุด ตามมาตรา 18¹²⁴ หากคู่ความประสงค์จะนำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาจะต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมฎีกาต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยชี้ขาด ตามมาตรา 19¹²⁵ ซึ่งศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาใน

¹²² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 124 คดีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง ให้ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปยังศาลฎีกาได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่กรณีที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ตามมาตรา 121

¹²³ บุญไทย อิศราประทีปรัตน์, “การลดปริมาณคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา ศึกษาเฉพาะกรณีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง,” (งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2552), หน้า 42.

¹²⁴ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 18 ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยมิชักช้า และภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 16 และมาตรา 19 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่ที่สุด

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการกระทำกรรมอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดคู่ความอาจฎีกาได้ ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

¹²⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 19 ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา 18 วรรคหนึ่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกา

ปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ควรได้รับการวินิจฉัย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และกระบวนการที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

2.2.2 เขตอำนาจของศาลฎีกา

การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล¹²⁶ ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น¹²⁷ ซึ่งศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็นสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา¹²⁸ โดยศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเขตศาลครอบคลุมทั่วราชอาณาจักร และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550¹²⁹ และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม¹³⁰ ดังต่อไปนี้

(1) คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาโดยตรง

กรณีนี้มิใช่เป็นคดีที่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาตามปกติ หากแต่เป็นคดีพิเศษที่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอเป็นคำฟ้องหรือคำร้องต่อศาลฎีกาโดยตรงในลักษณะเป็นศาลชั้นเดียว (Original Jurisdiction) ซึ่งคดีดังกล่าวมีความสำคัญที่รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์หรือความจำเป็นเฉพาะเรื่องที่จะให้คดีเสร็จเด็ดขาดไปด้วยความรวดเร็ว เพราะหากปล่อย

ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฎีกาฟังเพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้

¹²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 197 วรรคหนึ่ง

¹²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 218

¹²⁸ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 1

¹²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด

¹³⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้ระยะเวลาเนิ่นนานไปจะส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองการปกครองของชาติบ้านเมือง¹³¹ เช่น คดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา¹³² คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹³³ คดีเกี่ยวกับการจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ¹³⁴ คดีเกี่ยวกับการมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹³⁵ คดีร่ำรวยผิดปกติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹³⁶ เป็นต้น คดีลักษณะนี้ศาลฎีกาไม่อาจใช้อำนาจปฏิเสธคดีซึ่งไม่สวาระอันควรแก่การพิจารณาได้ เนื่องจากเป็นคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา โดยเฉพาะ ศาลฎีกาจึงต้องรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามบทบัญญัติดังกล่าว

(2) คดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ

กรณีการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นต่อศาลฎีกาเป็นการอุทธรณ์ตามระบบศาลสองชั้น ซึ่งแบ่งเป็นการอุทธรณ์คดีแพ่งเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยตรงต่อศาลฎีกา¹³⁷ และการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นพิเศษโดยตรงต่อศาลฎีกา เช่น ศาลแรงงาน¹³⁸ ศาลภาษีอากร¹³⁹ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ¹⁴⁰ และศาลล้มละลาย¹⁴¹ เป็นต้น

¹³¹ ธานิศ เกศพิทักษ์, หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2553), หน้า 90 – 91.

¹³² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสาม

¹³³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 275

¹³⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 263

¹³⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 262

¹³⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 275

¹³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 223 ทวิ

¹³⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 54

¹³⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528 มาตรา 24

¹⁴⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 38

ส่วนการยื่นฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์นั้น เป็นการฎีกาตามระบบศาลสามชั้น ซึ่งคดีดังกล่าวจะต้องผ่านการพิจารณาของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ตามลำดับเสียก่อนจึงจะมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา ทั้งนี้สิทธิและข้อจำกัดสิทธิฎีกาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่นคดีแพ่ง ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 ลักษณะ 2 และคดีอาญา ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 4 ลักษณะ 2 เป็นต้น

คดีดังกล่าวศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทที่ 3

นอกจากอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ศาลฎีกายังมีอำนาจหน้าที่อื่นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และกฎหมายอื่นดังนี้

- (1) มอบหมายให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 1 คน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 113
- (2) คัดเลือกผู้พิพากษาศาลฎีกาไปเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 3 คน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 204
- (3) คัดเลือกกรรมการสรรหากรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 1 คน เสนอต่อประธานวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 231 (1)
- (4) สรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 2 คน เสนอต่อประธานวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 231 (2)
- (5) คัดเลือกกรรมการสรรหาผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวน 1 คน เสนอต่อประธานวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 243
- (6) แต่งตั้งผู้ไต่สวนอิสระ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 276

¹⁴¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 24

(7) เลือกผู้มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม จำนวน 1 คน เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. 2542 มาตรา 5 (1)

2.2.3 ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลฎีกา

กรณีนี้เป็นการพิจารณาพิพากษาคดีตามขั้นตอนปกติ มิใช่กรณีศาลฎีกาปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 3 เมื่อคู่ความยื่นฎีกาในคดีอาญาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และสำนวนส่งมายังศาลฎีกาแล้ว ประธานศาลฎีกาจะจ่ายสำนวนให้แก่ผู้พิพากษาศาลฎีกาทำคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณีเพื่อมอบหมายให้องค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบราชการฝ่ายตุลาการของศาลยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายสำนวนคดี พ.ศ. 2544 และจะต้องคำนึงถึงความเชี่ยวชาญและความเหมาะสมขององค์คณะผู้พิพากษาที่จะรับผิดชอบสำนวนคดีนั้น รวมทั้งปริมาณคดีที่องค์คณะผู้พิพากษาแต่ละองค์คณะจะต้องรับผิดชอบ¹⁴² เมื่อได้รับจ่ายสำนวนความแล้ว ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและองค์คณะก็จะยกร่างคำพิพากษาศาลฎีกา

สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในแผนกคดีพิเศษ เช่น คดีอาญาตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และคดีอาญาตามกฎหมายล้มละลาย เป็นต้น คดีดังกล่าวจะมีผู้พิพากษาประจำแผนกเป็นผู้พิจารณาพิพากษาโดยเฉพาะ และเมื่อผู้พิพากษาในแผนกยกร่างคำพิพากษาแล้ว ต้องนำเข้าไปประชุมแผนกเพื่อพิจารณาด้วย

นอกจากนี้ หากเป็นคดีอาญาที่อยู่ในความรับผิดชอบของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) ที่ประจำกองยกร่างดังกล่าวจะต้องยกร่างคำ

¹⁴² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 32

* ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาปฏิบัติงานในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ทำหน้าที่ทางวิชาการในการตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องของคำพิพากษาและคำสั่งของศาลฎีกา และเสนอแนวความคิดในการพัฒนาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การตรวจสำนวนคดี ตรวจร่างคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศึกษาค้นคว้าทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ และยกร่างคำพิพากษาหรือคำสั่ง เป็นต้น เพื่อให้คำพิพากษาศาลฎีกาถูกต้อง เป็นธรรม สมบูรณ์ทั้งในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง และให้คำพิพากษาศาลฎีกามีความสอดคล้องต้องกันเป็นหลักกฎหมาย รวมถึงการใช้ดุลพินิจการลงโทษในคดีอาญา ตลอดจนการแบ่งเบาภาระของผู้พิพากษาศาลฎีกา ประธานแผนกคดีพิเศษ รองประธานศาลฎีกา และประธานศาลฎีกา ในการยกร่างและตรวจร่างคำพิพากษา โดยกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะแบ่งการปฏิบัติงานเป็น 2

พิพากษาศาลฎีกาตามที่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแต่ละคณะมอบหมายสำนวนของตนที่ได้รับ
จ่ายจากประธานศาลฎีกาให้แก่ผู้ช่วยพิพากษาศาลฎีกา¹⁴³ คดีอาญาดังกล่าวเป็นคดีเร่งรัดซึ่งมี
ลักษณะของคดีดังนี้¹⁴⁴

- (1) คดีอาญาที่เป็นสาขาคดี เช่น ชื่นขอให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ เป็น
ต้น
- (2) คดีอาญาที่ไม่มีปัญหายุ่งยากซับซ้อนและศาลล่างทั้งสองพิพากษาไปในทาง
เดียวกัน
- (3) คดีอาญาที่มีการสืบพยานทั้งคดีไม่มาก และรูปคดีไม่น่าจะมีปัญหายุ่งยาก
ซับซ้อน

ในการยกร่างคำพิพากษา ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) ต้องจัดทำบันทึก
สรุปข้อเท็จจริงโดยย่อ ประเด็นที่คู่ความฎีกา พร้อมค้นคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบ (ถ้ามี) นำไป
ปรึกษาและมอบให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและองค์คณะตามวิธีการที่ผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นผู้
กำหนด เมื่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและองค์คณะมีความเห็นอย่างไร ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาล
ฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) ยกร่างคำพิพากษาหรือคำสั่งตามความเห็นดังกล่าว แล้วนำร่างคำพิพากษาไป
เสนอเจ้าของสำนวน¹⁴⁵ และองค์คณะเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและลงลายมือชื่อในร่างคำ
พิพากษา

ขั้นตอนต่อไป เมื่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนพิจารณาร่างคำพิพากษาแล้ว ทั้งใน
กรณียกร่างคำพิพากษาเอง หรือยกร่างโดยกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ก็จะส่งร่างคำพิพากษา
พร้อมสำนวนไปที่ส่วนคำพิพากษาเพื่อจัดพิมพ์ร่างคำพิพากษาฉบับตรวจ หลังจากนั้นเลขานุการ
ศาลฎีกาจะทำการจ่ายร่างคำพิพากษาดังกล่าวแก่ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) ทำการ
ตรวจร่างคำพิพากษาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย หากเห็นว่าร่างคำพิพากษาดังกล่าววินิจฉัย

กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ช่วยเล็ก ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และกลุ่มผู้ช่วยใหญ่ มีหน้าที่ตรวจร่างคำพิพากษาที่
ผ่านการตรวจสอบจากผู้ช่วยเล็กมาครั้งหนึ่งแล้วโดยแบ่งการตรวจออกตามลักษณะกฎหมาย

¹⁴³ คำสั่งศาลฎีกาที่ 19/2553

¹⁴⁴ ประกาศศาลฎีกา เรื่องกำหนดประเภทสำนวนคดีพิเศษและสำนวนคดีจัดการพิเศษ (ฉบับที่ 3) ลงวันที่ 19 พฤษภาคม
2548

¹⁴⁵ คำสั่งศาลฎีกาที่ 19/2553

ข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนจากที่ปรากฏในสำนวนหรือวินิจฉัยข้อกฎหมายไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยเป็นแนวบรรทัดฐานไว้แล้ว ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) จะนำคดีไปปรึกษาหารือกับผู้พิพากษาศาลฎีกาก่อน ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและองค์คณะอาจแก้ไขร่างคำพิพากษาใหม่หรืออาจให้คงไว้ตามร่างคำพิพากษาเดิมได้ ในกรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไม่แก้ไขร่างตามที่ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) เสนอ ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) อาจทำบันทึกเสนอความเห็นทักท้วงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายติดไว้กับร่างคำพิพากษาได้ และส่งให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยใหญ่) รองประธานศาลฎีกา และประธานศาลฎีกาวินิจฉัยต่อไป ประธานศาลฎีกาอาจขอให้ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนทบทวนร่างคำพิพากษา หรือโอนสำนวนคดีในกรณีที่กระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี¹⁴⁶ และหากเป็นปัญหาสำคัญประธานศาลฎีกาอาจให้นำเข้าสู่การวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวก็ได้

หากเป็นกรณีที่ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) ตรวจร่างคำพิพากษาแล้วไม่พบข้อทักท้วงอันใด ก็ส่งร่างคำพิพากษาดังกล่าวไปยังผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยใหญ่) ตรวจร่างคำพิพากษาดังกล่าวโดยแยกตามประเภทคดีอาญาอีกครั้งหนึ่ง ในขั้นตอนสุดท้ายจะเสนอร่างคำพิพากษาให้ประธานศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา หรือประธานแผนกคดีพิเศษที่ได้รับมอบหมายส่งออก จากนั้นคำพิพากษาศาลฎีกาจะเข้าสู่ส่วนคำพิพากษาหลังส่งออก และจัดส่งไปยังศาลชั้นต้นเพื่ออ่านต่อไป

2.2.4 ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ยุคก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ก่อนการบัญญัติอำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง กฎหมายได้กำหนดให้ศาลฎีกามีโอกาสตรวจสอบคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาว่าคดีดังกล่าวควรได้รับการวินิจฉัยหรือไม่ ซึ่งถือเป็นมาตรการกั้นกรองในชั้นที่สอง¹⁴⁷ หลักเกณฑ์ดังกล่าวบัญญัติขึ้นครั้งแรก

¹⁴⁶ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 33

¹⁴⁷ อองอาจ โจรนสุพจน์, “กระบวนการชี้ขาดข้อฎีกาที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา,” (งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคล เสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549), หน้า 18.

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 242(1) โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2499 มาตรา 22¹⁴⁸ ดังนี้

“มาตรา 242 เมื่อศาลอุทธรณ์ได้ตรวจสำนวนความและฟังคู่ความทั้งปวง หรือสืบพยานต่อไป ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 240 เสร็จแล้ว ให้ศาลอุทธรณ์ชี้ขาดตัดสินอุทธรณ์โดยประการใดประการหนึ่งในสี่ประการนี้

(1) ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่า อุทธรณ์นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย ก็ให้ยกอุทธรณ์นั้นเสีย โดยไม่ต้องวินิจฉัยในประเด็นแห่งอุทธรณ์ หรือถ้าเป็นกรณีอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย และศาลอุทธรณ์เห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายนั้นไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย จะยกอุทธรณ์ข้อนั้นเสียก็ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงหลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย 4 ประการ ดังนี้

(1) คดีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธไม่รับวินิจฉัยจะต้องเป็นคดีที่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อกฎหมายนั้นไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย หากเป็นคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาในข้อเท็จจริง ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่มีอำนาจปฏิเสธคดีด้วยเหตุคดีไม่เป็นสาระได้

(2) ลักษณะการไม่วินิจฉัยคดีของศาลคือการยกอุทธรณ์หรือฎีกาข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย

(3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 242 เป็นบทบัญญัติในลักษณะอุทธรณ์ ซึ่งนำมาใช้ในส่วนฎีกาตามมาตรา 247 จึงเป็นอำนาจเฉพาะศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาเท่านั้น ศาลชั้นต้นซึ่งเป็นผู้รับอุทธรณ์หรือฎีกาไม่มีอำนาจวินิจฉัยในชั้นตรวจอุทธรณ์หรือฎีกาว่าปัญหาข้อกฎหมายที่อุทธรณ์หรือฎีกาเป็นสาระแห่งคดีหรือไม่ ศาลชั้นต้นจำต้องส่งอุทธรณ์หรือฎีกาในลักษณะดังกล่าวขึ้นมาให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีเป็นผู้วินิจฉัย อันเป็นการ

¹⁴⁸ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 21 หน้า 300 วันที่ 13 มีนาคม 2499

เสียเวลาและสิ้นเปลือง ทั้งทำให้มีอุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นมาสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพิ่มจำนวนขึ้น โดยไม่จำเป็น¹⁴⁹

(4) อำนาจการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยดังกล่าว นำไปใช้ในคดีอาญาด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15¹⁵⁰

หลังจากนั้น ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518¹⁵¹ มาตรา 7 ดังนี้

“มาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงในฎีกานั้น คู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในฎีกา และต้องเป็นข้อที่ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ถ้าเป็นกรณีฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย ข้อกฎหมายนั้นจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย”

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดอำนาจการปฏิเสธไม่รับวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีในชั้นฎีกาโดยเฉพาะ ซึ่งในชั้นอุทธรณ์มีการบัญญัติในทำนองเดียวกันตามมาตรา 225 นอกจากนี้ เมื่อมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้โดยชัดเจนในบทบัญญัติมาตรา 225 และ 249 จึงตัดข้อความเกี่ยวกับข้อกฎหมายไม่เป็นสาระแก่คดีในมาตรา 242 (1) ออก เพื่อมิให้ซ้ำซ้อนกับบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว

การพิจารณาและวินิจฉัยว่าข้อกฎหมายใดไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยอยู่ในขั้นตอนแห่งการตรวจรับฎีกา ซึ่งเป็นอำนาจของศาลชั้นต้นที่จะมีคำสั่งไม่รับฎีกาได้ หากเห็นว่าข้อกฎหมายดังกล่าวไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา อำนาจในการพิจารณาและออกคำสั่งจึงมิใช่อำนาจของศาลฎีกาดังเช่นในกรณีการยกฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีตามมาตรา 242 (1) เดิม

¹⁴⁹ พัทธมน จักรางกูร, ห้ามอุทธรณ์ข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดี [ออนไลน์], 16 สิงหาคม 2553. แหล่งที่มา http://elib.coj.go.th/Article/data/d23_3_4.pdf

¹⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

¹⁵¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 92 ตอนที่ 5 หน้า 80 วันที่ 9 มกราคม 2518

ต่อมา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 ถูกแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่งโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2534 มาตรา 19¹⁵² ดังนี้

“มาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นฎีกานั้น คู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในฎีกา และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย การวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีข้อใดไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ให้กระทำโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมาย แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงอำนาจของประธานศาลฎีกาตามมาตรา 140 วรรคสอง”

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงเหตุแห่งการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 249 และในชั้นอุทธรณ์ตามมาตรา 225 ว่า คดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาไม่สามารถพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จลุล่วงไปได้โดยรวดเร็ว คดีจึงค้างพิจารณาอยู่เป็นจำนวนมาก เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สมควรปรับปรุงหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์ฎีกาให้ทำได้เฉพาะคดีที่มีเหตุสมควรที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาเท่านั้น

หลักเกณฑ์การปฏิเสธข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตามมาตรา 249 วรรคหนึ่ง มีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

(1) มาตรา 249 วรรคหนึ่งเดิมให้อำนาจศาลชั้นต้นในการสั่งไม่รับฎีกาซึ่งอ้างข้อกฎหมายไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยเท่านั้น แต่บทบัญญัติใหม่เพิ่มอำนาจในการสั่งไม่รับฎีกาด้วยเหตุข้อเท็จจริงไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย

(2) แม้การอ้างข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายในฎีกา ศาลชั้นต้นจะได้พิจารณาและเห็นว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายดังกล่าวเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย และสั่งรับฎีกาก็ตาม แต่ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาได้ตามบทบัญญัติมาตรา 249 วรรคหนึ่งที่แก้ไขใหม่

¹⁵² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 149 หน้า 30 วันที่ 27 สิงหาคม 2534

(3) อำนาจการไม่รับวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยเป็นอำนาจของศาลฎีกาเท่านั้น กฎหมายมิได้ให้อำนาจศาลอุทธรณ์ในกรณีดังกล่าว

(4) การวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีข้อใดไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา ให้กระทำโดยความเห็นชอบของรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมาย ดังนั้น องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาจึงไม่อาจใช้อำนาจดังกล่าวโดยลำพังได้

(5) มาตรา 249 วรรคหนึ่งที่แก้ไขใหม่ไม่กระทบถึงอำนาจประธานศาลฎีกาให้มีการวินิจฉัยปัญหาโดยที่ประชุมใหญ่หากเห็นสมควร ตามมาตรา 140 วรรคสอง

ความหมายของ “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย” กับ “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา” มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย” หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใดที่ไม่เป็นข้อแพ้ชนะ หรือไม่เป็นประโยชน์แก่คดี หรือไม่มีผลทำให้คำพิพากษาเปลี่ยนแปลง¹⁵³

การวินิจฉัยว่าเป็นฎีกาที่เป็นสาระแก่คดีหรือไม่ ต้องพิจารณาจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคว่ามีคำพิพากษาหรือคำสั่งไว้อย่างไร และผู้ฎีกาได้ฎีกาคัดค้านอย่างไร โดยไม่ต้องพิจารณาว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคถูกต้องแล้วหรือไม่ ถ้าฎีกานั้นยกเหตุผลที่อาจทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเปลี่ยนแปลงได้ ย่อมเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย¹⁵⁴

ส่วน “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา” นั้น ศาลฎีกาได้ออกระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง¹⁵⁵ กำหนดหลักเกณฑ์ของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายดังกล่าวว่า จะต้องไม่เป็นข้อที่ต้องห้ามฎีกาและเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นอ้างไว้ในฎีกาชัดเจน

¹⁵³ อรรถนิตติ ดิษฐอำนาจ, “กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3”, ใน รวมคำบรรยายภาค 2 สมัยที่ 62 เล่ม 7, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552), หน้า 55.

¹⁵⁴ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา, หน้า 98.

¹⁵⁵ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2548

ข้อที่ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาค และต้องเป็นสาระแก่คดี¹⁵⁶ โดยอาจมีผลทำให้คำพิพากษาเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งในส่วนข้อเท็จจริง เช่น ข้อเท็จจริงที่ศาลล่างทั้งสองได้วินิจฉัยถูกต้องตรงกันมาและไม่มีเหตุที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยนั้น เป็นต้น¹⁵⁷ ส่วนข้อกฎหมาย เช่น ข้อกฎหมายซ้ำ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยตรงกันมาตลอดโดยไม่มีแนวแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือข้อกฎหมายอื่นใดที่แม้ศาลฎีกาจะวินิจฉัยให้ก็ไม่ทำให้ผลแห่งคดีเปลี่ยนแปลงไปในส่วนสำคัญ หรือข้อกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความซึ่งศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว ไม่มีเหตุที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยนั้น เป็นต้น¹⁵⁸

นอกจากนี้ ระเบียบศาลฎีกาดังกล่าวยังกำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่งมาใช้กับคดีแพ่ง ดังต่อไปนี้¹⁵⁹

- (1) คดีแพ่งที่ไม่ใช่คดีของแผนกชำนาญพิเศษ เว้นแต่คดีของแผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ
- (2) คดีแพ่งดังกล่าวต้องมีใช้คดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดิน
- (3) คดีแพ่งที่ไม่มีทุนทรัพย์
- (4) คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ในชั้นฎีกาไม่เกิน 5 ล้านบาท
- (5) คดีแพ่งดังกล่าวต้องเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคพิพากษายืนหรือแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเพียงเล็กน้อย

นอกจากนี้ การไม่รับวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกานั้น อาจทำให้คดีเสร็จไปทั้งคดีหรือเพียงบางประเด็นก็ได้¹⁶⁰

¹⁵⁶ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 2

¹⁵⁷ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 5

¹⁵⁸ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 4

¹⁵⁹ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 1

¹⁶⁰ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 3

กระบวนการไม่รับวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่นักคดีที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา เริ่มจากงานรับฟ้องคดีสำนวนในเบื้องต้น เพื่อแยกคดีที่จะนำมาวินิจฉัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง ออกจากสำนวนทั่วไป แล้วเสนอให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายเพื่อดำเนินการต่อไป¹⁶¹

หลังจากได้รับสำนวนแล้ว ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะต้องตรวจสำนวนดังกล่าว หากเห็นว่าเป็นคดีที่เข้าหลักเกณฑ์และสมควรออกคำพิพากษาศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง ให้ทำบันทึกความเห็นและร่างคำพิพากษาดำเนินการตามแบบที่กำหนด แล้วนำไปเสนอผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงาน และประชุมองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อขอความเห็นชอบ หากผู้พิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวไม่เห็นชอบ อาจให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกายกร่างคำพิพากษาหรือคืนสำนวนเข้าสู่ระบบปกติแล้วแต่กรณี¹⁶²

หากผู้พิพากษาศาลฎีกาเห็นชอบให้วินิจฉัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง จะต้องลงลายมือชื่อในบันทึกความเห็นขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาและร่างคำพิพากษา แล้วส่งร่างคำพิพากษาดังกล่าวต่อส่วนคำพิพากษาเพื่อพิมพ์ฉบับตรวจ¹⁶³ จากนั้นเลขานุการศาลฎีกายกร่างคำพิพากษาและบันทึกความเห็นให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) แล้วเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยใหญ่) ที่ได้รับมอบหมาย¹⁶⁴ เพื่อให้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยใหญ่) ตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จะเสนอร่างคำพิพากษาพร้อมบันทึกความเห็นต่อรองประธานศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมาย¹⁶⁵ เพื่อพิจารณาเห็นชอบ ซึ่งหากรองประธานศาลฎีกาเห็นชอบจะพิจารณาให้ส่งออกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง แต่หากไม่เห็นชอบจะให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาผู้ยกร่างคำพิพากษาดำเนินการตามคำสั่งของรองประธานศาลฎีกาหรือคืนสำนวนเข้าสู่ระบบปกติต่อไป

¹⁶¹ อองอาจ ไรจนสุพจน์, “กระบวนการชี้ขาดข้อฎีกาที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา,” หน้า 32.

¹⁶² ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 9

¹⁶³ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 10

¹⁶⁴ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 11

¹⁶⁵ ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ข้อ 12

จากการใช้ระบบการไม่วินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งเป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา พบว่าคดีเสร็จไปโดยการใช้ระบบดังกล่าวมีปริมาณน้อย และเมื่อเปรียบเทียบกับคดีแพ่งทั้งหมดที่มีใช้คดีของแผนกชำนาญพิเศษซึ่งเสร็จไปในแต่ละปี สัดส่วนคดีที่ใช้ระบบดังกล่าวมีปริมาณไม่ถึงร้อยละ 8 ของคดีแพ่งทั้งหมด ปรากฏตามสถิติคดีของศาลฎีกา พ.ศ. 2546 ถึง 2550 ดังนี้

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบสถิติคดีแพ่งแล้วเสร็จกับคดีแพ่งที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับวินิจฉัยจากศาลฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง¹⁶⁶

ปี	คดีแพ่งแล้วเสร็จ (คดี)	คดีแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง (คดี)	คดีแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง ร้อยละ
2546	1,967	151	7.68
2547	2,144	112	5.22
2548	1,622	106	6.54
2549	1,857	106	5.71
2550	2,278	119	5.22

จากตารางจะเห็นได้ว่า ศาลฎีกามีได้ใช้ระบบการไม่รับวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้ปริมาณคดีที่เสร็จไปจากระบบดังกล่าวมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคดีที่แพ่งที่เสร็จไปจากศาลฎีกาทั้งหมด อันไม่บรรลุเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มุ่งหมายให้คดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาได้รับการพิจารณาพิพากษาเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว

¹⁶⁶ สถิติคดีของศาลฎีกา, งานสถิติคดีของศาลฎีกา (อัดสำเนา)

เมื่อพิจารณาถึงการนำระบบการไม่วินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งเป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาไปใช้ในคดีอาญา ในทางทฤษฎีมีความเห็นของนักกฎหมายแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรกเห็นว่าอนุโลมนำไปใช้ในคดีอาญาได้ ทำนองเดียวกับข้อที่มีได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 ตอนต้น ซึ่งศาลฎีกานำมาใช้กับคดีอาญาด้วย ส่วนฝ่ายที่สองเห็นว่าคดีอาญาเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของจำเลย และเป็นเรื่องที่ศาลต้องพิจารณาถึงความบริสุทธิ์หรือความผิดของจำเลย จึงไม่ควรนำมาใช้ในคดีอาญา¹⁶⁷ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติไม่ปรากฏว่าศาลฎีกาอนุโลมนำไปใช้ในคดีอาญาเนื่องจากระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง กำหนดหลักเกณฑ์ให้นำไปใช้กับคดีแพ่งบางประเภทเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶⁷ สมชัย ทีฆาตุตมากร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: พลสมยามพริ้นท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2552), หน้า 234.

บทที่ 3

ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

ในบทนี้ จะกล่าวโดยละเอียดถึงระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ทั้งในส่วนของหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นถึงระบบการคัดกรองคดีชั้นศาลสูงสุดของประเทศอื่น จึงได้ศึกษาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เฉพาะในส่วนของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (The Supreme Court of the United States) ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ (The Supreme Court of Illinois) ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (The Federal Court of Justice of Germany) และศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น (The Supreme Court of Japan)

3.1 ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาของประเทศไทย

3.1.1 อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

3.1.1.1 อำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

จากที่ได้กล่าวในบทที่ 2 ว่า ก่อนการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ศาลฎีกาใช้ระบบการไม่วินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งเป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง ซึ่งระบบดังกล่าวนอกจากจะมิได้ช่วยลดคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาแล้ว ยังก่อให้เกิดข้อจำกัดและปัญหาจากการปฏิบัติงานในหลายกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่นำระบบดังกล่าวมาใช้กับคดีอาญา จึงมีแนวความคิดแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ซึ่งมีใจความดังนี้

“มาตรา 219 วรรคสอง ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

จากบทบัญญัติดังกล่าวได้ให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธอุทธรณ์หรือฎีกาในคดีอาญาที่มี “ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา” อีกทั้งยังให้อำนาจศาลฎีกากำหนดระเบียบที่ประชุมใหญ่เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติดังกล่าวที่มุ่งให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาเป็นจำนวนมาก¹

3.1.1.2 อำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

หลังจากการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ให้อำนาจศาลฎีกาปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา บทบัญญัติมาตรา 23 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 มาตรา 5² ดังนี้

“มาตรา 23 ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

เหตุแห่งการแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ปรากฏตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าวว่า สมควรเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ทำให้เนื้อหาแห่งบทบัญญัติทั้งสองเป็นไปในทางเดียวกัน นอกจากนี้ การบัญญัติอำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่เป็นสาระอันควรแก่การ

¹ บันทึกเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และตรวจรายงานการประชุม สภาร่างรัฐธรรมนูญ, เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, (กรุงเทพมหานคร: สำนักกรรมวิธีการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550), หน้า 210.

² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 37 ก หน้า 45 วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2551

พิจารณาในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมยังเป็นไปเพื่อให้อำนาจส่วนนี้คงอยู่แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะถูกยกเลิกก็ตาม

3.1.1.3 อำนาจตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ให้อำนาจศาลฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาโดยออกเป็นระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งต่อมาศาลฎีกาจึงได้ประกาศระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551³ กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา และให้อำนาจประธานศาลฎีกาออกคำสั่งและแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อกับการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

นอกจากนี้ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาดังกล่าว ประธานศาลฎีกาจึงออกคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา⁴ กำหนดขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

3.1.2 หลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คดีที่ศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ที่บัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีที่เห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา โดยมีการขยายความหลักเกณฑ์ดังกล่าวในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ว่า “ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์

³ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 6 พฤษภาคม 2551

⁴ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2551

หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา” หมายถึง ข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้⁵

(1) อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่มีลักษณะดังนี้

(1.1) ปัญหาข้อกฎหมายซึ่งเคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และยังมีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยเดิม

การอุทธรณ์หรือฎีกาเพื่อให้ศาลตีความบทกฎหมายหรือนำกฎหมายไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงในคดีเป็นการโต้แย้งคัดค้านในปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสำคัญอันควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกานอกเหนือจากการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินอรรถคดีแล้ว ยังมีหน้าที่ในการวางบรรทัดฐานข้อกฎหมายให้ศาลล่างและสังคมถือเป็นแนวในการปฏิบัติอีกด้วย⁶ แต่การกำหนดให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาข้อกฎหมายขึ้นสู่ศาลฎีกาได้อย่างไม่จำกัดเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาคดีค้างพิจารณาเป็นจำนวนมาก จึงควรให้อำนาจศาลฎีกาเลือกรับวินิจฉัยเฉพาะคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ และยังมีแนวโน้มบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาในข้อกฎหมายดังกล่าวมาก่อน หากเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้ว และยังมีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยเดิม ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

ตัวอย่างเช่น ข้อฎีกาว่าการกระทำของจำเลยในความผิดฐานพรากเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีไปเสียจากบิดามารดาเพื่อการอนาจาร และความผิดฐานพาเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีไปเพื่อการอนาจาร เป็นการกระทำกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท⁷ เป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวไว้แล้วว่าความผิดฐานพรากเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีไปเสียจากบิดามารดาเพื่อการอนาจาร ตามประมวลกฎหมาย

⁵ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ข้อ 4

⁶ อุดม เพ็ญพุ่ม, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2547) หน้า 33.

⁷ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1189/2552

อาญา มาตรา 317 วรรคสาม จำเลยมีเจตนากระทำความผิดต่อบิดามารดาผู้เสียหาย เป็น ความผิดกรรมหนึ่งต่างหากจากความผิดฐานพาเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีไปเพื่อการอนาจาร ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 283 ทวิ วรรคสอง ซึ่งเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางแนวบรรทัด ฐานข้อกฎหมายไว้แล้ว เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4485/2548, 7853/2549 และ 2849-2850/2550 เป็นต้น

ข้อฎีกาว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 วรรคท้ายที่ แก้ไขใหม่ ห้ามมิให้ศาลรับฟังคำรับสารภาพในชั้นจับกุม จึงนำมารับฟังลงโทษจำเลยที่ 2 ไม่ได้⁸ เป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวไว้แล้วว่าตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84 วรรคท้ายที่แก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 มาตรา 19⁹ มิได้ หมายความว่าขณะที่ศาลมีคำพิพากษาคดีนี้ ซึ่งเป็นเวลาภายหลังจากกฎหมายที่แก้ไขใหม่มีผล บังคับใช้แล้วจะต้องห้ามมิให้นำคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของจำเลยตามบันทึกการจับกุมมารับ ฟังประกอบการพิจารณาลงโทษจำเลย เพราะเป็นพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานผู้จับได้จัดทำขึ้น โดยชอบด้วยกฎหมายก่อนวันที่กฎหมายที่แก้ไขใหม่มีผลใช้บังคับ และโจทก์ได้ส่งอ้างเป็น พยานหลักฐานโดยชอบแล้ว ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่ไม่ มีบทบัญญัติให้นำมาตรา 84 วรรคท้ายมาใช้บังคับแก่คดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลยุติธรรมก่อน วันที่กฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับ จึงต้องใช้หลักทั่วไปว่ากฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ศาลอุทธรณ์ จึงนำคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของจำเลยมารับฟังเป็นพยานหลักฐานประกอบการลงโทษจำเลย ได้ตามกฎหมายเดิม ซึ่งเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาวางแนวบรรทัดฐานข้อกฎหมายไว้แล้ว เช่น คำ พิพากษาศาลฎีกาที่ 931/2548 (ประจุมใหญ่), 2215/2548 และ 1134/2550 เป็นต้น

นอกจากกรณีข้างต้น ศาลฎีกาได้ปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การ พิจารณาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในข้อนี้ เช่น คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 7461/2552 และ 9255/2552 เป็นต้น

⁸ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 9226/2552

⁹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121 ตอนพิเศษ 79 ก หน้า 8 วันที่ 23 ธันวาคม 2547

(1.2) ปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก หมายถึง ปัญหาข้อกฎหมายที่วินิจฉัยตรงตามถ้อยคำในบทกฎหมาย มิได้มีความหมายซับซ้อนเกี่ยวพันกับบทมาตราอื่นหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง อันจำเป็นจะต้องตีความหรือค้นหาเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมายแต่อย่างใด¹⁰ จึงไม่มีความจำเป็นที่ศาลฎีกาจะต้องวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวหากไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ซึ่งปัญหาข้อกฎหมายเช่นนี้จะมีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยไว้แล้วหรือไม่ก็ได้

ตัวอย่างเช่น ข้อฎีกาว่าเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว จำเลยจึงเป็นผู้ต้องโทษตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 และได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติดังกล่าว¹¹ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 มาตรา 4¹² บัญญัติให้ล้างมลทินแก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น แต่ตามข้อเท็จจริงแห่งคดีจำเลยเป็นผู้ต้องโทษว่าได้กระทำความผิดก่อน 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 แต่ยังมีได้พ้นโทษจากการกระทำความผิดดังกล่าว จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ของกฎหมายอย่างชัดเจนตรงตามตัวบท ดังนั้น ข้อฎีกานี้จึงเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก ศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้อนี้ได้

(1.3) ปัญหาข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ปัญหาข้อกฎหมายเช่นนี้จะต้องไม่เข้าลักษณะเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยากตามหลักเกณฑ์ข้อ 1.2 แต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าศาลล่างได้วินิจฉัยข้อกฎหมายไว้ถูกต้องแล้ว

¹⁰ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 157-245) เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2553) หน้า 906.

¹¹ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1390/2552

¹² ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 70 ก หน้า 2 วันที่ 18 ตุลาคม 2550

และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง¹³ แม้ว่าข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่เคยมีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ก็ตาม

ตัวอย่างเช่น ข้อฎีกาว่าการที่จำเลยเอาต้นฉบับแบบพิมพ์หนังสือมอบอำนาจที่มีลายมือชื่อโจทก์ในช่องผู้มอบอำนาจโดยยังไม่ได้กรอกข้อความและต้นฉบับโฉนดที่ดินอันเป็นเอกสารของโจทก์ไปในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่โจทก์ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 188 แล้วจำเลยปลอมหนังสือมอบอำนาจดังกล่าวพร้อมทั้งนำไปใช้ประกอบการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินส่วนของโจทก์มาเป็นของจำเลยในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่โจทก์ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 268 วรรคแรก ประกอบมาตรา 264 วรรคสอง และแจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อพนักงานที่ดินซึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนและจดทะเบียนนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินให้จดข้อความอันเป็นเท็จนั้นลงในหนังสือสัญญาขายที่ดินอันเป็นเอกสารมหาชนและเอกสารราชการ เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 137 และ 267 ศาลชั้นต้นพิจารณาและพิพากษาว่าการกระทำของจำเลยเป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท และศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกาว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน¹⁴ กรณีเช่นนี้เมื่อศาลฎีกาเห็นว่าศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยศาลล่าง ศาลฎีกาย่อมใช้อำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

(1.4) ปัญหาข้อกฎหมายที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกา ก็ไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

หลักเกณฑ์ในกรณีนี้เป็นการที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์หรือฎีกาแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณแก่ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่างได้ จึงสมควรที่จะปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ไม่ว่าจะมีความพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้นแล้วหรือไม่

ตัวอย่างเช่น เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสอง และมาตรา 66 วรรคสอง ทั้งโจทก์และจำเลยไม่อุทธรณ์ คดีถึงที่สุด จำเลยจึงยื่นคำร้องในชั้นบังคับคดีขอให้แก้ไขคำพิพากษาและหมายจำคุกเมื่อ

¹³ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 157-245) เล่ม 2, หน้า 908.

¹⁴ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1193/2552

คดีถึงที่สุดเสียใหม่ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ยกคำร้อง และศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยยื่นฎีกาว่า เหตุที่คดีเดิมถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นเนื่องจากเป็นความบกพร่องของทนายจำเลยที่ศาลตั้งให้ไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ ทำให้จำเลยได้รับโทษหนักกว่าจำเลยในคดีอื่นที่กระทำความผิดในทำนองเดียวกัน รัฐต้องรับผิดชอบในการกระทำของทนายความที่ศาลตั้งให้ และขอให้ศาลฎีกามีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ หรือแก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นและหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด¹⁵ ข้อฎีกาของจำเลยดังกล่าวเป็นการฎีกาโต้แย้งในปัญหาข้อกฎหมาย แต่เป็นปัญหาข้อกฎหมายที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้อฎีกา ก็ไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง เนื่องจากการยื่นคำร้องในชั้นบังคับคดีจะต้องเป็นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การหักวันต้องขังไม่ถูกต้อง¹⁶ เป็นต้น จำเลยไม่อาจยกเหตุประการใดเพื่อโต้แย้งคัดค้านในเนื้อหาแห่งคำพิพากษาที่ถึงที่สุดไปแล้วได้ ดังนั้น แม้จะวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายให้เป็นคุณตามข้อฎีกาของจำเลย ก็ไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ได้ จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

(2) อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงที่มีลักษณะดังนี้

(2.1) ปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

การอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลว่ามีการกระทำอย่างที่กล่าวอ้างหรือไม่ หรือสภาพจิตใจของบุคคลว่าการที่บุคคลกระทำอย่างนั้นได้กระทำไปในขณะสภาพจิตใจอย่างไร เช่น กระทำโดยเจตนาหรือประมาท เป็นต้น หรือเป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับเหตุการณ์ว่ามีการเกิดขึ้นหรือมีอยู่ของเหตุการณ์ สภาวะการณ์ หรือสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่¹⁷ ซึ่งการพิจารณาและวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงเป็นดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ หรือพิเคราะห์จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำคู่ความ อันจะต้องอาศัยประสบการณ์ วุฒิภาวะ ความรอบรู้ และความละเอียดรอบคอบมากกว่าการใช้ความรู้ทางกฎหมาย¹⁸ ผู้พิพากษาศาลฎีกา นับว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูงกว่าผู้พิพากษาศาลล่าง

¹⁵ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 6146/2551

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7001/2544

¹⁷ จรัญ ภัคศิธนากุล, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), 2553), หน้า 34.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 503.

จึงอาจตรวจพบข้อบกพร่องจากการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงโดยผู้พิพากษาศาลล่างได้ ซึ่งในคดีอาญาศาลจัตตองวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงได้ตรงตามมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) กล่าวคือ ศาลต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงจนกว่าจะแน่ใจว่าการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำผิด (Proof beyond Reasonable Doubt) จึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ แต่หากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย¹⁹ หากศาลล่างตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงไว้ชอบด้วยเหตุผล และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ศาลฎีกาจึงมีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

ตัวอย่างเช่น กรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันมีเมทแอมเฟตามีนอันเป็นยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 จำนวน 150 เม็ด ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและร่วมกันจำหน่ายเมทแอมเฟตามีนจำนวน 100 เม็ด อันเป็นส่วนหนึ่งของเมทแอมเฟตามีนที่จำเลยทั้งสองมีไว้ในครอบครองดังกล่าวให้แก่ผู้อื่น อันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ 2 มีความผิดฐานร่วมกันมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคหนึ่งและ มาตรา 66 วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 และยกฟ้องจำเลยที่ 2 ในข้อหาร่วมกันจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคหนึ่งและ มาตรา 66 วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นยกฟ้องจำเลยที่ 2 โจทก์จึงฎีกาโต้แย้งว่าพยานหลักฐานโจทก์มีน้ำหนักรับฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 ร่วมกับจำเลยที่ 1 มีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย²⁰ อันเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าศาลอุทธรณ์วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ จึงเข้าหลักเกณฑ์ตามข้อนี้

กรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยบุกรุกเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินของรัฐอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 9 และมาตรา 108 ทวิ ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง และศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกาว่าจำเลยบุกรุกเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐโดยจำเลยไม่มีสิทธิและไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน จำเลยย่อมมีเจตนาที่จะเบียดบังเอาทรัพย์สินของรัฐซึ่งเป็น

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

²⁰ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1179/2552

สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินเป็นของตนเอง²¹ ข้อฎีกาดังกล่าว เป็นการโต้แย้งคัดค้านในปัญหาข้อเท็จจริงที่ศาลล่างทั้งสองได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้โดยละเอียดชอบด้วยเหตุผลแล้ว แม้ศาลฎีกาจะวินิจฉัยให้อีกก็ไม่ทำให้ผลแห่งคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไป ศาลฎีกาจึงมีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

นอกจากกรณีข้างต้น ศาลฎีกาได้ปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นจำนวนมาก เช่น คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1180/2552, 1186/2552, 2567/2552, 2805/2552, 3889/2552, 4551/2552, 7457/2552, 7486/2552, 7493/2552, 9119/2552 และ 9224/2552 เป็นต้น

(2.2) ปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมีเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอคการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

จากสถิติเนื้อหาแห่งคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาในช่วง พ.ศ. 2533-2542 พบว่ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาในประเด็นรอกการลงโทษมากเป็นอันดับสอง คิดเป็นร้อยละ 16.3 ของคดีอาญาที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาทั้งหมด ส่วนประเด็นดุลพินิจในการกำหนดโทษ เช่น การขอให้ลงโทษสถานเบา หรือลดโทษ เป็นต้น มีจำนวนมากเป็นอันดับสาม คิดเป็นร้อยละ 5 ของคดีอาญาที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาทั้งหมด²² ซึ่งคดีดังกล่าวเป็นการโต้แย้งดุลพินิจของศาลเกี่ยวกับการลงโทษเท่านั้น มิได้พิจารณาในส่วนเนื้อหาแห่งคดีอันเกี่ยวเนื่องกับการกระทำคามผิดของจำเลย จึงสมควรให้อำนาจศาลฎีกาปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในกรณีเช่นนี้ มิฉะนั้นอาจเป็นเหตุให้คดีค้างพิจารณาในศาลฎีกามากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ แม้ว่าการอุทธรณ์หรือฎีกาโต้แย้งประเด็นดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอคการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงก็ตาม แต่ระเบียบที่ประชุมใหญ่ดังกล่าวก็ได้แยกหัวข้อนี้ออกมาต่างหากจากหัวข้อ 2.1 เพื่อให้เห็นชัดเจนและง่ายต่อการบริหารจัดการ²³

²¹ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 7487/2552

* เนื่องด้วยข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลจึงไม่อาจนำเสนอข้อมูลตั้งแต่ พ.ศ. 2543 ถึงปัจจุบันได้

²² ชาญณรงค์ ปราณิจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา,” (รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2544), หน้า 297.

²³ อานิส เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 157-245) เล่ม 2, หน้า 910.

ตัวอย่างเช่น กรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำปลอมโฉนดที่ดินซึ่งเป็นเอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการ และหนังสือรับรองราคาประเมินที่ดินโฉนดดังกล่าว ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานปลอมและใช้เอกสารสิทธิอันเป็นเอกสารราชการปลอม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265 และ 268 วรรคแรก ประกอบมาตรา 265 จำคุก 1 ปี จำเลยให้การรับสารภาพ เป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ลดโทษให้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 กึ่งหนึ่ง คงจำคุก 6 เดือน ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกาว่าขอให้รื้อการลงโทษ²⁴ เป็นฎีกาที่มีเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับดุลพินิจในการรื้อการลงโทษ ซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ฎีกาของจำเลยจึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกาไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา

กรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยใช้ขวดเบียร์ที่ศีรษะของผู้เสียหายและทำให้ขวดเบียร์แตกแล้วคมของขวดเบียร์บาดข้อมือซ้ายของผู้เสียหาย จนเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัสต้องป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 (8) ลงโทษจำคุก 2 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ โดยให้ลดโทษจำเลยกึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงจำคุก 1 ปี จำเลยฎีกาว่าขอให้รื้อการลงโทษจำคุก²⁵ จึงเข้าหลักเกณฑ์ตามข้อนี้ที่ศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

นอกจากนี้ ศาลฎีกาได้ปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว เช่น คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1938/2552, 2568/2552, 3869/2552, 3871/2552, 4552/2552, 5436/2552, 5478/2552, 9231/2552 และ 9045/2552 เป็นต้น

(3) อุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา และอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

คดีที่ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218, 219 และ 220 มีบทผ่อนคลายเป็น

²⁴ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1188/2552

²⁵ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 4969/2552

ข้อจำกัดสิทธิการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 คือ คดีดังกล่าวได้รับการอนุญาตให้ฎีกาโดยผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษา หรือทำความเข้าใจแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลฎีกา หรืออัยการสูงสุดรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ซึ่งเป็นการใช้ดุลพินิจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาหรืออัยการสูงสุด คู่ความไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้²⁶ คดีที่รับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกามีจำนวนไม่น้อย ในช่วงพ.ศ. 2533 – 2542 คดีอาญามีการรับรองหรืออนุญาตให้ฎีการ้อยละ 26 ของจำนวนคดีอาญาที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา²⁷

การกำหนดให้มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาในคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาส่งผลต่อการปฏิบัติงานของศาลฎีกา 2 ประการ คือ ประการแรก ทำให้คดีค้างพิจารณาในศาลฎีกามากขึ้น เนื่องจากการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์และมาตรฐานที่เพียงพอ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มักใช้ดุลพินิจรับรองให้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงอย่างกว้างขวาง²⁸ โดยมีเหตุมาจากความคุ้นเคย ความเกรงใจ ความสงสารคู่ความ หรือขาดความมั่นใจในคำตัดสินของตน²⁹ ประการที่สอง ศาลฎีกามีใช้ผู้คัดเลือกคดีที่ควรได้รับการวินิจฉัย เนื่องจากตามกฎหมายเป็นอำนาจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และอัยการสูงสุด ในการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา ทำให้บางคดีที่ไม่มีมีความสำคัญขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกา เช่น คดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นและไม่มีประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา เป็นต้น นอกจากนี้ การกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลล่างซึ่งมีลำดับต่ำกว่า และอัยการสูงสุดซึ่งมีฐานะเสมือนเป็นคู่ความในคดีมีอำนาจในการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาเป็นผู้กำหนดความสำคัญของคดีเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัยนั้น เกิดข้อโต้แย้งถึงความเหมาะสมของการให้อำนาจดังกล่าว³⁰

²⁶ คำสั่งฎีกาที่ 30/2542

²⁷ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา,” หน้า 296.

²⁸ เชิดพันธุ์ วิลาวรรณ, “การเร่งรัดการพิจารณาและลดปริมาณคดีในศาลฎีกาโดยการยกคำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง,” (งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2551), หน้า 4.

²⁹ ชัยวัฒน์ เวียงธีร์วัฒน์, “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานคดีของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), หน้า 54.

³⁰ ชาญณรงค์ ปรานีจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา,” หน้า 397.

เพื่อแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ เมื่อมีการบัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลฎีกาปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา หากศาลฎีกาเห็นว่าเป็นคดีอาญาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ศาลฎีกาก็ชอบที่จะไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้

ตัวอย่างเช่น กรณีโจทก์ฟ้องว่าคนร้ายไม่ทราบจำนวนร่วมกันลักทรัพย์รถยนต์ของผู้เสียหายไป ต่อมาผู้พบเห็นจำเลยกับพวกที่หลบหนีร่วมกันครอบครองรถยนต์คันดังกล่าว ขอให้ลงโทษจำเลยฐานลักทรัพย์หรือรับของโจร ศาลชั้นต้นตัดสินว่าจำเลยมีความผิดฐานรับของโจรตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 357 วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ข้อหาอื่นให้ยก ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 แต่ผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 จำเลยจึงฎีกาว่าจำเลยไม่มีความผิดฐานรับของโจร ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นฎีกาที่มีการอนุญาตให้ฎีกาและฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่างทั้งสอง จึงไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา³¹

กรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยใช้มีดพร้าเป็นอาวุธฟันและทุบตีผู้เสียหายที่ 1 ถูกบริเวณศีรษะด้านซ้าย ข้อศอกซ้าย และบริเวณหลังด้านซ้าย โดยมีเจตนาฆ่า จำเลยลงมือกระทำความผิดไปตลอดแล้ว แต่การกระทำไม่บรรลุผล เป็นเหตุให้ผู้เสียหายที่ 1 ได้รับความอันตรายแก่กาย ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 80 และมาตรา 72 ลงโทษจำคุก 5 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน คู่ความจึงต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 แต่ผู้พิพากษาซึ่งลงชื่อในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์อนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จำเลยฎีกาว่าจำเลยมิได้ใช้มีดพร้าฟันที่ผู้เสียหายที่ 1 เพียงแต่ขว้างมีดพร้าไปถูกผู้เสียหายที่ 1 หากจำเลยมีเจตนาฆ่าผู้เสียหายที่ 1 จริง จำเลยสามารถฟันผู้เสียหายที่ 1 ให้ถึงแก่ความตายได้ จำเลยกระทำโดยเจตนาทำร้ายเท่านั้น³² เป็นฎีกาที่มีการอนุญาตให้ฎีกาและฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่างทั้งสอง ศาลฎีกาจึงมีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

³¹ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 7458/2552

³² คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 5474/2552

นอกจากกรณีข้างต้น ศาลฎีกาได้อาศัยหลักเกณฑ์ข้อนี้ปฏิเสธคดีอาญาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา เช่น คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1190/2552, 4667/2552, 6509/2552, 7455/2552 และ 7491/2552 เป็นต้น

(4) อุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาทั้งฉบับแล้วไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ในบางกรณีข้ออุทธรณ์หรือฎีกาอาจเป็นการโต้แย้งคัดค้านปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายในหลายประเด็น และอาจเข้าหลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัยหลายข้อ หากศาลฎีกาเห็นว่าเมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วไม่มีเหตุเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง ก็มีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามหลักเกณฑ์ข้อนี้ได้

ตัวอย่างเช่น กรณีโจทก์ฟ้องว่าจำเลยโดยมีเจตนาฆ่าใช้วัสดุคล้ายเชือกเป็นอาวุธรัดบริเวณลำคออันเป็นอวัยวะสำคัญของผู้เสียหาย จำเลยลงมือกระทำความผิดไปตลอดแล้วแต่การกระทำนั้นไม่บรรลุผล เป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัส ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 (8) ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าจำเลยมีความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 80 จำเลยฎีกาว่า จำเลยกับผู้เสียหายเป็นสามีภรรยา ไม่เคยมีปากเสียงทะเลาะกันและใช้กำลังทำร้ายกันมาก่อน จึงไม่มีเหตุผลใดที่จำเลยต้องทำร้ายผู้เสียหาย โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานใดที่จะยืนยันให้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิด คำให้การของพยานบุคคลในชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานบอกเล่าที่มีน้ำหนักน้อยไม่อาจรับฟังได้ และข้อวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ยังขัดแย้งต่อเหตุผลและพยานหลักฐานในคดี³³ เป็นข้อฎีกาที่มีการโต้แย้งทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในหลายประเด็น เมื่อศาลฎีกาพิจารณาฎีกาทั้งฉบับแล้ว กรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์จึงเข้าหลักเกณฑ์ในข้อนี้

กรณีโจทก์ฟ้องว่ามีคนร้ายลักทรัพย์วิฑูเทปติดรถยนต์ของผู้เสียหายทั้งสองไป ต่อมาเจ้าพนักงานจับจำเลยได้พร้อมวิฑูเทปทั้งสองเครื่องของผู้เสียหายทั้งสอง ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335(3) วรรคแรก

³³ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1388/2552

ลงโทษจำคุกจำเลย 2 ปี ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกาว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่น่าเชื่อ ว่ามีการลักวิญญูเทปติดรถยนต์ของผู้เสียหายทั้งสองไป และยังไม่พอรับฟังว่าจำเลยเป็นคนร้ายที่ ลักวิญญูเทปติดรถยนต์ของผู้เสียหายทั้งสอง หากศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นสมควรลงโทษจำเลย ขอให้ลงโทษสถานเบาและรอกการลงโทษจำคุก³⁴ เป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง หลายประเด็น เมื่อศาลฎีกาพิจารณาฎีกาทันทีแล้วไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัย ศาลฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้

ศาลฎีกาได้ปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตาม หลักเกณฑ์ดังกล่าว เช่น คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 1187/2552, 3890/2552, 4492/2552, 9037/2552, 9039/2552, 9123/2552 และ 9222/2552 เป็นต้น

นอกเหนือจากหลักเกณฑ์ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับ คดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้ พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ศาลฎีกาได้มีบันทึกข้อความเรื่องการดำเนินการตามระเบียบที่ ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดี³⁵ แจ้งถึงผู้พิพากษาในศาลฎีกาว่า คดีอาญาดังต่อไปนี้ ไม่สมควรใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

(1) คดีอาญาที่มีโทษสุทธิกรรมหนึ่งกรรมใดให้ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 50 ปี เนื่องจากเป็นคดีที่มีการกำหนดโทษรุนแรง จึงควรให้ศาลฎีกาพิจารณาในเนื้อหา แห่งคดีอาญาอย่างละเอียดรอบคอบอีกครั้งหนึ่ง

(2) คดีอาญาที่มีบุคคลสำคัญเป็นคู่ความ หรือคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชน เนื่องจากสังคมให้ความสนใจกับคดีดังกล่าว และต้องการทราบถึงเหตุผลแห่งการตัดสินคดีอย่าง ละเอียด เพื่อนำไปใช้ศึกษา วิเคราะห์ และวิจารณ์ ศาลฎีกาจึงไม่ควรใช้ระบบการปฏิเสธคดี ดังกล่าว

³⁴ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 4968/2552

³⁵ บันทึกข้อความเรื่องการดำเนินการตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีฯ ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2552

3.1.3 ขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

ตามคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา กำหนดขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ดังนี้

(1) นิติกรส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาทำการตรวจสอบคัดแยกสำนวน³⁶

หลังจากส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาได้รับสำนวนจากส่วนคดีแล้ว เจ้าหน้าที่จะตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของหนังสือนำเสนอ สำนวนคดี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสำนวนคดี พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลคดีลงระบบของศาลฎีกา จากนั้นนิติกรจะตรวจสอบคัดแยกสำนวนคดีที่ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา หากสำนวนคดีใดไม่เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว จะส่งคืนส่วนคดีเพื่อดำเนินการตามระบบการพิจารณาปกติ

ในกรณีสำนวนคดีที่เข้าหลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา นิติกรจะดำเนินการสรุปย่อประเด็นปัญหาตามอุทธรณ์หรือฎีกา โดยทำความเข้าใจพร้อมแนบข้อกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนยกร่างคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาและจัดพิมพ์ จากนั้นจะจัดทำใบเสนอจ่ายสำนวน (ปลิว) พร้อมร่างคำสั่งและเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แก่งานจ่ายของส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกา เพื่อจ่ายสำนวนให้แก่ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาต่อไป

(2) ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำบันทึกความเห็นและยกร่างคำสั่งไม่รับคดี³⁷

เมื่อผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำหน้าที่ตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาได้รับสำนวนคดีแล้วจะทำการตรวจสอบและคัดแยกคดีอาญาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนว่าคดีดังกล่าวเข้าหลักเกณฑ์การเป็นคดีที่ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาหรือไม่ หากเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกาก็จะทำบันทึกความเห็นและยกร่างคำสั่งไม่รับคดีตามแบบที่กำหนด เพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนแก่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาต่อไป ในการ

³⁶ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 ข้อ 2

³⁷ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 ข้อ 5

นี้ ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะต้องดำเนินการดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในสิบวันทำการนับแต่ได้รับสำนวนคดีจากงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกา แต่หากเห็นว่าอุทธรณ์หรือฎีกาคดีอาญาใดสมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา และคดีนั้นเข้าหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่ยกเว้นคำพิพากษาศาลฎีกาโดยผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา³⁸ ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาดำเนินการยกเว้นคำพิพากษา แต่หากไม่เข้าหลักเกณฑ์การยกเว้นดังกล่าวให้ส่งสำนวนคดีเหล่านั้นคืนงานรับฟ้องเพื่อดำเนินการต่อไปเช่นเดียวกับคดีปกติ

(3) องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจและลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดี³⁹

องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาได้รับสำนวนและบันทึกความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาพร้อมกับร่างคำสั่งไม่รับคดีแล้ว ให้ประชุมปรึกษาคดีออกความเห็นโดยพิจารณาว่าคดีดังกล่าวสมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกาหรือไม่ หากเห็นว่าไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาจะตรวจและลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดี แต่ถ้าเห็นว่าสมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาจะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไปเช่นคดีปกติ

(4) ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจสำนวนและร่างคำสั่งไม่รับคดี⁴⁰

หลังจากองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาลงนามในร่างคำสั่งไม่รับคดีแล้ว ร่างคำสั่งดังกล่าวจะถูกจัดพิมพ์และจ่ายให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจสำนวนและร่างคำสั่งตามแนวปฏิบัติของศาลฎีกา โดยมีขั้นตอนเดียวกับกรณีการพิจารณาคดีตามปกติ คือ ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยเล็ก) ที่ได้รับมอบหมายจะตรวจสำนวนและร่างคำสั่งไม่รับคดี จากนั้น จะส่งให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา (ผู้ช่วยใหญ่) ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งโดยแยกตามประเภทคดีอาญา

³⁸ คำสั่งศาลฎีกาที่ 60/2550

³⁹ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 ข้อ 6

⁴⁰ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 ข้อ 7

(5) รองประธานศาลฎีกาพิจารณาสั่งออกคำสั่งไม่รับคดี⁴¹

เมื่อดำเนินขั้นตอนข้างต้นครบถ้วนแล้ว การสั่งออกคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาจะต้องกระทำโดยรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมาย

3.2 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในต่างประเทศ

3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกามีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในทวีปอเมริกาเหนือ มีระบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ (Federal Republic) ประกอบไปด้วย 50 มลรัฐ และดิสมิตรีคัลออฟโคลัมเบีย (District of Columbia)⁴² ปกครองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ อันมีประธานาธิบดีเป็นประมุข (Chief of State) และเป็นหัวหน้ารัฐบาล (Chief Executive)⁴³ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา (The Constitution of the United States) กำหนดโครงสร้างการบริหารกิจการของรัฐเป็นสองระดับ คือ ระดับสหรัฐหรือรัฐบาลกลาง (Federal) และระดับมลรัฐ (State) ซึ่งอำนาจของรัฐบาลกลางจะมีอย่างจำกัดตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น อำนาจอื่นที่นอกเหนือจากนั้นเป็นของมลรัฐ แต่ทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐต่างมีอำนาจอธิปไตยที่แยกต่างหากจากกัน (Separate Sovereignty)⁴⁴

การบริหารกิจการในระดับสหรัฐและมลรัฐได้แบ่งแยกอำนาจเป็น 3 ฝ่าย (Separation of Powers) ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative Branch)⁴⁵ มีอำนาจในการตรากฎหมายผ่านทางรัฐสภา (Congress of the United States) ซึ่งประกอบด้วยวุฒิสภา (Senate) และสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) ฝ่ายบริหาร (Executive Branch)⁴⁶ มีอำนาจ

⁴¹ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ข้อ 6

⁴² U.S. Congress, *Our American Government*, (Washington: U.S. Government Printing Office, 2003), p. 1.

⁴³ Ibid, p. 40.

⁴⁴ United States Courts, *Understanding Federal and State Courts* [Online], 21 December 2010. Available from <http://www.uscourts.gov/EducationalResources/FederalCourtBasics/CourtStructure/UnderstandingFederalAndStateCourts.aspx>

⁴⁵ The Constitution of the United States Article I

⁴⁶ The Constitution of the United States Article II

ในการบริหารประเทศโดยรัฐบาล และฝ่ายตุลาการ (Judicial Branch)⁴⁷ มีอำนาจตัดสินอรรถคดี โดยศาลสูงสุดและศาลล่าง การแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงแห่งระบบกฎหมายของประเทศ⁴⁸

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law System) อันมีที่มาจากกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษ ซึ่งมีบ่อเกิดแห่งกฎหมายที่สำคัญคือ รัฐธรรมนูญ สนธิสัญญา รัฐบัญญัติที่ตราโดยรัฐบาลกลาง กฎเกณฑ์ที่ตราโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ แนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาล และรัฐธรรมนูญมลรัฐและกฎหมายที่ตราโดยมลรัฐ

3.2.1.1 โครงสร้างศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา⁴⁹

ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดโครงสร้างศาลตามประเภทของคดีที่ศาลมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษา (Jurisdiction) การจัดโครงสร้างของศาลดังกล่าวต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก เขตอำนาจทางภูมิศาสตร์ (Geographical Jurisdiction) ศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจทางภูมิศาสตร์ที่มีการกำหนดไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเขตอำนาจดังกล่าวมักเป็นไปตามเขตพื้นที่การปกครอง เช่น เมืองและมลรัฐ เป็นต้น ประการที่สอง เขตอำนาจตามประเภทแห่งคดี (Subject Matter Jurisdiction) ศาลที่แบ่งตามลักษณะนี้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาคดีเพียงบางประเภทเท่านั้น เช่น คดีอาญา ความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanors) และคดีแพ่งทุนทรัพย์ต่ำ เป็นต้น ประการที่สาม เขตอำนาจตามลำดับชั้นของศาล (Hierarchical Jurisdiction) ศาลมีบทบาทและหน้าที่ต่างกันในแต่ละระดับชั้นของศาล หากเป็นเขตอำนาจพิจารณาคดีชั้นต้น (Original Jurisdiction) ศาลมีอำนาจเริ่มต้นการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการยื่นฟ้องต่อศาลนั้น ส่วนเขตอำนาจการพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์ (Appellate Jurisdiction) ศาลมีอำนาจตรวจสอบคดีที่ศาลอื่นพิพากษาแล้วได้ภายใต้หลักเกณฑ์และขั้นตอนที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

⁴⁷ The Constitution of the United States Article III

⁴⁸ Bureau of International Information Programs, *Outline of the U.S. Legal System*, (Washington, D.C.: The United States Department of States, 2004), p. 7.

⁴⁹ David W. Neubauer, *America's Courts and the Criminal Justice System*, 8th ed. (California: Thomson Wadsworth, 2005), pp. 52-54.

เอกลักษณ์ที่สำคัญของโครงสร้างศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การที่ประเทศสหรัฐอเมริกา มีระบบศาลที่แตกต่างกันถึง 51 ระบบศาล อันเนื่องมาจากระบบการปกครองในรูปแบบสหพันธรัฐ (Federalism) ทำให้มลรัฐต่าง ๆ จำนวน 50 มลรัฐมีระบบศาลของตนเองที่จัดตั้งขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญของมลรัฐนั้น (State Court System) และมีระบบศาลสหรัฐที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา (Federal Court System)

ระบบศาลสหรัฐและมลรัฐมีการจำแนกศาลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ศาลชั้นต้นที่มีการพิจารณาคดี (Trial Court) และศาลที่รับพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์ (Appellate Court)⁵⁰ คดีทุกประเภทที่มีการฟ้องร้องจะพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจ ซึ่งผู้พิพากษาหรือคณะลูกขุน (Jury) มีบทบาทในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง (Finding of Fact) ผู้แพ้คดีในศาลชั้นต้นอาจอุทธรณ์คดีของตนไปยังศาลที่รับพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์เพื่อให้ศาลดังกล่าวรับพิจารณาคดีของตน บทบาทหน้าที่สำคัญของศาลในลักษณะนี้คือการตรวจสอบความถูกต้องของคำวินิจฉัยศาลชั้นต้นในปัญหาข้อกฎหมาย (Question of Law) และการวางหลักกฎหมายที่สำคัญ

(1) ระบบศาลสหรัฐ (Federal Court System)⁵¹

ศาลในระบบสหรัฐแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ศาลที่จัดตั้งขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา มาตรา 3 ประกอบไปด้วย ศาลจังหวัดแห่งสหรัฐอเมริกา (The United States District Court) ศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอเมริกา (The United States Courts of Appeals) และศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (The Supreme Court of the United States) อันเป็นศาลที่รับพิจารณาคดีทั่วไปซึ่งมีได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลชำนาญพิเศษ ผู้พิพากษาในศาลดังกล่าวได้รับการเสนอชื่อจากประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา เพื่อให้วุฒิสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบ และดำรงตำแหน่งตลอดชีวิตตราบเท่าที่มีความประพฤติที่ดี (Good Behavior) นอกจากนี้ ศาลสหรัฐในประเภทแรกยังรวมถึงศาลชำนาญพิเศษอีกสองศาล คือ ศาลสิทธิเรียกร้อง (The United States Court of Claims) และศาลการค้าระหว่างประเทศ (The United States Court of International Trade) อันเป็นศาลที่รับพิจารณาคดีบางประเภท

⁵⁰ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552), หน้า 83.

⁵¹ The United States Courts, Federal Courts [Online], 1 November 2010. Available from <http://www.uscourts.gov/FederalCourts.aspx>

ประเภทที่สอง ศาลที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐสภาภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา มาตรา 1 ซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษจำนวน 5 ศาล ได้แก่ ศาลแขวง (Magistrate Courts) ศาลล้มละลาย (Bankruptcy Courts) ศาลอุทธรณ์คดีทหาร (The United States Court of Military Appeals) ศาลภาษีอากร (The United States Tax Court) และ ศาลอุทธรณ์คดีทหารผ่านศึก (The United States Court of Veterans' Appeals)⁵²

เขตอำนาจของศาลในระบบสหรัฐมีอยู่อย่างจำกัด และเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา มาตรา 3 ข้อ 2 ซึ่งศาลในระบบสหรัฐมีอำนาจพิจารณาคดี 2 ประเภท ได้แก่

ประเภทแรก คดีที่คู่ความเป็นพลเมืองต่างมลรัฐ (Diversity of Citizenship) ศาลในระบบสหรัฐมีอำนาจในการพิจารณาคดีที่คู่ความเป็นพลเมืองต่างมลรัฐ และคดีดังกล่าวต้องมีจำนวนทุนทรัพย์พิพาทไม่ต่ำกว่าจำนวนที่กำหนดในกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันคือ 75,000 เหรียญสหรัฐ นอกจากนี้ ศาลในระบบสหรัฐอาจต้องปรับใช้กฎหมายแห่งมลรัฐในคดีที่มีประเด็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายแห่งมลรัฐดังกล่าว สาเหตุที่กำหนดเขตอำนาจศาลในลักษณะนี้ เนื่องจากการที่คู่ความเป็นพลเมืองต่างมลรัฐ และจำนวนทุนทรัพย์พิพาทจำนวนมากพอที่จะขึ้นสู่ศาลระดับสหรัฐได้⁵³

ประการที่สอง คดีเกี่ยวกับกฎหมายแห่งสหรัฐ (Federal Question) ศาลในระบบสหรัฐมีเขตอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา กฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา และสนธิสัญญา (Treaties) ที่ทำขึ้นภายใต้อำนาจแห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งหมายถึงคดีดังต่อไปนี้

- คดีพิพาทระหว่างมลรัฐ เป็นคดีที่มีคู่ความเป็นมลรัฐตั้งแต่สองมลรัฐขึ้นไป
- คดีที่เกี่ยวข้องกับทูตหรือผู้แทนประเทศต่างๆ
- คดีอาญาระดับสหรัฐ (Federal Crimes) เป็นคดีอาญาที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา หรือรัฐบัญญัติอื่น ๆ เช่น คดีความผิดร้ายแรงต่อประเทศ ความผิด

⁵² United States Courts, Understanding Federal and State Courts [Online], 21 December 2010. Available from <http://www.uscourts.gov/EducationalResources/FederalCourtBasics/CourtStructure/UnderstandingFederalAndStateCourts.aspx>

⁵³ Ibid.

เกี่ยวกับการปลอมแปลง ความผิดต่อกฎหมายระดับสหรัฐ และความผิดเกี่ยวกับอำนาจรัฐบาล
กลางในการพาณิชย์ระหว่างประเทศ เป็นต้น

- คดีล้มละลาย (Bankruptcy)
 - คดีเกี่ยวกับสิทธิบัตร (Patent) ลิขสิทธิ์ (Copyright) และเครื่องหมายการค้า (Trademark)
 - คดีเกี่ยวกับกฎหมายการเดินเรือ (Admiralty)
 - คดีการป้องกันการผูกขาดทางการค้า (Antitrust)
 - คดีเกี่ยวกับหลักทรัพย์ การเงิน การธนาคาร (Securities and Banking Regulation)
 - คดีประเภทอื่นที่กำหนดโดยรัฐบัญญัติแห่งสหรัฐ หรือกฎหมายที่ตราโดยรัฐสภา
- ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา มาตรา 3 ได้จัดตั้งศาลระดับสหรัฐที่มีอำนาจพิจารณาคดีทั่วไป 3 ลำดับชั้นศาล ดังนี้

(1.1) ศาลจังหวัดแห่งสหรัฐอเมริกา (The United States District Court)

ศาลจังหวัดแห่งสหรัฐอเมริกาเป็นศาลชั้นต้นซึ่งทำหน้าที่พิจารณาคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา มีจำนวนทั้งสิ้น 94 ศาลทั่วประเทศ ในแต่ละมลรัฐต้องมีศาลจังหวัดแห่งสหรัฐอเมริกาตั้งอยู่อย่างน้อยหนึ่งศาล ในบางมลรัฐที่มีเนื้อที่กว้างและมีประชากรจำนวนมากอาจมีศาลจังหวัดแห่งสหรัฐอเมริกามากกว่าหนึ่งศาล โดยแต่ละศาลจะมีผู้พิพากษาประจำอยู่ตั้งแต่ 2 ถึง 28 คน ทำหน้าที่วินิจฉัยข้อกฎหมาย และมีคณะลูกขุน (Jury) ทำหน้าที่วินิจฉัยในข้อเท็จจริง อย่างไรก็ตาม หากเป็นคดีที่ผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดี (Arbiter) ผู้พิพากษาดังกล่าวจะเป็นผู้วินิจฉัยทั้งในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง⁵⁴

⁵⁴ Bureau of International Information Programs, Outline of the U.S. Legal System, p. 38.

(1.2) ศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอเมริกา (The United States Court of Appeals)

รัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกาจัดตั้งศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอเมริกาขึ้นในปี ค.ศ. 1891 เพื่อช่วยบรรเทาภาระของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาในการพิจารณาคดีที่ค้างค้างในศาล ซึ่งศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอเมริกาก็ถือเป็นศาลระดับกลางของศาลในระบบสหรัฐ มีจำนวนทั้งสิ้น 13 ศาล แบ่งออกเป็นศาลอุทธรณ์ที่มีอำนาจครอบคลุมอย่างน้อยสามมลรัฐ จำนวน 11 ศาล ประจำอยู่ในแต่ละเขต (District) นอกจากนี้ยังมีศาลอุทธรณ์เขตพิเศษ (District of Columbia) พิจารณาคดีอุทธรณ์ในเขตดังกล่าว และศาลอุทธรณ์เขตสหรัฐ (The United States Court of Appeals for the Federal Circuit) มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์จากศาลชำนาญพิเศษในระดับสหรัฐ ในแต่ละศาลจะมีผู้พิพากษาประจำอยู่ตั้งแต่ 6 ถึง 28 คน การพิจารณาพิพากษาคดีจะกระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน และในบางคดีผู้พิพากษาทั้งหมดของศาลนั้นจะนั่งพิจารณาคดีในรูปแบบประชุมใหญ่ (En Banc) เพื่อวินิจฉัยคดีที่มีความสำคัญด้วยเสียงข้างมากของที่ประชุม⁵⁵

(1.3) ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (The Supreme Court of the United States)

ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาคือศาลสูงสุดของประเทศ ตั้งอยู่ในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาจำนวน 9 คน ซึ่งในจำนวนดังกล่าวมีประธานศาล (Chief Justice) จำนวน 1 คน บทบาทของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกามีได้เป็นการตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้น แต่จะตีความและวางหลักกฎหมายที่สำคัญ นอกจากนี้การอุทธรณ์คดีสู่ศาลดังกล่าวจะต้องขออนุญาตให้ศาลรับคดีไว้พิจารณาเสียก่อน (Discretionary Appeal) มิใช่เป็นสิทธิของคู่ความ (Appeal as of Right) ผู้ที่แพ้คดีในศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอเมริกา หรือศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ มีอำนาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริการับพิจารณาคดีของตน (Writ of Certiorari)⁵⁶ เมื่อผู้พิพากษาศาลสูงสุดทั้ง 9 คนร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณา และผู้พิพากษาจำนวน 4 ใน 9 คน เห็นว่าเป็นคดีที่สมควรได้รับการพิจารณาพิพากษา ก็จะมีดุลพินิจรับคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลดังกล่าว (Rule of Four) ซึ่งในแต่ละปีศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริการับคดีไว้พิจารณาประมาณ 80 คดีเท่านั้น⁵⁷

⁵⁵ David W. Neubauer, *America's Courts and the Criminal Justice System*, p.64.

⁵⁶ David W. Neubauer and Stephen S. Meinhold, *Judicial Process: Law, Courts, and Politics in the United States*, 4th ed. (California: Thomson Wadsworth, 2007), p. 72.

⁵⁷ The Federal Judicial Center, *Federal Courts and What They Do*, (Washington, D.C.: The Federal Judicial Center, 2006), p. 23.

(2) ระบบศาลมลรัฐ (State Court System)⁵⁸

ในแต่ละมลรัฐต่างมีระบบศาลเป็นของตนเองตามภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐ ซึ่งจัดหมวดหมู่ของศาลในระดับมลรัฐได้เป็น 3 ลำดับชั้น คือ ประการแรก ศาลชั้นต้น (Trial Courts) อันประกอบด้วยศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด (Trial Courts of Limited Jurisdiction) และศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไป (Trial Courts of General Jurisdiction) ประการที่สอง ศาลอุทธรณ์ (Intermediate Appellate Courts) และประการที่สาม ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ (Courts of Last Resort)⁵⁹

โครงสร้างของศาลชั้นอุทธรณ์ในระดับมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา (Appellate Courts) แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ประเภทแรก ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐจำนวน 1 ศาล แต่ไม่มีศาลอุทธรณ์ เช่น มลรัฐเดลาแวร์ (Delaware) มลรัฐเมน (Maine) และมลรัฐเนวาดา (Nevada) เป็นต้น ประเภทที่สอง ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐจำนวน 1 ศาล และศาลอุทธรณ์จำนวน 1 ศาล เช่น มลรัฐอะแลสกา (Alaska) มลรัฐฟลอริดา (Florida) และมลรัฐเวอร์จิเนีย (Virginia) เป็นต้น ประเภทที่สาม ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐจำนวน 1 ศาล และศาลอุทธรณ์จำนวน 2 ศาล เช่น มลรัฐแอละแบมา (Alabama) มลรัฐนิวยอร์ก (New York) และมลรัฐเพนซิลเวเนีย (Pennsylvania) และประเภทที่สี่ ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐจำนวน 2 ศาล และศาลอุทธรณ์จำนวน 1 ศาล ได้แก่ มลรัฐโอคลาโฮมา (Oklahoma) และมลรัฐเทกซัส (Texas)⁶⁰

ศาลในระดับมลรัฐมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทุกประเภท ยกเว้นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลในระดับสหรัฐ ซึ่งคดีส่วนใหญ่ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะพิจารณาพิพากษาในศาลระดับมลรัฐ

⁵⁸ David W. Neubauer and Stephen S. Meinhold, Judicial Process: Law, Courts, and Politics in the United States, pp. 96-102.

⁵⁹ United States Courts, Understanding Federal and State Courts [Online], 21 December 2010. Available from <http://www.uscourts.gov/EducationalResources/FederalCourtBasics/CourtStructure/UnderstandingFederalAndStateCourts.aspx>

⁶⁰ Court Statistics Projects, State Court Caseload Statistics, 2006, (Virginia: National Center for State Courts, 2007), pp. 192-196.

(2.1) ศาลชั้นต้น (Trial Courts)

ศาลชั้นต้นในระดับมลรัฐมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั่วไป เช่น คดีอาญาที่เป็นความผิดตามกฎหมายแห่งมลรัฐ (State Criminal Offenses) คดีละเมิด (Tort) และคดีครอบครัว (Family) เป็นต้น มลรัฐส่วนใหญ่ได้แบ่งศาลชั้นต้นออกเป็นศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด และศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไป แต่ในบางมลรัฐได้รวมศาลทั้งสองเข้าด้วยกันเป็นศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไปเพียงอย่างเดียว เช่น มลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois) ซึ่งเป็นมลรัฐแห่งแรกที่รวมศาลชั้นต้นเข้าด้วยกันเรียกว่า Circuit Court⁶¹ เป็นต้น

(2.1.1) ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด (Trial Courts of Limited Jurisdiction)

คดีประมาณร้อยละ 85 ของคดีทั้งหมดในประเทศสหรัฐอเมริกาจะพิจารณาพิพากษาในศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด ทั่วประเทศมีศาลดังกล่าวประมาณ 13,544 ศาล ซึ่งมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น County Courts, City Courts, District Courts, Justice of the Peace Courts, Magistrate Courts, Municipal Courts หรือ Probate Courts เป็นต้น ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัดในมลรัฐส่วนใหญ่จะไม่ใช่ศาลที่จัดรายงานกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคำเบิกความพยาน หรือแม้กระทั่งคำวินิจฉัยของผู้พิพากษา (Court of Record) ดังนั้น เมื่อมีการอุทธรณ์ไปยังศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไป ศาลจะพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด (Trial De Novo)

ในคดีอาญา ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัดมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีไม่ร้ายแรง (Ordinance Violations และ Misdemeanor) เช่น คดีความผิดฐานลักทรัพย์ในร้านค้า (Shoplifting) มึนเมาในที่สาธารณะ (Public Drunkenness) และขับรถเร็วเกินกว่าอัตราที่กำหนด (Speeding) เป็นต้น และมีอำนาจในการพิพากษาจำคุก หรือปรับไม่เกินอัตราที่กฎหมายของมลรัฐกำหนด เช่น จำคุกไม่เกินหนึ่งปี และปรับไม่เกิน 1,000 เหรียญสหรัฐ เป็นต้น นอกจากนี้ ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัดมีอำนาจในการไต่สวนมูลฟ้อง (Preliminary Hearing) สำหรับคดีอาญาความผิดร้ายแรง (Felony) ส่วนในคดีแพ่ง ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัดมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ต่ำกว่าที่กำหนดในกฎหมาย เช่น ทุนทรัพย์จำนวนไม่เกิน 10,000 เหรียญสหรัฐ เป็นต้น หากมากกว่าจำนวนดังกล่าว คดีจะอยู่ในอำนาจของศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไป

⁶¹ Bureau of Justice Statistics, *State Court Organization, 1987-2004*, (Washington, D.C.: Bureau of Justice Statistics, 2007), p.5.

(2.1.2) ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไป (Trial Courts of General Jurisdiction)

ศาลประเภทนี้มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภทที่กฎหมายมิได้กำหนดให้เป็นอำนาจโดยเฉพาะของศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด ในมลรัฐส่วนใหญ่ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไปจะตั้งประจำอยู่ในแต่ละเขต (District หรือ Circuit) ของมลรัฐนั้น ซึ่งผู้พิพากษาของศาลชั้นต้นดังกล่าวมักจะมีอำนาจพิจารณาคดีเฉพาะประเภทที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น เช่น คดีอาญา คดีแพ่ง คดีครอบครัว และคดีเยาวชน เป็นต้น นอกจากนี้ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไปมีชื่อเรียกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ เช่น Circuit Courts, Courts of Common Pleas, District Courts, Superior Courts และ Supreme Court เป็นต้น

เขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไปจะเป็นคดีอาญาที่มีความร้ายแรงมากกว่าคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด โดยมักเป็นคดีอาญาความผิดร้ายแรง (Felony) เช่น คดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น (Murder) ปล้นทรัพย์ (Robbery) และข่มขืน (Rape) เป็นต้น ส่วนในคดีแพ่ง ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไปมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีทุนทรัพย์จำนวนมากที่กำหนดให้เป็นเขตอำนาจของศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด

(2.2) ศาลอุทธรณ์ (Intermediate Appellate Courts)

โครงสร้างของศาลในระบบมลรัฐแต่เดิมมีเพียงศาลชั้นต้น และศาลที่พิจารณาคดีอุทธรณ์เพียงชั้นเดียว คือ ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ แต่เนื่องด้วยปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลเป็นจำนวนมาก ศาลอุทธรณ์จึงถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว⁶² ในแต่ละมลรัฐมีการกำหนดโครงสร้างศาลอุทธรณ์แตกต่างกันไป ศาลอุทธรณ์ในบางมลรัฐมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา แต่บางมลรัฐมีการแบ่งแยกศาลอุทธรณ์สำหรับพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยเฉพาะ เช่น มลรัฐแอละแบมา (Alabama) และเทนเนสซี (Tennessee) เป็นต้น นอกจากนี้ ศาลอุทธรณ์ยังมีชื่อเรียกที่ต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ เช่น Appeals Courts, Appellate Courts, Appellate Divisions of Supreme Court, Appellate Terms of Supreme Court, Circuit Courts of Appeals และ Courts of Appeals เป็นต้น

⁶² Bureau of International Information Programs, Outline of the U.S. Legal System, p. 51.

เมื่อมีการอุทธรณ์คดีต่อศาลอุทธรณ์อย่างถูกต้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความศาลอุทธรณ์จะต้องรับพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวตามระบบการอุทธรณ์แบบสิทธิ (Appeal as of Right) และการวินิจฉัยคดีจะกระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษา หรือที่ประชุมใหญ่แห่งศาลอุทธรณ์นั้นตามที่กำหนดในกฎหมายแห่งมลรัฐ⁶³

(2.3) ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ (Courts of Last Resort)

ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐมีอำนาจในการตีความกฎหมายและวางแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาอันมีผลผูกพันศาลล่างทั้งหมดของมลรัฐ ซึ่งศาลสูงสุดแห่งมลรัฐมีชื่อเรียกต่างกัน เช่น Supreme Court, Supreme Judicial Court, Supreme Court of Appeals และ Court of Appeals เป็นต้น จำนวนผู้พิพากษาศาลสูงสุดมีจำนวนตั้งแต่ 5 คน ถึง 9 คน ตามที่กำหนดในกฎหมายแห่งมลรัฐนั้น นอกจากนี้ การพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุดแห่งมลรัฐกระทำโดยผู้พิพากษาทั้งหมดของศาลสูงสุด ซึ่งแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาในศาลอุทธรณ์ที่กระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษา⁶⁴

เขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นต้นของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐจำกัดเฉพาะบางประเภทคดี เช่น คดีวินัยของผู้พิพากษา เป็นต้น ศาลสูงสุดมลรัฐส่วนใหญ่มีเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่อุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลล่าง และมีอำนาจการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่มีความสำคัญเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มลรัฐที่ไม่มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ ศาลสูงสุดจะต้องรับพิจารณาคดีอุทธรณ์ฎีกาโดยไม่มีดุลพินิจในการเลือกรับคดี⁶⁵

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶³ Ibid.

⁶⁴ David W. Neubauer, *America's Courts and the Criminal Justice System*, p.85.

⁶⁵ Ibid, p. 86.

3.2.1.2 โครงสร้างศาลของมลรัฐอิลลินอยส์ (Illinois)

ในการศึกษาระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาของศาลสูงสุดในระดับมลรัฐ จึงขอยกตัวอย่างระบบการเลือกรับคดีของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ เนื่องจากมลรัฐอิลลินอยส์มีการจัดโครงสร้างศาลในรูปแบบสามชั้นศาล (Three-level Court System) คล้ายของประเทศไทย อันทำให้เปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อแตกต่างกับระบบการปฏิเสหคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาของประเทศไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

มลรัฐอิลลินอยส์ (State of Illinois) ตั้งอยู่ทางตอนกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ (Constitution of the State of Illinois) องค์การที่มีอำนาจตุลาการ คือ ศาลสูงสุด (The Supreme Court) ศาลอุทธรณ์ (Appellate Court) และศาลชั้นต้น (Circuit Court)⁶⁷

(1) ศาลชั้นต้น (Circuit Courts)

ศาลชั้นต้นแห่งมลรัฐอิลลินอยส์มิได้แบ่งออกเป็นศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจจำกัด และศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไปดังเช่นในมลรัฐอื่น แต่ได้รวมศาลชั้นต้นทั้งสองลักษณะเข้าด้วยกันเป็นศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจทั่วไปเพียงอย่างเดียว (Unified Trial Court)⁶⁸ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 23 ศาล โดยศาลชั้นต้นแห่งมลรัฐอิลลินอยส์มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภทในมลรัฐ ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง (Administrative Action) ตามที่กฎหมายกำหนด แต่หากเป็นคดีที่ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาในชั้นต้น เมื่อศาลสูงสุดเลือกรับพิจารณาคดีดังกล่าวแล้ว ศาลชั้นต้นไม่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้นอีก⁶⁹

รัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอิลลินอยส์กำหนดให้มีผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น 2 ประเภท ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น (Circuit Court Judges)⁷⁰ และ ผู้พิพากษามทบ (Associate

⁶⁷ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 1

⁶⁸ Illinois Courts, *About the Courts in Illinois* [Online], 19 December 2010. Available from <http://www.state.il.us/Court/General/CourtsInIL.asp>

⁶⁹ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 9

⁷⁰ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 7

Judges)⁷¹ ซึ่งผู้พิพากษาสมทบมีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีความสำคัญไม่มาก⁷² เช่น คดีการกระทำผิดกฎจราจร (Traffic Violations) การประพฤติตนไม่เหมาะสม (Disorderly Conduct) และเมินเมา (Drunkenness) เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้พิพากษาสมทบบยังมีอำนาจในการจดทะเบียนสมรส และออกหมายค้นได้ ส่วนผู้พิพากษาศาลชั้นต้นมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป และคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์สูง จำนวนของผู้พิพากษาทั้งหมดในศาลชั้นต้นของมลรัฐมีประมาณ 800 คน⁷³ ผู้พิพากษาสมทบได้รับการแต่งตั้งจากผู้พิพากษาศาลชั้นต้น มีวาระในการดำรงตำแหน่งครั้งละ 4 ปี ส่วนผู้พิพากษาศาลชั้นต้นได้รับการคัดเลือกโดยวิธีเลือกตั้ง มีวาระในการดำรงตำแหน่งครั้งละ 6 ปี⁷⁴

(2) ศาลอุทธรณ์ (Appellate Court)

ศาลอุทธรณ์แห่งมลรัฐอิลลินอยส์มีจำนวน 5 แห่ง ประจำอยู่ในเขต (District) ต่างๆ ได้แก่ ชิคาโก (Chicago) เอลกิน (Elgin) ออตตาวา (Ottawa) สปริงฟิลด์ (Springfield) และ เมท์เวอร์นอน (Mt. Vernon) คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ที่ตั้งประจำเขตนั้นได้ อันเป็นลักษณะของระบบการอุทธรณ์แบบสิทธิ (Appeal as of Right) ยกเว้นในคดีบางประเภท คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลสูงสุดได้ เช่น คดีอาญาที่จำเลยถูกพิพากษาลงโทษประหารชีวิต⁷⁵ เป็นต้น และในคดีอาญาที่ศาลชั้นต้นมีคำวินิจฉัยยกฟ้องก็ในเนื้อหาว่าจำเลยไม่มีความผิด (Judgment of Acquittal) คู่ความไม่อาจอุทธรณ์คดีดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ได้⁷⁶

ในศาลอุทธรณ์แต่ละเขตอาจแบ่งออกเป็นแผนก (Divisions) ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์มีอำนาจกำหนดให้ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์อยู่ประจำแผนกได้ ซึ่งในแต่ละแผนกจะกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาจำนวน 3 คน เป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาคดีอุทธรณ์ และ

⁷¹ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 8

⁷² Illinois Courts, [Illinois Circuit Court General Information](http://www.state.il.us/Court/General/CourtsInIL.asp) [Online], 19 December 2010. Available from <http://www.state.il.us/Court/General/CourtsInIL.asp>

⁷³ Frank Kopecky and Mary Sherman Harris, [Understanding the Illinois Constitution](#), (Illinois: Illinois Bar Foundation, 2001), p. 31.

⁷⁴ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 10

⁷⁵ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 4(b)

⁷⁶ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 6

วินิจฉัยคดีโดยเสียงข้างมาก ในปัจจุบันกฎหมายแห่งมลรัฐอิลลินอยส์กำหนดให้มีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์จำนวนทั้งสิ้น 52 คน⁷⁷ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในเขต มีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละ 10 ปี⁷⁸

(3) ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ (The Supreme Court of Illinois)

ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์มีอำนาจควบคุมตรวจสอบศาลล่าง (Supervisory Authority) และวางระเบียบกฎเกณฑ์การบริหารงานตุลาการทั้งหมด⁷⁹ ศาลสูงสุดประกอบไปด้วยผู้พิพากษาศาลสูงสุดจำนวน 7 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละ 10 ปี⁸⁰ การวินิจฉัยคดีต้องได้รับการลงคะแนนเสียงจากผู้พิพากษาศาลสูงสุดจำนวนอย่างน้อย 4 คน นอกจากนี้ ผู้พิพากษาศาลสูงสุดมีสิทธิเลือกประธานศาลสูงสุด (Chief Justice) ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละ 3 ปี⁸¹

เขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลสูงสุดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

(1) เขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นต้น (Original Jurisdiction)

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ ศาลสูงสุดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นต้นสำหรับคดี 5 ประเภท⁸² คือ

(1.1) คดีเกี่ยวกับภาษีอากร (Revenue)

(1.2) คดีเกี่ยวกับการร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย (Mandamus)

⁷⁷ Illinois Courts, [Illinois Appellate Court General Information](http://www.state.il.us/court/AppellateCourt/AppGenInfoDefault.asp) [Online], 19 December 2010. Available from <http://www.state.il.us/court/AppellateCourt/AppGenInfoDefault.asp>

⁷⁸ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 10

⁷⁹ Michele M. Jochner, [An Overview of Illinois Supreme Court Practice](#), (Illinois: Appellate Lawyers Association of Illinois, 2009), p. 2.

⁸⁰ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 10

⁸¹ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 3

⁸² Constitution of the State of Illinois Article VI Section 4(a)

(1.3) คดีเกี่ยวกับการร้องขอให้ศาลออกหมายห้ามมิให้ศาลล่างพิจารณาคดีที่อยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอื่น (Prohibition)

(1.4) คดีเกี่ยวกับหมายเรียกให้ส่งตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลเพื่อตรวจสอบถึงความชอบด้วยกฎหมายของการคุมขัง (Habeas Corpus)

(1.5) คดีที่ศาลสูงสุดเห็นสมควรรับพิจารณาพิพากษา

การที่ศาลสูงสุดมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวมิได้บังคับให้ศาลสูงสุดต้องรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเสมอไป ศาลจะรับพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญต่อมลรัฐเท่านั้น คดีใดที่ศาลสูงสุดไม่รับพิจารณาจะอยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้น⁸³

(2) เขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นอุทธรณ์ (Appellate Jurisdiction)

ศาลสูงสุดมีเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ฎีกามาจากศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(2.1) คดีที่อุทธรณ์คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลสูงสุด

การอุทธรณ์ในลักษณะนี้เป็นการอุทธรณ์ในระบบสิทธิ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอิลลินอยส์กำหนดให้จำเลยมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลสูงสุดในกรณีที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยลงโทษประหารชีวิต นอกจากนี้ บทบัญญัติดังกล่าวให้อำนาจศาลสูงสุดออกระเบียบกำหนดประเภทของคดีที่คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลสูงสุดได้⁸⁴ ซึ่งศาลสูงสุดได้ออกระเบียบของศาลสูงสุด (Illinois Supreme Court Rules) กำหนดประเภทคดีเพิ่มเติมจากที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ เช่น คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นที่ตัดสินว่ารัฐบัญญัติ (Statute) ระดับสหรัฐ หรือระดับมลรัฐอิลลินอยส์ไม่มีผลบังคับใช้⁸⁵ เป็นต้น

⁸³ Frank Kopecky and Mary Sherman Harris, Understanding the Illinois Constitution, p. 33.

⁸⁴ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 4(b)

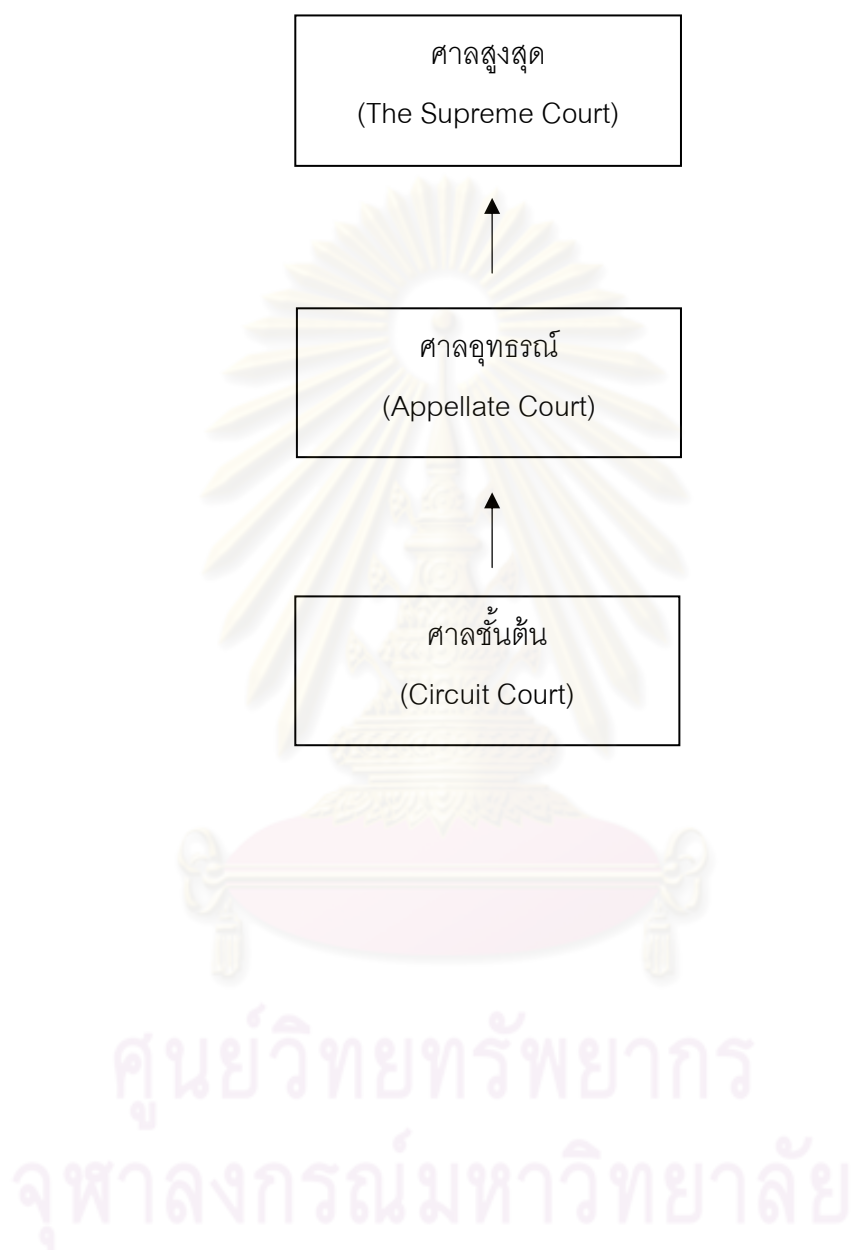
⁸⁵ Illinois Supreme Court Rules Rule 302

(2.2) คดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุด

ลักษณะการอุทธรณ์ฎีกาคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ อิลลินอยส์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก การอุทธรณ์ฎีกาโดยใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ ซึ่งจะจำกัดเฉพาะบางประเภทคดีที่มีความสำคัญอันจำเป็นต้องได้รับการวินิจฉัยโดยศาลสูงสุด และการอุทธรณ์ฎีกาโดยใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต ซึ่งส่วนใหญ่ของคดีที่อุทธรณ์ฎีกาจะใช้รูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาในลักษณะนี้ อันเป็นระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาของศาลสูงสูดนั่นเอง โดยจะกล่าวต่อไปอย่างละเอียดในหัวข้อ 3.2.1.2.2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2 โครงสร้างศาลของมลรัฐอิลลินอยส์⁸⁶

⁸⁶ Court Statistics Projects, State Court Caseload Statistics, 2006, p. 29.

3.2.1.3 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุดระดับสหรัฐและ มลรัฐ

3.2.1.2.1 ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา

ด้วยอำนาจของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา มาตรา 3 ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐมีอำนาจใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา โดยศาลได้พัฒนาหลักการเลือกรับคดี (Doctrines of Access หรือ Rules of Judicial Self-Restraint) อนุญาตให้เฉพาะบางประเภทคดีเท่านั้นที่อาจได้รับพิจารณาพิพากษาโดยศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ หลักการดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปตามการตีความของผู้พิพากษาศาลสูงสุด⁸⁷ ทั้งนี้ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นต้นในการพิจารณาว่าคดีใดควรได้รับพิจารณาพิพากษาไว้ในข้อบังคับของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ข้อ 10 โดยศาลสูงสุดแห่งสหรัฐจะรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาเมื่อเห็นว่าในคำร้องขอให้รับพิจารณาคดี (Writ of Certiorari) ที่คู่ความยื่นต่อศาลนั้น ปรากฏเหตุแห่งการร้องขอดังต่อไปนี้⁸⁸

(1) คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐขัดกับคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐอื่นในปัญหาสำคัญเดียวกัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวขัดต่อคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ หรือแตกต่างจากแนวทางปกติและเป็นที่ยอมรับในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล หรือเพื่อให้ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐได้ตรวจสอบแก้ไขคำวินิจฉัยของศาลล่างดังกล่าว

(2) ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐได้วินิจฉัยปัญหาสำคัญขัดกับคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอื่นหรือศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐ

(3) ศาลมลรัฐหรือศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐได้วินิจฉัยปัญหากฎหมายที่ยังมิได้มีการวินิจฉัยมาก่อนและสมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ หรือศาลมลรัฐหรือศาลอุทธรณ์แห่งสหรัฐได้วินิจฉัยปัญหากฎหมายขัดกับคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ

⁸⁷ David W. Neubauer and Stephen S. Meinhold, *Judicial Process: Law, Courts, and Politics in the United States*, 8th ed. (California: Thomson Wadsworth, 2005), p. 448.

⁸⁸ Rules of the Supreme Court of the United States Rule 10.

ในทางปฏิบัติ ศาลสูงสุดได้มีแนวทางในการคัดเลือกคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา โดยคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ดังต่อไปนี้⁸⁹

(1) การยื่นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (The Technical Criteria) โดยเฉพาะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ เช่น รูปแบบของคำร้อง วิธีการยื่นคำร้อง เป็นต้น นอกจากนี้ จะต้องเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอีกด้วย

(2) เป็นคดีที่มีคำวินิจฉัยของศาลขัดกันในการตีความปัญหาข้อกฎหมาย (Conflict between Court) ดังที่ปรากฏในข้อบังคับของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ข้อ 10 ซึ่งเป็นเหตุอันสมควรที่ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐจะหยิบยกคดีดังกล่าวขึ้นพิจารณาและวินิจฉัยให้การตีความข้อกฎหมายดังกล่าวเป็นไปในทางเดียวกัน

(3) เป็นคดีที่มีความสำคัญ (Importance) ผู้พิพากษาศาลสูงสุดอาจมีดุลพินิจรับคดีที่เห็นว่ามีค่าความสำคัญอันมาจากปัจจัยหลายประการ ตัวอย่างเช่น ในคดีการดักฟังและการขโมยเอกสารลับอันเกี่ยวข้องกับประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon)⁹⁰ ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐมีดุลพินิจในการรับคดีนี้เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ของประเทศอันกระทบถึงอำนาจของประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

(4) ทศนคติส่วนตัวของผู้พิพากษาศาลสูงสุด (Policy Preferences) เป็นอิทธิพลประการหนึ่งในการรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา ซึ่งการเลือกรับคดีหรือการปฏิเสธคดีเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการวางนโยบายสังคมของศาล โดยทศนคติของผู้พิพากษาที่เห็นชัดมากที่สุด คือ การเลือกรับคดีที่ศาลเห็นว่าคำวินิจฉัยของศาลล่างไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเมื่อรับคดีไว้พิจารณาแล้ว คู่ความสามารถคาดเดาได้ว่าผู้พิพากษาศาลสูงสุดจะพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลล่างที่วินิจฉัยผิดพลาดนั้น

(5) ผู้ยื่นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดี (Identity of the Petitioner) ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐมีแนวโน้มที่จะเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาหากบุคคลบางประเภทยื่นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดี เช่น รัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกา (Federal Government) ซึ่งในช่วงค.ศ. 1959-

⁸⁹ Lawrence Baum, *The Supreme Court*, 3rd ed. (Washington, D.C.: Congressional Quarterly, 1989), pp. 96-103

⁹⁰ United States v. Nixon

1984 ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐได้รับคดีที่รัฐบาลกลางได้ยื่นคำร้องขอให้รับคดีไว้พิจารณาในอัตราร้อยละ 69 ของคดีทั้งหมด หรือกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) ซึ่งยื่นคำร้องขอเข้าร่วมคดี (Amicus Curiae) เพื่อสนับสนุนการยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีโดยการให้ข้อมูลที่เป็นกลางแก่ศาล เป็นต้น หากคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีมิได้ถูกยื่นโดยบุคคลดังกล่าว จะมีอัตราการได้รับเลือกให้พิจารณาจากศาลสูงสุดไม่ถึงร้อยละ 5 ของคดีทั้งหมด

(6) หลีกเลี่ยงคดีที่อาจก่อให้เกิดปัญหา (Avoiding Problematic Cases) ในบางคดีแม้จะมีลักษณะตามข้อ (1)-(5) ที่ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอาจมีดุลพินิจไว้รับพิจารณาคดีได้ แต่ด้วยลักษณะบางประการแห่งคดีนั้นทำให้ศาลสูงสุดมีดุลพินิจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ประการแรก ข้อเท็จจริงแห่งคดีไม่เหมาะสมที่ศาลสูงสุดจะวินิจฉัยเพื่อวางบรรทัดฐานแก่สังคม เช่น ศาลประสงค์จะวางนโยบายให้ผู้ยากจนมีสิทธิในการมีทนายความโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการว่าความคดีความผิดอาญาร้ายแรง ศาลจึงไม่รับคดีที่มีข้อเท็จจริงไม่เหมาะสมที่จะวางบรรทัดฐานดังกล่าว เป็นต้น ประการที่สอง คดีที่อาจทำให้เกิดการโต้เถียงในผลแห่งคำพิพากษาหากศาลรับคดีไว้พิจารณา เช่น ศาลไม่รับคดีที่เกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของกรรมาธิการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมในสงครามเวียดนาม เป็นต้น

สำหรับขั้นตอนการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ เมื่อคู่ความได้ยื่นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีแล้ว คำร้องดังกล่าวจะถูกตรวจสอบในชั้นแรกจากเจ้าหน้าที่ของศาล หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นคำร้องที่ยื่นมาโดยถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในข้อบังคับของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ คำร้องดังกล่าวจะถูกบรรจุในรายการคำร้องที่รอการพิจารณา (Docket) จากนั้น คำร้องจะถูกส่งไปยังผู้พิพากษาศาลสูงสุดแต่ละท่าน ซึ่งมีนิติกรประจำตัว (Law Clerk) จำนวน 4 คน เพื่อพิจารณาว่าคดีใดสมควรได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ในกรณีนี้ นิติกรประจำตัวผู้พิพากษาศาลสูงสุดจะเขียนบันทึก (Memoranda) วิเคราะห์คดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนและให้ความเห็นว่าควรรับหรือปฏิเสธคดี จากนั้นบันทึกดังกล่าวจะถูกส่งเวียนไปยังผู้พิพากษาศาลสูงสุดทุกท่านเพื่อพิจารณابันทึกนั้นอีกครั้ง (Cert Pool) ทั้งนี้ผู้พิพากษาศาลสูงสุดอาจมีดุลพินิจเห็นชอบกับบันทึกความเห็นนั้นหรือไม่ก็ได้⁹¹

⁹¹ Lisa Paddock, *Facts about the Supreme Court of the United States*, (New York: H.W. Wilson, 1986), p. xiii.

หลังจากมีการพิจารณาคำร้องขอให้รับพิจารณาโดยผู้พิพากษาศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาแต่ละท่านแล้ว ประธานศาลสูงสุดจะคัดเลือกคดีที่เห็นควรนำไปประชุมพิจารณาการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาโดยจัดทำบัญชีพิจารณา (Discuss List) คดีใดที่มีได้อยู่ในบัญชีดังกล่าวจะถือว่าถูกปฏิเสธคดี ยกเว้นกรณีที่ผู้พิพากษาศาลสูงสุดเห็นว่าควรนำคดีดังกล่าวเข้าสู่ที่ประชุมด้วย คดีที่ได้รับเลือกให้มีการพิจารณาพิพากษาจากศาลสูงสุดจะได้รับการลงมติจากผู้พิพากษาศาลสูงสุดอย่างน้อย 4 เสียงจากทั้งหมด 9 เสียง ตามหลักการ “Rule of Four” คดีที่ไม่ได้รับการลงมติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะถือว่าศาลสูงสุดไม่รับไว้พิจารณาพิพากษา ซึ่งศาลสูงสุดไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลแห่งการปฏิเสธคดีนั้น แต่ทั้งนี้ การปฏิเสธคดีมิได้หมายความว่าศาลสูงสุดเห็นชอบกับคำวินิจฉัยของศาลล่าง จึงไม่มีผลเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมาย (precedent)⁹²

3.2.1.2.2 ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์

การอุทธรณ์ฎีกาคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ โดยพิจารณาจากประเภทคดีที่อุทธรณ์ฎีกาดังต่อไปนี้

(2.2.1) คดีที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ (Appeal as of Right)

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอิลลินอยส์กำหนดให้คดีที่มีประเด็นปัญหาเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา หรือรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ซึ่งไม่เคยมีการวินิจฉัยมาก่อน และศาลอุทธรณ์เห็นว่าเป็นคดีที่มีความสำคัญอันควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงสุดนั้น ศาลสูงสุดต้องรับพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำวินิจฉัยดังกล่าว⁹³

(2.2.2) คดีที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต (Appeal by Leave)

นอกเหนือจากคดีที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิแล้ว คดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดในกรณีอื่น ศาลสูงสุดมีอำนาจออกระเบียบของศาลสูงสุดเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนเกี่ยวกับคดีดังกล่าวได้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐอิลลินอยส์⁹⁴ อันเป็นระบบการเลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาของศาลสูงสุด

⁹² David W. Neubauer and Stephen S. Meinhold, *Judicial Process: Law, Courts, and Politics in the United States*, p. 460.

⁹³ Constitution of the State of Illinois Article VI Section 4(c)

⁹⁴ Ibid.

หลักเกณฑ์การเลือกรับคดีของศาลสูงสุดเป็นไปตามระเบียบของศาลสูงสุด ข้อ 315 ซึ่งกำหนดให้คู่ความผู้ประสงค์จะอุทธรณ์ฎีกาคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ต้องยื่นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดี (Petition for Leave to Appeal) และหากศาลสูงสุดเห็นว่าเป็นคดีที่สมควรได้รับการพิจารณา ก็จะมีดุลพินิจรับคดีไว้พิจารณาพิพากษา โดยศาลสูงสุดคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้⁹⁵

- (1) ความสำคัญของประเด็นปัญหาที่อุทธรณ์ฎีกา
- (2) คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ที่มีการอุทธรณ์ฎีกาขัดกับคำวินิจฉัยของศาลสูงสุด หรือคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ในแผนกอื่น
- (3) ความจำเป็นที่ต้องได้รับการตรวจสอบจากศาลสูงสุด
- (4) ลักษณะของคำวินิจฉัยหรือคำสั่งระหว่างพิจารณาที่มีการอุทธรณ์ฎีกา

อย่างไรก็ตาม ระเบียบดังกล่าวมิได้บังคับให้ศาลสูงสุดต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ เฉพาะที่กำหนดไว้เท่านั้น ศาลอาจพิจารณาถึงปัจจัยอื่นมาประกอบดุลพินิจการรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้

ในคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีต้องระบุวันที่ศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัย ประเด็นที่ร้องขอให้ศาลสูงสุดทบทวนคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ สรุปข้อเท็จจริงแห่งคดี เหตุที่ศาลสูงสุดควรรับพิจารณาพิพากษาคดี และเอกสารประกอบอื่น⁹⁶ โดยต้องยื่นคำร้องดังกล่าวภายใน 35 วันนับแต่ศาลอุทธรณ์ได้มีคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง⁹⁷

3.2.2 ประเทศเยอรมนี

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (หรือ ประเทศเยอรมนี) ตั้งอยู่ในทวีปยุโรป มีระบบการปกครองในรูปแบบสหพันธ์สาธารณรัฐ (Federal Republic) ภายใต้กฎหมายพื้นฐานหรือรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมนี (Basic Law for the Federal Republic of Germany หรือ

⁹⁵ Illinois Supreme Court Rules Rule 315(a)

⁹⁶ Illinois Supreme Court Rules Rule 315(c)

⁹⁷ Illinois Supreme Court Rules Rule 315(b)

Grundgesetz: GG) โดยแบ่งเขตการปกครองในลักษณะสหพันธรัฐ⁹⁸ อันประกอบไปด้วยการปกครองระดับสหพันธรัฐ (Bund) และระดับรัฐ (Länder) จำนวน 16 รัฐ⁹⁹ ซึ่งแต่ละรัฐมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเอง การบัญญัติกฎหมาย¹⁰⁰ ตลอดจนการจัดตั้งศาลของรัฐนั้น¹⁰¹

ประเทศเยอรมนีใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) โดยมีที่มาแห่งกฎหมายสองประการ คือ ประการแรก กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statute หรือ Gesetz) อันประกอบไปด้วยรัฐธรรมนูญแห่งเยอรมนี ประมวลกฎหมาย และกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติโดยสหพันธรัฐ และรัฐต่างๆ ประการที่สอง จารีตประเพณี (Custom หรือ Gewohnheitsrecht) นอกเหนือจากที่มาแห่งกฎหมายดังกล่าว หลักกฎหมายจากคำพิพากษาของศาล (Case-law) และกฎหมายแห่งสหภาพยุโรป มีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายด้วย แต่ไม่ถือว่าเป็นที่มาแห่งกฎหมายของประเทศเยอรมนี¹⁰² นอกจากนี้ ระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนีมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายในหลายประเทศ เช่น ประเทศตุรกี ประเทศญี่ปุ่น ประเทศกรีซ และประเทศบราซิล เป็นต้น

3.2.2.1 โครงสร้างศาลในประเทศเยอรมนี¹⁰³

โครงสร้างศาลในประเทศเยอรมนีมีความซับซ้อน เนื่องจากจากหลักการสำคัญ 2 ประการที่ใช้ในการเรียงลำดับชั้นของศาล คือ หลักความชำนาญพิเศษ (Specialisation) และหลักการกระจายอำนาจของศาล (Decentralisation) ซึ่งพัฒนามาจากลักษณะเฉพาะประวัติศาสตร์ และการจัดทำประมวลกฎหมายของประเทศเยอรมนี ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระธรรมนูญศาล (Organisation of the Courts Act หรือ Gerichtsverfassungsgesetz: GVG) โดยแบ่งการจัดโครงสร้างศาลดังต่อไปนี้

⁹⁸ Basic Law for the Federal Republic of Germany Article 20

⁹⁹ สถานทูตเยอรมนี, รัฐต่างๆ ในเยอรมนี [ออนไลน์], 2 พฤศจิกายน 2553. แหล่งที่มา http://www.bangkok.diplo.de/Vertretung/bangkok/th/01/Bundeslaender/_Bundeslaender.html

¹⁰⁰ Basic Law for the Federal Republic of Germany Article 70

¹⁰¹ Howard D. Fisher, *The German Legal System and Legal Language*, 4th ed. (London: Taylor & Francis, 2008), p. 5.

¹⁰² Nigel G. Foster and Satish Sule, *German Legal System & Laws*, 3rd ed. (Wiltshire: Antony Rowe Limited, 2002), pp. 3-6.

¹⁰³ Nigel G. Foster, *German Law & Legal System*, 3rd ed. (London : Blackstone, 1993), pp. 36-43.

(1) หลักการกระจายอำนาจของศาล

การกระจายอำนาจของศาลเกิดขึ้นมาจากการแบ่งแยกระหว่างศาลในระบบสหพันธรัฐและระบบรัฐ ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศเยอรมนีที่วางหลักให้อำนาจตุลาการเป็นของผู้พิพากษา ซึ่งใช้อำนาจดังกล่าวโดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ (The Federal Constitutional Court หรือ Bundesverfassungsgericht) ศาลสหพันธรัฐ (The Federal Court หรือ Bundesgerichte) และศาลแห่งรัฐ (Regional Courts หรือ Landesgerichte)¹⁰⁴ อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นเอกสิทธิ์ของตุลาการ (Judicial Monopoly หรือ Rechtssprechungsmonopol) ซึ่งหลักการกระจายอำนาจของศาลได้แบ่งศาลออกเป็น 2 ระบบ ดังนี้

(1.1) ศาลสหพันธรัฐ (The Federal Court หรือ Bundesgerichte)

เมื่อพิจารณาถึงลำดับชั้นของศาล (Hierarchies of Court) แล้ว ศาลสหพันธรัฐถือเป็นศาลในลำดับสูง หน้าที่หลักของศาลสหพันธรัฐคือการเป็นศาลพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาชั้นสุดท้ายสำหรับคดีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาของศาลระดับรัฐ เพื่อให้การตีความกฎหมายเป็นไปในทางเดียวกัน และพัฒนาระบบกฎหมายของประเทศเยอรมนี

(1.2) ศาลแห่งรัฐ (Regional Courts หรือ Landesgerichte)

ในแต่ละรัฐจะมีการจัดระบบโครงสร้างของศาลของตนเอง ตามอำนาจที่รับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งประเทศเยอรมนี และรับผิดชอบในการบริหารจัดการ กำหนดเขตอำนาจศาล และการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี

(2) หลักความชำนาญพิเศษ

ประเทศเยอรมนีได้จัดตั้งศาล 5 ประเภทเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีชำนาญพิเศษไว้ในแต่ละมลรัฐ ซึ่งได้แก่¹⁰⁵ ศาลยุติธรรมหรือศาลที่มีเขตอำนาจในคดีทั่วไป (Courts of Ordinary or Regular Jurisdiction หรือ Ordentliche Gerichte) ศาลปกครอง (Administrative Courts หรือ Verwaltungsgerichte) ศาลแรงงาน (Labour Courts หรือ Arbeitsgerichte) ศาลสังคม (Social

¹⁰⁴ Basic Law for the Federal Republic of Germany Article 92

¹⁰⁵ Basic Law for the Federal Republic of Germany Article 95

Courts หรือ Sozialgerichte) และศาลภาษีอากรหรือการเงิน (Revenue or Finance Courts หรือ Finanzgerichte)

การแบ่งศาลออกเป็นประเภทดังกล่าวมีข้อดี คือข้อพิพาทและประเด็นปัญหาอันเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะจะถูกพิจารณาพิพากษาโดยศาลที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการตัดสินคดีดังกล่าวเป็นพิเศษ ผู้พิพากษาจึงมีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์มาก อันส่งผลต่อคุณภาพของคำพิพากษา ส่วนข้อเสีย คือคู่ความอาจมีปัญหาในการฟ้องร้องคดีต่อศาลอันเนื่องมาจากประเด็นปัญหาข้อกฎหมายแห่งคดีอาจเกี่ยวข้องกับเขตอำนาจตั้งแต่สองศาลขึ้นไป ซึ่งเป็นผลจากหลักการจัดโครงสร้างศาลที่แตกต่างกัน

การฟ้องร้องคดีแพ่งและอาญาในประเทศเยอรมนีอยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม¹⁰⁶ (Courts of Ordinary or Regular Jurisdiction หรือ Ordentliche Gerichte) ซึ่งเป็นศาลที่มีบทบาทสำคัญและมีเขตอำนาจกว้างขวางที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับศาลประเภทอื่นเนื่องจากศาลยุติธรรมรับพิจารณาคดีทุกประเภทที่อยู่นอกเหนือเขตอำนาจของศาลชำนาญพิเศษรวมถึงคดีแพ่งที่มีข้อพิพาทและไม่มีข้อพิพาท (Freiwilligengerichtbarkeit) เช่น การจดทะเบียนทรัพย์สิน และพินัยกรรม เป็นต้น ศาลยุติธรรมของประเทศเยอรมนีมีลำดับชั้นของศาลดังต่อไปนี้

(1) ศาลแขวง (Local Courts หรือ Amtsgericht: AG)

ศาลแขวงเป็นศาลยุติธรรมในลำดับชั้นต่ำสุด ซึ่งมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000 ยูโร¹⁰⁷ แต่สำหรับคดีหย่าและคดีตามสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์อาจมีการพิจารณาในทุนทรัพย์ที่สูงกว่าจำนวนดังกล่าวได้¹⁰⁸ ส่วนคดีอาญาที่มีโทษขั้นสูงไม่เกิน 3 ปี ผู้พิพากษาคนเดียว (Amtsgericht) ในศาลแขวงสามารถพิพากษาลงโทษสูงสุดได้ไม่เกิน 6 เดือน หากเป็นคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงกว่า 6 เดือน แต่ไม่เกิน 3 ปี ผู้พิพากษาคนเดียวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา จะต้องให้องค์คณะผู้พิพากษา (Schöffengericht) ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษา 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา อย่างไรก็ตามศาลแขวงจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 3 ปี หรือสั่งให้ใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ได้

¹⁰⁶ Organisation of the Courts Act Article 13

¹⁰⁷ Organisation of the Courts Act Article 23 no. 1

¹⁰⁸ Organisation of the Courts Act Article 23 no. 2

(2) ศาลแห่งรัฐ (Regional Courts หรือ Landgericht: LG)

ศาลแห่งรัฐมีจำนวนทั้งสิ้น 116 ศาลทั่วประเทศ แบ่งออกเป็นสองแผนก ได้แก่ แผนกคดีแพ่ง (Zivilkammer) และแผนกคดีอาญา (Strafkammer)¹⁰⁹ ในส่วนคดีแพ่ง ศาลแห่งรัฐมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์มากกว่า 5,000 ยูโร ขึ้นไป ยกเว้นคดีที่กฎหมายบัญญัติให้พิจารณาพิพากษาโดยศาลแขวง การพิจารณาพิพากษากกระทำโดยผู้พิพากษาคนเดียว (Einzelrichter) แต่หากเป็นคดีเกี่ยวกับกฎหมายพิเศษ เช่น การเงิน การธนาคาร และประกันภัย เป็นต้น หรือคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ การพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวกระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน (Kammer)¹¹⁰

ในคดีอาญา ศาลแห่งรัฐแบ่งอำนาจการพิจารณาพิพากษาออกเป็น 3 องค์คณะ ได้แก่ ประเภทแรก องค์คณะเล็ก (Kleine Strafkammer) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงที่ตัดสินโดยผู้พิพากษาคนเดียว ประเภทที่สอง องค์คณะใหญ่ (Große Strafkammer) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน หรือผู้พิพากษา 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกมากกว่า 4 ปี (Indictable Offences หรือ Verbrechen) และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงที่ตัดสินโดยองค์คณะผู้พิพากษา ประเภทที่สาม องค์คณะพิเศษ (Schwurgericht) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดร้ายแรง เช่น คดีความผิดต่อชีวิต และความผิดฐานข่มขืน เป็นต้น

(3) ศาลสูงแห่งรัฐ (Higher Regional Courts of Appeal หรือ Oberlandesgerichte: OLG)

ศาลสูงแห่งรัฐมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแห่งรัฐทั้งปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง (Berufung) และคดีครอบครัวที่อุทธรณ์คำสั่ง (Complaint) ของศาลแขวงหรือศาลครอบครัว ส่วนในคดีอาญา ศาลสูงแห่งรัฐมีเขต

¹⁰⁹ International Institute for the Unification of Private Law, The German Judicial System [Online], 2 November 2010. Available from <http://www.unidroit.info/mm/TheGermanJudicialSystem.pdf>

¹¹⁰ Mathias Reimann and Joachim Zekoll, Introduction to German Law, 2nd ed. (London: Kluwer Law International, 2005), p. 368.

อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาความผิดร้ายแรงในลักษณะเป็นความผิดต่อรัฐ (Crimes against the State)¹¹¹ เช่น ความผิดฐานเป็นกบฏ หรือความผิดต่อความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น

โดยหลักศาลสูงแห่งรัฐจะทำหน้าที่เป็นศาลชั้นสุดท้ายสำหรับคดีที่มีการอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลแขวงต่อศาลแห่งรัฐ และมีการฎีกาคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐต่อศาลสูงแห่งรัฐ โดยจะพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น (Revision)¹¹² ซึ่งคำพิพากษาของศาลสูงในชั้นนี้ถือเป็นที่สุด การพิจารณาพิพากษาคดีกระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน

(4) ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ (The Federal Court of Justice หรือ Bundesgerichtshof: BGH)

ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์เป็นศาลยุติธรรมลำดับชั้นสูงสุดของประเทศ มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในชั้นสุดท้ายสำหรับคดีทุกประเภทที่พิจารณาในศาลแห่งรัฐหรือศาลสูงแห่งรัฐ และไม่มีเขตอำนาจการพิจารณาคดีในชั้นต้น (Original Jurisdiction)¹¹³ คดีที่ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์จะเลือกรับไว้พิจารณาพิพากษาจะต้องเป็นคดีที่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ และต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกาจากศาลล่าง หรือจากศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์โดยการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกา (Appeal against Refusal of Leave to Appeal)¹¹⁴

ในปัจจุบันมีผู้พิพากษาในศาลดังกล่าวจำนวน 127 คน ซึ่งอยู่ในองค์คณะแบ่งออกเป็น องค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งจำนวน 12 องค์คณะ องค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาจำนวน 5 องค์คณะ องค์คณะพิเศษจำนวน 8 องค์คณะ และองค์คณะที่มีหน้าที่พิจารณาคดีเพิกถอนสิทธิบัตรอีก 1 องค์คณะ¹¹⁵ ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีกระทำโดยองค์คณะแยกตาม

¹¹¹ The Federal Court of Justice, The Federal Court of Justice, (Karlsruhe : The Federal Court of Justice, 2010), p. 6.

¹¹² International Institute for the Unification of Private Law, The German Judicial System [Online], 2 November 2010. Available from <http://www.unidroit.info/mm/TheGermanJudicialSystem.pdf>

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ The Federal Court of Justice, The Federal Court of Justice, p. 10.

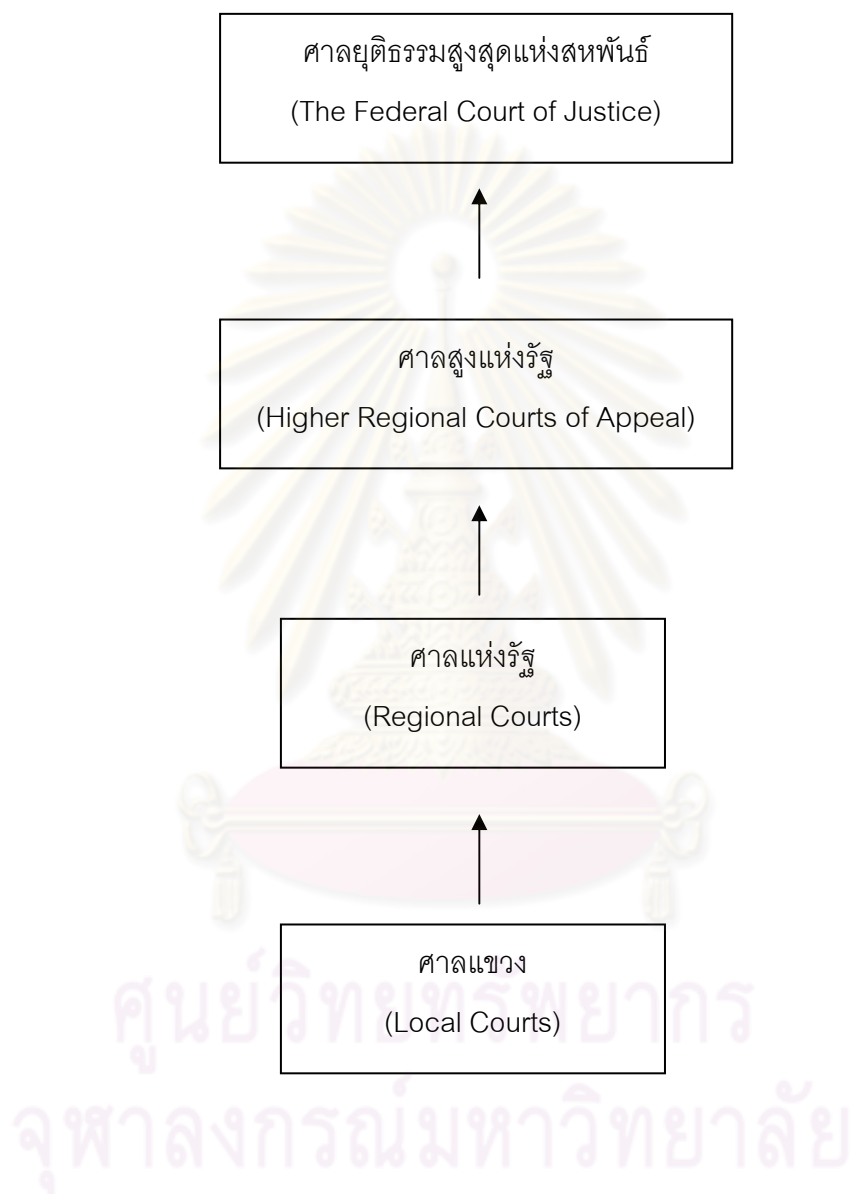
¹¹⁵ Ibid, p. 13.

ประเภทคดี อันประกอบไปด้วยผู้พิพากษาจำนวน 6-7 คน หากองค์คณะที่พิจารณาคดีมีความเห็นแตกต่างกันในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย คดีดังกล่าวจะพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะใหญ่คดีแพ่ง (Grand Civil Panel) หรือองค์คณะใหญ่คดีอาญา (Grand Criminal Panel) อันประกอบไปด้วยประธานศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์และผู้พิพากษาของคณะละหนึ่งหรือสองคนตามที่กำหนดในระเบียบของศาล แต่ถ้าพิจารณาแล้วยังไม่อาจวินิจฉัยคดีได้ จะต้องโอนคดีให้องค์คณะใหญ่ (United Grand Panels) เป็นองค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดี¹¹⁶

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹⁶ Ibid, pp. 14-15.

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างศาลของประเทศเยอรมนี¹¹⁷

¹¹⁷ Council of Europe, Court System in Germany [Online], 1 November 2010. Available from <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/profiles/CourtSystemGermany.pdf>

3.2.2.2 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์

ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์มีพันธกิจในการทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งการใช้กฎหมาย (Uniformity of Law) โดยการอธิบายประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย และพัฒนาระบบกฎหมาย¹¹⁸ ซึ่งศาลดังกล่าวจะเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาเฉพาะอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น (Appeal on Points of Law หรือ Revision) โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกรับคดีแบ่งตามประเภทของคดีดังนี้

(1) คดีแพ่ง การฎีกาคำพิพากษาศาลล่างต่อศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ กระทำได้เฉพาะกรณีการฎีกาคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐหากเป็นคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000 ยูโร หรือคำพิพากษาของศาลสูงแห่งรัฐหากเป็นคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์เกินกว่านั้น นอกจากนี้กฎหมายกำหนดให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงหรือศาลแห่งรัฐโดยตรงต่อศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ได้ในบางกรณี (Leapfrog Appeal)¹¹⁹

ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์เลือกรับพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่ศาลล่างอนุญาตให้ฎีกาไว้ในคำพิพากษา หรือได้รับอนุญาตจากศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์โดยการอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกา (Appeal against Refusal of Leave to Appeal) ซึ่งศาลจะอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ หากองค์คณะผู้พิพากษาศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์เห็นว่าคดีไม่ควรได้รับการพิจารณาพิพากษาจะมีคำสั่งยกฎีกานั้น¹²⁰

ส่วนคดีแพ่งอื่น ๆ เช่น การบังคับคดีทรัพย์สิน หรือคดีล้มละลาย เป็นต้น การฎีกาโต้แย้งคำสั่งศาล (Complaint หรือ Rechtsbeschwerde) กระทำได้เฉพาะกรณีการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และหากศาลล่างอนุญาตให้ฎีกาแล้ว ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์อาจทำคำสั่งโดยไม่มีการพิจารณาไต่สวน¹²¹

¹¹⁸ The Federal Court of Justice, The Tasks of the Federal Court of Justice [Online], 1 November 2010. Available from http://www.bundesgerichtshof.de/cIn_136/EN/FCoJ/TaskOrganisation/taskOrganisation_node.html

¹¹⁹ The Federal Court of Justice, The Federal Court of Justice, p. 10.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid, p. 11.

(2) คดีอาญา ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code หรือ Strafprozeßordnung: StPO) ทั้งฝ่ายจำเลยและพนักงานอัยการมีอำนาจในการฎีกาคำพิพากษาศาลล่างในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ¹²² โดยการฎีกาคำพิพากษาศาลล่างต่อศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์กระทำได้เฉพาะกรณีการฎีกาคำพิพากษาของศาลแห่งรัฐในคดีอาญาความผิดร้ายแรง หรือคำพิพากษาของศาลสูงแห่งรัฐในคดีอาญาความผิดร้ายแรงในลักษณะเป็นความผิดต่อรัฐ¹²³ การยื่นฎีกาให้ยื่นต่อศาลที่มีคำพิพากษาภายในหนึ่งสัปดาห์นับแต่ได้อ่านคำพิพากษา¹²⁴ โดยมีเหตุแห่งการฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายดังต่อไปนี้¹²⁵

(2.1) คำพิพากษาของศาลขัดต่อกฎหมาย

(2.2) การพิพากษาขัดต่อกฎหมายดังกล่าว คือ การที่ศาลไม่ปรับใช้หลักกฎหมาย หรือปรับใช้หลักกฎหมายผิดพลาด

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดเหตุแห่งการฎีกาที่ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์จะต้องรับพิจารณาพิพากษาไว้จำนวน 8 ประการ (Absolute Grounds for Appeal on Law) ได้แก่¹²⁶

(2.1) ศาลพิจารณาพิพากษาคดีโดยกระทำไม่ถูกต้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ

(2.2) ผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบที่ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย เข้าร่วมการทำคำพิพากษานั้น

(2.3) ผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมการทำคำพิพากษาหลังจากถูกคัดค้าน (Challenge for Bias) และคำร้องขอคัดค้านนั้นมีมูลตามกฎหมาย

¹²² Criminal Procedure Code Section 296

¹²³ Criminal Procedure Code Section 333

¹²⁴ Criminal Procedure Code Section 341

¹²⁵ Criminal Procedure Code Section 337

¹²⁶ Criminal Procedure Code Section 338

(2.4) ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีโดยไม่มีเขตอำนาจ

(2.5) การพิจารณาคดีปราศจากพนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นที่กฎหมายกำหนด

(2.6) คำพิพากษาที่กระทำโดยผ่านการพิจารณาไต่สวนด้วยวาจาที่กระทำโดย
ไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

(2.7) คำพิพากษาไม่มีเหตุแห่งการวินิจฉัยคดี

(2.8) คำให้การถูกปฏิเสธไม่รับพิจารณาโดยคำสั่งศาลในประเด็นปัญหาสำคัญ
สำหรับการวินิจฉัยคดี

ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์มีอำนาจออกคำสั่งยกฎีกาโดยไม่มี การพิจารณาไต่
สวน (Dismissal without Main Hearing) หากเห็นว่าเป็นกรณีดังต่อไปนี้¹²⁷

ประการแรก ศาลเห็นว่าไม่อาจรับพิจารณาฎีกาดังกล่าวได้ เนื่องจากการยื่นฎีกา
ไม่ถูกต้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ

ประการที่สอง องค์คณะผู้พิพากษาเห็นอย่างเป็นเอกฉันท์ว่าฎีกาของพนักงาน
อัยการไม่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย

ประการที่สาม องค์คณะผู้พิพากษาเห็นอย่างเป็นเอกฉันท์ว่าฎีกาที่ยื่นเพื่อเป็น
ประโยชน์แก่จำเลยมีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย

สำหรับกรณีตามประการที่สองและสามถือได้ว่าเป็นการที่ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่ง
สหพันธ์ปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา อย่างไรก็ตาม หากศาลไม่มีคำสั่งยกฎีกาดังกล่าว
แสดงว่าศาลมีดุลพินิจรับคดีไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากมีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย ซึ่งใน
แต่ละปีศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์จะรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาประมาณร้อยละ 5 ของคดี
ทั้งหมด¹²⁸

¹²⁷ Criminal Procedure Code Section 349

¹²⁸ The Federal Court of Justice, *The Federal Court of Justice*, p. 12.

เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคำพิพากษาศาลล่างขัดต่อกฎหมาย ศาลจะพิพากษากลับคำพิพากษาดังกล่าว¹²⁹ และหากการพิพากษากลับด้วยเหตุเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายโดยไม่ต้องมีการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงอีก ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์มีอำนาจพิพากษาในเนื้อหา (Decision on the Merits) ได้โดยไม่ต้องส่งสำนวนกลับไปยังศาลล่างอีก ซึ่งอาจพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิด (Acquittal) หรือยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือกำหนดหรือแก้ไขอัตราโทษที่ลงแก่จำเลยได้ นอกเหนือจากกรณีดังกล่าว ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์จะต้องส่งสำนวนไปยังศาลล่างที่ทำคำพิพากษานั้น หรือศาลอื่นในลำดับชั้นและรัฐเดียวกัน เพื่อทำคำพิพากษาใหม่¹³⁰

3.2.3 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 47 จังหวัด (Prefectures) และแบ่งภูมิภาคออกเป็น 9 เขต (Regions) ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์¹³¹ ประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบการปกครองแบบรัฐเดี่ยว (Unitary State) และปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระจักรพรรดิ (The Emperor) ทรงเป็นประมุข อันเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ และความสามัคคีของปวงชน¹³² แต่สมเด็จพระจักรพรรดิทรงไม่มีพระราชอำนาจในรัฐบาล¹³³ รัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น (The Constitution of Japan) ได้กำหนดความเป็นอิสระของอำนาจการปกครอง 3 ฝ่าย คือ อำนาจนิติบัญญัติ (Legislative Power) โดยรัฐสภา (Diet) อันประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) และวุฒิสภา (House of Councillors)¹³⁴ อำนาจบริหาร (Executive Power) โดยคณะรัฐมนตรี (Cabinet)¹³⁵ และอำนาจตุลาการ (Judicial Power) โดยศาล¹³⁶

¹²⁹ Criminal Procedure Code Section 353

¹³⁰ Criminal Procedure Code Section 354

¹³¹ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น, สำรวจญี่ปุ่น, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น, 2551), หน้า 4.

¹³² The Constitution of Japan Article 1

¹³³ The Constitution of Japan Article 4

¹³⁴ The Constitution of Japan Article 42

¹³⁵ The Constitution of Japan Article 65

¹³⁶ The Constitution of Japan Article 76

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ โดยมีที่มาหรือบ่อเกิดของกฎหมายจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรอันเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายหลัก 6 ฉบับ (Roppo) คือ รัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายแพ่ง ประมวลกฎหมายพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹³⁷ แต่อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติแล้วมีการนำแนวคิดของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มาปรับใช้กับระบบกฎหมายของญี่ปุ่นด้วย อันเห็นได้จากกฎหมายจารีตประเพณี (Kanshu) ธรรมเนียมปฏิบัติ (Jori)¹³⁸ รวมไปถึงคำพิพากษาของศาลสูงสุดก็ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลในฐานะเป็นบ่อเกิดหนึ่งของกฎหมาย¹³⁹

3.2.3.1 โครงสร้างศาลในประเทศญี่ปุ่น

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งญี่ปุ่น อำนาจตุลาการเป็นของศาลสูงสุดและศาลล่างตามที่กฎหมายบัญญัติ¹⁴⁰ และเนื่องจากประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบศาลเดี่ยว (Single Court System) จึงไม่มีการจัดตั้งศาลเพื่อการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับกฎหมายมหาชนโดยเฉพาะ ศาลทั่วไปมีเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภท¹⁴¹ โครงสร้างศาลในประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ศาลสูงสุด (The Supreme Court) ศาลอุทธรณ์ (High Courts) ศาลจังหวัด (District Courts) ศาลครอบครัว (Family Courts) และศาลแขวง (Summary Courts)¹⁴² ดังต่อไปนี้

(1) ศาลแขวง (Summary Courts)

ภายใต้พระราชบัญญัติศาลยุติธรรม (Court Act) ศาลแขวงมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นแรก (First Instance) เฉพาะในคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 1,400,000 เยน ยกเว้นคดีปกครองที่ไม่จำกัดทุนทรัพย์ ส่วนคดีอาญาจะต้องเป็นความผิดที่กำหนดโทษปรับ

¹³⁷ Meryll Dean, *Japanese Legal System*, 2nd ed. (London: Cavendish Publishing, 2002), p. 131.

¹³⁸ Ibid, pp.133-134.

¹³⁹ Ibid. p. 129.

¹⁴⁰ The Constitution of Japan Article 76

¹⁴¹ Court Act Article 3

¹⁴² Court Act Article 1, 2

(Fine) หรือโทษที่เบากว่า และคดีความผิดอื่นๆ¹⁴³ เช่น ลักทรัพย์ และยักยอก เป็นต้น ศาลแขวงมีอำนาจในการกำหนดโทษจำคุกและทำงาน (Imprisonment with Work)* ไม่เกิน 3 ปี ในฐานความผิดที่บัญญัติในกฎหมาย แต่ไม่อาจกำหนดโทษจำคุกโดยไม่ทำงาน (Imprisonment without Work)* หรือโทษที่สูงกว่าได้¹⁴⁴ หากศาลแขวงมีดุลพินิจกำหนดโทษเกินกว่าอัตราดังกล่าว จะต้องโอนคดีไปยังศาลจังหวัด¹⁴⁵ นอกจากนี้ ผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจในการพิจารณาคดีทั้งหมดของศาลแขวงได้ (Single Judge System)¹⁴⁶ ปัจจุบันมีศาลแขวงทั้งหมด 438 ศาลทั่วประเทศญี่ปุ่น

(2) ศาลครอบครัว (Family Courts)

ศาลครอบครัวมีเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและครอบครัวตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติศาลยุติธรรมและกฎหมายอื่น อันได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (Domestic Relation Trial Act) กฎหมายการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิทธิและสภาพบุคคล (Personal Status Litigation Act) และกฎหมายเกี่ยวกับเยาวชน (Juvenile Act)¹⁴⁷ เช่น การรับบุตรบุญธรรม การเรียกค่าเลี้ยงดูบุตร การตั้งผู้แทนโดยชอบธรรม การหย่า คดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน เป็นต้น การจัดตั้งศาลครอบครัวมีวัตถุประสงค์ให้ศาลดังกล่าวมีความเชี่ยวชาญในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนและครอบครัวโดยเฉพาะ เนื่องจากศาลต้องมีบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว แต่หากตกลงกันไม่ได้ก็อาจมีการดำเนินคดีต่อไป นอกจากนี้ การพิจารณาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนจะมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินกระบวนการ

¹⁴³ Court Act Article 33

* ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญาแห่งญี่ปุ่น (Penal Code) มาตรา 9 แบ่งโทษตามกฎหมายออกเป็นโทษประหารชีวิต(Death Penalty) จำคุกและทำงาน (Imprisonment with Work) จำคุกโดยไม่ทำงาน (Imprisonment without Work) ปรับ (Fine) จำคุกโดยไม่ทำงานสำหรับลหุโทษ (Misdemeanor Imprisonment without Work) และปรับจำนวนน้อย (Petty Fine) โดยอาจกำหนดให้ริบทรัพย์ด้วย (Confiscation) ซึ่งตามมาตรา 12 โทษจำคุกและทำงาน หมายถึง การกักขังในทัณฑสถานโดยกำหนดงานให้ทำ

* ประมวลกฎหมายอาญาแห่งญี่ปุ่น มาตรา 13 โทษจำคุกโดยไม่ทำงาน หมายถึง การกักขังในทัณฑสถานแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่กำหนดงานให้ทำ

¹⁴⁴ Court Act Article 33

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Court Act Article 35

¹⁴⁷ Court Act Article 31-3

พิจารณาต่างจากคดีปกติ โดยต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีลับ และอาจกำหนดวิธีการสำหรับเยาวชนแทนการกำหนดโทษทางอาญา ซึ่งการพิจารณาพิพากษากระทำโดยผู้พิพากษาคนเดียวหรือองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน ตามที่กฎหมายบัญญัติ¹⁴⁸ ศาลครอบครัวมีจำนวนทั้งสิ้น 50 ศาล และ 203 สาขาทั่วประเทศญี่ปุ่น

(3) ศาลจังหวัด (District Courts)

ศาลจังหวัดมีจำนวน 50 ศาล และ 203 สาขาทั่วประเทศ โดยมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นต้น (First Instance) สำหรับคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น นอกจากนี้ศาลจังหวัดมีเขตอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแขวง (Second Instance) เว้นแต่กรณีที่กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งต่อศาลอื่น¹⁴⁹ ส่วนการพิจารณาพิพากษาคดีโดยหลักจะกระทำโดยผู้พิพากษาคนเดียว แต่ในคดีที่ศาลเห็นสมควรพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะผู้พิพากษา คดีอาญาความผิดที่มีโทษประหารชีวิต จำคุกและทำงานตลอดชีวิต จำคุกและทำงานหรือจำคุกโดยไม่ทำงานมากกว่าหนึ่งปีขึ้นไป ยกเว้นความผิดบางประเภทที่บัญญัติในกฎหมาย คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแพ่งของศาลแขวง และคดีที่กฎหมายอื่นกำหนด จะต้องพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน¹⁵⁰

การพิจารณาคดีอาญาในศาลจังหวัดใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบ (Quasi-jury System หรือ Saiban-in)* อันประกอบไปด้วยผู้พิพากษา 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 6 คน เป็นองค์คณะพิจารณาคดีอาญาความผิดร้ายแรง¹⁵¹ เช่น คดีฆาตกรรม คดีปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้บุคคล

¹⁴⁸ Court Act Article 31-4

¹⁴⁹ Court Act Article 24

¹⁵⁰ Court Act Article 26

* เป็นแนวคิดการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเริ่มใช้ระบบดังกล่าวเมื่อกฎหมายว่าด้วยการเข้าร่วมพิจารณาคดีของผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา (Act on Participation of Saiban-in in Criminal Trials) มีผลใช้บังคับในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2552 โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญา อันเป็นการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามาใช้ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันในการพิจารณาคดี ทำให้กระบวนการยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือ มีความรวดเร็ว และเกิดสัมพันธภาพอันดี

¹⁵¹ ปกรณ์ ยิ่งวรการ, "การให้ประชาชนเข้าร่วมการพิจารณาคดีอาญาในกฎหมายญี่ปุ่น," *ตุลพาน* 57, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2553): 127,130.

อื่นถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บ คดีวางเพลิงเผาทรัพย์ และคดีลักพาตัวเพื่อเรียกค่าไถ่ เป็นต้น ระบบดังกล่าวผู้พิพากษาสมทบมีบทบาททั้งการพิจารณาข้อเท็จจริงแห่งคดีในการวินิจฉัย ความผิดของจำเลย และมีดุลพินิจในการกำหนดโทษ แต่อำนาจการวินิจฉัยข้อกฎหมายเป็นของผู้พิพากษาเท่านั้น¹⁵²

(4) ศาลอุทธรณ์ (High Courts)

ศาลอุทธรณ์มีจำนวน 8 แห่ง ซึ่งมีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศญี่ปุ่น ศาลอุทธรณ์บางแห่งจัดตั้งศาลอุทธรณ์สาขาเพื่อพิจารณาคดีบางประเภท เช่น ศาลอุทธรณ์แห่งเมืองโตเกียว (Tokyo High Court) จัดตั้งศาลอุทธรณ์สาขาคดีทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property High Court) เพื่อพิจารณาคดีอุทธรณ์เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะ เป็นต้น ศาลอุทธรณ์มีเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีชั้นต้น (Original Jurisdiction) ในคดีปกครอง ต่างๆ และมีเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีชั้นอุทธรณ์ (Appellate Jurisdiction) ในคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษา (Koso Appeals) หรืออุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา (Kokoku Appeals) ของศาลจังหวัดและศาลครอบครัว ยกเว้นคดีที่อุทธรณ์คำสั่งของศาลจังหวัดหรือศาลครอบครัวซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความกำหนดให้เป็นเขตอำนาจของศาลสูงสุด นอกจากนี้ ศาลอุทธรณ์มีเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงโดยตรง ต่อศาลอุทธรณ์ และคดีแพ่งที่อุทธรณ์คำพิพากษาศาลจังหวัดในชั้นที่สอง¹⁵³

การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลอุทธรณ์กระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 คน ยกเว้นคดีบางประเภท เช่น คดีเกี่ยวกับการกบฏ (Insurrection Cases) คดีวินัยของผู้พิพากษา (Judges' Disciplinary Cases) และคดีการเพิกถอนมติของคณะกรรมการการค้าที่เป็นธรรม (Fair Trade Commission) เป็นต้น จะต้องพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะผู้พิพากษา 5 คน¹⁵⁴

(5) ศาลสูงสุด (The Supreme Court)

ศาลสูงสุดเป็นศาลลำดับชั้นสูงสุดในประเทศญี่ปุ่น อันประกอบไปด้วยประธานศาลสูงสุด (Chief Justice) และผู้พิพากษาศาลสูงสุด (Justices of the Supreme Court) จำนวน

¹⁵² Supreme Court of Japan, *Outline of Criminal Justice in Japan* [Online], 26 January 2011. Available from http://www.courts.go.jp/english/proceedings/criminal_justice.html

¹⁵³ Court Act Article 16

¹⁵⁴ Court Act Article 18

14 คน¹⁵⁵ มีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย คำสั่ง และระเบียบต่างๆ¹⁵⁶ และมีอำนาจในการกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาล¹⁵⁷

ศาลสูงสุดมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ฎีกาคำพิพากษาของศาลล่าง (Final Appeals หรือ Jokoku Appeals) และคดีที่ฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลล่าง (Kokoku Appeals) สำหรับคดีที่มีเหตุแห่งการฎีกา (Reasons for Final Appeals) ตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ¹⁵⁸ แต่หากไม่มีเหตุแห่งการฎีกาดังกล่าว คู่ความที่ไม่พอใจในคำวินิจฉัยของศาลล่างอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดรับพิจารณาพิพากษาคดี (Petition for Acceptance of Final Appeal) แต่การเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาเป็นดุลพินิจของศาลสูงสุด ซึ่งมักรับพิจารณาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญอันเกี่ยวข้องกับการตีความปัญหาข้อกฎหมาย¹⁵⁹ ในขั้นนี้ไม่มีการพิจารณาสืบพยานหลักฐานใหม่ แต่จะพิจารณาคดีโดยการตรวจสอบเอกสารเท่านั้น

การพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุดกระทำโดยองค์คณะใหญ่ (Grand Bench) อันประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลสูงสุดทั้งหมด และองค์คณะเล็ก (Petty Bench) จำนวน 3 องค์คณะ อันประกอบด้วยผู้พิพากษาองค์คณะละ 5 คน¹⁶⁰ โดยหลักองค์คณะเล็กเป็นองค์คณะที่พิจารณาคดี แต่หากคดีมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ คดีดังกล่าวจะพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะใหญ่¹⁶¹ ศาลสูงสุดมีอำนาจพิพากษายกฎีกาเมื่อเห็นว่าคำพิพากษาศาลล่างชอบด้วยกฎหมาย และในกรณีที่ศาลสูงสุดพิพากษากลับคำพิพากษาศาลล่าง จะส่งสำนวนคดีไปพิจารณาพิพากษาในศาลล่างนั้น หรืออาจพิพากษาเองได้หากเห็นสมควร¹⁶²

¹⁵⁵ Court Act Article 5

¹⁵⁶ The Constitution of Japan Article 81

¹⁵⁷ The Constitution of Japan Article 77

¹⁵⁸ Court Act Article 7

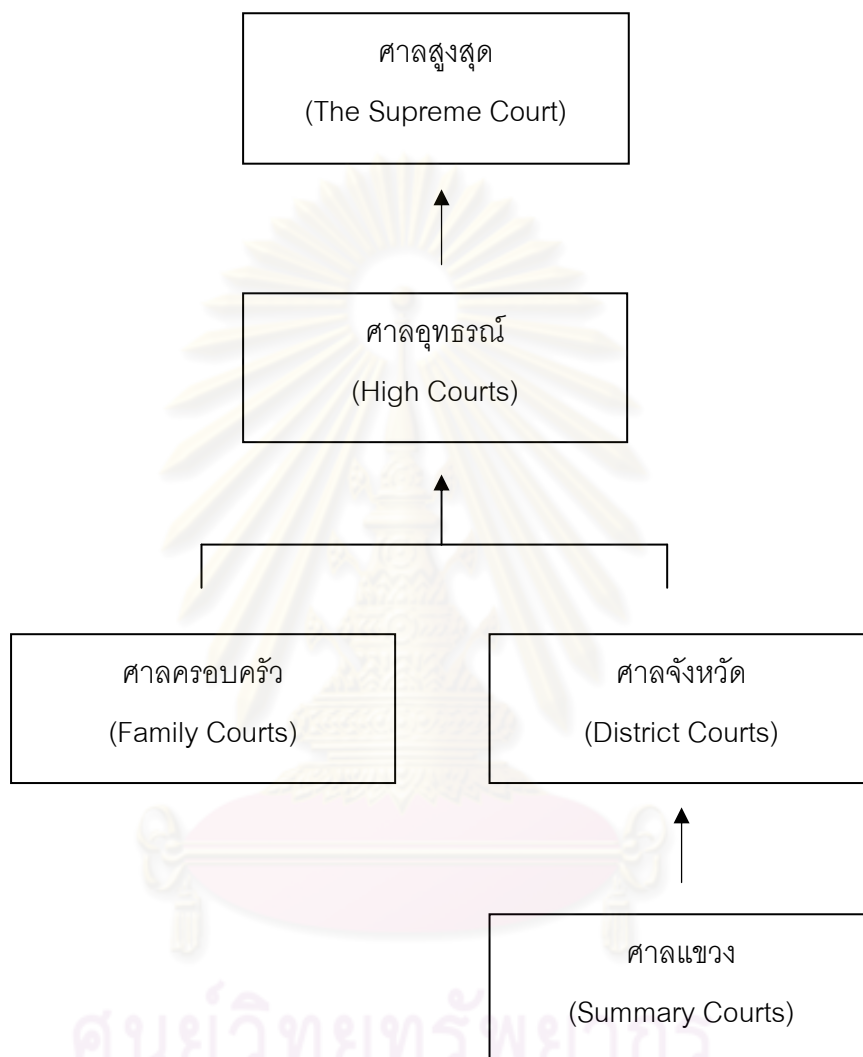
¹⁵⁹ The United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (UNAFEI), *Criminal Justice in Japan*, (Tokyo: UNAFEI, 2005), p. 6.

¹⁶⁰ Court Act Article 9

¹⁶¹ Supreme Court of Japan, *Justice in Japan*, (Tokyo: Supreme Court of Japan, 2009), p. 6.

¹⁶² Supreme Court of Japan, *Outline of Criminal Justice in Japan* [Online], 26 January 2011. Available from http://www.courts.go.jp/english/proceedings/criminal_justice.html

แผนภาพที่ 4 โครงสร้างศาลของประเทศญี่ปุ่น¹⁶³

¹⁶³ Supreme Court of Japan, *Justice in Japan*, p. 2.

3.2.3.2 ระบบการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น

ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความ ศาลสูงสุดมีอำนาจใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ และการตีความกฎหมายต่างๆ โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกรับคดีดังนี้

(1) เป็นคดีประเภทที่กฎหมายกำหนด ศาลสูงสุดมีอำนาจรับพิจารณาคดีฎีกาคำพิพากษาศาลล่าง (Jokoku Appeals) และ คดีฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลล่าง (Kokoku Appeals) ดังต่อไปนี้¹⁶⁴

(1.1) คดีฎีกาคำพิพากษาศาลล่าง (Jokoku Appeals) แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก คดีที่ฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ประเภทที่สอง คดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลจังหวัดหรือศาลครอบครัวโดยตรงต่อศาลสูงสุด หรือคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาของศาลแขวงโดยตรงต่อศาลสูงสุด ประเภทที่สาม คดีที่อุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ แต่มีการโอนคดีมายังศาลสูงสุดด้วยเหตุผลพิเศษ ประเภทที่สี่ คดีที่ฎีกาคำพิพากษาคดีแพ่งของศาลอุทธรณ์ในฐานะเป็นศาลที่พิจารณาในชั้นสุดท้าย และประเภทที่ห้า คดีพิเศษที่ฎีกาคำพิพากษาคดีอาญาอันถึงที่สุดตามกฎหมายโดยอัยการสูงสุด (Prosecutor-General)

(1.2) คดีฎีกาคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลล่าง (Kokoku Appeals) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรก คดีที่อุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาคดีแพ่ง หรือคดีความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ด้วยเหตุว่าคำสั่งดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือเป็นคำสั่งที่ศาลอุทธรณ์รับรองให้ฎีกาเนื่องจากเป็นคดีที่สำคัญอันเกี่ยวข้องด้วยการตีความกฎหมาย และคำสั่งต่างๆ ประเภทที่สอง คดีอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาคดีอาญาในกรณีพิเศษตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ด้วยเหตุว่าคำสั่งนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด

¹⁶⁴ Meryll Dean, *Japanese Legal System*, pp. 352-353.

(2) เป็นคดีที่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมายกำหนด ซึ่งแบ่งตามประเภทของคดี
ได้ดังนี้

(2.1) คดีแพ่งและคดีปกครอง ต้องมีเหตุแห่งการฎีกาตามที่บัญญัติในกฎหมายวิธี
พิจารณาความแพ่ง (Code of Civil Procedure) ดังนี้¹⁶⁵

(2.1.1) คำพิพากษาศาลล่างขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือตีความไม่ตรงตาม
เจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

(2.1.2) คำพิพากษาศาลล่างไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยเหตุดังต่อไปนี้

- ศาลที่มีพิพากษาไม่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย
- ผู้พิพากษาที่ไม่มีอำนาจทำคำพิพากษาตามกฎหมายได้เข้าร่วมเป็นองค์คณะใน
การพิพากษาคดี
- การทำคำพิพากษาขัดต่อบทบัญญัติแห่งเขตอำนาจศาล
- การทำคำพิพากษาปราศจากการเข้าร่วมของบุคคลตามที่กำหนดในกฎหมายวิธี
พิจารณาความ
- การทำคำพิพากษาขัดต่อบทบัญญัติแห่งการแถลงการณ์ด้วยวาจา (Oral
Argument) โดยเปิดเผย
- คำพิพากษาไม่ให้เหตุผลประกอบการวินิจฉัย หรือเหตุผลขัดแย้งกัน

(2.2) คดีอาญา ต้องมีเหตุแห่งการฎีกาตามที่บัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา (Code of Criminal Procedure) ดังนี้¹⁶⁶

(2.2.1) คำพิพากษาศาลล่างขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือตีความไม่ตรงตาม
เจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

¹⁶⁵ Code of Civil Procedure Article 312

¹⁶⁶ Supreme Court of Japan, Outline of Criminal Justice in Japan [Online], 26 January 2011. Available from
http://www.courts.go.jp/english/proceedings/criminal_justice.html

(2.2.2) คำพิพากษาศาลล่างขัดต่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด หรือขัดต่อคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในกรณีที่ไม่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด

เมื่อคู่ความไม่พอใจคำพิพากษาศาลล่าง และมีเหตุแห่งการฎีกาข้างต้น คู่ความอาจยื่นคำร้องฎีกา (Petition for Final Appeal) ต่อศาลที่พิพากษาคดี¹⁶⁷ ซึ่งในขณะยื่นฎีกาคู่ความไม่จำเป็นต้องระบุเหตุแห่งการฎีกา แต่ต้องยื่นคำแถลงเหตุแห่งการฎีกาตามแบบที่กำหนดต่อศาลสูงสุดในภายหลัง¹⁶⁸ หากฎีกาดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่อาจสั่งให้แก้ไขความบกพร่องได้ และหากคู่ความไม่ยื่นคำแถลงเหตุแห่งการฎีกาตามระยะเวลาในกฎหมาย หรือไม่ทำตามรูปแบบที่กำหนด ศาลที่พิพากษาคดีมีอำนาจยกฎีกาโดยไม่ตัดสิทธิการยื่นฎีกาใหม่ (Dismissal without Prejudice)¹⁶⁹ แต่หากส่งสำนวนไปที่ศาลสูงสุดแล้วพบว่าคู่ความยื่นฎีกาไม่ชอบด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความ ศาลสูงสุดมีอำนาจยกฎีกาโดยไม่ตัดสิทธิการยื่นฎีกาใหม่¹⁷⁰ แต่หากตรวจคำร้องฎีกา คำแถลงเหตุแห่งการฎีกา หรือเอกสารอื่นใด แล้วพบว่าคดีไม่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย ศาลสูงสุดมีอำนาจพิพากษายกฎีกาโดยตัดสิทธิการฟ้องคดีใหม่ (Dismissal with Prejudice) และไม่ให้มีการแถลงการณ์ด้วยวาจา ในกรณีนี้คู่ความไม่อาจนำคดีมาฟ้องร้องอีกได้¹⁷¹

ในกรณีที่ฎีกาไม่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย คู่ความอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดรับคดีไว้พิจารณาพิพากษา (Petition for Acceptance of Final Appeal) แทนการฎีกาตามกรณีปกติ และศาลสูงสุดอาจมีดุลพินิจรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ หากเห็นว่ามีเหตุดังต่อไปนี้¹⁷²

(1) คำพิพากษาศาลล่างขัดกับแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด หรือขัดต่อคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ หากไม่ปรากฏแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุดมาก่อน

¹⁶⁷ Code of Civil Procedure Article 314

¹⁶⁸ Code of Civil Procedure Article 315

¹⁶⁹ Code of Civil Procedure Article 316

¹⁷⁰ Code of Civil Procedure Article 317

¹⁷¹ Code of Civil Procedure Article 319

¹⁷² Code of Civil Procedure Article 318

(2) คำพิพากษาศาลล่างมีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญอันเกี่ยวกับการตีความกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ

แต่ถ้าศาลสูงสุดพิจารณาคำร้องดังกล่าวแล้วเห็นว่าคดีนั้นไม่มีเหตุสำคัญอันควรได้รับการพิจารณาพิพากษา ศาลสูงสุดจะไม่รับพิจารณาพิพากษาคดี¹⁷³

3.2.4 บทบาทของศาลสูงสุดต่างประเทศในการวางนโยบายสังคม

ศาลสูงสุดของประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตมีบทบาทแตกต่างจากศาลสูงสุดของประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิอย่างชัดเจน โดยประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธินั้น ศาลสูงสุดมีบทบาทเพียงการตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่าง (Error-Correcting Role) เนื่องมาจากการที่ประชาชนมีสิทธิอย่างกว้างขวางในการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงสุดเพื่อให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาศาลล่าง การจำกัดสิทธิดังกล่าวเป็นข้อยกเว้น จึงมีการอุทธรณ์ฎีกาคดีของตนขึ้นสู่ศาลสูงสุดเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาคดีความล้นศาล และศาลสูงสุดจักต้องวินิจฉัยคดีที่ขึ้นสู่ศาลทุกคดี ผลจากการนี้คือ ศาลสูงสุดไม่มีโอกาสในการคัดเลือกคดีสำคัญเพื่อวางหลักกฎหมายหรือแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาแก่สังคม ซึ่งแตกต่างกับประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต โดยศาลสูงสุดจะพิจารณาเลือกรับคดีเพื่อวินิจฉัยเฉพาะคดีที่สำคัญอันมุ่งหมายที่จะกำหนดแนวทางในการตีความกฎหมาย หรือเป็นหลักปฏิบัติแก่องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายแก่ประชาชนในประเทศ อันเป็นบทบาทของศาลสูงสุดในการวางนโยบายสังคม (Policymaking Role)

ประเทศที่ได้มีการกล่าวถึงในบทนี้ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ต่างเป็นประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต ซึ่งศาลสูงสุดของประเทศดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการวางนโยบายสังคมอันจะเห็นได้ชัดเจนจากบทบาทของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา โดยศาลจะกำหนดหลักการเลือกรับคดี (Doctrines of Access หรือ Rules of Judicial Self-Restraint) ในข้อบังคับของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ข้อ 10 ซึ่งศาลสูงสุดดังกล่าวจะเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาเมื่อเห็นว่าคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีที่คู่ความยื่นต่อศาลนั้นปรากฏเหตุแห่งการร้องขอที่มีลักษณะดังนี้ คือ

¹⁷³ Ibid.

ประการแรก คำวินิจฉัยของศาลไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือ

ประการที่สอง คำวินิจฉัยของศาลขัดกับคำวินิจฉัยของศาลอื่นหรือศาลสูงสุดแห่ง
สหรัฐ หรือ

ประการที่สาม ประเด็นปัญหาข้อกฎหมายแห่งคดีเป็นปัญหาที่ยังมิได้มีการ
วินิจฉัยมาก่อนและสมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ

เหตุแห่งการร้องขอประการแรกเป็นการใช้อำนาจของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐในการ
ตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดในฐานะที่เป็นองค์กรศาลชั้นสูงสุดของประเทศ ส่วนเหตุประการที่สอง
และสามเป็นการที่ศาลสูงสุดใช้อำนาจในการเลือกรับคดีด้วยจุดประสงค์ในการวางนโยบายสังคม
โดยเหตุประการที่สองอันเป็นเหตุจากคำวินิจฉัยของศาลขัดกับคำวินิจฉัยของศาลอื่นหรือศาล
สูงสุดแห่งสหรัฐนั้น ศาลอาจมีดุลพินิจเลือกรับคดีเนื่องจากต้องการวางหลักเกณฑ์ทางกฎหมายว่า
คำวินิจฉัยของศาลใดเป็นคำวินิจฉัยที่ควรยึดถือเป็นบรรทัดฐาน ส่วนเหตุประการที่สามอันเป็น
ประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่ยังมิได้มีการวินิจฉัยมาก่อนและสมควรได้รับการวินิจฉัย ศาลสูงสุด
อาจมีดุลพินิจเลือกรับคดีเนื่องจากเป็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญที่ประสงค์ให้เป็นหลักปฏิบัติแก่
สังคม นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติของผู้พิพากษาศาลสูงสุดแห่งสหรัฐมีแนวโน้มจะเลือกรับคดีที่
ประสงค์จะวางนโยบายสังคมอันเป็นผลมาจากทัศนคติส่วนตัวของผู้พิพากษาแต่ละท่าน (Policy
Preferences)

สำหรับศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์มีบทบาทการวางนโยบายสังคมใน
ลักษณะเดียวกับศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ เพียงแต่การวางนโยบายสังคมจะมีผลเฉพาะในมลรัฐ
อิลลินอยส์เท่านั้นไม่ผูกพันมลรัฐอื่นในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื่องจากแต่ละมลรัฐมีความเป็น
อิสระต่อกัน ซึ่งการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์เป็นไป
ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบของศาลสูงสุด ข้อ 315 ศาลจะเลือกรับคดีโดยคำนึงถึง
ปัจจัยต่างๆ เช่น ความสำคัญของประเด็นปัญหา การขัดกันระหว่างคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์กับ
ศาลอื่น ความจำเป็นที่ต้องได้รับการตรวจสอบจากศาลสูงสุด และลักษณะของคำวินิจฉัยที่มีการ
อุทธรณ์ฎีกา เป็นต้น ซึ่งเมื่อศาลสูงสุดได้เลือกรับคดีที่มีปัจจัยดังกล่าวจะสะท้อนให้เห็นว่าคดีนั้น
เป็นคดีที่มีความสำคัญอันควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลสูงสุดเพื่อเป็นบรรทัดฐานแก่สังคม อันเป็น
บทบาทในการวางนโยบายสังคมนั่นเอง

ในประเทศเยอรมนี ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์เป็นศาลยุติธรรมระดับสหพันธ์รัฐที่มีลำดับชั้นสูงสุดในประเทศ ซึ่งมีพันธกิจในการทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแห่งการใช้กฎหมาย (Uniformity of Law) โดยการอธิบายประเด็นปัญหาข้อกฎหมายและพัฒนาระบบกฎหมาย จะเห็นได้ว่าพันธกิจดังกล่าวเป็นบทบาทในการวางนโยบายสังคมอย่างหนึ่ง เนื่องจากการสร้างบรรทัดฐานทางกฎหมาย แนวทางการตีความกฎหมาย ตลอดจนสร้างหลักปฏิบัติแก่องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมและประชาชน โดยการเลือกรับคดีและวินิจฉัยเฉพาะคดีสำคัญที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ สำหรับคดีอาญาเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 337 คือ คำพิพากษาของศาลชั้นต่อกฎหมาย เช่น ศาลพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ หรือการพิจารณาคดีปราศจากบุคคลที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

สำหรับประเทศญี่ปุ่น ศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่นเป็นศาลลำดับชั้นสูงสุดในประเทศ มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย คำสั่ง และระเบียบต่างๆ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการเลือกรับคดีอาญาเพื่อพิจารณาพิพากษาในศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่นเป็นไปตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ จะต้องมิใช่เหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย ได้แก่ ประการแรก คำพิพากษาศาลล่างขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือตีความไม่ตรงตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ หรือประการที่สอง คำพิพากษาศาลล่างขัดต่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด หรือคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ในกรณีไม่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด นอกจากนี้ หากฎีกาใดไม่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย ศาลสูงสุดอาจใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญอันเกี่ยวกับการตีความกฎหมายและระเบียบต่างๆ ได้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อศาลล่างวินิจฉัยไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือแนวบรรทัดฐานของศาลสูงสุดหรือศาลอื่น ศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่นมีอำนาจในการปรับใช้กฎหมายให้ถูกต้องได้อันเป็นบทบาทการวางนโยบายสังคมประการหนึ่ง

จากบทบัญญัติแห่งกฎหมายและทางปฏิบัติของศาลสูงสุดในประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่นข้างต้นจะเห็นได้ว่าศาลสูงสุดในประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตมีบทบาทในการวางนโยบายสังคมโดยการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญเพื่อตีความกฎหมาย หรือทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมและประชาชนในการได้รับทราบถึงการตีความข้อกฎหมายสำคัญนั้น และเป็นแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายต่อไปในอนาคต

บทที่ 4

วิเคราะห์ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

ในบทนี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์แนวคิดการฎีกาของประเทศไทยซึ่งมีรากฐานทางประวัติศาสตร์แตกต่างกับแนวคิดการอุทธรณ์ฎีกา (Appeal) ของต่างประเทศ อันส่งผลต่อลักษณะและรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยดังที่ปรากฏในปัจจุบัน และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง บัญญัติให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์ผลแห่งการใช้ระบบดังกล่าวใน 3 แง่มุม คือ ผลต่อระบบการอุทธรณ์ฎีกา การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีกา และการลดปริมาณคดีอาญาที่ค้างพิจารณา ตลอดจนปัญหาและข้อขัดข้องที่เกิดจากการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าว เพื่อรวบรวมข้อมูลทั้งหมดไปสู่การวิเคราะห์ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาว่ามีความเหมาะสมในการคัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษาและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาสมตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 219 วรรคสอง หรือไม่

4.1 วิเคราะห์แนวคิดการฎีกาในประเทศไทย

รากฐานทางประวัติศาสตร์ของการอุทธรณ์ฎีกาสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดเกี่ยวกับระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยซึ่งในต่างประเทศมีที่มาแห่งแนวคิดการอุทธรณ์ฎีกา หรือ “Appeal” ที่แตกต่างจาก “ฎีกา” ของประเทศไทยอย่างเห็นได้ชัด โดยแนวคิดการอุทธรณ์ฎีกาของต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศอังกฤษที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law System) ได้รับอิทธิพลความคิดการอุทธรณ์ฎีกามาจากรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาจากระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) และกฎหมายศาสนา (Canon Law) ในช่วงศตวรรษที่ 17¹ ซึ่งขณะนั้นการอุทธรณ์ฎีกา หมายถึง กระบวนการขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจากผู้พิพากษาล่างต่อผู้พิพากษาศาลสูง² อันเน้นถึงอำนาจการอำนวยความสะดวกตามระบบลำดับชั้น (Hierarchy) ขององค์กรที่ตัดสินคดี และเริ่มมี

¹ Mary Sarah Bilder, “The Origin of the Appeal in America,” *Hastings Law Journal* 48 (July 1997): 924.

² John Cowell, *The Interpreter or Booke Containing the Signification of Words*, 4th ed. (New Jersey: Law Book Exchange, 2006), p. 34.

กระบวนการตรวจสอบการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาและลูกขุน โดยการกล่าวอ้างว่าผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยคดีโดยไม่ชอบ (False Verdict) สำหรับผู้พิพากษานั้นใช้รูปแบบการอุทธรณ์ที่เรียกว่า “Writ of False Judgment” ส่วนลูกขุนใช้รูปแบบการอุทธรณ์ คือ “Writ of Attaint” แต่การอุทธรณ์ในลักษณะดังกล่าวมีการใช้จนถึงต้นศตวรรษที่ 17 เท่านั้น

รูปแบบของการอุทธรณ์ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศในระบบคอมมอนลอว์ที่สำคัญ คือ คำร้องขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดจากกระบวนการพิจารณา (Writ of Error) กล่าวอ้างว่ามีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณานั้น โดยจำกัดเฉพาะการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย (Errors of Law) และข้อผิดพลาดดังกล่าวต้องปรากฏในสำนวนการพิจารณาคดีในชั้นต้นเท่านั้น³ ต่อมา รูปแบบแห่งการอุทธรณ์ลักษณะนี้ได้มีการเผยแพร่ไปยังประเทศอื่น เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา จากการนำมาเผยแพร่โดยชาวอาณานิคมในดินแดน New England เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาจนเป็นระบบการอุทธรณ์ฎีกาในปัจจุบัน ซึ่งคำว่าอุทธรณ์ฎีกา หรือ “Appeal” ตามความหมายของต่างประเทศ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้คำพิพากษาได้ถูกพิจารณาอีกครั้งหนึ่งโดยศาลลำดับสูงกว่า โดยการเสนอคำพิพากษาของศาลล่างไปยังศาลสูงเพื่อตรวจสอบและแก้ไข⁴ ดังเช่น การอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ (Supreme Court of the United States) กระทำในรูปแบบการยื่นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดี (Writ of Certiorari) เพื่ออาศัยอำนาจแห่งศาลสูงสุดในการตรวจสอบคำพิพากษาศาลล่าง และวางบรรทัดฐานกฎหมายแก่สังคม เป็นต้น

สำหรับการ “ฎีกา” ของประเทศไทยมีแนวคิดที่มาจากในต่างประเทศ เนื่องจากเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง และสังคมของประเทศไทยตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจการอำนาจอธิปไตยของสถาบันพระมหากษัตริย์ อันจะเห็นได้จากวิวัฒนาการแห่งการพระราชทานความยุติธรรม ตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่พระมหากษัตริย์ทรงชำระความของราษฎรด้วยพระองค์เอง โดยการให้โปรดให้แขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูพระราชวังเพื่อให้ผู้มีทุกข์ได้ยื่นกระดิ่งแล้วจะเสด็จตรัสถามความเดือดร้อนโดยตรง⁵ ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นยุคที่มีแนวคิดทางการปกครองแบบเทวราชา ทำให้ประชาชนไม่อาจเข้าถึงพระมหากษัตริย์ได้โดยง่าย

³ Mary Sarah Bilder, “The Origin of the Appeal in America,” *Hastings Law Journal* 48: 927.

⁴ Black’s Law Dictionary (9th ed. 2009), appeal.

⁵ นิกธ ทัสสโร, “ศาลยุติธรรมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ “บรรพตูลการศาลฎีกาใกล้เบื้องพระยุคลบาท”, *ศาลยุติธรรมปริทัศน์* 2, 2 (ธันวาคม 2550 – มกราคม 2551): 25.

ประกอบกับบ้านเมืองที่มีอาณาเขตกว้างขวางและประชากรจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงมีการมอบหมายพระราชภารกิจให้ขุนนางเป็นผู้ดูแลใต้สวนคดีในนามของพระองค์ และมีการจัดตั้งศาลขึ้นตามพระธรรมนูญ ซึ่งเมื่อมีคำพิพากษาของศาลแล้ว คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไม่อาจมีการฟ้องร้องระหว่างคู่ความเดิมในศาลชั้นสูงอีก ยกเว้นกรณีที่คุณความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าตระลาการผู้ถามความ ผู้ถือสำนวน หรือพยานในคดีกระทำการโดยมิชอบหรือไม่ให้ความยุติธรรมแก่ตนก็อาจฟ้องร้องบุคคลนั้นต่อศาลหลวง อันถือว่าเป็นความอุทธรณ์⁶ แต่อย่างไรก็ตาม พระมหากษัตริย์ยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการพิจารณาคดีที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเพื่อร้องทุกข์ และขอความเป็นธรรมเมื่อได้รับการข่มเหงจากผู้มีอำนาจ⁷ อันแสดงให้เห็นถึงความเป็นสถาบันสูงสุดในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงระบบการศาลจากสมัยกรุงศรีอยุธยาในสาระสำคัญ จนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการปฏิรูปการศาลโดยจัดตั้งกรมตรวจฎีกาขึ้นใน พ.ศ. 2417 เพื่อชำระความที่มีการร้องฎีกา และเมื่อได้มีการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นใน พ.ศ. 2434 ได้ยกศาลฎีกาไปรวมกับศาลอุทธรณ์ และมีการเปลี่ยนแปลงสิทธิในการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา โดยให้ฎีกาได้ต่อเมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินแล้วเท่านั้น ไม่ให้รับฎีกาก่อนศาลอุทธรณ์ตัดสิน ต่อมาได้มีการแต่งตั้งกรรมการตรวจตัดสินความฎีกา มีหน้าที่ตรวจความฎีกาที่มีการทูลเกล้าฯ ถวาย และเมื่อตัดสินแล้วให้นำข้อความกราบบังคมทูลพระกรุณา⁸ จากนั้นมีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 จัดตั้งศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดในการพิจารณาพิพากษารรคดี แต่หากความเรื่องใดมีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อสงสัยในกระบวนการพิจารณาพิพากษาและกรรมการศาลฎีกาเห็นสมควรจะนำความดังกล่าวขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาก่อนการพิพากษาคดีนั้นได้ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาอยู่ภายใต้อำนาจแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับในอดีต

เมื่อประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 จากนั้นมีการปฏิรูปการศาลอีกครั้งใน พ.ศ. 2543 โดยการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม จนถึงยุคสมัยปัจจุบัน แม้อำนาจในการตัดสินคดีที่มีการฎีกาคำพิพากษา

⁶ กระทรวงยุติธรรม, 100 ปีกระทรวงยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2535), หน้า 9.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

⁸ สบโชค สุขารมณ, "ประวัติศาลฎีกา," ตุลพาน 29 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2525): 34-35.

ของศาลล่างเป็นของศาลฎีกา แต่ก็ยังปรากฏถึงพระราชอำนาจในการอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในรูปแบบของการพิจารณาฎีกาของราษฎรที่ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อขอพระราชทานอภัยโทษตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191⁹ และฎีกาที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายโดยตรงต่อพระมหากษัตริย์ในเรื่องที่ราษฎรเดือดร้อนเป็นการเฉพาะตัวเพื่อขอรับพระบรมราชานุญาตอภัยโทษ อันเรียกว่าเป็นฎีการ้องทุกข์ขอพระราชทานความเป็นธรรม ซึ่งไม่ปรากฏตามกฎหมายใด¹⁰

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ฎีกา” ในความหมายเชิงประวัติศาสตร์ของประเทศไทย คือ การที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์เพื่อให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานความยุติธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดการฎีกาที่ต่างจากการอุทธรณ์ฎีกา หรือ “Appeal” ของต่างประเทศ ซึ่งหมายถึงการขอให้ศาลสูงกว่าตรวจสอบข้อผิดพลาดของคำพิพากษาศาลล่าง จากข้อแตกต่างดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาในประเทศไทย อันมีลักษณะที่เอื้อต่อการคุ้มครองประชาชนโดยการให้สิทธิแก่ประชาชนให้ได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีถึงสามชั้นศาล ในทำนองเดียวกับการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อน ดังนั้น เมื่อเกิดคดีความ ประชาชนจึงมีทัศนคติว่าตนควรได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจากศาลฎีกาอันเป็นศาลสูงสุดของประเทศ เนื่องมาจากที่มาทางประวัติศาสตร์การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์นั่นเอง

4.2 ผลของการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

จากการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ที่ให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา และจากการปฏิบัติงานของศาลฎีกาโดยใช้ระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม และการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลฎีกา 3 ด้าน ได้แก่ ผลต่อระบบการอุทธรณ์ฎีกา ผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีกา และผลต่อการลดปริมาณคดีอาญาที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกา ดังต่อไปนี้

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 191 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

¹⁰ จารุณี สุวนรตาภรณ์, “การพระราชทานความเป็นธรรมของพระมหากษัตริย์” *ศาลยุติธรรม* 3, 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2545): 77.

4.2.1 ผลต่อระบบการอุทธรณ์ฎีกา

ในช่วงก่อนการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นที่ยอมรับกันในวงการกฎหมายว่าระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยเป็นระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ (Appeal as of Right) เนื่องจากคู่ความมีสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่จะถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมาย ซึ่งในคดีอาญาเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 ซึ่งมีใจความดังนี้

มาตรา 216 “ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 217 ถึง 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง

ฎีกานั้น ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น และให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 200 และ 201 มาบังคับโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติดังกล่าว หากฎีกาไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 ถึง 220¹¹ คู่ความมีสิทธิยื่นฎีกาต่อศาลฎีกาได้ และคดีจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา อย่างไรก็ตาม หากคดีต้องห้ามฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218, 219 และ 220 อาจมีการอนุญาติหรือรับรองโดยผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำคุกไม่เกินกำหนดที่ว่ามีนี้ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขโทษและเพิ่มเติมโทษจำคุก

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ทวิ ห้ามมิให้คู่ความฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งในข้อเท็จจริงในปัญหาเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยแต่อย่างใด แม้อคดีนั้นจะไม่ต้องห้ามฎีกาก็ตาม

ในการนับกำหนดโทษจำคุกตามความในมาตรา 218 และ 219 นั้น ห้ามมิให้คำนวณกำหนดเวลาที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัยรวมเข้าด้วย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 219 ตริ ในคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก หรือเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก หรือคดีที่เกี่ยวกับการกักขังแทนค่าปรับ หรือกักขังเกี่ยวกับการรับทรัพย์สิน ถ้าศาลอุทธรณ์มิได้พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 220 ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในคดีที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องโจทก์

พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรืออัยการสูงสุดให้มีการฎีกาต่อศาลฎีกาได้อีกทางหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221¹²

ในเวลาต่อมาได้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้ อันเป็นไปตามมาตรา 219 วรรคสอง ซึ่งมีใจความดังนี้

มาตรา 219 วรรคสอง “ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

ในชั้นตอนแห่งการร่างบทบัญญัติดังกล่าว นายสุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้อภิปรายแปรญัตติว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากให้เป็นดุลพินิจของศาลฎีกาในการไม่รับคดีหากพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่ยื่นมานั้นไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา¹³ แต่ในที่ประชุมดังกล่าว นายจรัญ ภักดีธนากุล สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ อภิปรายว่า การบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง มิได้เป็นการนำระบบศาลสองชั้นมาใช้ กล่าวคือ มิได้เปลี่ยนแปลงจากระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิเป็นแบบอนุญาต เนื่องจากคู่ความยังคงใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาขึ้นมายังศาลฎีกาได้ตามบทบัญญัติแห่งวิธีพิจารณาความเดิมทุกประการ เพียงแต่ให้อำนาจศาลฎีกาพิจารณาว่าคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาใดไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกาก็มีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 ในคดีซึ่งห้ามฎีกาไว้โดยมาตรา 218, 219 และ 220 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าผู้พิพากษาค้นคดีซึ่งพิจารณา หรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกา หรืออธิบดีกรมอัยการลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย ก็ให้รับฎีกานั้นไว้พิจารณาต่อไป

¹³ สำนักกรรมการประชุมและชวเลข สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 33/2550, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550), หน้า 210.

พิพากษาได้¹⁴ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสองได้รับมติเสียงข้างมากให้เป็นไปตามร่างกรรมาธิการ¹⁵

จากการอภิปรายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้แต่ในขั้นตอนแห่งการร่างรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับผลจากการที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจศาลฎีกาปฏิเสหคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา โดยความแตกต่างทางความเห็นที่เกิดขึ้นนั้นสามารถแยกออกได้เป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายแรกเห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง เปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต เนื่องจากเป็นการให้ดุลพินิจศาลฎีกาเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา แต่ฝ่ายที่สองเห็นว่า บทบัญญัตินี้ยังคงให้สิทธิประชาชนในการฎีกาต่อศาลฎีกาตามระบบสิทธิ เนื่องจากคู่ความมีสิทธิฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาเช่นเดิมทุกประการ

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23¹⁶ ซึ่งบัญญัติข้อความในทำนองเดียวกัน นักวิชาการบางท่าน ได้มีความเห็นเกี่ยวกับผลของการบัญญัติมาตรา 219 วรรคสองต่อระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทย โดยท่านวรรณชัย บุญบำรุง เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายแรกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาเป็นระบบอนุญาต โดยกล่าวว่า “การฎีกาของไทยแต่เดิมก่อนปี พ.ศ. 2550 ได้ใช้ระบบสิทธิ แต่ในปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสองได้บัญญัติให้อำนาจศาลฎีกาไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอัน

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 215.

¹⁵ จากจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 71 ท่าน ลงมติเห็นด้วยกับร่างกฎหมาย 45 ท่าน ไม่เห็นด้วย 19 ท่าน ดออกเสียง 6 ท่าน และไม่ลงคะแนน 1 ท่าน

¹⁶ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ควรแก่การพิจารณา ทั้งนี้ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด ดังนั้น การฎีกาจึงเปลี่ยนมาใช้ระบบอนุญาต”¹⁷

นอกเหนือจากความเห็นของนักกฎหมายสองฝ่ายข้างต้น มีความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายที่สาม คือ ท่านธานิศ เกศวพิทักษ์ เห็นว่า อำนาจของศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาเป็นการผสมผสานระหว่างระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิกับแบบอนุญาต โดยกล่าวว่า “คดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไปเป็นคดีที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง การที่รัฐจะปรับเปลี่ยนระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาตทันทีนั้นเป็นไปได้ยาก ดังนั้น บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ยังคงหลักการของระบบสิทธิไว้ เพียงแต่นำหลักการของระบบอนุญาตมาผสมผสานเป็นข้อยกเว้น ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้วจะมีใช้ระบบอนุญาต แต่ข้อยกเว้นตอนท้ายมาตราที่ให้ศาลฎีกามีอำนาจสั่งไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ย่อมมีผลเท่ากับทำให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาอีกครั้งว่าจะอนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาหรือไม่ นั่นเอง”¹⁸

ในทัศนะของผู้เขียน การให้อำนาจศาลฎีกาปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง เมื่อพิจารณาเฉพาะตัวบทกฎหมาย ผู้เขียนเห็นพ้องกับความเห็นของนักกฎหมายฝ่ายที่สาม กล่าวคือ โดยหลักแล้วยังคงเป็นสิทธิของคุณความในการฎีกาคำพิพากษาศาลล่างต่อศาลฎีกาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อันทำให้คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา แต่ในอีกทางหนึ่งนั้นบทบัญญัตินี้ดังกล่าวก็ได้ให้อำนาจศาลฎีกามีดุลพินิจในการไม่รับพิจารณาคดีที่มีลักษณะต้องตามบทนิยามของ “ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา” ซึ่งถูกกำหนดโดยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ส่งผลให้ศาลฎีกาเป็นผู้เลือกรับพิจารณาคดีอันเป็นลักษณะสำคัญของระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต ลักษณะดังกล่าวจึงมีรูปแบบที่เป็นการผสมผสานระหว่าง “ระบบสิทธิ” อันถือว่าเป็นสิทธิของคุณความที่จะสามารถฎีกาได้หากไม่ต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และ “ระบบอนุญาต” ซึ่งถือว่าการที่คุณความจะฎีกาได้จะต้องได้รับการอนุญาตจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นฎีกา

¹⁷ วรรณชัย บุญบำรุง, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับอ้างอิง, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2551), หน้า 601.

¹⁸ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 157-245) เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2553) หน้า 898.

เสียก่อน ทั้งนี้ รูปแบบการปฏิเสธคดีดังกล่าวเกิดขึ้นจากข้อจำกัดในการผ่านร่างกฎหมายที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาของประเทศไทยจากเดิมที่เป็น “ระบบสิทธิ” ให้เป็น “ระบบอนุญาต” ได้อย่างเต็มรูปแบบ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากทางปฏิบัติของศาลฎีกาแล้ว พบว่าแม้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง จะให้อำนาจศาลในการไม่รับคดีไว้พิจารณา แต่แท้จริงแล้วศาลฎีกาได้พิจารณาฎีกาของคู่ความทุกคดี ไม่ว่าจะคดีดังกล่าวจะเข้านิยามของข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาหรือไม่ ซึ่งเป็นลักษณะของ “ระบบสิทธิ” อันจะเห็นได้จากขั้นตอนในการปฏิเสธคดีตามคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ที่กำหนดให้มีการพิจารณาฎีกาโดยนิติกรส่วนงานตรวจอุทธรณ์ฎีกา ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา และองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาก่อนมีการสั่งออกโดยรองประธานศาลฎีกา เพียงแต่กระบวนการพิจารณาคดีและการออกคำสั่งกระทำในรูปแบบของการปฏิเสธคดีซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา มิใช่เป็นการวินิจฉัยคดีในรูปแบบคำพิพากษิตามขั้นตอนปกติ ระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าวจึงเป็นเพียงลักษณะการบริหารจัดการคดีในศาลฎีการูปแบบหนึ่ง หากได้เป็นการให้สิทธิแก่ศาลในการปฏิเสธไม่รับคดีดังที่ปรากฏในประเทศที่ใช้ระบบอนุญาตไม่ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากแบบสิทธิเป็นแบบอนุญาตแต่อย่างใด เป็นเพียงการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกาอีกรูปแบบหนึ่งนอกเหนือจากการทำคำพิพากษาเท่านั้น

4.2.2 ผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลฎีกา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม มาตรา 23 ได้กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจกำหนดระเบียบเกี่ยวกับการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ซึ่งได้มีการออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิเสธคดีดังกล่าว นอกจากนี้ยังให้อำนาจประธานศาลฎีกาในการออกคำสั่งและแบบ

พิมพ์ต่างๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปตามระเบียบ¹⁹ ในเวลาต่อมาประธานศาลฎีกาได้ออกคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา เพื่อกำหนดขั้นตอนบริหารจัดการคดีตามระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าวภายในศาลฎีกา ซึ่งหลังจากการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 ระบบดังกล่าวมีผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในศาลฎีกาดังนี้

(1) ผู้พิพากษาศาลฎีกามีอำนาจใช้ดุลพินิจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

หากเป็นคดีที่ฎีกาคำพิพากษาของศาลล่างซึ่งประเด็นปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ค่านิยมของ “ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา”²⁰ ที่กำหนดโดยระเบียบที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกาในทุกองค์คณะต่างมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาได้ อย่างไรก็ตาม แม้คดีดังกล่าวจะอยู่ในหลักเกณฑ์ที่สามารถใช้ระบบการปฏิเสธคดีได้ ผู้พิพากษาศาลฎีกาอาจมีดุลพินิจวินิจฉัยคดีไปตามขั้นตอนปกติ เมื่อพิจารณาประเด็นปัญหาแห่งคดีแล้วเห็นว่าคดีดังกล่าวมีความซับซ้อน หรือคำพิพากษาศาลล่างให้เหตุผลประกอบคำพิพากษาไม่ชัดเจน หรือยังไม่ปรากฏแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องนั้นมาก่อน หรือมีเหตุสมควรอื่นใดอันทำให้คดีดังกล่าวสมควรได้รับพิจารณาตามขั้นตอนปกติ

(2) กำหนดขั้นตอนและรูปแบบการปฏิเสธคดีอาญาแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีตามปกติ

ในขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามปกติ นั้น เมื่อคู่ความยื่นฎีกาในคดีอาญาต่อศาลฎีกาแล้ว จะมีการจ่ายสำนวนแก่ผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือหากเป็นกรณีคดีอาญาเร่งรัดจะส่งให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกายกร่างคำพิพากษาก่อนนำไปเสนอผู้พิพากษาศาลฎีกาเจ้าของสำนวน จากนั้นจะมีการตรวจสอบร่างคำพิพากษาดังกล่าว

¹⁹ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ข้อ 7

²⁰ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ข้อ 4

อีกครั้งหนึ่งโดยของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาก่อนการสั่งออก แต่หากเป็นระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาจะเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบคัดแยกสำนวนคดีที่เข้าหลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีโดยนิติกรส่วนงานตรวจอุทธรณ์ฎีกา²¹ จากนั้นจะมีการจ่ายสำนวนดังกล่าวไปยังผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีนั้นสมควรได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลฎีกาหรือไม่ หากเห็นว่าไม่สมควรผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะทำบันทึกความเห็นแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธคดี และยกร่างคำสั่งไม่รับคดีตามแบบที่กำหนด²² จากนั้นองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายจะพิจารณาสำนวน บันทึกความเห็น และร่างคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าว และหากองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาเห็นควรปฏิเสธคดีจะลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดีนั้น²³ ซึ่งร่างคำสั่งดังกล่าวจะถูกตรวจสอบอีกครั้งโดยของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา²⁴ ก่อนการสั่งออกโดยรองประธานศาลฎีกา

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาตามระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา มีขั้นตอนและรูปแบบแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีตามขั้นตอนปกติในประเด็นสำคัญ คือ การปฏิเสธคดีอาญาจะไม่มีทำให้เหตุผลแห่งการปฏิเสธคดีในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายลงในคำสั่งไม่รับคดี ซึ่งตรงกันข้ามกับกรณีการยกร่างคำพิพากษาที่จะต้องให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยด้วย อันเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 (6)²⁵ ซึ่งบัญญัติให้คำพิพากษาจะต้องมีเหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย หากศาลไม่ให้เหตุผลประกอบคำพิพากษาจะมีผลทำให้คำพิพากษานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย²⁶ นอกจากนี้ ระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวยังได้เพิ่มขั้นตอนให้ผู้ช่วย

²¹ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ข้อ 2

²² คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ข้อ 5

²³ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ข้อ 6

²⁴ คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ข้อ 7

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีข้อความสำคัญเหล่านี้เป็นอย่างน้อย ... (6) เหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3241/2528

ผู้พิพากษาทำบันทึกความเห็นการไม่รับคดี ซึ่งผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะต้องสรุปข้อเท็จจริงโดยย่อ วิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่คู่ความฎีกา และให้ความเห็นประกอบเหตุผลในการไม่รับคดี²⁷ เพื่อเป็นเอกสารประกอบการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาศาลฎีกาในการพิจารณาว่าสมควรปฏิเสธคดีหรือไม่ ซึ่งตามขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีตามปกติไม่มีขั้นตอนดังกล่าว

(3) การออกคำสั่งไม่รับคดีตามระบบการปฏิเสธคดีอาญาทำให้การปฏิบัติงานในศาลฎีกาเกิดความคล่องตัวและสะดวกมากยิ่งขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณามีขั้นตอนการเขียนบันทึกความเห็นและยกเว้นคำสั่งไม่รับคดี ซึ่งแตกต่างจากกรณีการยกเว้นคำพิพากษาศาลฎีกา ขั้นตอนดังกล่าวส่งผลให้การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกา และรองประธานศาลฎีกา เกิดความคล่องตัวและสะดวกมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามความเห็นของท่านเชิดพันธุ์ วิลาวรรณ ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา กล่าวว่า การทำบันทึกความเห็นไม่รับคดีมีรูปแบบและถ้อยคำที่ไม่เคร่งครัด และการร่างคำสั่งไม่รับคดีก็เป็นไปตามแบบพิมพ์ที่กำหนดในคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 จากนั้น เมื่อผู้พิพากษาศาลฎีกาได้รับสำนวนจะพิจารณาประเด็นแห่งการฎีกาจากบันทึกความเห็นดังกล่าว หากผู้พิพากษาศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยกับผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ท่านจะลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดี จึงไม่ต้องเสียเวลาในการเรียบเรียงเหตุผลประกอบคำสั่งนั้น และเมื่อถึงขั้นตอนในการตรวจร่างคำสั่งอีกครั้งโดยกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาก็จะทำได้อย่างรวดเร็ว อันส่งผลถึงรองประธานศาลฎีกาที่ได้รับมอบหมายให้ตรวจสั่งออกได้รับความสะดวกไปด้วย²⁸ ซึ่งกรณีดังกล่าวแตกต่างจากการยกเว้นคำพิพากษาศาลฎีกา อันจักต้องร่างเหตุผลประกอบการวินิจฉัย และมีการตรวจสอบเหตุผลนั้นอย่างละเอียด เนื่องจากคำพิพากษาศาลฎีกาเมื่อได้อ่านให้คู่ความรับทราบแล้วจะเปิดเผยคำพิพากษาดังกล่าวต่อสาธารณะ ดังนั้น ผู้ยกเว้นและผู้ตรวจคำพิพากษาจึงต้องใช้ความระมัดระวังในการเรียบเรียงและตรวจสอบคำพิพากษาดังกล่าวให้มีความถูกต้องชัดเจนที่สุด อันอาจทำให้ใช้เวลานานในการพิจารณาพิพากษา

²⁷ คณะกรรมการดำเนินการตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา, “คู่มือการปฏิบัติงานยกเว้นคำสั่งศาลฎีกา มาตรา 219 วรรคสอง,” 15 กันยายน 2553 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁸ เชิดพันธุ์ วิลาวรรณ, “การเร่งรัดการพิจารณาและลดปริมาณคดีในศาลฎีกาโดยการยกเว้นคำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง,” (งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2551), หน้า 13.

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ส่งผลต่อการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีกาทั้งสิ้น 3 ประการ คือ ระบบดังกล่าวให้อำนาจผู้พิพากษาศาลฎีกามีดุลพินิจในการปฏิเสธคดีอาญาได้หากเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา อีกทั้งเป็นการกำหนดขั้นตอนและรูปแบบของการปฏิเสธคดีอาญาอันแตกต่างกับกรณีการพิจารณาพิพากษาตามขั้นตอนปกติ และที่สำคัญที่สุดคือ ทำให้เกิดความคล่องตัวและสะดวกในการปฏิบัติงานของตุลาการในศาลฎีกา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการปฏิบัติงานภายใต้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาจะเกิดความคล่องตัวและสะดวกกว่าการพิจารณาพิพากษาคดีตามปกติ แต่ก็ไม่ส่งผลให้ปริมาณคดีอาญาที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกาเสร็จไปรวดเร็วขึ้นเท่าที่ควร อันจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 4.2.3

4.2.3 ผลต่อการลดปริมาณคดีอาญาที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกา

ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิแม้จะเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการได้รับพิจารณาคดีความสามชั้นศาล แต่ผลกระทบจากการนั้น คือ ทำให้ฎีกาจำนวนมากขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาในแต่ละปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีฎีกาที่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่ผู้พิพากษาศาลล่างได้อนุญาตหรืออัยการสูงสุดได้รับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันสมควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 ซึ่งในแต่ละปีมีการอนุญาตหรือรับรองจำนวนมาก²⁹ แต่การอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์หรือฎีกาดังกล่าวในปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์และมาตรฐานที่เพียงพอ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์มักใช้ดุลพินิจรับรองให้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงอย่างกว้างขวาง³⁰ ประกอบกับภาระหน้าที่ของศาลฎีกาเพิ่มขึ้นจากการกำหนดให้คดีบางประเภทอยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาโดยตรง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ทำให้เกิดปัญหาคดีความค้างพิจารณาซึ่งถือเป็นวิกฤติแห่งการอำนวยความสะดวกธรรมชาติของศาลฎีกา³¹ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง บัญญัติขึ้นด้วยเจตนารมณ์ให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญ และแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาเป็น

²⁹ ชาญณรงค์ ปราณจิตรต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา,” (รายงานการวิจัย สาขานิติศาสตร์เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2544), หน้า 296.

³⁰ เชิดพันธุ์ วัลลววรรณ, “การเร่งรัดการพิจารณาและลดปริมาณคดีในศาลฎีกาโดยการยกกว้างคำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง,” หน้า 4.

³¹ ข้อมูล ณ วันที่ 30 มกราคม 2554 คดีค้างพิจารณาในศาลฎีกาเป็นจำนวน 35,035 คดี

จำนวนมาก³² ส่งผลให้การดำเนินงานของศาลฎีกาจำเป็นต้องตอบสนองต่อเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติดังกล่าว โดยการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาที่เอื้อต่อความรวดเร็วในการลดปริมาณคดีค้างคั่งค้าง และในขณะเดียวกันต้องดำเนินการให้มีมาตรฐานเดียวกับการพิจารณาพิพากษาคดีในขั้นตอนปกติ

ในช่วงแรกที่ใช้ระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา มีการคาดการณ์จากผู้ปฏิบัติงานว่า การใช้ระบบดังกล่าวจะช่วยทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีการวดเร็วขึ้น³³ แต่เมื่อใช้ระบบดังกล่าวมาระยะหนึ่งพบว่าคดีอาญามีได้เสร็จไปจากศาลฎีการวดเร็วขึ้นเท่าที่ควร ซึ่งปรากฏตามสถิติคดีอาญา ดังนี้

ตารางที่ 4 สถิติคดีอาญาของศาลฎีกา พ.ศ. 2548 ถึง 2553³⁴

ปี	คดีอาญา ค้างมา (คดี)	คดีอาญารับ ใหม่ (คดี)	คดีอาญา ทั้งหมด (คดี)	คดีอาญาเสร็จ ไป (คดี)	คดีอาญาเสร็จ ไป ร้อยละ
2548	8,578	7,426	16,004	4,436	27.72
2549	11,568	6,477	18,045	5,038	27.92
2550	13,007	6,946	19,953	5,011	25.11
2551	14,942	7,179	22,121	6,436	29.09
2552	15,683	7,948	23,631	5,686	24.06
2553	17,945	8,647	26,592	8,739	32.86

³² คณะกรรมาธิการวิสามัญยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ชุดที่ 11 วัตถุประสงค์และที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (กรุงเทพมหานคร: สำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550), หน้า 210.

³³ เชิดพันธ์ วิลาวรรณ, "การเร่งรัดการพิจารณาและลดปริมาณคดีในศาลฎีกาโดยการยกคำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง," หน้า 14.

³⁴ สถิติคดีของศาลฎีกา, งานสถิติคดีของศาลฎีกา (ยัดสำเนา)

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในช่วง พ.ศ. 2548 ถึง 2550 ที่ยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา คดีที่เสร็จไปมีจำนวนประมาณปีละห้าพันคดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละของคดีที่เสร็จไป คือ 27.72, 27.92 และ 25.11 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อมีการใช้ระบบการปฏิเสธคดีในช่วงเดือน กรกฎาคม 2551 คดีที่เสร็จไปทั้งหมดในปีนั้นมีจำนวนประมาณหกพันคดี คิดเป็นร้อยละของคดีที่เสร็จไป คือ 29.09 แต่ในปีพ.ศ. 2552 ที่ใช้ระบบการปฏิเสธคดีตลอดทั้งปี ปรากฏว่าคดีอาญาที่เสร็จไปกลับมีจำนวนลดลงเหลือเพียงห้าพันกว่าคดี คิดเป็นร้อยละของคดีที่เสร็จไป คือ 24.06 ซึ่งน้อยกว่าสถิติคดีของ พ.ศ. 2548 ถึง 2550 ที่ยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสธคดี อย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. 2553 คดีอาญาที่เสร็จไปกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นแปดพันกว่าคดี ซึ่งเป็นสถิติที่สูงกว่าปีที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละของคดีที่เสร็จไป คือ 32.86 จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ไม่ปรากฏถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างจำนวนคดีที่เสร็จไปกับการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา เนื่องจากระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวช่วยให้คดีเสร็จไปรวดเร็วขึ้นนั้น คดีที่เสร็จไปแต่ละปีควรมีจำนวนเพิ่มขึ้นในอัตราคงที่หรือมากกว่าปีก่อน กล่าวคือ จำนวนคดีอาญาที่เสร็จไปใน พ.ศ. 2551 ถึง 2553 ควรมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่จากสถิติของศาลฎีกา พ.ศ. 2552 คดีอาญาที่เสร็จไปลดจำนวนลงกว่าในปี พ.ศ. 2551 และมีจำนวนเพิ่มขึ้นใน พ.ศ. 2553 นั้น แสดงให้เห็นถึงความไม่คงที่ของการลดปริมาณคดีอาญา ดังนั้น ในเบื้องต้นจึงกล่าวได้ว่าระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาไม่ช่วยให้คดีอาญาเสร็จไปอย่างรวดเร็วขึ้นเท่าที่ควรจะเป็น

เมื่อพิจารณาสถิติของคดีแพ่งทั่วไปซึ่งมิใช่คดีแพ่งที่อยู่ในแผนกคดีพิเศษของศาลฎีกา จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าระบบการปฏิเสธคดีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการพิจารณาในศาลฎีกาไม่ช่วยให้คดีแพ่งเสร็จไปรวดเร็วขึ้นเช่นกัน ปรากฏตามสถิติคดีแพ่งของศาลฎีกาดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 สถิติคตีแพ่งของศาลฎีกา พ.ศ. 2548 ถึง 2553³⁵

ปี	คตีแพ่งค้าง มา (คตี)	คตีแพ่งรับ ใหม่ (คตี)	คตีแพ่ง ทั้งหมด (คตี)	คตีแพ่งเสร็จ ไป (คตี)	คตีแพ่งเสร็จ ไป ร้อยละ
2548	5,463	2,730	8,193	1,763	21.52
2549	6,430	3,298	9,728	2,436	25.04
2550	7,292	2,908	10,200	2,440	23.92
2551	7,760	3,012	10,772	3,257	30.24
2552	7,516	3,207	10,723	2,488	23.20
2553	8,235	3,364	11,599	3,233	27.87

จากตารางจะเห็นได้ว่า ระหว่าง พ.ศ. 2548 ถึง 2550 ซึ่งยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสศคตีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา คตีแพ่งเสร็จไปประมาณปีละสองพันกว่าคตี คิดเป็นร้อยละของคตีที่เสร็จไป คือ 21.52, 25.04 และ 23.92 ตามลำดับ ใน พ.ศ. 2551 ที่เริ่มใช้ระบบการปฏิเสศคตีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ในเดือนกรกฎาคม คตีแพ่งเสร็จไปจากศาลฎีกาประมาณสามพันคตี คิดเป็นร้อยละของคตีที่เสร็จไป คือ 30.24 แต่ใน พ.ศ. 2552 จำนวนคตีแพ่งที่เสร็จไปกลับมีจำนวนลดลงเหลือเพียงสองพันกว่าคตี คิดเป็นร้อยละของคตีที่เสร็จไป คือ 23.20 ซึ่งน้อยกว่าสถิติช่วงพ.ศ. 2549 ที่ยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสศคตีดังกล่าว อีกทั้ง ใน พ.ศ. 2553 คตีแพ่งที่เสร็จไปมีจำนวนประมาณสามพันคตี คิดเป็นร้อยละของคตีที่เสร็จไป คือ 27.87 นั้นมีจำนวนน้อยกว่าในช่วง พ.ศ. 2551 ที่เริ่มใช้ระบบการปฏิเสศคตีดังกล่าว จากสถิติคตีข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า จำนวนคตีที่เสร็จไปจากศาลฎีกาไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ระบบการปฏิเสศคตีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าทั้งระบบการปฏิเสศคตีอาญาและคตีแพ่งซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาไม่ช่วยให้คตีเสร็จไปอย่างรวดเร็วขึ้นเท่าที่ควร

³⁵ เรื่องเดียวกัน.

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของคดีที่เสร็จไปโดยการไต่ระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 พบว่าคดีที่เสร็จไปโดยการไต่ระบบการปฏิเสธคดีดังกล่าวมีสัดส่วนที่ไม่สูงเมื่อเทียบกับคดีที่เสร็จไปตามขั้นตอนปกติ ปรากฏตามสถิติคดีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 สถิติคดีเสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา
เปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ตั้งแต่เดือนมกราคม 2551 ถึง
ธันวาคม 2553³⁶

เดือน ปี	คดีอาญา			คดีแพ่ง		
	คดีทั้งหมด (คดี)	คดีไม่เป็น สาระฯ (คดี)	คดีไม่เป็น สาระฯ ร้อยละ	คดีทั้งหมด (คดี)	คดีไม่เป็น สาระฯ (คดี)	คดีไม่เป็น สาระฯ ร้อยละ
กรกฎาคม 2551	772	18	2.33	387	1	0.26
สิงหาคม 2551	717	47	6.56	236	3	1.27
กันยายน 2551	530	82	15.47	271	25	9.23
ตุลาคม 2551	209	39	18.67	193	21	10.88
พฤศจิกายน 2551	458	116	25.33	302	44	14.57
ธันวาคม 2551	936	320	34.12	699	187	26.75
มกราคม 2552	295	112	37.97	177	45	25.42
กุมภาพันธ์ 2552	489	140	28.63	257	64	24.90
มีนาคม 2552	509	150	29.47	231	46	19.91
เมษายน 2552	433	111	25.64	222	44	19.82

³⁶ เรื่องเดียวกัน.

พฤษภาคม 2552	434	84	19.35	189	40	21.16
มิถุนายน 2552	492	117	23.78	168	48	28.57
กรกฎาคม 2552	556	137	24.64	240	73	30.42
สิงหาคม 2552	342	106	30.99	156	53	33.97
กันยายน 2552	161	35	21.74	113	26	23.00
ตุลาคม 2552	392	82	20.92	171	69	40.35
พฤศจิกายน 2552	702	230	32.76	276	83	30.07
ธันวาคม 2552	880	354	40.23	289	115	39.79
มกราคม 2553	186	43	23.12	74	27	36.49
กุมภาพันธ์ 2553	620	121	19.52	252	81	32.14
มีนาคม 2553	588	175	29.76	179	34	18.99
เมษายน 2553	306	73	23.86	98	19	19.39
พฤษภาคม 2553	403	59	14.64	168	14	8.33
มิถุนายน 2553	575	124	21.57	159	36	22.64
กรกฎาคม 2553	714	232	32.49	197	45	22.84
สิงหาคม 2553	686	184	26.82	253	76	30.03
กันยายน 2553	458	115	25.11	262	46	17.56
ตุลาคม 2553	748	162	21.66	189	68	35.98
พฤศจิกายน 2553	1,355	320	23.62	543	195	35.91
ธันวาคม 2553	2,100	480	22.85	759	239	31.49
รวม	18,047	4,368	24.20	7,809	1,867	23.91

จากตารางจะเห็นได้ว่า สัดส่วนของคดีที่เสร็จไปโดยการใช้ระบบการปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาเปรียบเทียบกับคดีเสร็จไปทั้งหมดของศาลฎีกา ในคดีอาญาคิดเป็นร้อยละ 24.20 ส่วนในคดีแพ่งคิดเป็นร้อยละ 23.91 ซึ่งถือเป็นสัดส่วนหนึ่งในสี่ของคดีที่เสร็จไปทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าคดีส่วนใหญ่ที่เสร็จไปจากศาลฎีกาเป็นผลจากการพิจารณาพิพากษาตามขั้นตอนปกติ ดังนั้น การใช้ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีในขั้นตอนปกติเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อจำนวนคดีที่เสร็จไปในช่วง พ.ศ. 2551 ถึง 2553 อันอาจกล่าวได้ว่า จำนวนคดีที่เสร็จไปมากหรือน้อยเป็นผลจากการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกามากกว่าการใช้ระบบปฏิเสธคดีซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา³⁷

อย่างไรก็ตาม หากในอนาคตศาลฎีกาสามารถบริหารจัดการระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาโดยการจัดตั้งคณะทำงานรับผิดชอบการออกคำสั่งไม่รับคดีโดยเฉพาะ และทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทางเดียวกัน อันเป็นการแปลงงานตุลาการให้เป็นงานธุรการ อาจส่งผลให้คดีที่เสร็จไปโดยระบบการปฏิเสธคดีมีจำนวนมากขึ้นได้³⁸

เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงปริมาณคดีที่เสร็จไปของประเทศไทยซึ่งใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ กับประเทศที่ใช้ระบบอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตซึ่งให้อำนาจศาลสูงมีดุลพินิจในการเลือกคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา จึงขอยกตัวอย่างสถิตคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ (Supreme Court of the United States) ศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ (The Supreme Court of Illinois) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น (The Supreme Court of Japan) และศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ (The Federal Court of Justice of Germany) อันจะชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างในเชิงสถิติของปริมาณคดีที่เสร็จไปในแต่ละปี ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁷ สัมภาษณ์ มนตรี ยอดปัญญา, รองประธานศาลฎีกา, 21 กุมภาพันธ์ 2554.

³⁸ สัมภาษณ์ ธานิศ เกศพิทักษ์, ประธานแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา, 23 กุมภาพันธ์ 2554.

ตารางที่ 7 สถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ตั้งแต่ ค.ศ. 1996 - 2008³⁹

ปี	คดีค้าง มา (คดี)	คดีรับ ใหม่ (คดี)	รวมคดี ทั้งหมด (คดี)	คดีเสร็จ ไป (คดี)	คดีเสร็จ ไป ร้อยละ	คดีที่รับพิจารณา พิพากษา (คดี)
1996	916	6,686	7,602	6,739	88.65	87
1997	863	6,829	7,692	6,759	87.87	90
1998	933	7,150	8,083	7,045	87.16	81
1999	1,038	7,407	8,445	7,369	87.26	92
2000	1,076	7,889	8,965	7,762	86.58	99
2001	1,203	7,973	9,176	8,072	87.97	88
2002	1,104	8,302	9,406	8,388	89.16	91
2003	1,018	7,864	8,882	7,836	88.22	87
2004	1,046	7,542	8,588	7,542	87.82	80
2005	1,046	8,562	9,608	8,240	85.76	78
2006	1,368	8,888	10,256	8,923	87.00	77
2007	1,333	8,269	9,602	8,420	87.69	85
2008	1,182	7,784	8,966	7,869	87.76	87

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คดีที่รับใหม่ของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ ระหว่าง ค.ศ. 1996 ถึง 2008 อยู่ในช่วงหกพันถึงแปดพันคดี ซึ่งในแต่ละปีศาลสูงสุดแห่งสหรัฐมีดุลพินิจในการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาประมาณปีละ 80 คดี ส่วนคดีที่เสร็จไปจะมีปริมาณ

³⁹ United States Courts, Judicial Business of the U.S. Courts [Online], 10 December 2010. Available from <http://www.uscourts.gov/Statistics/JudicialBusiness.aspx>

ใกล้เคียงกับคดีที่รับใหม่ คิดเป็นคดีที่เสร็จไปสูงถึงประมาณร้อยละ 87 แต่อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อโต้แย้งว่าสถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับศาลฎีกาของประเทศไทยได้ เนื่องจากศาลสูงสุดแห่งสหรัฐเป็นศาลในระบบสหรัฐ และมีเขตอำนาจในการพิจารณาเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสหรัฐและคดีที่อุทธรณ์จากศาลสูงสุดแห่งมลรัฐเท่านั้น จึงขอเปรียบเทียบกับสถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ ซึ่งมีโครงสร้างศาลสามชั้นคล้ายกับประเทศไทยดังนี้

ตารางที่ 8 สถิติคำร้องขอให้รับพิจารณาคดี (Petitions for Leave to Appeal) ของศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1997 ถึง 2009⁴⁰

ปี	คำร้อง รับใหม่ (คำร้อง)	ไม่รับ พิจารณา (คำร้อง)	คำร้อง เสร็จไป (คำร้อง)	รับพิจารณา (คำร้อง)	รับ พิจารณา ร้อยละ
1997	1,848	1,776	1,844	89	4.8
1998	1,831	1,717	1,750	83	4.7
1999	1,770	1,639	1,741	92	5.3
2000	1,775	1,694	1,772	92	5.2
2001	1,881	1,491	1,559	98	6.2
2002	2,256	1,937	2,069	86	4.2
2003	1,954	1,966	2,083	91	4.3
2004	2,058	1,692	1,779	111	6.2
2005	1,885	1,780	1,973	88	4.5

⁴⁰ The Illinois Courts, Annual Report of the Illinois Courts – Statistical Summary 2001, (Illinois: the Illinois Courts, 2001), p. 140. The Illinois Courts, Annual Report of the Illinois Courts – Statistical Summary 2004, (Illinois: the Illinois Courts, 2001), p. 142. และ The Illinois Courts, Annual Report of the Illinois Courts – Statistical Summary 2009, (Illinois: the Illinois Courts, 2001), p. 142.

2006	1,920	1,824	1,976	76	4.0
2007	1,712	1,553	1,831	105	5.7
2008	1,840	1,585	1,747	95	5.4
2009	1,698	1,594	1,776	87	4.9

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในช่วง ค.ศ. 2002 ถึง 2009 มีการยื่นคำร้องขอให้รับพิจารณาคดีประมาณเกือบสองพันคำร้อง ซึ่งศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์เลือกรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาปีละแปดสิบถึงหนึ่งร้อยคดี คิดเป็นประมาณร้อยละ 5 เมื่อเทียบกับคดีทั้งหมด และเนื่องด้วยข้อจำกัดแห่งการเข้าถึงข้อมูลจึงไม่ทราบจำนวนคำร้องที่ค้างพิจารณาในศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ ทำให้ไม่อาจคำนวณร้อยละของคดีที่เสร็จไปจากศาลได้ แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวนคำร้องที่รับใหม่เปรียบเทียบกับคำร้องที่เสร็จไปมีปริมาณใกล้เคียงกัน จึงสันนิษฐานได้ว่าคดีที่เสร็จไปในแต่ละปีมีจำนวนสูงในลักษณะเดียวกับสถิติคดีของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ

นอกเหนือจากประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว ประเทศญี่ปุ่นเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาติ และมีระบบกฎหมายและโครงสร้างศาลที่คล้ายคลึงกับประเทศไทย กล่าวคือ เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ และมีโครงสร้างศาลสามชั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสถิติคดีในศาลสูงสุดแห่งประเทศญี่ปุ่นแล้ว พบว่าคดีอาญาและคดีแพ่งเสร็จไปจากศาลสูงสุดในแต่ละปีมีจำนวนมาก ปรากฏตามสถิติคดีอาญาและคดีแพ่งของศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่นตั้งแต่ ค.ศ. 2003 ถึง 2008 ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 สถิติคดีอาญาเสร็จไปจากศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 ถึง 2008⁴¹

ปี	คดีค้างมา (คดี)	คดีรับใหม่ (คดี)	รวมคดี ทั้งหมด (คดี)	คดีเสร็จ ไป (คดี)	คดีเสร็จไป ร้อยละ
2003	870	2,764	3,634	2,788	76.72
2004	846	2,873	3,719	2,969	79.83
2005	750	2,748	3,498	2,833	80.99
2006	665	2,742	3,407	2,781	81.62
2007	626	2,554	3,180	2,545	80.03
2008	635	2,497	3,132	2,500	79.82

ตารางที่ 10 สถิติคดีแพ่งเสร็จไปจากศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 ถึง 2008⁴²

ปี	คดีค้างมา (คดี)	คดีรับใหม่ (คดี)	รวมคดี ทั้งหมด (คดี)	คดีเสร็จ ไป (คดี)	คดีเสร็จไป ร้อยละ
2003	1,971	4,852	6,823	4,774	69.97
2004	2,049	5,056	7,105	5,454	76.76
2005	1,651	5,263	6,914	5,345	77.30
2006	1,569	5,066	6,635	5,407	81.49

⁴¹ Supreme Court of Japan, *Justice in Japan*, (Tokyo: The General Secretariat of the Supreme Court of Japan, 2009), p. 31.

⁴² Ibid.

2007	1,228	4,688	5,916	4,851	82.00
2008	1,065	4,937	6,002	4,660	77.64

จากตารางดังกล่าวเห็นได้ว่า คดีอาญาที่รับใหม่ในช่วง ค.ศ. 2003 ถึง 2008 มีจำนวนประมาณสองพันกว่าคดี และคดีที่เสร็จไปมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นคดีอาญาที่เสร็จไปประมาณร้อยละ 80 ส่วนคดีแพ่งที่รับใหม่ในแต่ละปีมีจำนวนประมาณห้าพันคดี และคดีที่เสร็จมีจำนวนใกล้เคียงกัน คิดเป็นคดีแพ่งที่เสร็จไปประมาณร้อยละ 77 ซึ่งถือว่าคดีในศาลสูงสุดแห่งประเทศญี่ปุ่นเสร็จไปอย่างรวดเร็ว

สำหรับประเทศสุดท้ายที่ยกตัวอย่างเปรียบเทียบสถิตินี้ คือ ประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่ในส่วนโครงสร้างศาลในประเทศเยอรมนีมีทั้งระดับสหพันธรัฐและระดับรัฐ ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์เป็นศาลลำดับชั้นสูงสุดและเป็นศาลในระดับสหพันธรัฐ อันมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาฎีกาจากศาลแห่งรัฐและศาลสูงแห่งรัฐ โดยมีสถิติคดีอาญาและคดีแพ่งตั้งแต่ ค.ศ. 1997 ถึง 2009 ดังนี้

ตารางที่ 11 สถิติคดีอาญาและคดีแพ่งของศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์
ตั้งแต่ ค.ศ. 1997 ถึง 2009⁴³

ปี	คดีอาญา		คดีแพ่ง	
	คดีรับใหม่ (คดี)	คดีเสร็จไป (คดี)	คดีรับใหม่ (คดี)	คดีเสร็จไป (คดี)
1997	3,511	3,523	4,198	3,938
1998	3,443	3,410	4,255	4,188
1999	3,192	3,249	4,408	4,027
2000	2,919	2,891	4,440	4,168

⁴³ The Federal Court of Justice, The Federal Court of Justice, (Karlsruhe: The Federal Court of Justice, 2010), p.

2001	2,843	2,833	4,265	4,165
2002	2,684	2,614	4,595	4,452
2003	2,727	2,694	3,888	4,324
2004	2,793	2,781	3,633	3,821
2005	2,845	2,907	3,233	3,551
2006	2,863	2,936	3,319	3,391
2007	3,104	2,990	3,404	3,134
2008	3,197	3,189	3,230	3,504
1996	3,015	2,950	3,192	3,149

เนื่องด้วยข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลของศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ ทำให้ไม่มีข้อมูลในส่วนของคุณตีที่ค้างพิจารณา จึงไม่อาจนำมาใช้วิเคราะห์สถิติคดีได้อย่างชัดเจน แต่ปรากฏตามเอกสารของศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ว่าในแต่ละปีศาลดังกล่าวจะรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาประมาณร้อยละ 5 ของคดีทั้งหมด⁴⁴ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนคดีอาญาและคดีแพ่งที่เสร็จไปตามตารางข้างต้น พบว่าสัดส่วนของคดีที่รับใหม่กับคดีที่เสร็จไปในแต่ละปีมีจำนวนใกล้เคียงกัน อันอาจสันนิษฐานได้ว่าปริมาณร้อยละของคดีที่เสร็จไปนั้นมีปริมาณสูงเช่นเดียวกับศาลสูงในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น

จากสถิติคดีของต่างประเทศข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การที่ต่างประเทศซึ่งในที่นี่คือประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเยอรมนีใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต โดยให้ผู้พิพากษามีดุลพินิจในการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษานั้น ทำให้คดีเสร็จไปจากศาลอย่างรวดเร็วอันส่งผลให้คดีไม่ค้างค้ำในศาลสูง ดังนั้น การที่ประเทศไทยยังคงใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ ซึ่งในแต่ละปีมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาศาลฎีกาเป็นจำนวนมาก แม้จะเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการคดีโดยใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ก็ไม่มีผลช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างค้ำในศาลฎีกาเท่าที่ควรจะเป็น

⁴⁴ Ibid, p. 12.

4.3 ปัญหาและข้อขัดข้องจากระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

จากการดำเนินงานของศาลฎีกาภายใต้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 ก่อให้เกิดผลดีต่อการปฏิบัติงานของศาลฎีกาในด้านความคล่องตัวและสะดวกในการออกคำสั่งไม่รับคดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 4.2.2 แต่การดำเนินงานดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาและข้อขัดข้องบางประการอันส่งผลในแง่ลบต่อทัศนคติของคู่ความและความน่าเชื่อถือของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลฎีกา ซึ่งแบ่งปัญหาและข้อขัดข้องดังกล่าวได้เป็น 3 ประการ คือ ความเข้าใจของคู่ความในระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา สิทธิในการทราบเหตุผลของคำสั่งปฏิเสธคดี และทัศนคติของผู้พิพากษาต่อระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ดังต่อไปนี้

4.3.1 ความเข้าใจของคู่ความในระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

ศาลฎีกาในฐานะเป็นศาลยุติธรรมลำดับชั้นสูงสุดมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ววินิจฉัยในรูปแบบของคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวถือเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายที่ได้รับการยอมรับในสังคม เนื่องจากผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นผู้รอบรู้ทางกฎหมาย มีประสบการณ์และความชำนาญในการพิจารณาพิพากษาประเด็นปัญหาในสำนวนคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน จึงก่อให้เกิดการยอมรับและความเชื่อมั่นจากประชาชนในประเทศเป็นระยะเวลายาวนาน

อย่างไรก็ตาม เมื่อศาลฎีกาใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาแทนการวินิจฉัยคดีตามขั้นตอนปกติ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเฉพาะคู่ความและทนายความ กลับมีทัศนคติในแง่ลบต่อการดำเนินกระบวนการและภาพลักษณ์ของศาลฎีกาในฐานะเป็นศาลสูงสุดของประเทศ อันเนื่องมาจากสาเหตุ คือ คำสั่งไม่รับคดีไม่ให้เกิดผลประกอบการปฏิเสธคดีอย่างชัดเจน ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า คำสั่งไม่รับคดีแตกต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีตามขั้นตอนปกติในส่วนของการวินิจฉัยคดีโดยผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งในรูปแบบของคำพิพากษาศาลฎีกานั้น ผู้พิพากษาศาลฎีกาจะให้เหตุผลในการวินิจฉัยคดีทั้งในส่วนปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย และมีคำพิพากษาในชั้นที่สุดโดย

การพิพากษายืน ยก กลับ หรือแก้คำพิพากษาของศาลล่าง แต่การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาจะกระทำในรูปแบบของการออกคำสั่งไม่รับคดี ซึ่งไม่มีการวินิจฉัยคดีตามปกติ แต่จะมีข้อความอันแสดงให้เห็นถึงเหตุแห่งการปฏิเสธคดีสั้นๆ ตามรูปแบบที่กำหนดโดยคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เช่น “ศาลฎีกาตรวจสอบจำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ฎีกาของจำเลยที่ว่าขอให้รอกการลงโทษจำคุกนั้น เห็นว่า เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการรอกการลงโทษ ซึ่งไม่มีเหตุเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ฎีกาของจำเลยจึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกาไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ”⁴⁵

จากรูปแบบของคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าว ทำให้คู่ความโดยเฉพาะคู่ความฝ่ายที่แพ้คดียังคงข้องใจถึงเหตุผลในการปฏิเสธไม่รับคดีของตน อันส่งผลถึงการไม่ยอมรับในผลแห่งคำพิพากษาศาลฎีกานั้น และกระทบต่อความเชื่อมั่นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลฎีกา โดยคู่ความเกิดความสงสัยว่าศาลฎีกาได้มีการพิจารณาตรวจสอบจำนวนอย่างละเอียดหรือไม่⁴⁶ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดทัศนคติไม่ดีต่อองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรม เช่น คู่ความเกิดความข้องใจในคุณภาพการทำงานของทนายความว่า ทนายความเขียนฎีกาอย่างไร ศาลฎีกาจึงพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นฎีกาที่ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา และเกิดความสับสนในกรณีที่ยังการสูงสุดใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 รับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย แต่ศาลฎีกากลับปฏิเสธไม่รับพิจารณาคดีดังกล่าว เป็นต้น⁴⁷

ทัศนคติของคู่ความต่อระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาดังที่ได้กล่าวข้างต้น แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ประการแรก คู่ความไม่ยอมรับผลแห่งคำพิพากษา เนื่องจากคู่ความไม่ทราบเหตุผลประกอบการพิจารณาคดี ในกรณีนี้เป็นปัญหาสำคัญของการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญา ซึ่งคู่ความมีสิทธิในการทราบเหตุผลประกอบการพิจารณาคดีตามที่ได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อันจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ 4.3.2

⁴⁵ คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระฯ ที่ 4969/2552

⁴⁶ สัมภาษณ์ ธนวัฒน์ ดิลกวิภาคสกุล, ทนายความประจำบริษัท ดิลลิกีแอนด์กิบบินส์ จำกัด, 24 มกราคม 2554.

⁴⁷ สัมภาษณ์ สุทีป บุญนวล, เจ้าของสำนักงานทนายความ สุทีป บุญนวล และเพื่อน, 20 มกราคม 2554.

ประการที่สอง คู่ความเกิดความเข้าใจว่าศาลฎีกาได้พิจารณาตรวจสอบคดีของ คู่ความอย่างถี่ถ้วน ในกรณีเช่นนี้เป็นทัศนคติที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจในการดำเนินงานของศาลฎีกา ซึ่งแท้จริงแล้ว ศาลฎีกาได้มีการพิจารณาคดีของคู่ความอย่างละเอียดรอบคอบ อันเห็นได้จาก พันทิวของศาลฎีกาตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556 กำหนดว่า ศาลฎีกาได้มีการวางหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาเป็นมาตรฐานเดียวกันกับการพิจารณาพิพากษาคดีปกติ⁴⁸ โดยมีการกลั่นกรองตรวจสอบคดีในหลายขั้นตอน และได้รับการพิจารณาคดีจากองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาดังเช่นในกรณีปกติ⁴⁹

เพื่อให้กระจ่างชัดมากขึ้น ผู้เขียนจึงขอหยิบยกหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 4920/2552 ซึ่งท่านสันต์ชัย ล้อมณีนพรัตน์ ได้เขียนอธิบายการดำเนินงานของศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีได้อย่างละเอียดว่า “การที่ศาลฎีกาจะมีคำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรได้รับการพิจารณานั้น องค์คณะผู้พิพากษาในศาลฎีกาจะต้องตรวจสอบจำนวนประชุมปรึกษากันเหมือนคดีที่ทำคำพิพากษาตามปกติ และทำบันทึกความเห็นแสดงผลว่าฎีกาของโจทก์ไม่มีผลที่จะเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาศาลอุทธรณ์อย่างไร แล้วลงชื่อของคณะทั้งสามคนไว้ด้วย หลังจากนั้นร่างคำสั่งและบันทึกความเห็นก็ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับคดีที่ทำคำพิพากษาตามปกติ ก่อนที่จะส่งไปอ่านให้คู่ความฟัง โดยคดีที่ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยเช่นนี้ ศาลฎีกาจะคืนค่าขึ้นศาลให้แก่คู่ความฝ่ายที่ฎีกาด้วย จึงนับว่าเป็นประโยชน์แก่คู่ความที่ศาลฎีกาจะดำเนินการเช่นนี้ เพราะศาลฎีกายังคงกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาหรือคำสั่งไว้เช่นเดิม คู่ความสามารถมั่นใจได้ว่าผลของคดีไม่มีความแตกต่างจากคดีที่มีการทำคำพิพากษาตามปกติ”

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะเห็นได้ว่า จากการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ทำให้เกิดปัญหาต่อคู่ความในด้านความเข้าใจในระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าว อันเนื่องมาจากการที่คู่ความไม่ทราบเหตุผลประกอบคำสั่งไม่รับคดี ส่งผลให้คู่ความเกิดทัศนคติในแง่ลบต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

⁴⁸ สำนักงานศาลยุติธรรม, แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2552), หน้า 18.

⁴⁹ วิรัช ชินวินิจกุล, “รัฐธรรมนูญกับการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา,” *กระบวนการยุติธรรม* 3, 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2553): 11.

4.3.2 สิทธิในการทราบเหตุผลของคำสั่งปฏิเสธคดี

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง บัญญัติให้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณานั้น ไม่มีผลเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากแบบสิทธิเป็นแบบอนุญาต ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อ 4.2.1 ทำให้คู่ความมีสิทธิในการฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลล่างในคดีอาญาต่อศาลฎีกาได้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งทำให้คดีดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา ในการนี้ คู่ความจึงได้รับประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของกระบวนการพิจารณา ดังที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2) ซึ่งมีใจความดังนี้

มาตรา 40 (2) “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

... (2) สิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่หนึ่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และได้รับการทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง”

สิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาประการหนึ่งตามบทบัญญัตินี้ดังกล่าว คือ สิทธิการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำสั่ง ซึ่งการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณานั้นกระทำในรูปแบบของคำสั่งไม่รับคดี อันเป็น “คำสั่ง” ประเภทหนึ่งของศาลฎีกาที่คู่ความจักต้องได้รับทราบเหตุผลประกอบคำสั่งไม่รับคดีด้วย โดย “เหตุผล” ที่ให้ในคำสั่งจะต้องประกอบด้วย “เหตุ” และ “ผล”⁵⁰ กล่าวคือ คำสั่งไม่รับคดีต้องอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ศาลฎีกาฉบับดังกล่าวแล้วเห็นควรปฏิเสธคดี และผลแห่งการนั้น ซึ่งจะต้องทำให้คู่ความอ่านแล้วเข้าใจโดยกระจ่างชัด แต่จากการวิจัยดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ 4.3.1 แม้คำสั่งไม่รับคดีของศาลฎีกาจะมีเหตุผลประกอบการไม่รับคดีตามรูปแบบของคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 แต่เหตุผลดังกล่าวยังไม่อาจทำให้คู่ความเข้าใจว่าเหตุใดคดีของตนจึงถูกปฏิเสธจากศาลฎีกา อันก่อให้เกิดทัศนคติในแง่ลบต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกา

⁵⁰ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546), หน้า 727.

นอกเหนือจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2) แล้ว ยังมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีเหตุผลในการตัดสินคดี คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186 (6) ซึ่งมีความว่า

มาตรา 186 (6) “คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องมีข้อสำคัญเหล่านี้เป็นอย่างน้อย

... (6) เหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย”

หากคำพิพากษาหรือคำสั่งใดไม่มีเหตุผลในการตัดสินปัญหาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีผลเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁵¹ แต่เมื่อพิจารณาถึงบทมาตราดังกล่าวแล้วพบว่า มาตรา 186 (6) เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในภาค 3 (วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น) ลักษณะ 3 (คำพิพากษาและคำสั่ง) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งนำมาใช้ในชั้นฎีกาตามมาตรา 225⁵² ประกอบมาตรา 215⁵³ ดังนั้น คดีที่อยู่ในบังคับของบทมาตรา 186 (6) จะต้องเป็นคดีที่มีการพิจารณาพิพากษาตามขั้นตอนปกติ และวินิจฉัยในรูปแบบคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ไม่รวมถึงกรณีการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ด้วย จึงไม่อาจนำผลแห่งการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 186 (6) มาบังคับใช้กับการไม่ให้เหตุผลในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายของคำสั่งไม่รับคดีได้ แต่อย่างไรก็ตาม คู่ความจำต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิในการได้รับทราบเหตุผลของคำสั่งไม่รับคดีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2) ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

การให้เหตุผลในการวินิจฉัยคดีมีคุณค่าต่อคู่ความ ประชาชนทั่วไป และวงการนิติศาสตร์ เนื่องจากทำให้เหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาได้พิจารณาคดีของคู่ความอย่างรอบคอบทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ในทางกลับกัน คู่ความสามารถตรวจสอบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลว่าได้นำข้อกฎหมายมาปรับกับข้อเท็จจริงได้ถูกต้อง

⁵¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3241/2528

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 225 ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณา และว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งชั้นอุทธรณ์มาบังคับในชั้นฎีกาโดยอนุโลม เว้นแต่ห้ามมิให้ทำความเห็นแย้ง

⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 215 นอกจากที่บัญญัติมาแล้ว ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณา และว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งศาลชั้นต้นมาบังคับในศาลอุทธรณ์โดยอนุโลม

หรือไม่ อันส่งผลให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ การให้เหตุผลในคำพิพากษายังเป็นการพัฒนาหลักกฎหมาย ซึ่งนำไปใช้ในการศึกษาและการปฏิบัติงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม⁵⁴

เมื่อพิจารณาถึงคุณค่าแห่งการให้เหตุผลประกอบการวินิจฉัยคดีแล้ว ผู้พิพากษาศาลฎีกาบางท่านเห็นว่าควรให้สิทธิแก่คู่ความในการรับทราบเหตุผลแห่งการปฏิเสธคดีตามบันทึกความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา โดยการขออนุญาตคัดถ่ายสำเนาทันทีที่ความเห็นดังกล่าว⁵⁵ ซึ่งในปัจจุบันไม่ปรากฏถึงการขออนุญาตคัดถ่ายจากคู่ความ บันทึกความเห็นจึงยังคงเป็นความลับ แต่ในทัศนะของผู้เขียน ไม่ควรอนุญาตให้คู่ความตรวจสอบบันทึกความเห็นดังกล่าวได้ เนื่องจากขั้นตอนในการทำบันทึกความเห็นนั้นเป็นขั้นตอนการพิจารณาคดีภายในของศาลฎีกา โดยผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจัดทำบันทึกดังกล่าวขึ้นเพื่อประกอบการพิจารณาของผู้พิพากษาศาลฎีกาในการใช้ดุลพินิจปฏิเสธคดีเท่านั้น จึงไม่มีการตรวจสอบอย่างละเอียดถึงความถูกต้องของการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในบันทึกความเห็นอันเพียงพอต่อการเผยแพร่สู่สาธารณะ และไม่มีน้ำหนักในการนำไปอ้างอิงเชิงวิชาการได้ ซึ่งแตกต่างจากกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีการกลั่นกรองตรวจสอบเหตุผลในคำพิพากษานั้นอย่างพิถีพิถัน นอกจากนี้ เป็นการยุ่งยากต่อคู่ความในการเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพื่อขอคัดถ่ายบันทึกความเห็นดังกล่าวอีกด้วย

อนึ่ง การพิจารณาพิพากษาของศาลไม่อยู่ในบังคับที่ต้องเปิดเผยข้อมูลตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เนื่องจากศาลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีไม่อยู่ในนิยามความหมายของคำว่า “หน่วยงานของรัฐ” ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 4⁵⁶ แต่บทบัญญัติดังกล่าวมี

⁵⁴ ยงยุทธ มหินทรกุล, “การให้เหตุผลในคำพิพากษาคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 17-19.

⁵⁵ คณะทำงานติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, “ผลสรุปจากแบบสอบถามการติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กลุ่มผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกา และผู้พิพากษาอาวุโสศาลฎีกา,” 30 กันยายน 2552 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁵⁶ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ ... “หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ส่วนราชการสังกัดรัฐสภา ศาลเฉพาะในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดี องค์การควบคุมการประกอบวิชาชีพ หน่วยงานอิสระของรัฐและหน่วยงานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ความหมายเพียงว่า หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาลในการพิจารณาคดีนั้น การเปิดเผยข้อมูลจะต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น การขอตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางฉบับในสำนวนคดีของศาล การขอคัดสำเนา หรือการขอให้ศาลคัดสำเนาและรับรองสำเนาถูกต้องของเอกสารในระหว่างการพิจารณา อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 54 เป็นต้น⁵⁷

กรณีการขอให้เปิดเผยข้อมูลการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้น มีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารด้านสังคม การบริหารราชการแผ่นดิน และการบังคับใช้กฎหมาย ที่ ส.ค. 30/2543 ได้วินิจฉัยว่า การที่จำเลยขอตรวจสอบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับรายงานการสืบเสาะและพินิจ และการให้ปากคำของผู้เสียหายต่อศาลจังหวัดขอนแก่น อันเป็นข้อมูลข่าวสารที่ศาลจังหวัดขอนแก่นเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีและสั่งให้ดำเนินการเพื่อประกอบการพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญาของจำเลย ซึ่งจำเลยขอที่จะไปใช้สิทธิร้องขอต่อศาลตามกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ข้อมูลข่าวสารตามที่ขอจึงเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาล มิใช่ข้อมูลข่าวสารของราชการตามนัยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

จากเหตุผลทั้งหมดข้างต้นนำมาซึ่งข้อสรุปว่า ในปัจจุบันระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกายังไม่คุ้มครองสิทธิของคู่ความในเรื่องการได้รับการทราบเหตุผลประกอบคำสั่งไม่รับคดี ซึ่งบัญญัติรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2) อันจักต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

4.3.3 ทิศนคติของผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

จากการติดตามการดำเนินงานของระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา พบถึงปัญหาและข้อขัดข้องของการดำเนินงานจากทัศนคติของผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าว โดยแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรกเห็น

⁵⁷ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายกฎหมายข้อมูลข่าวสารของทางราชการ, (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2542), หน้า 12.

* เป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 35

ด้วยกับการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา แต่ฝ่ายที่สองไม่เห็นด้วยกับการใช้ระบบดังกล่าว⁵⁸ ซึ่งแต่ละฝ่ายมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องดังต่อไปนี้⁵⁹

(1) การให้เหตุผลประกอบการออกคำสั่งไม่รับคดี

ผู้พิพากษาศาลฎีกาฝ่ายแรกที่เห็นด้วยกับการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาเห็นว่าหลักเกณฑ์ของข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งหมายถึงข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง⁶⁰ มีผลเสมือนเป็นคดีที่ศาลฎีกาจะพิพากษายืนตามคำพิพากษาของศาลล่าง ดังนั้น การที่ศาลฎีกาออกคำสั่งไม่รับคดีโดยให้เหตุผลประกอบการพิจารณาเพียงสั้นๆ นั้นมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากคู่ความสามารถทราบเหตุผลของการพิพากษาได้จากการอ่านคำพิพากษาของศาลล่าง จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยคดีด้วยเหตุผลในทำนองเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ การออกคำสั่งไม่รับคดียังเป็นการสะดวกต่อการตรวจ การพิมพ์ และการปฏิบัติงานของศาลอีกด้วย

ส่วนความเห็นของฝ่ายที่สองซึ่งไม่เห็นด้วยกับการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวเห็นว่า การให้เหตุผลประกอบการวินิจฉัยคดีเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากคู่ความสามารถเข้าใจผลของคดีได้อย่างชัดเจนทันทีที่ได้อ่านคำพิพากษา ทำให้คู่ความมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลฎีกา อีกทั้งยังส่งผลต่อการยอมรับในผลของคำพิพากษาของคู่ความฝ่ายที่แพ้คดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลย

⁵⁸ คณะทำงานติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, “การดำเนินงานของศาลฎีกาตามมาตรา 219 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550,” 30 กันยายน 2552 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁵⁹ คณะทำงานติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, “ผลสรุปจากแบบสอบถามการติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กลุ่มผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกา และผู้พิพากษาอาวุโสศาลฎีกา,” 30 กันยายน 2552 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

⁶⁰ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยกรไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา ข้อ 4

(2) เวลาที่ใช้ในการพิจารณาคดี

เนื่องด้วยลักษณะของขั้นตอนการปฏิเสศคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา และการออกคำสั่งไม่รับคดีที่มีรูปแบบแน่นอน ผู้พิพากษาศาลฎีกาฝ่ายแรกเห็นว่าจากปัจจัยสองประการดังกล่าวทำให้คดีเสร็จไปจากศาลฎีกาอย่างสะดวกและรวดเร็ว แต่ผู้พิพากษาฝ่ายที่สองมีความเห็นตรงกันข้ามว่า เวลาที่ใช้ในการพิจารณาคดีระหว่างการพิจารณาพิพากษาตามขั้นตอนปกติกับการปฏิเสศคดีอาญาไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากการที่ผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจสอบสำนวนและบันทึกความเห็นแสดงเหตุแห่งการปฏิเสศคดีโดยผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ก็เสมือนเป็นการวินิจฉัยคดีตามขั้นตอนปกติในกรณีคดีอาญาเร่งรัดนั่นเอง⁶¹

(3) การใช้ระบบปฏิเสศคดีอาญากับฎีกาที่ยื่นต่อศาลฎีกาก่อนการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550⁶²

ผู้พิพากษาศาลฎีกาฝ่ายแรกเห็นว่า แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 แต่การใช้อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสศคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาเป็นการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2⁶³ ที่ห้ามมิให้ใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังเป็นโทษแก่ผู้กระทำความผิด ดังนั้น การใช้ระบบการปฏิเสศคดีอาญากับฎีกาที่ยื่นต่อศาลฎีกาก่อนการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงสามารถกระทำได้ แต่ผู้พิพากษาศาลฎีกาฝ่ายที่สองเห็นว่า ไม่สมควรที่จะให้ระบบการปฏิเสศคดีอาญาดังกล่าวกับคดีอาญาที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกาก่อนการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ด้วยเหตุว่า ในขณะที่คู่ความยื่นฎีกานั้นยังไม่มีการใช้ระบบการปฏิเสศคดีอาญา คู่ความจึงมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลฎีกาในขั้นตอนปกติ

⁶¹ สัมภาษณ์ ศิริชัย วัฒนโยธิน, ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา, 1 กุมภาพันธ์ 2554.

⁶² สัมภาษณ์ มนต์รี ยอดปัญญา, รองประธานศาลฎีกา, 21 กุมภาพันธ์ 2554.

⁶³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายใช้โทษในขณะกระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง

จากทัศนคติที่แตกต่างกันของผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อระบบการปฏิเสธคดีอาญา ซึ่งไม่สว่ฮระฮันควรแก็การพิจารณาข้างต้น ส่งผลต่อการเลือกใช้รูปแบบการพิจารณาคดีอาญา กล่าวคือ หากคดีอาญาเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่อาจฎฎปฏิเสธคดีได้ ผู้พิพากษาศาลฎีกาฝ่ายแรก จะพิจารณาคดีโดยใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสว่ฮระฮันควรแก็การพิจารณา แต่ผู้พิพากษาศาลฎีกาฝ่ายที่สองมีแนวโน้มที่จะพิจารณาคดีโดยใช้การพิจารณาพิพากษาตามขั้นตอนปกติ ซึ่งเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1552/2552 ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1552/2552 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดต่อบทกฎหมายหลายกรรมต่างกัน กล่าวคือ จำเลยขับรถยนต์ขณะเมาสุราโดยวัดปริมาณระดับแอลกอฮอล์ในเลือดได้เกินกว่าที่กำหนดในกฎหมาย และจำเลยขับรถยนต์แล่นฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจรสีแดงมุ่งหน้าตรงไปด้วยความเร็วสูงเกินสมควรอันเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ชนกับรถยนต์ของผู้เสียหายอย่างแรงเป็นเหตุให้รถยนต์ทั้งสองคันได้รับความเสียหาย ผู้เสียหายคนหนึ่งได้รับอันตรายสาหัสต้องป่วยเจ็บจนประกอบกรณีก็จตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน และผู้เสียหายคนอื่นได้รับอันตรายแก่กาย ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 21, 22 (2) ประกอบมาตรา 152, 43 (2) ประกอบมาตรา 160 วรรคสาม, 43 (4) ประกอบมาตรา 157 เป็นการกระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป ส่วนฐานขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส กับความผิดฐานขับรถโดยประมาทนำหวาดเสียว เป็นการกระทำความผิดเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ซึ่งเป็นบทที่มีโทษหนักสุด จำเลยให้การรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงจำคุก 6 เดือน 15 วัน ปรับ 500 บาท จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 อีกบทหนึ่ง รวมจำคุก 2 เดือน ให้ลงโทษกักขัง 2 เดือน แทนโทษจำคุก จำเลยจึงฎีกา โดยผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ศาลฎีกาตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ที่จำเลยฎีกาขอให้รอกการลงโทษจำคุกนั้น เห็นว่า จำเลยขับรถยนต์ในขณะเมาสุราและฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจรสีแดง เป็นเหตุให้รถยนต์ของจำเลยพุ่งเข้าชนรถยนต์ของผู้เสียหายจนเป็นเหตุให้รถยนต์ดังกล่าวได้รับความเสียหาย และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัส 1 คน กับได้รับอันตรายแก่กาย 8 คน การกระทำของจำเลยถือว่าเป็นการประมาทอย่างร้ายแรง แม้จำเลยจะได้ชดใช้ค่าเสียหายจนเป็นที่พอใจของผู้เสียหายส่วนมากแล้วก็

ตาม ก็ยังไม่สมควรรอการลงโทษจำคุกแก่จำเลย ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษานั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย ฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้น พิพากษายืน

เมื่อพิเคราะห์คำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ฎีกาของจำเลยนั้นได้เถียงดุลพินิจในการรอการลงโทษ และศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่าคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ที่ให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุกนั้นชอบแล้ว จึงพิพากษายืน กรณีเช่นนี้เป็นฎีกาที่เข้านิยามของ “ข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา” ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 ข้อ 4 (2)(2.2) กล่าวคือ เป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงที่มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการรอการลงโทษ ซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง ซึ่งศาลฎีกาได้ปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้างต้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 เช่น คำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ใช่สาระฯ ที่ 1938/2552, 2568/2552, 3869/2552, 3871/2552, 4552/2552, 5436/2552, 5478/2552, 9231/2552 และ 9045/2552 เป็นต้น ดังนั้นการที่ผู้พิพากษาศาลฎีกาใช้ดุลพินิจพิจารณาคดีดังกล่าวตามขั้นตอนปกติ และวินิจฉัยคดีในรูปแบบคำพิพากษา ทั้งที่คดีดังกล่าวควรใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา และออกคำสั่งไม่รับคดีซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ใช่สาระฯ นั้น ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพของรูปแบบการพิจารณาคดี อันก่อให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และความน่าเชื่อถือของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลฎีกาได้

4.4 วิเคราะห์ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา

การฎีกาในประเทศไทยมีแนวคิดและที่มาจากการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาขอพระราชทานความยุติธรรมจากพระมหากษัตริย์ในอดีต ส่งผลต่อการให้สิทธิแก่ประชาชนให้ได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาสามชั้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นลักษณะของระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ แม้ว่าจะมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ โดยมุ่งให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาคดีสำคัญและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา แต่ระบบดังกล่าวไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากแบบสิทธิเป็นแบบอนุญาต เนื่องจากคู่ความยังคงมีสิทธิใน

การฎีกาคดีอาญาตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดิมทุกประการ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดรูปแบบประการหนึ่งของการบริหารจัดการคดีอาญาในศาลฎีกานอกเหนือจากการพิจารณาพิพากษาคดีตามขั้นตอนปกติ อันนำมาซึ่งผลดีต่อการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในด้านคล่องตัวและสะดวกในการออกคำสั่งไม่รับคดี

อย่างไรก็ตาม การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกายังไม่ตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ทั้งในด้านการคัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษา และการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา โดยแยกพิจารณาเป็น 2 ประการดังนี้

(1) การคัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษา

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 219 วรรคสอง กำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจปฏิเสธคดีที่ “ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา” ซึ่งเสมือนเป็นการให้อำนาจศาลฎีกาในการคัดกรองคดีสำคัญโดยการคัดเลือกคดีเพื่อรับพิจารณาพิพากษา แต่แท้จริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ เนื่องจากเมื่อคู่ความใช้สิทธิฎีกาคำพิพากษาศาลล่างต่อศาลฎีกาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คดีดังกล่าวได้เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกาแล้ว เพียงแต่ให้ดุลพินิจแก่ศาลฎีกาในการเลือกว่าจะพิจารณาคดีตามขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีปกติและวินิจฉัยในรูปแบบคำพิพากษา หรือพิจารณาโดยใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาแล้วออกคำสั่งไม่รับคดี และไม่ว่าจะพิจารณาในทางใด มาตรฐานในการตรวจสอบคดีก็ไม่ต่างกัน ดังนั้น บทบาทของศาลฎีกาในลักษณะนี้จึงยังคงบทบาทการตรวจสอบข้อผิดพลาดของศาลล่าง (Error-correcting Role) ไม่ใช่บทบาทการวางบรรทัดฐานทางกฎหมายแก่สังคม (Policymaking Role) ดังเช่นในประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต ซึ่งศาลสูงมีอำนาจในการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาได้เอง

(2) การแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา

ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาเป็นปัญหาสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากความล่าช้าคือความยุติธรรม (Justice Delayed is Justice Denied) ซึ่งการกำหนดขั้นตอนแห่งการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามคำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เป็นไปเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการยกวางและการตรวจคำสั่งไม่รับคดี แต่จากสถิติคดีอาญาที่เสร็จไปจากศาลฎีกา ตั้งแต่ พ.ศ.

2551 ถึง 2553 พบว่าคดีอาญาเสร็จไปโดยมีอัตราเพิ่มขึ้นและลดลงอย่างไม่คงที่ อีกทั้งคดีที่เสร็จไปโดยระบบการปฏิเสหคดีอาญามีสัดส่วนเพียงหนึ่งในสี่ของคดีที่เสร็จไปจากศาลฎีกาทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนคดีที่เสร็จไปมากหรือน้อยเป็นผลจากการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกามากกว่าการใช้ระบบปฏิเสหคดี ดังนั้น ระบบการปฏิเสหคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ยังไม่สัมฤทธิ์ผลในการช่วยลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลฎีกาได้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต อันมีสถิติคดีที่เสร็จไปจากศาลสูงสุดแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเยอรมนีประมาณร้อยละ 70 – 80 ของคดีทั้งหมด

นอกจากนี้ ระบบการปฏิเสหคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกานั้นได้ก่อให้เกิดปัญหาและข้อขัดข้องต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา 3 กรณี คือ ประการแรก คู่ความขาดความเข้าใจในระบบการปฏิเสหคดีอาญาอันเนื่องมาจากการที่คู่ความไม่ทราบเหตุผลประกอบกรพิจารณาคดี ทำให้คู่ความโดยเฉพาะฝ่ายที่แพ้คดียังคงข้องใจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ก่อให้เกิดทัศนคติในแง่ลบต่อศาลฎีกาและองค์กรอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประการที่สอง ระบบการปฏิเสหคดีอาญาดังกล่าวยังไม่คุ้มครองสิทธิของคู่ความในการทราบเหตุผลของการพิจารณาคดี ดังที่ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการทราบเหตุผลประกอบคำสั่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (2) และประการที่สาม ผู้พิพากษาศาลฎีกามีทัศนคติต่อระบบการปฏิเสหคดีอาญาแตกต่างกัน ซึ่งผู้พิพากษาศาลฎีกาฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้ระบบดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะใช้การพิจารณาพิพากษาคดีตามชั้นตอนปกติแม้ว่าคดีดังกล่าวจะเข้าหลักเกณฑ์การปฏิเสหคดีก็ตาม ทำให้เกิดความไม่เป็นเอกภาพของรูปแบบการพิจารณาคดี อันส่งผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากการเปรียบเทียบผลดีและผลเสียของระบบการปฏิเสหคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกาข้างต้น นำมาซึ่งข้อสรุปว่า แนวคิดในการนำระบบการปฏิเสหคดีอาญามาใช้ในประเทศไทยเป็นพัฒนาการของกฎหมายประการหนึ่ง ซึ่งมุ่งให้ศาลฎีกามีอำนาจใช้ดุลพินิจไม่รับพิจารณาคดีที่ศาลล่างวินิจฉัยมาโดยชอบ หรือคดีที่เคยมีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้แล้ว แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดในการร่างกฎหมายทำให้บทบัญญัติดังกล่าวยังคงลักษณะแห่งการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ ไม่อาจเปลี่ยนแปลงเป็นระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตอย่างเต็มรูปแบบได้ จากการวิจัยพบว่าการใช้ระบบการปฏิเสหคดีอาญา มีผลดีในแง่ความคล่องตัวและความสะดวกของการปฏิบัติงานในศาลฎีกา แต่ก็มีได้ช่วยลดปริมาณคดีค้างพิจารณาเท่าที่ควร และก่อให้เกิดผลเสียต่อคู่ความและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ อีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองต่อเจตนารมณ์การบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

ไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ได้ ดังนั้น การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาจึงไม่เหมาะสมที่จะใช้การคัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษา และแก้ไขปัญหาดังกล่าวของศาลฎีกา

รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้ในศาลฎีกาตามทัศนะของผู้เขียน คือ การใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตอย่างเต็มรูปแบบ โดยกำหนดให้คดีอาญาเป็นที่สุดในศาลอุทธรณ์ ยกเว้นกรณีศาลฎีกามีคำสั่งรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาโดยคู่ความยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาต่อศาลฎีกา ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะทำให้ศาลฎีกามีอำนาจในการคัดกรองคดีเข้าสู่การพิจารณาได้เอง และขจัดปัญหาในเรื่องความเข้าใจของคุณความในการที่ศาลฎีกาไม่ให้เหตุผลประกอบการไม่รับคดี เนื่องจากบทกฎหมายได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าศาลฎีกาจะเลือกรับพิจารณาเฉพาะคดีที่ศาลเห็นสมควรพิจารณาพิพากษาเท่านั้น ไม่ใช่สิทธิของคุณความที่จะฎีกาคดีของตนต่อศาลฎีกาได้เหมือนก่อน อีกทั้งมีแนวโน้มที่จะช่วยให้คดีอาญาเสร็จไปจากศาลฎีกาอย่างรวดเร็วขึ้น ในทำนองเดียวกับสถิติคดีของประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต

ในปัจจุบันมีการนำระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตมาใช้กับคดีบางประเภท ได้แก่ คดีล้มละลาย คดีผู้บริโภค และคดียาเสพติด ซึ่งมีรูปแบบมาจากระบบการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกา ในส่วนของคดีล้มละลายนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 กำหนดห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายในคดีแพ่ง โดยมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้บางประการ⁶⁴ คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ดังกล่าว คู่ความอาจยื่นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาได้⁶⁵ ตามที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 และหากคดีนั้นไม่ต้องห้ามในการอุทธรณ์ แต่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาตามที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยข้ออุทธรณ์ในคดี

⁶⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 24

⁶⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 24 คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาไปพร้อมกับอุทธรณ์ก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ เมื่อศาลล้มละลายตรวจอุทธรณ์แล้วเห็นว่าเป็นอุทธรณ์ที่ต้องห้ามก็ให้ส่งอุทธรณ์และคำขอดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณา แต่ถ้าศาลล้มละลายเห็นว่าการอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ต้องห้ามก็ให้คำสั่งรับอุทธรณ์นั้นไว้ดำเนินการต่อไป

ล้มละลายที่ไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา พ.ศ. 2547 ศาลฎีกาจะยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสียก็ได้⁶⁶

คดีผู้บริโภคมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 กำหนดให้คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภค หรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมีคำสั่งหรือคำพิพากษาแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมายได้⁶⁷ แต่ศาลฎีกาอาจพิจารณานุญาตให้ฎีกาได้เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะ หรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย⁶⁸ ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้องขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาเป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา⁶⁹ ในที่นี้คือ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ส่วนคดียาเสพติดเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 กำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด⁷⁰ แต่คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาเพื่อ

⁶⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 มาตรา 26 วรรคห้า คดีที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 24 แต่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อที่อุทธรณ์นั้นไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาจะยกอุทธรณ์ดังกล่าวเสียได้

⁶⁷ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 51 คดีที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภคมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณานุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทในชั้นฎีกาเกินสองแสนบาทหรือในปัญหาข้อกฎหมายภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีผู้บริโภคหรือศาลอุทธรณ์ภาคแผนกคดีผู้บริโภค

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้คู่ความยื่นฎีกาไปพร้อมกับคำร้องนั้นด้วย โดยยื่นต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องพร้อมฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกาเพื่อพิจารณาโดยเร็ว

⁶⁸ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 52

⁶⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 53

⁷⁰ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 18 ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยมิชักช้าและภายใต้บทบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 16 และมาตรา 19 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการกระทำกรรมอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดคู่ความอาจฎีกาได้ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยได้ ตามหลักเกณฑ์ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ การพิจารณา และมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2551 ซึ่งศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย แต่คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์⁷¹

จากบทบัญญัติแห่งการฎีกาคดีล้มละลาย คดีผู้วิกลจริต และคดียาเสพติดข้างต้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาของไทยได้มีการนำแนวคิดของระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาตเข้ามาใช้ด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นก้าวแรกแห่งพัฒนาการของระบบกฎหมายอันมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจาก “ระบบสิทธิ” กลายเป็น “ระบบอนุญาต” ซึ่งควรนำมาเป็นรูปแบบในการแก้ไขปรับปรุงระบบการอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญาปกติต่อไป

⁷¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 19 ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา 18 วรรคหนึ่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้

เมื่อมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย

คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ ตลอดจนการพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้ ในระเบียบดังกล่าวอย่างน้อยต้องระบุเงื่อนไขของเวลาของการสั่งไม่อนุญาตที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อการปฏิบัติตามมาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ระเบียบตามวรรคสี่ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

“การอุทธรณ์ฎีกา” (Appeal) เป็นกระบวนการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลรูปแบบหนึ่ง ซึ่งหมายถึง การร้องขอให้ศาลที่มีลำดับชั้นสูงกว่าตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาศาลล่าง ในเชิงประวัติศาสตร์ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับอิทธิพลความคิดการอุทธรณ์ฎีกามาจากรูปแบบการอุทธรณ์ฎีกาของระบบกฎหมายซีวิลลอว์และกฎหมายศาสนาในช่วงศตวรรษที่ 17 โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบของคำร้องขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดจากกระบวนการพิจารณา (Writ of Error) ที่ได้รับการพัฒนามาจนกลายเป็นระบบการอุทธรณ์ฎีกาในปัจจุบัน ส่วนในประเทศไทย แนวคิดการฎีกามาจากการที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายเรื่องราวต่อพระมหากษัตริย์เพื่อให้ทรงใช้พระราชอำนาจในการพระราชทานความยุติธรรม ความแตกต่างแห่งแนวคิดของการอุทธรณ์ฎีกาดังกล่าวนำมาซึ่งการแตกต่างในการเลือกใช้ทฤษฎีการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงสุด กล่าวคือ ประเทศที่มีแนวคิดที่ควรคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการอุทธรณ์ฎีกาอย่างกว้างขวาง เช่น ประเทศไทย ประเทศอินเดีย และปากีสถาน เป็นต้น จะเลือกใช้ทฤษฎีระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีในแง่ของการได้รับการอำนวยความสะดวกจากสามชั้นศาล แต่ระบบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาคดีความจำนวนมากค้างพิจารณาในศาลสูง ส่วนประเทศที่มีแนวคิดว่าการอุทธรณ์ฎีกาในชั้นสองหรือการฎีกาจะกระทำได้เฉพาะบางกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น เช่น การอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ เป็นต้น เนื่องจากคู่ความได้รับการคุ้มครองสิทธิการอุทธรณ์ฎีกาอย่างเพียงพอจากการอุทธรณ์ฎีกาในครั้งแรกแล้ว ประเทศเหล่านี้จะเลือกใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น การอุทธรณ์ฎีกามีความสำคัญต่อคู่ความในแง่ที่ทำให้คำพิพากษาได้รับการตรวจสอบข้อผิดพลาดที่อาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการปรับใช้ข้อกฎหมายกับข้อเท็จจริง และมีความสำคัญต่อสังคมโดยการทำให้เกิดพัฒนาการของหลักกฎหมาย ทำให้การใช้กฎหมายเป็นไปในทางเดียวกัน และตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จากการที่ประเทศไทยใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบสิทธิ ทำให้เกิดปัญหาคดีความค้างพิจารณาในศาล อันเนื่องมาจากทัศนคติของคู่ความที่ประสงค์ให้ตนได้รับการพิจารณา

พิพากษาคดีจากทั้งสามชั้นศาล จึงมีแนวความคิดที่จะให้อำนาจศาลฎีกาในการตรวจสอบคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาว่าคดีดังกล่าวควรได้รับการวินิจฉัยหรือไม่ โดยการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 242(1) โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2499 แต่อำนาจการปฏิเสธคดีดังกล่าวกำหนดเฉพาะคดีที่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ไม่รวมถึงคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อเท็จจริง และศาลชั้นต้นซึ่งเป็นผู้รับอุทธรณ์หรือฎีกาไม่มีอำนาจวินิจฉัยในชั้นตรวจอุทธรณ์หรือฎีกาว่าปัญหาข้อกฎหมายที่อุทธรณ์หรือฎีกาเป็นสาระแห่งคดีหรือไม่ ต่อมา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2518 กำหนดให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยว่าข้อกฎหมายใดไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยอยู่ในขั้นตอนแห่งการตรวจรับฎีกา อำนาจในการพิจารณาและออกคำสั่งจึงมิใช่อำนาจของศาลฎีกาดังเช่นในกรณีการยกฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีตามมาตรา 242 (1) เดิม จากนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 ถูกแก้ไขเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่งโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นการเพิ่มอำนาจศาลฎีกาในการใช้ดุลพินิจพิจารณาว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อุทธรณ์หรือฎีกาเป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกาหรือไม่ และในการนี้ ศาลฎีกาได้ออกระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 249 วรรคหนึ่ง กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติงานตามบทบัญญัติดังกล่าว จากการวิจัยพบว่า ศาลฎีกาใช้ระบบการไม่รับวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่เป็นสาระแก่คดีแต่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยเฉพาะกับคดีแพ่ง ไม่นำไปใช้กับคดีอาญาด้วย และปรากฏตามสถิติคดีว่า ปริมาณคดีแพ่งที่เสร็จไปโดยใช้ระบบดังกล่าวมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคดีแพ่งที่เสร็จไปจากศาลฎีกาทั้งหมด จึงยังไม่บรรลุเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มุ่งหมายให้คดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาได้รับการพิจารณาพิพากษาเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว

ในต่างประเทศที่ใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาติ ศาลสูงสุดมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษา ซึ่งมักเป็นคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญหรือยังไม่มีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุดในเรื่องนั้นมาก่อน จากการวิจัยได้ศึกษาระบบการเลือกรับคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาทั้งในศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ (Supreme Court of the United States) และศาลสูงสุด

แห่งมลรัฐอิลลินอยส์ (The Supreme Court of Illinois) ต่างใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต โดยกำหนดหลักเกณฑ์แห่งการการเลือกรับคดีไว้ในระเบียบของศาลสูงสุด ซึ่งจะต้องเป็นคดีที่มีประเด็นปัญหาข้อกฎหมายสำคัญ หรือคดีที่ศาลล่างวินิจฉัยขัดกับแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลสูงสุด หรือเป็นคดีลักษณะอื่นที่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลสูงสุด คู่ความที่ประสงค์จะอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงสุดจักต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดรับพิจารณา (Writ of Certiorari ในศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ และ Petition for Leave to Appeal ในศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์) สำหรับประเทศเยอรมนี ได้กำหนดหลักเกณฑ์แห่งการเลือกรับคดีอาญาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าจะต้องเป็นคดีที่คำพิพากษาของศาลชั้นต่อกฎหมาย หากฎีกาที่ยื่นมาไม่มีเหตุดังกล่าว ศาลยุติธรรมสูงสุดแห่งสหพันธ์ (The Federal Court of Justice of Germany) มีอำนาจฎีกาโดยไม่มีการพิจารณาใด่ส่วน ซึ่งถือว่าการปฏิเสธไม่รับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ส่วนในประเทศญี่ปุ่น การฎีกาคดีอาญาต่อศาลสูงสุดแห่งญี่ปุ่น (The Supreme Court of Japan) ต้องมีเหตุแห่งการฎีกาตามที่บัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ คำพิพากษาศาลล่างขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือคำพิพากษาศาลล่างขัดต่อแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาศาลสูงสุด หากคดีนั้นไม่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย ศาลสูงสุดมีอำนาจพิพากษายกฎีกาโดยตัดสิทธิการฟ้องคดีใหม่ ซึ่งเป็นการปฏิเสธไม่รับพิจารณาคดี นอกจากนี้ ในกรณีที่ฎีกาไม่มีเหตุแห่งการฎีกาตามกฎหมาย คู่ความอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดรับคดีไว้พิจารณาพิพากษา (Petition for Acceptance of Final Appeal) แทนการฎีกาตามกรณีปกติ และศาลสูงสุดอาจมีดุลพินิจรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้

เพื่อให้ศาลฎีกาของประเทศไทยมีอำนาจใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาดังเช่นในต่างประเทศ จึงมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ให้อำนาจแก่ศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ โดยมุ่งให้ศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาคดีสำคัญและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา แต่ระบบดังกล่าวไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากแบบสิทธิเป็นแบบอนุญาต เนื่องจากคู่ความยังคงมีสิทธิในการฎีกาคดีอาญาตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดิมทุกประการ นอกจากนี้ การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาดังกล่าวมีผลดีในแง่ความคล่องตัวและความสะดวกของการปฏิบัติงานในศาลฎีกา แต่ก็มิได้ช่วยลดปริมาณคดีค้างพิจารณาเท่าที่ควร และก่อให้เกิดผลเสียต่อคู่ความและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลายประการ อีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองต่อเจตนารมณ์การบัญญัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ได้ ดังนั้น การใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาจึงไม่เหมาะสมที่จะใช้การคัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษาและแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาของศาลฎีกา

5.2 ข้อเสนอแนะ

การกำหนดระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาในศาลฎีกา ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ยังไม่อาจเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาตได้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาให้เป็นแบบอนุญาตอย่างเต็มรูปแบบ ดังต่อไปนี้

(1) แก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 219 วรรคสอง ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด”

อีกทั้ง แก้ไขบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23 ซึ่งมีใจความในทำนองเดียวกันว่า

“มาตรา 23 ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

บทบัญญัติที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจะต้องให้ศาลฎีกามีอำนาจใช้ดุลพินิจเลือกรับพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือ

ศาลอุทธรณ์ภาค ตามที่เห็นสมควร โดยกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเลือกรับพิจารณาพิพากษาคดีในระบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งรูปแบบของการฎีกาในลักษณะนี้เป็นไปในการทำงานเกี่ยวกับการอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงสุดแห่งสหรัฐ และศาลสูงสุดแห่งมลรัฐอิลลินอยส์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

(2) แก้ไขบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 ที่บัญญัติเกี่ยวกับการฎีกาในคดีอาญาว่า

“มาตรา 216 ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 217 ถึง 221 คู่ความมีอำนาจฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ฎีกาฟัง

ฎีกานั้น ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้น และให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 200 และ 201 มาบังคับโดยอนุโลม”

บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ควรมีการกำหนดให้เป็นไปในลักษณะเดียวกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 18¹ และ มาตรา 19² โดย

¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 18 ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยมิชักช้า และภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 16 และมาตรา 19 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการกระทำกรรมอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดคู่ความอาจฎีกาได้ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2550 มาตรา 19 ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา 18 วรรคหนึ่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้

เมื่อมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย

คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ ตลอดจนการพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้ ในระบียบดังกล่าวอย่างน้อยต้องระบุเงื่อนไขเวลาของการสั่งไม่อนุญาตที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อการปฏิบัติตามมาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ระเบียบตามวรรคสี่ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

กำหนดให้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคเป็นที่สุด แต่คู่ความอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัย ภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น ซึ่งศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย ตามที่กำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

นอกจากนี้ ให้ยกเลิกบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 217-220 ซึ่งกำหนดข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาต่อศาลฎีกา เนื่องจากเมื่อมีการแก้ไขบทบัญญัติแห่งมาตรา 216 ให้เป็นไปตามที่เสนอแนะข้างต้นแล้ว การฎีกาต่อศาลฎีกาจะเปลี่ยนไปใช้ระบบการอุทธรณ์ฎีกาแบบอนุญาต ซึ่งทำให้การฎีกาต่อศาลฎีกาถือเป็นข้อยกเว้น จึงไม่ต้องกำหนดข้อจำกัดสิทธิในการฎีกาอีกต่อไป

ยกเลิกหลักเกณฑ์การอนุญาตและรับรองให้ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 เนื่องจากการอนุญาตและรับรองให้ฎีกาเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาความคั่งค้างพิจารณาในศาลฎีกา และเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้พิพากษาศาลล่างและอัยการสูงสุดเป็นผู้กำหนดความสำคัญของคดีเพื่อให้ศาลฎีกาวินิจฉัย จึงควรยกเลิกบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเพื่อให้ศาลฎีกามีอำนาจในการคัดกรองคดีสำคัญเพื่อพิจารณาพิพากษาได้เอง

(3) กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเลือกรับคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในลักษณะเดียวกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 ซึ่งในส่วนของหลักเกณฑ์การเลือกรับคดีจะเป็นไปในทำนองเดียวกับระเบียบที่ประชุมใหญ่ฯ ข้อ 12³ นอกจากนี้ เป็นไปในลักษณะเดียวกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้า

³ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 ข้อ 12 ศาลฎีกามีดุลพินิจที่จะพิจารณานุญาตให้อุทธรณ์เมื่อมีเหตุสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และการรับวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวจะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีล้มละลายดำเนินไปอย่างเป็นธรรม

เหตุสมควรที่ศาลฎีกาอาจพิจารณานุญาตให้อุทธรณ์ได้ รวมถึงเหตุดังต่อไปนี้

ก. เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น
ข. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายได้วินิจฉัยข้อกฎหมายสำคัญขัดกับแนวคำวินิจฉัยของศาลอื่น หรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลฎีกา

ค. คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล้มละลายได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกามาก่อน

พนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 4⁴ โดยกำหนดให้ศาลฎีกามีดุลพินิจรับฎีกาไว้พิจารณาพิพากษาเมื่อเห็นว่า

(3.1) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายสำคัญขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น

(3.2) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายสำคัญขัดกับแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

(3.3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายสำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกามาก่อน

(3.4) มีเหตุอื่นใดที่สมควรรับฎีกาไว้พิจารณาพิพากษาในประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย

นอกจากนี้ ในส่วนของการยื่นคำร้องขอให้ศาลฎีการับพิจารณาคดี ควรกำหนดรูปแบบของคำร้องในลักษณะเดียวกับคำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์ ตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 ข้อ 5⁵ และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้า

⁴ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 40 การพิจารณาคำร้องขอให้พิจารณานุญาตฎีกาตามข้อ 38 ศาลฎีกามีดุลพินิจที่จะพิจารณานุญาตให้ฎีกาเมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาซึ่งเกี่ยวพันกับประโยชน์สาธารณะหรือเป็นปัญหาสำคัญอื่นที่ศาลฎีกาเห็นสมควรวินิจฉัย

ปัญหาสำคัญตามวรรคหนึ่ง เช่น

(1) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น

(2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกัน หรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา

(3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน

⁵ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547 ข้อ 5 คำร้องเพื่อขออนุญาตอุทธรณ์จะต้องประกอบด้วย

(1) ปัญหาที่ขออนุญาตอุทธรณ์ จะต้องแสดงโดยแจ้งและกะทัดรัด

(2) เหตุที่ศาลฎีกาควรรับอุทธรณ์ของคุณความที่ยื่นคำร้องไว้พิจารณา

พนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 38⁶ กล่าวคือ คู่ความจะต้องระบุประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่ขอให้ศาลฎีการับพิจารณาคดี และเหตุที่ศาลฎีกาควรรับอุทธรณ์ของคู่ความที่ยื่นคำร้องเพื่อความสะดวกในการพิจารณาใช้ดุลพินิจเลือกรับคดีของศาลฎีกา

เมื่อศาลฎีกาได้มีการพิจารณาคำร้องขอให้ศาลฎีการับพิจารณาคดีแล้วเห็นว่าไม่ควรรับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษา ควรกำหนดในระเบียบที่ประชุมใหญ่ว่า ให้ศาลฎีกาออกคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาโดยไม่ต้องให้เหตุผลประกอบการพิจารณา เพื่อเป็นการลดทอนขั้นตอนแห่งการเรียบเรียงเหตุผล อันก่อให้เกิดเกิดความรวดเร็วในการพิจารณาคำร้องดังกล่าว อีกทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาความข้องใจของคู่ความในการทราบเหตุผลประกอบการพิจารณาคดี ดังที่ปรากฏในการใช้ระบบการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา เนื่องจากตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ที่กำหนดขึ้นใหม่นี้ คู่ความไม่มีสิทธิในการทราบเหตุผลประกอบการพิจารณาคดีอีกต่อไป

(4) ควรบริหารงานภายในของศาลฎีกาเพื่อช่วยส่งเสริมให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะข้างต้น โดยการเพิ่มอัตรากำลังของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาในการพิจารณาตรวจคำร้องขอให้ศาลฎีการับพิจารณาคดี เนื่องจากผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในการพิจารณาประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งสามารถวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่าคดีใดสมควรได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลฎีกา อันเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้พิพากษาศาลฎีกาในการตรวจสอบคำร้องดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคน พ.ศ. 2551 ข้อ 38 การขอให้ศาลฎีกาพิจารณานุญาตให้ฎีกาตามมาตรา 51 ให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลชั้นต้นโดยแสดงถึง

(1) ปัญหาที่ขออนุญาตฎีกาโดยชัดแจ้งและกะทัดรัด

(2) ความเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือความสำคัญของปัญหาที่ทำให้ศาลฎีกาควรอนุญาตให้ฎีกา

ให้ศาลชั้นต้นตรวจคำร้องและฎีกาของผู้ร้อง โดยนำความในข้อ 30 มาใช้บังคับ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 100 ปี ในพระบาทสมเด็จพระ จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. การปฏิรูปกฎหมายและการศาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระปิยะมหาราช. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2511.

คณะกรรมการดำเนินการตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อ ฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณา พิพากษา. คู่มือการปฏิบัติงานยกกว้างคำสั่งศาลฎีกา มาตรา 219 วรรคสอง. 15 กันยายน 2553 (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

คณะกรรมการวิสามัญชั้นที่กเจตนาธรรมณ์ จดหมายเหตุ และตรวจรายงานการประชุม สภาร่าง รัฐธรรมนูญ. เจตนาธรรมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร: สำนักกรรมการ 3 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550.

คณะทำงานติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. การดำเนินงานของศาลฎีกาตาม มาตรา 219 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. 30 กันยายน 2552 (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

คณะทำงานติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. ผลสรุปจากแบบสอบถามการ ติดตามและประเมินผลการพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 219 วรรคสอง ของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กลุ่มผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาล ฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกา และผู้พิพากษาอาวุโสศาลฎีกา. 30 กันยายน 2552 (เอกสารไม่ ตีพิมพ์)

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ นิติธรรม, 2549.

คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่องการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา.

จรัญ ภัคคีธนากุล. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2553.

- จรัญ ภัคดีธนากุล. สรุปคำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จีรัชการพิมพ์, 2551.
- จารุณี สุวรรตาภรณ์. การพระราชทานความเป็นธรรมของพระมหากษัตริย์. ศาลยุติธรรม 3, 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2545): 76.
- ชัยวัฒน์ เวียงธีร์วัฒน์. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานคดีของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546.
- ชาญณรงค์ ปราณจิตรต์ และคณะ. การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา. รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ. 2544.
- ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2527.
- เชิดพันธุ์ วิลาวรรณ. การเร่งรัดการพิจารณาและลดปริมาณคดีในศาลฎีกาโดยการยกวางคำพิพากษาและคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง. งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2551.
- ฐิติมา ภูสาร. ปัญหาการอุทธรณ์ฎีกาแบบระบบสิทธิในคดีแพ่งของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2547.
- ณรงค์ ไชหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544.
- เทพ อิงคสิทธิ์. ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา. สัมภาษณ์, 10 กันยายน 2553.
- ธนวัฒน์ ดิลกวิภาคสกุล. ทนายความประจำบริษัท ดิลลิกี่แอนด์กิบบินส์ จำกัด. สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2554.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 157-245) เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2553.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. ประธานแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา. สัมภาษณ์, 23 กุมภาพันธ์ 2554.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: พลสยาม ฟรินท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2553.

- นฤมล เทียนนาม. การดำเนินงานกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2549.
- นัตติรียา พิรวินิจ. แนวทางการแก้ไขระบบอุทธรณ์ ฎีกาในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550.
- นิกร ทัสสโร. ศาลยุติธรรมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ “บรรพตูลาการศาลฎีกาใกล้เบื้องพระยุคล
บาท”. ศาลยุติธรรมปริทัศน์ 2, 2 (ธันวาคม 2550 – มกราคม 2551): 25,32,34.
- บุญไทย อิศราประทีปรัตน์. การลดปริมาณคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา ศึกษาเฉพาะกรณีตาม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 219 วรรคสอง. งานเอกสาร
วิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2552.
- ปกรณ ยิ่งวรการ. การให้ประชาชนเข้าร่วมการพิจารณาคดีอาญาในกฎหมายญี่ปุ่น. ดูพาน 57,
3 (กันยายน-ธันวาคม 2553): 127,130.
- ประกาศศาลฎีกา เรื่องกำหนดประเภทสำนวนคดีพิเศษและสำนวนคดีจัดการพิเศษ (ฉบับที่ 3) ลง
วันที่ 19 พฤษภาคม 2548.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.
- ประมวลกฎหมายอาญา
- พศวีจรรย์ กนกนาก. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างศาลยุติธรรมของประเทศไทยในการอุทธรณ์และ
ฎีกา. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง. 2548.
- พระธรรมนูญศาลยุติธรรม.
- พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540.
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542.
- พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความเสียแพ่ง พ.ศ. 2550.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. ห้ามอุทธรณ์ข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดี [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://elib.coj.go.th/Article/data/d23_3_4.pdf [2553, สิงหาคม 16]
- ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 3. กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2551.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553.
- มนตรี ยอดปัญญา. รองประธานศาลฎีกา. สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2554.

- มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิทยุชน, 2552.
- มานิตย์ จุมปา. คำอธิบายกฎหมายข้อมูลข่าวสารของทางราชการ. กรุงเทพมหานคร: นิตินธรรม, 2542.
- มาร์ค โยฮาเล็ม. ชีวิตนิติกรประจำตัวผู้พิพากษาศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกา. แปลโดย สำนัก ประธานศาลฎีกา. วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์ 2 (เมษายน – พฤษภาคม 2554): 111.
- ยงยุทธ มหินทรกุล. การให้เหตุผลในคำพิพากษาคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2538.
- ยุติธรรม, กระทรวง. 100 ปีกระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม, 2535.
- ยุติธรรม, กระทรวง. ประวัติกระทรวงยุติธรรม [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.moj.go.th/th/about/index.php> [2554, มกราคม 5]
- ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยข้ออุทธรณ์ในคดีล้มละลายที่ไม่สมควรได้รับการวินิจฉัยจาก ศาลฎีกา พ.ศ. 2547.
- ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการขออนุญาตอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2547.
- ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551.
- ระเบียบศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคหนึ่ง.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2546.
- แรงธรณ ปริพนธ์พจนพิสุทธิ. แนวทางการลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาในศาลสูง: ศึกษาเฉพาะ กรณีศาลฎีกา. งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงาน ศาลยุติธรรม. 2549.
- วิรัช ชินวินิจกุล. บทบาทผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกากับการบริหารจัดการคดีในศาลฎีกา. งาน เอกสารวิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2552.
- วิรัช ชินวินิจกุล. รัฐธรรมนูญกับการแก้ไขปัญหาคดีค้างพิจารณาในศาลฎีกา. กระบวนกร ยุติธรรม 3, 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2553): 11.

ศาลฎีกา. อำนาจหน้าที่ศาลฎีกา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.supremecourt.or.th/webportal/supremecourt/content.php?content=component/content/view.php&id=61> [2553, สิงหาคม 5]

ศิริชัย วัฒนโยธิน. ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2554.

สถานทูตเยอรมนี. รัฐต่างๆ ในเยอรมนี [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.bangkok.diplo.de/Vertretung/bangkok/th/01/Bundeslaender/_Bundeslaender.html [2553, สิงหาคม 5]

สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น. สำรวจญี่ปุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น, 2551.

สบโชค สุขารมณ. ประวัติศาสตร์ศาลฎีกา. ตุลพาทน 29 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2525): 35-36.

สมชัย ทีฆาอุตมากร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา. กรุงเทพมหานคร: พลสยาม พรินท์ติ้ง (ประเทศไทย), 2552.

สุทีป บุญนวล. เจ้าของสำนักงานทนายความ สุทีป บุญนวล และเพื่อน. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2554.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง: ด้วบทคำอธิบาย และเอกสารอ้างอิง. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551.

สำนักงานศาลยุติธรรม. คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ เล่ม 5 ส่วนการปฏิบัติงานในศาลฎีกา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2549.

สำนักงานศาลยุติธรรม. แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม, 2552, หน้า 18.

แสง บุญเฉลิมวิภาส. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2551, หน้า 62-63.

องอาจ ใจจนสุพจน์. กระบวนการชี้ขาดข้อฎีกาที่ไม่ควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลฎีกา. งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลเสนอต่อวิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2549.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา: ระบบการพิจารณาแบบไบบ์เฟอร์เมอ์น. วารสารนิติศาสตร์ 10 (ธันวาคม 2525): 91.

อรรถนิติ ดิษฐยอำนาจ. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3. ใน รวมคำบรรยายภาค 2 สมัยที่ 62 เล่ม 7, 55. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2552.

อิสริย์ แจ่มจันทร์พงษ์. อำนาจศาลฎีกาในการปฏิเสธคดีอาญาซึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2552.

ภาษาอังกฤษ

Basic Law for the Federal Republic of Germany.

Baum, L. The Supreme Court. 3rd ed. Washington, D.C.: Congressional Quarterly, 1989.

Bickel, A. M. The Supreme Court, 1960 Term-Foreward: The Passive Virtues. Harvard Law Review 75 (1961): 40.

Bilder, M. S. The Origin of the Appeal in America. Hastings Law Journal 48 (July 1997): 913-951.

Black's Law Dictionary (9th ed. 2009).

Bureau of International Information Programs. Outline of the U.S. Legal System. Washington, D.C.: The United States Department of States, 2004.

Bureau of Justice Statistics. State Court Organization, 1987-2004. Washington, D.C.: Bureau of Justice Statistics, 2007.

Burr, C. B. Appellate Review as a Means of Controlling Criminal Sentencing Discretion – A Workable Alternative?. University of Pittsburgh Law Review 33 (1971): 1-2.

Calhoun, R. K. Waiver of the Right to Appeal. Hastings Constitutional Law Quarterly 23 (Fall 1995).

Carrington, P. D., et al. Justice on Appeal in Criminal Cases: A Twentieth-Century Perspective. Marquette Law Review (1976): 2-3.

Clark, T. C. ABA Minimum Standards for Criminal Justice – A Student Symposium. Louisiana Law Review 33 (1973): 561.

Code of Civil Procedure of Japan.

Council of Europe. Court System in Germany [Online]. Available from: <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/profiles/CourtSystemGermany.pdf> [2010, November 1]

Court Act of Japan.

- Court Statistics Projects. State Court Caseload Statistics, 2006. Virginia: National Center for State Courts, 2007.
- Cowell, J. The Interpreter or Booke Containing the Signification of Words 4th ed. New Jersey: Law Book Exchange, 2006.
- Criminal Procedure Code of Germany.
- Dalton, H. L. Taking the Right to Appeal (More or Less) Seriously. Yale Law Journal 62 (1985): 98.
- Dean, M. Japanese Legal System. 2nd ed. London: Cavendish Publishing, 2002.
- Findley, K. A. Innocent Protection in the Appellate Process. Marquette Law Review (2009): 2.
- Fisher, H. D. The German Legal System and Legal Language. 4th ed. London: Taylor & Francis, 2008.
- Foster, N. G. German Law and Legal System. 3rd ed. London: Blackstone, 1993.
- Foster, N. G., and Sule, S. German Legal System & Laws. 3rd ed. Wiltshire: Antony Rowe Limited, 2002.
- Glick, H. R. Courts, Politics and Justice. New York: McGraw-Hill, 1983.
- Gibbens, R. D. Appellate Review of Findings of Fact. Advocates Quarterly 13 (1991-1992): 445.
- Griffin, L. The Correction of Wrongful Convictions : A Comparative Perspective. American University International Law Review 16 (2001): 1241-1242.
- Hellman, A. D. Error Correction, Lawmaking, and the Supreme Court's Exercise of Discretionary Review. University of Pittsburgh Law Review 44 (1983): 850-853.
- Hornstein, A. D. Appellate Advocacy. Minnesota: West Publishing, 1984.
- Howard, J. W., Jr. Litigation Flow in Three United States Courts of Appeals. Law and Society Review 8 (1973): 39-41.
- Illinois Courts. About the Courts in Illinois [Online]. Available from: <http://www.state.il.us/Court/General/CourtsInIL.asp> [2010, December 19]
- Illinois Courts. Illinois Circuit Court General Information [Online]. Available from: <http://www.state.il.us/Court/General/CourtsInIL.asp> [2010, December 19]

- Illinois Courts. Illinois Appellate Court General Information [Online]. Available from: <http://www.state.il.us/court/AppellateCourt/AppGenInfoDefault.asp> [2010, December 19]
- Illinois Supreme Court Rules.
- International Institute for the Unification of Private Law. The German Judicial System [Online]. Available from: <http://www.unidroit.info/mm/TheGermanJudicialSystem.pdf> [2010, November 9]
- Jochner, M. M. An Overview of Illinois Supreme Court Practice. Illinois: Appellate Lawyers Association of Illinois, 2009.
- Jolowicz, H. F., and Nicholas, B. History Introduction to the Study of Roman Law. 3rd ed. London: Cambridge University Press, 1972.
- Kadish, S. H. Legal Norm & Discretion in the Police & Sentencing Process. Harvard Law Review 75 (1962): 904-905.
- Kopecky, F., and Harris, M. S. Understanding the Illinois Constitution. Illinois: Illinois Bar Foundation, 2001.
- Moschzisker, R. V. Res Judicata. Yale Law Journal 38 (January 1929): 299-301.
- Neubauer, D. W. America's Courts and the Criminal Justice System. 8th ed. California: Thomson Wadsworth, 2005.
- Neubauer D. W., and Meinhold, S. S. Judicial Process: Law, Courts, and Politics in the United States. 4th ed. California: Thomson Wadsworth, 2007.
- Orfield, L. B. Scope of Appeal in Criminal Cases. University of Pennsylvania Law Review (May 1936): 835.
- Organisation of the Courts Act of Germany.
- Paddock, L. Facts about the Supreme Court of the United States. New York: H.W. Wilson, 1986.
- Posner, R. A. The Federal Courts: Crisis and Reform. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1985.
- Reimann, M., and Zekoll, J. Introduction to German Law. 2nd ed. London: Kluwer Law International, 2005.

- Rossman, D. Were There No Appeal: The History of Review in American Criminal Courts. Journal of Criminal Law and Criminology 81 (1990): 518-519.
- Rules of the Supreme Court of the United States.
- Scott, A. W. Collateral Estoppel by Judgment. Harvard Law Review LVI, 1 (September 1942): 7.
- Supreme Court of Japan. Justice in Japan. Tokyo: Supreme Court of Japan, 2009.
- Supreme Court of Japan. Outline of Criminal Justice in Japan [Online]. Available from: http://www.courts.go.jp/english/proceedings/criminal_justice.html [2011, January 26]
- The Constitution of Japan.
- The Constitution of the State of Illinois.
- The Constitution of the United States.
- The Federal Judicial Center. Federal Courts and What They Do. Washington, D.C.: The Federal Judicial Center, 2006.
- The Federal Court of Justice. The Federal Court of Justice. Karlsruhe: The Federal Court of Justice, 2010.
- The Federal Court of Justice. The Tasks of the Federal Court of Justice [Online]. Available from: http://www.bundesgerichtshof.de/cIn_136/EN/FCoJ/TaskOrganisation/taskOrganisation_node.html [2010, November 1]
- The Illinois Courts. Annual Report of the Illinois Courts – Statistical Summary 2001. Illinois: the Illinois Courts, 2001.
- The Illinois Courts. Annual Report of the Illinois Courts – Statistical Summary 2004. Illinois: the Illinois Courts, 2004.
- The Illinois Courts. Annual Report of the Illinois Courts – Statistical Summary 2009. Illinois: the Illinois Courts, 2009.
- The United States Courts. Federal Courts [Online]. Available from: <http://www.uscourts.gov/FederalCourts.aspx> [2010, November 1]
- United States Courts. Judicial Business of the U.S. Courts [Online]. Available from: <http://www.uscourts.gov/Statistics/JudicialBusiness.aspx> [2010, December 10]

United States Courts. Understanding Federal and State Courts [Online]. Available from:
<http://www.uscourts.gov/EducationalResources/FederalCourtBasics/CourtStructure/UnderstandingFederalAndStateCourts.aspx> [2010, December 21]

U.S. Congress. Our American Government. Washington: U.S. Government Printing Office, 2003.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

มาตรา 219 วรรคสอง

.....

มาตรา 219 วรรคสอง ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

มาตรา 23

.....

มาตรา 23 ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้เสนอต่อศาลฎีกาได้โดยตรง และคดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามที่กฎหมายบัญญัติ เว้นแต่กรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกามีอำนาจไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค

ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551

.....

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 219 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรา 23 วรรคหนึ่ง ของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ออกระเบียบว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ.2551”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 คดีที่อุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ หากศาลฎีกาเห็นว่าข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ให้ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาพิพากษาได้

ข้อ 4 ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา หมายถึงข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

(1) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่ง

1.1 เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้วและยังไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยเดิม

1.2 เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.3 เป็นข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.4 เป็นข้อกำหนดที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกา ก็ไม่เป็นเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(2) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่ง

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(3) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา และอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(4) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ข้อ 5 ให้จัดองค์คณะผู้พิพากษาตามที่ประธานศาลฎีกาเห็นสมควรเป็นผู้พิจารณาว่าข้อกำหนดหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามระเบียบนี้

ข้อ 6 คำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาตามระเบียบนี้ให้เสนอต่อรองประธานศาลฎีกาซึ่งประธานศาลฎีกามอบหมายเป็นผู้พิจารณาสั่งออก

ข้อ 7 ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกคำสั่งและแบบพิมพ์ต่างๆ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2551

- ลงชื่อ -

วิรัช ลิ้มวิชัย

ประธานศาลฎีกา

ภาคผนวก ง

คำสั่งศาลฎีกาที่ 22/2551 เรื่อง การไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่ อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา

.....

ด้วยระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 กำหนดให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกคำสั่งและแบบพิมพ์ต่างๆ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปตามระเบียบประธานศาลฎีกา จึงให้ออกคำสั่งดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในคำสั่งนี้

“ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา” หมายถึง ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดีซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาไว้พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551

“ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา” หมายความว่า ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาในแผนกหรือผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

ข้อ 2 ให้จัดตั้งส่วนงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาเป็นการภายใน โดยให้มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 ตรวจสอบคัดแยกสำนวนคดีที่ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

2.2 ดำเนินการเกี่ยวกับการสรุปย่อประเด็นปัญหาตามอุทธรณ์หรือฎีกาการทำความเข้าใจพร้อมแนบข้อกฎหมายและแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ตลอดจนการร่างคำสั่งไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษาและจัดพิมพ์

2.3 จัดทำใบเสนอจ่ายสำนวน (ปลิว) พร้อมร่างคำสั่งและเอกสารที่เกี่ยวข้องให้แก่เลขานุการศาลฎีกาเพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวน

2.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ 3 คดีทุกประเภทที่อุทธรณ์หรือฎีกามาถึงศาลฎีกา เมื่องานรับฟ้องได้รับอุทธรณ์หรือฎีกาและลงสารบบรับฟ้องแล้ว ให้รีบส่งสำนวนคดีไปยังงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาโดยเร็ว

ข้อ 4 ข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่ใช่สาระอันควรแก่การพิจารณาหมายถึงข้ออุทธรณ์หรือฎีกาที่ศาลฎีกาไม่พึงรับไว้พิจารณาพิพากษา เนื่องจากไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของศาลล่าง และให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

(1) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่ง

1.1 เคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้วและยังไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

1.2 เป็นข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.3 เป็นข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

1.4 เป็นข้อกฎหมายที่แม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกาก็ไม่เป็นที่เหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(2) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่ง

2.1 ศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

2.2 มีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลยพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(3) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา และอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

(4) เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง

ข้อ 5 ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่ตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกาจัดให้มีการตรวจและคัดแยกสำนวนโดยยึดหลักเกณฑ์ตามข้อ 4

หากเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ก็ให้ทำบันทึกความเห็นตามแบบแนบท้าย และยกวางคำสั่งไม่รับคดีเพื่อเสนอประธานศาลฎีกาจ่ายสำนวนแก่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีชำนาญพิเศษที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาแล้วแต่กรณีต่อไป

การดำเนินการตามวรรคสอง ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบวันทำการนับแต่ได้รับสำนวนคดีจากงานตรวจพิจารณาอุทธรณ์ฎีกา

ในกรณีที่เห็นว่าอุทธรณ์หรือฎีกาคดีใดสมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา และคดีนั้นเข้าหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่ยกเว้นคำพิพากษาศาลฎีกาโดยผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ตามคำสั่งศาลฎีกาที่ 60/2550 ให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาผู้นั้นดำเนินการยกเว้นคำพิพากษา ตามคำสั่งดังกล่าว แต่หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามคำสั่งดังกล่าว ให้ส่งสำนวนคดีเหล่านั้นคืนงานรับฟ้องเพื่อดำเนินการต่อไปเช่นเดียวกับคดีปกติ

ข้อ 6 เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีชำนาญพิเศษที่ได้รับมอบหมายจากประธานศาลฎีกาได้รับสำนวนและบันทึกความเห็นของผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาพร้อมกับร่างคำสั่งไม่รับคดีตามข้อ 5 แล้ว ให้ประชุมปรึกษาคดีออกความเห็นโดยให้พิจารณาดำเนินการดังนี้

(1) ถ้าเห็นว่าเป็นคดีที่ไม่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจและลงลายมือชื่อในร่างคำสั่งไม่รับคดี

(2) ถ้าเห็นว่าเป็นคดีที่สมควรได้รับการพิจารณาจากศาลฎีกา ให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไปเช่นคดีปกติ

ข้อ 7 ร่างคำสั่งไม่รับคดีที่องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาได้ลงนามแล้ว ให้จัดพิมพ์และจ่ายให้ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาตรวจสำนวนและร่างคำสั่งตามแนวปฏิบัติของศาลฎีกา

ข้อ 8 คำสั่งนี้ให้ใช้แก่บรรดาคดีที่ประธานศาลฎีกาได้จ่ายสำนวนไว้แล้วก่อนวันที่คำสั่งนี้มีผลใช้บังคับด้วย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2551

- ลงชื่อ -

วิรัช ลิ้มวิชัย

ประธานศาลฎีกา

ภาคผนวก จ

บันทึกความเห็นการไม่รับคดีซึ่งข้ออุทธรณ์หรือฎีกา
ไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

.....

บันทึกความเห็นการไม่รับคดีซึ่งข้ออุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา

คดีหมายเลขดำที่...../.....

คดีหมายเลขแดงที่...../.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เห็นสมควรออกคำสั่งไม่รับคดีซึ่งข้ออุทธรณ์หรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่การ
พิจารณาคดี ตามร่างคำสั่งศาลฎีกาแนบท้าย

สุดแต่จะโปรดพิจารณา

ลงชื่อ

(.....)

ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

โจทก์ฟ้องว่า.....

.....

.....

.....

จำเลยให้การว่า.....

.....

.....

.....

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า.....

.....

.....

.....

.....อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์/ศาลอุทธรณ์ภาค.....พิพากษาว่า.....

.....ฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว อุทธรณ์/ฎีกา ของโจทก์/จำเลยที่ว่า.....นั้น

เห็นว่า (เลือกเหตุผลตามข้อดังต่อไปนี้)

เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งเคยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวมาแล้วและยังไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเดิม

เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยาก และการวินิจฉัยข้อกฎหมายดังกล่าวจะไม่มีผลเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง

- เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยไว้ถูกต้องแล้ว และไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง
- เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่ถึงแม้จะวินิจฉัยให้เป็นคุณตามข้ออุทธรณ์หรือฎีกา ก็ไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง
- เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งศาลล่างได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงดังกล่าวไว้ชอบด้วยเหตุผลแล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง
- เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมีเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษ รอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษซึ่งไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง
- เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่มีการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา และอุทธรณ์หรือฎีกานั้นไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยของศาลล่าง
- เป็นอุทธรณ์หรือฎีกาที่เมื่อพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาทั้งฉบับแล้วกรณีไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงผลตามคำวินิจฉัยของศาลล่าง อุทธรณ์/ฎีกา ของ โจทก์/จำเลย จึงไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณา ศาลฎีกาไม่รับคดีไว้พิจารณาพิพากษา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา ๒๑๙ วรรคสอง และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง

จึงมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลงชื่อ.....
(.....)

ลงชื่อ.....
(.....)

ลงชื่อ.....
(.....)

ศาล.....

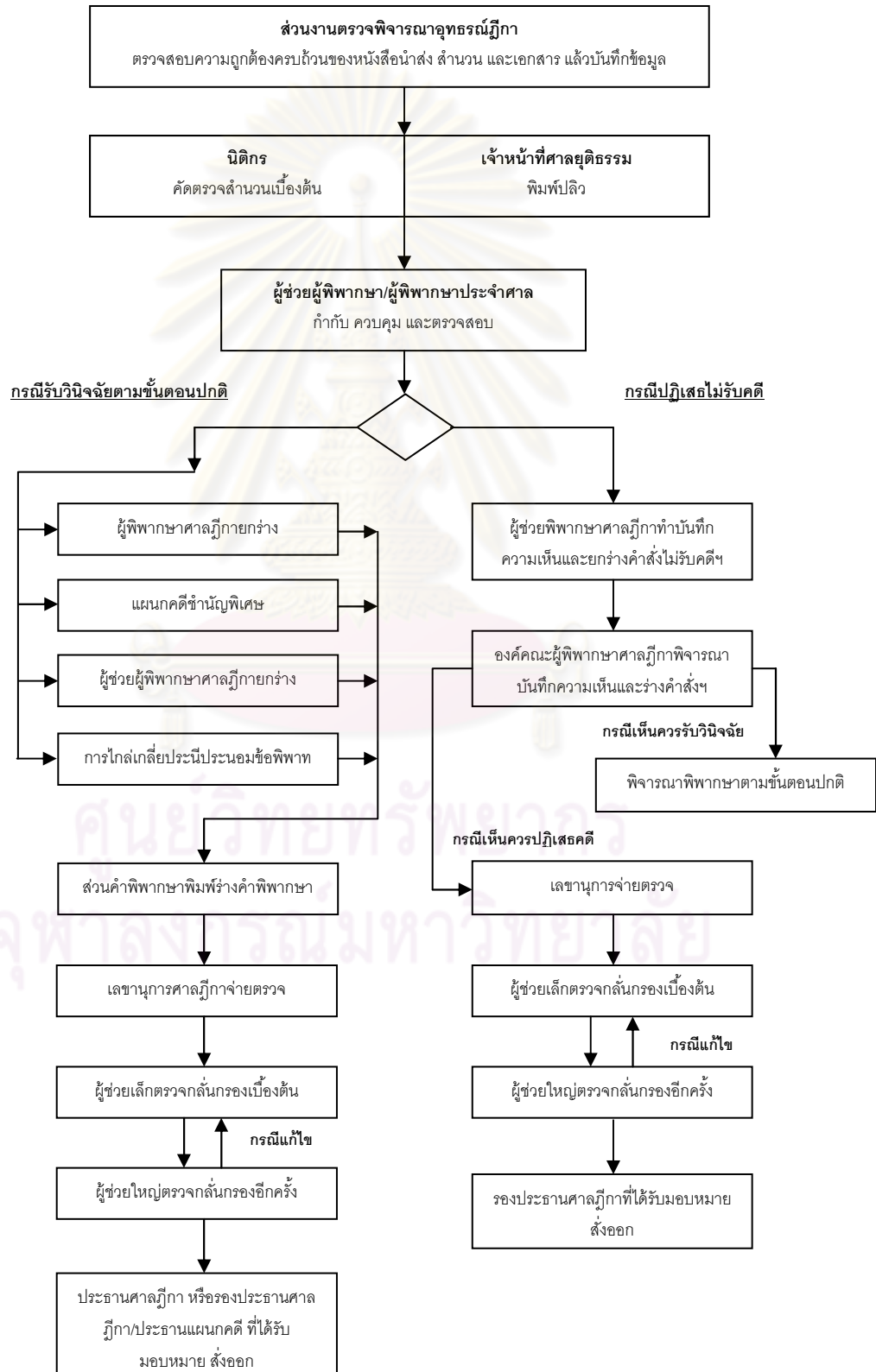
ศาลอุทธรณ์/ศาลอุทธรณ์ภาค.....

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ขั้นตอนการพิจารณาคดีในศาลฎีกา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชนาภา ชอบพิเชียร เกิดเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2529 สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2550 สอบไล่ได้ความรู้ชั้นเนติบัณฑิต สมัยที่ 62 ปีการศึกษา 2552 และในปีเดียวกันนั้นได้เข้าศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ปัจจุบันทำงานตำแหน่งนิติกรประจำสำนักอำนวยการศาลฎีกา

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย